

SAKARYA İLİ TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI 2013-2023

İÇİNDEKİLER TABLOSU

1. GİRİŞ	1
1.1. Sürdürülebilir Turizm, Ekoturizm, Tabiat Turizmi Kavramları	3
1.1.1. Sürdürülebilir Turizm	3
1.1.2. Tabiat Turizmi Ve Ekoturizm: Tanımlar	3
1.2. Tabii Alanlar, Yöre İnsanın Geleneksel Hayatı, Kırsal Kalkınma, Sürdürülebilir Turizm Alternatifi Ve Sakarya Vilayetinde Sürdürülebilir Tabiat Turizmi	5
1.3. Tabii Alanlar Ve Sürdürülebilir Kalkınma	6
1.4. Sürdürülebilir Tabiat Turizmi	8
1.5. Sürdürülebilir Tabiat Turizmi Gelişme Stratejisi	10
1.6. Ürün Ve Tabiat Turizmi Ürünü Kavramları	13
1.6.1. Çekicilik	16
1.6.2. Ulaşılabilirlik	17
1.6.3. Turizm İşletmeleri	20
1.7. Tabiat Turizmini Oluşturan Kaynaklar	24
1.8. Tabiat Turizminin Maksadı	27
1.9. Tabiat Turizminin İlkeleri	28
1.10. Tabiat Turizminin Faydaları	32
1.11. Tabiat Turizminin Etkileri	34
1.11.1. Tabiat Turizminin Ülke Ekonomisine Etkileri	34
1.11.2. Tabiat Turizminin Çevresel Etkileri	37
1.11.3. Tabiat Turizminin Yöre Halkına Etkileri	39
1.11.4. Tabiat Turizminin - Sosyo Kültürel Etkileri	40
1.11.5. Tabiat Turizminin Olumlu Etkileri	42
1.11.6. Tabiat Turizminin Olumsuz Etkileri	44
2. SÜRDÜRÜLEBİLİR TABİAT TURİZMİ GELİŞİMİNE İLİŞKİN ÇALIŞMALAR	48
2.1. Kaynak Analizi	48
2.1.1. Kaynak Analizinde Ele Alınacak Unsurlar	51
2.2. Tabiat Turizminin Hedef Kitleleri	54
2.3. Tabiat Turizmi Ve Geleneksel Turizm Karşılaştırılması	57
2.4. Turizm Potansiyeli	63
2.4.1. Turizm Talebi	66
2.4.2. Turizm Arzı	68
2.6. Tabiat Turizminin Kırsal Kalkınmaya Etkisi	72
3. İlgi Grubu Analizi Ve Yerel Organizasyonun Oluşturulması	75

3.1. İlgili Grupları/Paydaşlar	75
3.2. İlgili Grubu Kategorileri	75
3.3. İlgili Grubu Analizi.....	76
3.4. Toplum Temelli Yaklaşım.....	77
3.5. Yerel Organizasyonun Oluşturulması	77
3.6. Tarihçe.....	79
3.7. Sakarya İli Tarihi Ve Kültürel Varlıkları	92
3.7.1. Sakarya Konakları	92
3.7.2. Sakarya Köprüleri	95
3.7.3. Çeşmeler.....	97
3.7.4. Camiler.....	98
3.7.5. Mezarlar.....	100
3.7.6. Kaleler.....	102
3.7.7. Kilise Ve Tümülüsler	103
3.7.8. Türbeler Ve Kümbetler	105
3.7.9. Değirmenler.....	107
3.7.10. Zaviyeler	108
3.7.11. Çarşılar.....	109
3.7.12. Hamamlar	110
3.7.13. Hanlar.....	112
3.7.14. Tarihi İdari Yapılar.....	113
3.7.15. Şehitlikler.....	114
3.8. Sakarya İlinin Genel Özellikleri	117
3.8.1. İlin Coğrafi Konumu	117
3.8.2. İlin Jeomorfolojik Özellikleri	118
3.8.3. Jeolojik Özellikler	119
3.8.4. İklim Özellikleri	120
3.8.5. Hidrografya.....	124
3.8.5.1. Akarsular.....	124
3.8.5.2. Göller.....	125
3.8.5.3. Baraj Gölleri.....	130
3.8.5.4. Şelaleler.....	133
3.8.6. Mağaralar	137
3.8.7. Toprak Özellikleri.....	140
3.8.8. Arazi Ve Orman Varlığı	142

3.8.9. Flora-Fauna Ve Hassas Yöreler	143
3.8.9.1. Flora.....	144
3.8.9.2.Fauna.....	174
3.8.10. Yerleşim Alanları Ve Nüfus	187
3.8.11. Tarım Ve Hayvancılık	188
3.8.12. Sanayi Ve Teknoloji.....	188
3.8.13. Altyapı, Ulaşım, Haberleşme Ve Konaklama	189
3.8.14.Madencilik Ve Enerji.....	190
3.9. Sakarya İlçeleri.....	191
4. SAKARYA TABİAT TURİZMİ ARZI.....	207
4.1. Sakarya'nın Tabiat Turizmi Değerleri (Tabiat Turizmi Arzı)	207
4.2. Sakarya İlinde Tabiat Turizmi Maksatlı Kullanılan Ve Koruma Statülü Alanlar.....	208
4.2.1. Tabiat Parkları.....	208
4.2.1.1. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı	209
4.2.1.2. İl Ormanı Tabiat Parkı	214
4.2.1.3. Kuzuluk Tabiat Parkı	218
4.2.2. Tabiatı Koruma Alanı	222
4.2.3. Tabiat Anıtları	222
4.2.4. Yaban Hayatı Geliştirme, Yerleştirme Ve Koruma Sahaları	224
4.2.4.1. Acarlar Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	224
4.2.4.2. Akyazı Yaban Hayatı Yerleştirme Sahası	227
4.2.4.3. Adapazarı Yaban Hayatı Yerleştirme Sahası	227
4.2.4.4. Sapanca Yaban Hayatı Yerleştirme Sahası.....	227
4.2.4.5. Taraklı Yaban Hayatı Yerleştirme Sahası	227
4.2.5. Avlaklar.....	228
4.2.5.1. Adapazarı Yeniköy Devlet Avlağı	229
4.2.5.2. Akyazı Devlet Avlağı.....	230
4.2.5.3. Akgöl Genel Avlağı.....	230
4.2.5.4. Dokurcun Devlet Avlağı	231
4.2.5.5. Geyve Akdoğan Devlet Avlağı.....	232
4.2.5.6. Gümüşdere Doğançay Devlet Avlağı	232
4.2.5.7. Karasu Devlet Avlağı	233
4.2.5.8. Kaynarca Devlet Avlağı	233
4.2.5.9. Kocaali Devlet Avlağı	234
4.2.5.10. Kurtköy Süleymaniye Kurudere Devlet Avlağı.....	235

4.2.5.11. Pamukova Devlet Avlağı	235
4.2.5.12. Sapanca Devlet Avlağı	236
4.2.5.13. Söğütlü Devlet Avlağı.....	236
4.2.5.14. Taraklı Devlet Avlağı	237
4.2.5.15. Hendek Karadere Aksu Devlet Avlağı	238
4.2.6. Mesire Yerleri	239
4.2.7. Seçkin Özellikli Diğer Sahalar	243
4.2.8. Doğal Sit Alanları	257
4.3. Sakarya İlinin Bilinirlik Değerlendirmesi	264
4.4. SAKARYA İLİNDE UYGULANABİLECEK TABİAT TURİZM ÇEŞİTLERİ	273
4.4.1. Kültür Turizmi	276
4.4.1.1. Köy Turizmi.....	277
4.4.1.2. Ziraat (Agro) Turizm.....	278
4.4.1.3. Yeşil Turizm.....	279
4.4.1.4. Ekoköy.....	279
4.4.1.5. Yayla Turizmi ve Festival Turizm.....	280
4.4.1.6. İpek Yolu Turizmi	283
4.4.1.7. Çiftlik Turizmi.....	284
4.4.1.8. Film ve turizm	285
4.4.2. Gastronomi Turizmi	285
4.4.3. Tabiat-Kırsal Turizm	287
4.4.3.1. Tabiat Yürüyüşü	287
4.4.3.2. Botanik Turizmi.....	291
4.4.3.3. Tabiat Eğitimi (İzci Kampı)	294
4.4.3.4. Atlı Tabiat Yürüyüşü	295
4.4.3.5. Bisiklet Turizmi	296
4.4.3.6. Çadırli Kamp.....	298
4.4.3.7. Yaban Hayatı (Fauna) Gözlemciliği	299
4.4.3.8. Kuş Gözlemciliği (Ornitoloji)	301
4.4.3.9. Kelebek Turizmi	303
4.4.3.10. Dağ Turizmi (Kaya ve Şelale tırmanışı, Baulder)	305
4.4.3.11. Fotosafari.....	306
4.4.3.12. Mağara Turizmi.....	307
4.4.3.13. Macera Turizmi.....	309
4.4.3.14. Kamp Karavan Turizmi.....	310
4.4.4. Spor Turizmi.....	316

4.4.4.1. Su Sporları.....	316
4.4.4.2. Hava Sporları Turizmi	320
4.4.4.3. Golf turizmi.....	321
4.4.4.4. Okçuluk ve Trap	322
4.4.4.5. Paintball.....	322
4.4.5. Av Turizmi.....	322
4.4.5.1. Sportif Olta Balıkçılığı	323
4.4.6. Kış Turizmi	324
4.4.6.1. Helikayak.....	324
4.4.7. Sağlık Turizmi.....	324
4.4.7.1.Sakarya Kaplıcaları.....	324
4.4.8. İnanç Turizmi	328
4.4.9. Deniz Turizmi	329
4.5. Sakarya İli Ve İlçelerinin Öne Çıkan Tabiat Turizmi Değerleri Matrisi	331
5. SEÇKİN VE YÜKSEK DEĞER TAŞIYAN (X) YILDIZ ALANLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ VE POTANSİYELİNİ GELİŞTİRME İMKÂNLARININ ORTAYA KONULMASINA İLİŞKİN ANALİZLER	334
5.1. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı	334
5.1.1. Alanla İlgili Genel Bilgiler	334
5.1.2. Sahanın Tabiat Turizmi Potansiyelinin Öne Çıktığı Ve Sunduğu Aktiviteler	334
5.1.3. Sahanın Tabiat Turizmi Yönetimi Maksatları.....	335
5.1.4. Önümüzdeki 3 Yıl İçin Turist Artış Öngörüsü.....	335
5.2. Sakarya İli Ve İlçelerinin Kıyas Yöntemi İle Kısa Değerlendirmesi	343
5.3. Sakarya İli Tabiat Turizmi Swot Analizi	344
6. SAKARYA İLİ SÜRDÜRÜLEBİLİR TABİAT TURİZMİ STRATEJİLERİ	350
6.1. Gelişme Stratejileri	350
6.3. Pazarlama Stratejisi	351
6.4. Ziyaretçi Yönetimi Stratejisi.....	351
7. SONUÇ VE ÖNERİLER	352
8. SAKARYA TABİAT TURİZMİ ROTALARI	361
KAYNAKÇA	378

ŞEKİL DİZİNİ

Şekil 1. Turistik ürün	15
Şekil 2. Tabiat turizmin başlıca kaynakları	25
Şekil 3. Sakarya ilinin Coğrafi Konumu	117
Şekil 4. Sakarya İl Orman Durumu	142
Şekil 5. Sakarya İli Verimli Orman Bozuk Alan	143
Şekil 6. Türkiye Turizm Stratejisi Kavramsal Eylem Planı	207
Şekil 7. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı	209
Şekil 8. İl Ormanı Tabiat Parkı	216
Şekil 9. Kuzuluk Tabiat Parkı	219
Şekil 10. Adapazarı Yeniköy Devlet Avlağı	229
Şekil 11. Akyazı Devlet Avlağı	230
Şekil 12. Akgöl Genel Avlağı	231
Şekil 13. Dokurcun Devlet Avlağı	231
Şekil 14. Geyve Akdoğan Devlet Avlağı	232
Şekil 15. Gümüşdere Doğançay Devlet Avlağı	232
Şekil 16. Karasu Devlet Avlağı	233
Şekil 17. Kaynarca Devlet Avlağı	234
Şekil 18. Kocaali Devlet Avlağı	234
Şekil 19. Kurtköy Süleymaniye Kurudere Devlet Avlağı	235
Şekil 20. Pamukova Devlet Avlağı	235
Şekil 21. Sapanca Devlet Avlağı	236
Şekil 22. Söğütlü Devlet Avlağı	237
Şekil 23. Taraklı Devlet Avlağı	237
Şekil 24. Hendek Karadere Aksu Devlet Avlağı	238
Şekil 25. Taşburun Göktepe Karapürçek Devlet Avlağı	238
Şekil 26. Kültürel Turizm Kaynakları	275
Şekil 27. Oryantiring Malzemeleri	290
Şekil 28. Karagöl Acelle Geçiş Parkuru-KMZ	361
Şekil 29. Akçay Parkuru- KMZ	362
Şekil 30. Beşiktaş Dere Parkuru- KMZ	362
Şekil 31. Çiğdem Yaylası Parkuru- KMZ	363
Şekil 32. Davlumbaz Parkuru- KMZ	364
Şekil 33. Dikmen Parkuru- KMZ	365
Şekil 34. Doğançay Parkuru- KMZ	365
Şekil 35. Ferizli Ağacık Nalköy Parkuru-KMZ	366
Şekil 36. Keremali Çamlıca Göleti Parkuru-KMZ	367

Şekil 37. Keremali Türbe Geçişi Parkuru-KMZ.....	367
Şekil 38. Kaymakam Suyu Parkuru-KMZ	368
Şekil 39. Maden Deresi Parkuru-KMZ	369
Şekil 40. Sapanca Soğucak Şelalesi Parkuru-KMZ	369
Şekil 41. Söğütlü Akgöl Parkuru	370
Şekil 42. Sultanpınar –Kılavuz Yaylası Parkuru-KMZ	371
Şekil 43. Sülüklü Göl Parkuru-KMZ.....	371
Şekil 44. Taraklı Parkuru-KMZ	372
Şekil 45. Turnalık Parkuru-KMZ.....	373
Şekil 46. Yanık Vadisi Parkuru-KMZ.....	374

TABLO DİZİNİ

Tablo 1. Kitle Turizmi ve Tabiat Turizmin Turist Profillerinin Karşılaştırılması	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 2. Kitle Turizmi ve Tabiat Turizmin Genel Karakteristiklerinin Karşılaştırılması	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 3. Kitle Turizmi ve Tabiat Turizmin Çevresel Etkilerinin Karşılaştırılması ..	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 4. Kitle Turizmi ve Tabiat Turizmin Mimari Karakteristikler Bakımından Karşılaştırılması	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 5. Sakarya ilindeki Koruma Altına Alınan Tarihi Eserler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 6. Sakarya ilindeki Köprüler.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 7. Sakarya ilindeki Çeşmeler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 8. Sakarya ilinde Tescil edilen Camiler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 9. Sakarya ilindeki Mezarlık ve Hazireler.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 10. Sakarya ilindeki Kale ve Koruganlar.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 11. Sakarya ilindeki Kilise ve tümülüsler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 12. Sakarya ilindeki Türbeler ve Kümbetler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 13. Sakarya ilindeki Değirmenler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 14. Sakarya ilindeki Zaviyeler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 15. Sakarya ilindeki Çarşılar	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 16. Sakarya ilindeki Hamamlar.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 17. Sakarya ilindeki Han	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 18. Sakarya ilindeki Tarihi Yapılar	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 19. Aylara Göre Ortalama, En Yüksek ve En Düşük Sıcaklık Değerleri (C°) (Sakarya Meteor Aylara Göre Ortalama, En Yüksek ve En Düşük Sıcaklık Değerleri (C°) (Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Sakarya Meteoroloji İstasyon Müdürlüğü Rasat Süresi 66 yıl.)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 20. Aylara Göre Ortalama Bağıl ve En Düşük Nem Değerleri (S Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Sakarya Meteoroloji İstasyon Müdürlüğü Rasat Süresi 66 yıl.)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 21. Aylara Göre Yağış Değerleri (Sakarya Meteoroloji İstasyonu)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 22. 1950-2016 Yıllarına Ait Rüzgar Verileri (Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Sakarya Meteoroloji İstasyon Müdürlüğü Rasat Süresi 66 yıl.)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 23. Sakarya Akarsuları	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 24. Sakarya İli Gölleri (Sakarya İli Tabiat Turizmi Master Planı)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 25. Sakarya İli Göletleri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 26. Baraj Gölleri.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 27. Sakarya ilindeki şeleleler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 28. Sakarya ilindeki Mağaralar	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 29. Sakarya İli Flora Türleri.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 30. Sakarya İli Memeli Hayvan Türleri.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

Tablo 31. Sakarya İli Kuş Türleri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 32. Sakarya İli Sürüngen Türleri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 33. Sakarya İli Çiftyaşar Türleri.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 34. Sakarya İli Balık Türleri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 35. Sakarya İli Tabiat Parkı ilan edilen yerler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 36. Sakarya İli Tabiat Anıtları.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 37. Yaban Hayatı Geliştirme Sahası.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 38. Sakarya İli Avlakları	228
Tablo 39. Mesire Yerleri	239
Tablo 40. Sakarya İlindeki Doğal Sit Alanları	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 41. Sakarya İlindeki Arkeolojik Sit Alanları	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 42. Milli Park ve Benzeri Sahalara Ait Bilinirlik Tablosu	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 43. Milli Park ve benzeri Sahalara Ait SWOT Analizi Tablosu	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 44. Milli Park ve benzeri Sahalara Ait SWOT Analizi Tablosu (Devamı)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 45. Milli Park ve benzeri Sahalara Ait SWOT Analizi Tablosu (Devamı)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 46. YHGS, YHYS İle Avlaklara Ait Bilinirlik Tablosu	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 47. YHGS, YHYS ve Avlaklara Ait SWOT Analizi Tablosu	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 48. YHGS, YHYS ve Avlaklara Ait SWOT Analizi Tablosu (Devamı).....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 49. YHGS, YHYS ve Avlaklara Ait SWOT Analizi Tablosu (Devamı).....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 50. Yayla ve Dağ Ekosistemlerine Ait Bilinirlik Tablosu	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 51. Orman Meyvelerine Ait Bilinirlik Tablosu	269
Tablo 52. Yayla ve Dağ Ekosistemlerine Ait SWOT Analizi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 53. Yayla ve Dağ Ekosistemlerine Ait SWOT Analizi (Devamı)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 54. Yayla ve Dağ Ekosistemlerine Ait SWOT Analizi (Devamı)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 55. Akarsu, Baraj, Göl, Gölet ve Şelalelere Ait Bilinirlik Tablosu	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 56. Akarsu, Baraj, Göl, Gölet ve Şelalelere Ait SWOT Analizi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 57. Akarsu, Baraj, Göl, Gölet ve Şelalelere Ait SWOT Analizi (Devamı).....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 58. Sakarya İli Memeli Hayvan Türleri.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 59. Sakarya ilinde Yapılan Şenlik ve Festivaller	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 60. Sakarya İli ve İlçelerinin Öne Çıkan Tabiat Turizmi Değerleri Matrisi Tablosu	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 61. Sahanın Turizm Talebi Değerleri Tablosu	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 62. Ulaşılabilirlik Analizi Tablosu	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 63. Altyapı Analizi Tablosu	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 64. Yeme İçme Konaklama Analizi Tablosu	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 65. Sahanın Kendine Has Seçkin ve Diğer Özellikleri Tablosu	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 66. Tatmin Edici Yaban Hayatı İzleme Tablosu.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 67. Taşıma Kapasitesi Analizi Tablosu	338

- Tablo 68.** Ekolojik Taşıma Kapasitesi Analizi Tablosu..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- Tablo 69.** Ekolojik Taşıma Kapasitesinin Etkileri Tablosu **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- Tablo 70.** Fiziki/İdari Taşıma Kapasitesi Tablosu **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- Tablo 71.** Kıyas Yöntemi ile Tabiat Turizmi Potansiyeli Yüksek Olan Bazı İlçelerin Değerlendirilmesi Tablosu **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

FOTOĞRAF DİZİNİ

Fotoğraf 1. Sakarya İli Manzara	5
Fotoğraf 2. Sakarya İli Manzara	14
Fotoğraf 3. Serdivan/Kırantepe	16
Fotoğraf 4. Adapazarı/Korucuk	18
Fotoğraf 5. Ali Fuat Paşa Köprüsü – Geyve	19
Fotoğraf 6. Karagöl	19
Fotoğraf 7. Dağlumbaz Yaylası	20
Fotoğraf 8. Akyazı-Turnalı Yaylası	22
Fotoğraf 9. Taraklı Anıt Ağaç	22
Fotoğraf 10. İl Ormanı Tabiat Parkı	23
Fotoğraf 11. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı	23
Fotoğraf 12. Sakarya – Serdivan	24
Fotoğraf 13. Justinianus Köprüsü (Beşköprü)	26
Fotoğraf 14. Acarlar Longozu	26
Fotoğraf 15. Akyazı Keremali Yaylası Göleti	27
Fotoğraf 16. Karagöl Yaylası	31
Fotoğraf 17. Taraklı Karagöl Göleti	32
Fotoğraf 18. Sakarya Manzara	33
Fotoğraf 19. Taraklı	35
Fotoğraf 20. Çamlıca Göleti	36
Fotoğraf 21. İl Ormanı Tabiat Parkı Orman Köşkleri	36
Fotoğraf 22. Taraklı	38
Fotoğraf 23. Taraklı El Sanatları	40
Fotoğraf 24. Seyifler Kalesi	41
Fotoğraf 25. Çiğdem Yaylası	44
Fotoğraf 26. Yanık Vadisi	45
Fotoğraf 27. Davlumbaz Yaylası	46
Fotoğraf 28. Doğançay Şelalesi Tabiat Anıtı	46
Fotoğraf 29. Taraklı	47
Fotoğraf 30. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı Tabiat Yürüyüşü	47
Fotoğraf 31. Taraklı Yöresel Ürünler	48
Fotoğraf 32. Harmantepe Kalesi	49
Fotoğraf 33. Yaylaya Göç	49
Fotoğraf 34. Şeyhmuslihiddin Camii	50
Fotoğraf 35. Taraklı Konakları	50
Fotoğraf 36. Taraklı Termal Su Kaynağı	54

Fotoğraf 37. Söğütlü	55
Fotoğraf 38. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı	56
Fotoğraf 39. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı	56
Fotoğraf 40. Acarlar Longozu Karasu Memduhiye Köyü.....	57
Fotoğraf 41. Sapanca	57
Fotoğraf 42. Acarlar Longozu	63
Fotoğraf 43. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı	71
Fotoğraf 44. Dikmen Yaylası	72
Fotoğraf 45. Dikmen Yaylası	73
Fotoğraf 46. Taraklı	73
Fotoğraf 47. Taraklı	74
Fotoğraf 48. Beşiktaş Deresi	78
Fotoğraf 49. Soğucak Yaylası.....	78
Fotoğraf 50. Akyazı Akbalık Köyü.....	79
Fotoğraf 51. Geyve Ali Fuat Paşa Köprüsü	80
Fotoğraf 52. Sakarya – Adapazarı	80
Fotoğraf 53. Taraklı Yunus Paşa Camii	82
Fotoğraf 54. Sakarya Nehri	84
Fotoğraf 55. Sakarya	91
Fotoğraf 56. Taraklı	92
Fotoğraf 57. Mollalar Konağı – Hendek	93
Fotoğraf 58. Taraklı Kültürevi	94
Fotoğraf 59. Taraklı Kültürevi	94
Fotoğraf 60. Justinianus Köprüsü (Beş Köprü)	95
Fotoğraf 61. Eski Sakarya Köprüsü.....	96
Fotoğraf 62. Ali Fuat Paşa Köprüsü	96
Fotoğraf 63. Bahçıvan Sokak Çeşmesi.....	97
Fotoğraf 64. Orhan Camii.....	98
Fotoğraf 65. Ağa Camii.....	99
Fotoğraf 66. İhsaniye Camii	99
Fotoğraf 67. Harmantepe Kalesi	103
Fotoğraf 68. Akıncılar Kilisesi	104
Fotoğraf 69. Sivritepe Tümülüsü.....	105
Fotoğraf 70. Emirdağ Türbesi.....	106
Fotoğraf 71. Karacaahmet Sultan Türbesi	106
Fotoğraf 72. Çark Değirmeni	107
Fotoğraf 73. Sinan Bey Zaviyesi	109
Fotoğraf 74. Uzun Çarşı.....	110

Fotoğraf 75. Taraklı Yunus Paşa Hamamı	112
Fotoğraf 76. Serdivan Şehitliği	114
Fotoğraf 77. Serdivan Şehitliği	115
Fotoğraf 78. Serdivan Şehitliği	115
Fotoğraf 79. Serdivan Şehitliği	116
Fotoğraf 80. Mahmutbey ve Arkadaşları Mezar Anıtı	116
Fotoğraf 81. Sapanca Gölü	126
Fotoğraf 82. Sapanca Gölü	127
Fotoğraf 83. Acarlar Gölü	127
Fotoğraf 84. Acarlar Gölü	128
Fotoğraf 85. Poyrazlar Gölü	128
Fotoğraf 86. Büyük Akgöl	129
Fotoğraf 87. Aşırlar Göleti	130
Fotoğraf 88. Ballıkaya Barajı	131
Fotoğraf 89. Ballıkaya Barajı	131
Fotoğraf 90. Kemaliye (Deveboynu) Barajı	132
Fotoğraf 91. Çiçekli Barajı	132
Fotoğraf 92. Akçay Barajı	133
Fotoğraf 93. Doğançay Şelalesi Tabiat Anıtı	134
Fotoğraf 94. Doğançay Şelalesi Tabiat Anıtı	135
Fotoğraf 95. Soğucak Şelalesi	135
Fotoğraf 96. Harkköy Şelalesi	136
Fotoğraf 97. Maden Deresi Şelalesi	136
Fotoğraf 98. Pandovicca Mağarası	137
Fotoğraf 99. Hark Mağarası	138
Fotoğraf 100. Şingil Ali Mağarası	138
Fotoğraf 101. Üfleyen Mağarası	139
Fotoğraf 102. Sagittaria sagittifolia	144
Fotoğraf 103. G. palustre subsp. Elongatum	145
Fotoğraf 104. Xanthium strumarium	145
Fotoğraf 105. Viburnum opulus	146
Fotoğraf 106. Daucus carota subsp. Maritimus	146
Fotoğraf 107. Robinia pseudoacacia	147
Fotoğraf 108. Phillyrea latifolia	147
Fotoğraf 109. Böğürtlen (Rubus sanctus)	148
Fotoğraf 110. E. Telmateia - Consilida regalis	172
Fotoğraf 111. C. maritima - Viola alba	173
Fotoğraf 112. Geranium lucidum - Tribulus terrestris	173

Fotoğraf 113. <i>Otanthus maritimus</i> - <i>Campanula persicifolia</i>	173
Fotoğraf 114. <i>Andrachne telephioides</i> - <i>Lycium chinese</i>	174
Fotoğraf 115. <i>Ursus arctos</i> (Ayı) - <i>Vulpes vulpes</i> (Tilki)	176
Fotoğraf 116. <i>Nannospalax leucodon</i> (Beyaz Dişli Körfare) - <i>Microtus levis</i> (Çayır Tarla Faresi)	176
Fotoğraf 117. <i>Myotis myotis</i> (Farekulaklı Büyük Yarasa) - <i>Mustela nivalis</i> (Gelincik).....	176
Fotoğraf 118. <i>Cervus elaphus</i> (Kızıl Geyik) - <i>Sciurus vulgaris</i> (Kızıl Sincap)	177
Fotoğraf 119. <i>Felis chaus</i> (Saz Kedisi) - <i>Lutra lutra</i> (Su Samuru).....	177
Fotoğraf 120. <i>Lynx lynx</i> (Vaşak) - <i>Lepus europaeus</i> (Yabani Tavşan).....	177
Fotoğraf 121. <i>Egretta garzetta</i> - Küçük Ak Balıkçıl ve <i>Ardea cinerea</i> - Gri Balıkçı	181
Fotoğraf 122. <i>Accipiter nisus</i> – Bayağı Atmaca ve <i>Alcedo atthis</i> – Bayağı Yalı Çapkını.....	181
Fotoğraf 123. <i>Neophron percnopterus</i> – Büyük Akbalı ve <i>Buteo rufinus</i> – Kızıl Şahin	181
Fotoğraf 124. <i>Branta ruficollis</i> – Sibiryazı Kazı ve <i>Galerida cristata</i> – Tepeli Toygar	182
Fotoğraf 125. <i>Streptopelia turtur</i> – Üveyik Kuşu ve <i>Anas platyrhynchos</i> – Yeşilbaş	182
Fotoğraf 126. <i>Emys orbicularis</i> (Benekli Kaplumbağa) ve <i>Pseudopus apodus</i> (Oluklu Kertenkele)	183
Fotoğraf 127. <i>Testudo graeca</i> (Tosbağa) ve <i>Podarcis tauricus</i> (Trakya kertenkelesi).....	183
Fotoğraf 128. <i>Bombina bombina</i> (Kırmızı Kurbağa) ve <i>Triturus ivanbureschi</i> (Pürtüklü Semender).....	184
Fotoğraf 129. <i>Bufo bufo</i> (Siğilli Kurbağa) ve <i>Pelobates syriacus</i> (Toprak Kurbağası).....	184
Fotoğraf 130. <i>Atherina boyeri</i> (Gümüş Balığı)	185
Fotoğraf 131. <i>Crassius gibelio</i> (Gümüş Sazanı)	185
Fotoğraf 132. <i>Lepomis gibbosus</i> (Güneş Levreği)	186
Fotoğraf 133. <i>Acipenser gueldenstaedtii</i> (Mersin Balığı).....	186
Fotoğraf 134. <i>Cyprinus carpio</i> (Sazan)	187
Fotoğraf 135. <i>Silurus glanis</i> (Yayın Balığı)	187
Fotoğraf 136. Adapazarı.....	192
Fotoğraf 137. Erenler	195
Fotoğraf 138. Karasu.....	198
Fotoğraf 139. Pamukova.....	200
Fotoğraf 140. Sapanca	201
Fotoğraf 141. Söğütü	203
Fotoğraf 142. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı	210
Fotoğraf 143. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı	211
Fotoğraf 144. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı	211
Fotoğraf 145. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı	212
Fotoğraf 146. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı	212
Fotoğraf 147. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı	213
Fotoğraf 148. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı	213
Fotoğraf 149. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı	214
Fotoğraf 150. İl Ormanı Tabiat Parkı.....	214

Fotoğraf 151. İl Ormanı Tabiat Parkı.....	215
Fotoğraf 152. İl Ormanı Tabiat Parkı.....	215
Fotoğraf 153. İl Ormanı Tabiat Parkı.....	217
Fotoğraf 154. İl Ormanı Tabiat Parkı.....	217
Fotoğraf 155. İl Ormanı Tabiat Parkı.....	218
Fotoğraf 156. Kuzuluk Tabiat Parkı	219
Fotoğraf 157. Kuzuluk Tabiat Parkı	220
Fotoğraf 158. Kuzuluk Tabiat Parkı	220
Fotoğraf 159. Kuzuluk Tabiat Parkı	221
Fotoğraf 160. Kuzuluk Tabiat Parkı	221
Fotoğraf 161. Kuzuluk Tabiat Parkı	222
Fotoğraf 162. Doğançay Şelalesi Tabiat Anıtı.....	223
Fotoğraf 163. Karagöl Sarıçam Tabiat Anıtı	224
Fotoğraf 164. Gri Balıkçıl.....	225
Fotoğraf 165. Acarlar Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	225
Fotoğraf 166. Acarlar Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	226
Fotoğraf 167. Acarlar Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası - Su Yılanı.....	226
Fotoğraf 168. Keklik Üretimi	227
Fotoğraf 169. Karaca	228
Fotoğraf 170. Sarıgöl Mesire Yeri	239
Fotoğraf 171. Mahmudiye C Tipi Mesire Yeri	241
Fotoğraf 172. Aksar Tepe Mesire Yeri.....	241
Fotoğraf 173. Çatalkaya Vadisi Mesire Yeri	242
Fotoğraf 174. Dışbudak Mesire Yeri	242
Fotoğraf 175. Acella Yaylası	243
Fotoğraf 176. Belengerme Yaylası	244
Fotoğraf 177. Çiğdem Yaylası.....	245
Fotoğraf 178. Davlumbaz Yaylası	246
Fotoğraf 179. Dikmen Yaylası	246
Fotoğraf 180. Güzlek Yaylası	247
Fotoğraf 181. İnönü Yaylası	247
Fotoğraf 182. Karagöl Yaylası.....	248
Fotoğraf 183. Kırca Yaylası	249
Fotoğraf 184. Kirpiyan Yaylası.....	249
Fotoğraf 185. Soğucak Yaylası.....	250
Fotoğraf 186. Sultanpınar Yaylası	251
Fotoğraf 187. Sulucuova Yaylası	252
Fotoğraf 188. Turnalı Yaylası.....	252

Fotoğraf 189. Yanık Yaylası	253
Fotoğraf 190. Keremali Yaylası	254
Fotoğraf 191. Yörükyeri Yaylası	254
Fotoğraf 192. Katırözü Yaylası	255
Fotoğraf 193. Kıranyurt Yaylası	256
Fotoğraf 194. Öküzcüyatağı Yaylası	256
Fotoğraf 195. Kaymakamsuyu Yaylası.....	257
Fotoğraf 196. Acarlar Longozu.....	258
Fotoğraf 197. Maden Deresi	259
Fotoğraf 198. Sapanca Gölü.....	260
Fotoğraf 199. Akgöl.....	261
Fotoğraf 200. Poyrazlar Gölü	262
Fotoğraf 201. Taraklı.....	263
Fotoğraf 202. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı	264
Fotoğraf 203. Taşkısığı Göleti.....	273
Fotoğraf 204. Acella Yaylası	275
Fotoğraf 205. Akyazı Şerefiye Değirmen.....	276
Fotoğraf 206. Orman Park	276
Fotoğraf 207. Taraklı Tarihi Konaklar	277
Fotoğraf 208. Pamuova-Çilekli Köyü	278
Fotoğraf 209. Geyve Elma Hasatı.....	278
Fotoğraf 210. Karasu Yenimahalle	279
Fotoğraf 211. Geyve - Günhoşlar Köyü	280
Fotoğraf 212. Taraklı Karagöl Yaylası	281
Fotoğraf 213. Çiğdem Yaylası.....	281
Fotoğraf 214. Sakarya Yaylaları.....	282
Fotoğraf 215. Geyve Ali Fuat Paşa Köprüsü	283
Fotoğraf 216. Taraklı Enginar Hasatı	284
Fotoğraf 217. Taraklı Dizi Çekimi	285
Fotoğraf 218. İslama köfte ve bal kabağı	286
Fotoğraf 219. Uhut Tatlısı Yapılışı	286
Fotoğraf 220. Çiğdem Yaylası.....	287
Fotoğraf 221. Doğançay Şelalesi Tabiat Anıtı.....	288
Fotoğraf 222. Esentepe.....	290
Fotoğraf 223. İstanbul Kardeleni (<i>Galanthus plicatus</i> Bieb.)	291
Fotoğraf 224. Sakarya Hendek.....	292
Fotoğraf 225. Gelincik Çiçeği	292
Fotoğraf 226. Botanik Gezisi	293

Fotoğraf 227. Nilüfer	293
Fotoğraf 228. İl Ormanı Tabiat Parkı İzci Eğitimi	294
Fotoğraf 229. İl Ormanı Tabiat Parkı	295
Fotoğraf 230. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı	296
Fotoğraf 231. Bisiklet Turizmi	297
Fotoğraf 232. Bisiklet Turizmi	298
Fotoğraf 233. Bisiklet Turizmi	298
Fotoğraf 234. Çadırılı Kamp Soğucak Yaylası	299
Fotoğraf 235. Yaban Kedisi (Sakarya Serdivan)	300
Fotoğraf 236. Sakarya Yaban Hayatı	300
Fotoğraf 237. Acarlar Longozu	301
Fotoğraf 238. Ferizli	304
Fotoğraf 239. Ferizli	304
Fotoğraf 240. Ferizli	305
Fotoğraf 241. Dağ Turizmi Hark Kanyonu	306
Fotoğraf 242. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı	306
Fotoğraf 243. İl Ormanı Tabiat Parkı Fotosafari Etkinliği	307
Fotoğraf 244. Hark Mağarası	308
Fotoğraf 245. Kaymakamsuyu Mağarası	308
Fotoğraf 246. İl Ormanı TP Macera Parkuru	309
Fotoğraf 247. Adapazarı Karaman Macera Park	310
Fotoğraf 248. İnönü Yaylası	310
Fotoğraf 249. Sakarya Çadır Kamp	311
Fotoğraf 250. Sakarya Yayla Şenlikleri	312
Fotoğraf 251. Acarlar Longozu	313
Fotoğraf 252. Çiğdem Yaylası	313
Fotoğraf 253. Taraklı	314
Fotoğraf 254. Sapanca	314
Fotoğraf 255. Jeoturizm	316
Fotoğraf 256. Sapanca Gölü	317
Fotoğraf 257. Sapanca Gölünde Kano	317
Fotoğraf 258. Melen Çayı Rafting	318
Fotoğraf 259. Acarlar Longozu	319
Fotoğraf 260. Serdivan (Yamaç Paraşütü)	320
Fotoğraf 261. Kazımpaşa Yamaç Paraşütü	321
Fotoğraf 262. Taraklı Termal	327
Fotoğraf 263. Sakarya Manzara	327
Fotoğraf 264. Yunus Paşa Camii	328

Fotoğraf 265. Rahime Sultan Camii	328
Fotoğraf 266. Karasu Plajı	330
Fotoğraf 267. Kocaali Plajı	331
Fotoğraf 268 . Taraklı-Karagöl.....	333
Fotoğraf 269. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı	343
Fotoğraf 270. Taraklı Yöresel Ürünler	349
Fotoğraf 271. Poyrazlar Gölü TP (H. Kavrayış)	350

KISALTMALAR

AFAD	: Afet ve Acil Durum
Aİ	: Avlak İşletmecileri
AK	: Alan Kılavuzları
B	: Belediyeler
ÇŞM	: Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü
D	: Dernekler
DKMPGM	: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü
DSİ	: Devlet Su İşleri
GÜ	: Sakarya Üniversitesi
GÜDAK	: Sakarya Dağcılık ve Doğa Sporları Klübü
GSİM	: Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü
HEM	: Halk Eğitim Merkezleri
İGTHM	: İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü
İKTM	: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
İŞM	: Sakarya İl Şube Müdürlüğü
İÖİ	: İl Özel İdaresi
K	: Kaymakamlıklar
M	: Muhtarlıklar
MEM	: Milli Eğitim Müdürlüğü
OBM	: Orman Bölge Müdürlüğü
OGM	: Orman Genel Müdürlüğü
OSİ	: Orman ve Su İşleri Bakanlığı
ÖG	: Özel Girişimciler
PSİ	: Pansiyon İşletmeleri
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TA	: Turizm Acentaları
THK	: Türk Hava Kurumu
Tİ	: Turizm İşletmeleri
TSİ	: Turizm ve Sanayi İşletmeleri
TVKK	: Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu

TSO	: Ticaret ve Sanayi Odası
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜRSAB	: Türkiye Seyahat Acentası Bölge Müdürlüğü (Trabzon)
UB	: Ulaştırma Bakanlığı
Ü	: Üniversite
V	: Valilik
Vk	: Vakıflar
ASPIİM	: Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı

1. GİRİŞ

Dünyada değişen tatil anlayışı ile birlikte insanların deniz, kum ve güneş eksenli tatil anlayışlarından uzaklaşmaları, teknoloji ve bilginin hızlı yayılımı, seyahat edenlerin farklı tatil faaliyetlerine katılmak ve deneyim istekleri, büyük kentlerde betonlaşmanın ve kalabalıklaşmanın vermiş olduğu yorgunluğu daha sakin ve tabii ortamlarda atmak istemeleri, tabiat turizminin öncelikli olarak geliştirilmesini gerekli kılmakta ve öneminin daha da artacağına işaret etmektedir. Bu açıdan bakarak, turizmin çeşitlendirilmesi ve dört mevsime yayılması maksadıyla ülke ekonomisine olumlu etki gösteren alternatif turizm türlerinden biri olan Tabiat turizm bölgelerinin tespit edilmesi, geliştirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir.

Türkiye’de Tabiat turizminin önemi son yıllarda giderek anlaşılmaya başlanmış ve turizm politikaları içerisinde sıklıkla adı geçen geliştirilmesi gerekli alternatif turizm türlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye, bu açıdan bakıldığında önemli turistik değerlere sahip bir ülkedir. Tabii, tarihsel, kültürel çevre değerleri ve kaynakları açısından, büyük bir potansiyele sahiptir. Turizm endüstrisinin günümüze kadar geçirdiği gelişim ve değişim evreleri açısından avantajlı bir ülkedir. Globalleşen-dünyamız, turizm sektöründe alternatif arayışlar içine girmiştir. Turizm ürünleri, deniz, kum, güneş üçgeninden dışarı çıkmıştır. Dünya genelinde insanların seyahat eğilimlerinde meydana gelen birtakım değişimler, kültür, tabiat, tarih, tabiat sporları gibi alternatif turizm faaliyetlerinin artmasına sebep olmuştur.

Master planda, sürdürülebilirlik kapsamında Tabiatın içerisindeki tarihi - kültürel mirasımızın kaynak değerlerimizin ortaya konulması, canlandırılması ve Tabiat turizmi ürünlerinin zenginleştirilmesi sağlanmaktadır. Tabiat turizmi ayrıca, tabii ve sosyo-kültürel mirasın korunmasında, yöresel kalkınmaya destek vererek bölge halkının sosyal ve ekonomik açıdan yaşam kalitesinin yükselmesine katkıda bulunan bir turizm çeşididir.

Tabiat turizmine katılanların daha zengin, daha iyi eğitilmiş ve kalite arayanlardan oluştuğunu ve tatillerinde ortalamanın üzerinde harcama yaptıkları görülmektedir. Bu yaklaşımla; sürdürülebilir

turizm anlayışıyla uyumlu olan kırsal turizmin hem mikro hem de makro açıdan ülke turizmine önemli katkılarının olduğu söylenebilir.

1.1. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM, EKOTURİZM, TABİAT TURİZMİ KAVRAMLARI

Sürdürülebilir turizm, tabiat turizmi ve ekoturizm arasındaki fark nedir? Tabiat turizmi ile ekoturizm arasındaki bağ nedir? Ekoturizm nasıl gelişti? Neden ekoturizm önemlidir? Tabiat turisti ve ekoturist kimdir? Neden ekoturizme dâhil olmak gerekir? Nerede daha fazla bilgi bulabilirim? Gibi sorular sıkça sorulmaktadır. Bu kavramlara yönelik çok detaylı açıklama içeren kaynaklar olmasına rağmen hem ulusal hem de uluslararası platformda en çok tartışılan konulardan birisi olmaya devam etmektedir.

1.1.1. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM

Sürdürülebilir turizm, tabii ve kültürel kaynakların, hem gelecek kuşakları düşünerek kullanılması hem de turizm sermayesinin, mevcut ziyaretçilerin ve yöre halkının maksatlarının maksimum düzeyde karşılanması şeklinde ifade edilmektedir. **Sürdürülebilir turizm bir turizm çeşidi değil, daha çok turizmin tüm türleri için geçerli olması öngörülen temel bir koruma yaklaşımıdır.** Sürdürülebilir turizmin başlıca ilkeleri şu şekilde özetleyebiliriz;

- Kaynakların sürdürülebilir kullanımı,
- Aşırı kullanım ve atıkların azaltılması,
- Çeşitliliğin muhafaza edilmesi,
- Yerel toplumu planlamaya dahil etme ve yerel ekonominin desteklenmesi,
- Turizm endüstrisi ve kamu arasında karşılıklı koordinasyon sağlanması,
- Personel eğitimi ve turistlerin bilgilendirilmesidir.

1.1.2. TABİAT TURİZMİ VE EKOTURİZM: TANIMLAR

Tabiat turizmi, dünya çapında birçok yerde geniş ve büyüyen bir turizm sektörüdür. Turizm ürünleri ve deneyimleri için; tabii ve korunan alanların geliştirilmesi, yeterli ziyaretçi deneyimleri, ekolojik ve kültürel değerlerin korunması ve alanın uzun vadede sürdürülebilirliği kapsamında aralarındaki hassas dengenin sağlanması gerekir. **Ekoturizm** tabiat turizminin alt kategorisi olarak değerlendirilir.

Tabiat Turizmi; seyahat edilen tabii alanların, çevrenin korunması ve yöre halkının ekonomik standartlarının gelişmesini sağlayan bir turizm anlayışıdır.

Tabiat turizmi “ Tabii alanları tecrübe eden ekolojik sürdürülebilir turizm”dir. **Ekoturizm** ise “Çevresel ve kültürel anlayışı, takdiri ve korumayı teşvik ederek tabii alanları tecrübe eden ekolojik sürdürülebilir turizm” dir.

Tabiat Turizmi: Tabiata doğru, tabiatın içerisinde; Tabii ve kültürel değerlere duyarlı, yerel ekonomiye katkı sağlayan kaynak değerlerini anlayan, Orman Su ve Biyoçeşitliliği koruma kullanma dengesi içerisinde, çevreye uygun tesisleri ile kitle turizmine alternatif sürdürülebilir turizm çeşididir (Hikmet Haberal).

Ekoturizm "Çevreyi koruyan ve yerel halkın refahını geliştiren tabii alanlara yönelik sorumlu bir seyahat" olarak da tanımlanmaktadır. **Tabiat temelli turizm** tabii yerlere seyahati açıklayan, daha sade bir tanımlama olmakla birlikte, ekoturizmin çevresel, yerel topluluklara yönelik hedefleri, kültürel ve ekonomik açıdan faydaları kapsamaktadır. **Sürdürülebilir turizm** ekoturizmi de içine almaktadır ve tüm turizm tür ve faaliyetleri için uzun dönem yaşam ve süreklilik maksadıyla düşünülmüştür. Ekoturizm tabiat temelli bir turizm çeşididir. Ekoturizm ilkelere dayalı uygulandığında, sosyal yararları ve çevreye duyarlı bir turizm gelişimi örneğidir.

Tabii kaynakların uygun bir şekilde, zarar görmeden kullanımını hedeflerken ziyaretçilerin bu şekilde eğlenme-dinlenme ve yenilenmelerine olanak sağlar.

Bu gelişmelere paralel olarak kavramlarla beraber **ekoturist** ve **tabiat turisti** kavramları da gündeme gelmiştir. Tabiat temelli turist ve ekoturist, ziyaretleri sırasında en az bir tabiat temelli turizm faaliyetini üstlenen turisttir (Erdoğan, N. 2013).

Fotoğraf 1. Sakarya İli Manzara

1.2. TABİİ ALANLAR, YÖRE İNSANININ GELENEKSEL HAYATI, KIRSAL KALKINMA, SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM ALTERNATİFİ ve SAKARYA VİLAYETİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİR TABİAT TURİZMİ

Tabiatı korumanın geleceği kırsal alanların geleceğine, kırsal hayatın korunmasına ve sağlıklı yürüyen bir kırsal ekonomiye bağlıdır. Kırsal alanlardaki düşük ve dağınık nüfus ile beraber yetersiz gelir söz konusu olduğunda bu alanların turizm köyleri vb. faaliyetler için kullanılması söz konusu olacaktır. Bu tür girişimlerin önemli bir kısmı korunan alanlarda veya dışında yapılmaktadır. Bazı etkinliklerin korunan alanlara ve tabiata çok zarar verdiği de görülmektedir. Bu sebeple tabiatı korumakla görevli olan bizlerin çevremiz ile iyi bir proaktif ilişkiler içinde olmamız lüzumludur. Proaktif kişi; ilişkilerde ve faaliyetlerde inisiyatifi eline alan kişi demek olup tabiattaki faaliyetlerin kontrolü için Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü taşra kuruluşlarının kırsal sahalarda Tabiat turizminin geliştirilmesinde öncü olması doğru bir harekettir.

Son yıllarda sivil toplum kuruluşları ve diğer kuruluşlar korunan alanlar, tabii alanlar, kırsal kalkınma, kalkınma için işbirliği gibi konuları tamamıyla farklı bir bakış açısı ile algılamaya

başlamışlardır. Tabiat ve geleneksel kültürler üzerinde turizmin yarattığı olumsuz tesirler ve bunların neticesinde duyulan korkular kitle turizmine karşı alternatif çevre duyarlı turizmi ve tabiatı korumayı öne çıkarmıştır. Sürdürülebilir Tabiat turizmi ve ekoturizm tabiatın korunması için bir umut olarak ortaya çıkmıştır. Algılamadaki bu değişiklik, tabii alanlar, korunan alanlar ve çevresinin bölgesel planlamasında turizme ilişkin proje ve çalışmaların giderek artmasına yol açmıştır. Bu sayede turizm, zaman içinde kırsal alanların kalkınmasında, yoksulluğun azaltılması ve yöresel kültürel zenginliğinin korunmasında anahtar bir kelime haline gelmiştir.

Sürdürülebilir Tabiat turizmi, kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi, kırsal nüfus için yeni bir bakış açısı yaratılması, yoksulluğun ve kırsal göçün azaltılmasında en önemli seçeneklerden biri olarak görülmektedir. Ancak, turizmin yalnızca yerel ekonomi ile doğru şekilde bütünleştirildiği takdirde beklentileri karşılayabileceği ve yöre halkı ile diğer ilgi gruplarına fayda sağlayacağı unutulmamalıdır.

1.3. TABİİ ALANLAR VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

1980’li yıllardan itibaren Birleşmiş Milletler Çevre Programının (UNEP) çevre konularına ilişkin çalışmaları giderek artan bir etki yaratmıştır. Dünya Çevre Kalkınma Komisyonu’nun 1987 yılında tamamladığı çalışmalar sonunda “ortak geleceğimiz” adlı bir rapor hazırlanmıştır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, çevre ve kalkınma konularına çok farklı yaklaşılması gerektiği bu raporda vurgulanmış olup, kalkınmanın ve insanlığın sahip olduğu kaynakların sürdürülebilir olduğuna değinilmiştir. Raporda ortaya konan “**sürdürülebilir kalkınma**” kavramı, insanların elinde bulundurduğu ve onlara muhtaç olduğu ekolojik, kültürel ve sosyo-ekonomik kaynakların nadir ve eşsiz olduğu görüşüne dayanmaktadır.

Bir sahanın sahip olduğu kaynaklar, çok farklı maksatlar için kullanılabilir. Örneğin, bir orman kereste imalatı için kullanılabilir, üzerindeki ağaçlar kesilerek tarım toprağı olarak kullanılabilir, korunan alan olarak kullanılabilir. Alanın ve alanda yaşayan yöre halkının özelliklerine bağlı olarak bu seçeneklerden bazıları uygulanabilirken, bazıları ise kesinlikle uygulanamaz. Yalnızca korumacı bir yaklaşım içine girildiğinde doğru görülen seçenek ormanın el değmemiş eski haline bırakılması olsa da yöre halkı ve diğer iş gruplarının bu kaynakların sürdürülebilir kullanımı yaşam kalitelerini yükseltmek için ormandan hak iddia etmeleri

mevzubahistir. Bu sebeple yüzde yüz sürdürülebilir kalkınmaya her zaman ulaşılmasa da bu hedef üzerine yoğunlaşılmalıdır.

Tabii ve korunan kırsal alanlarda, geçmişten günümüze yerel topluluklar ile arazinin beraberliği çok önemli olmaktadır. Korunan alan ağı büyüdükçe korunan alan kavramının anlamı da değişmeye ve gelişme göstermeye başlamıştır. Bu gelişme içinde yöre insanlarının varlığı ve faydalanmalarının sürdürülebilirliği de öne çıkmaktadır.

Bir tabii alan ve korunan alanın ve içinde yer aldığı bölgenin sürdürülebilir kullanımı, turizm, ekolojik tarım, hayvancılık, yeni bölgesel ürünler, sürdürülebilir ormancılık, hatta enerji üretimindeki yatırımlarla birlikte düşünüldüğünde daha başarılı olacaktır.

Tabii alanlarda faaliyetlerin açıklanmasında Kırsal alan, Kırsal kalkınma ve Sürdürülebilir Kalkınma gibi kavramlar değerlendirilmelidir, bu kavramlar şu şekilde açıklanabilir;

Kırsal alan: Şehir diye tabir edilen yerleşme sahalarının dışında kalan tarımla ilgili etkinliklerin yapıldığı alanları da içeren köy, mezra, kom vb. adlarla anılan insan yerleşimlerinin var olduğu alanları “kırsal alan” olarak tanımlayabiliriz.

Kırsal kalkınma kavramı: Kırsal kalkınma, küçük toplulukların içinde bulundukları ekonomik, toplumsal ve kültürel koşulları iyileştirmek maksadıyla giriştikleri çabaların devletin bu konudaki çabalarıyla birleştirilmesi, bu toplulukların tüm ülke insanlarının tümüyle kaynaştırılması ve ulusal kalkınma çabalarına tam biçimde katkıda bulunmalarının sağlanma süreci şeklinde tanımlanmıştır.

Kırsal alan kalkınması: Hem bir eğitim hem de örgütlenme işi olup kırsal alan, toplumun ihtiyaçlarının göz önünde tutulması, kırsal alan kalkınma politikası ile ilgili planların alınması sırasında topluma zorla kabul ettirilmemesi gereken bir konudur. Toplum istediklerini elde etmedikçe kırsal alan çalışmalarına katılmayacaktır. Tarımsal çalışmalar, beslenme, eğitim, mesleki önderlik ve öğretim, kooperatifler, el sanatları, küçük sanayiler, sosyal güvenlik çalışmaları, planlama ve sağlık politikaları nitelikleri kırsal alan ve ülke planları ile bir bütünlük sağlamalıdır.

Sürdürülebilir kalkınma: Ekolojik, ekonomik ve sosyo-kültürel kaynakların sürdürülebilir kullanımına dayanmaktadır. Burada ekolojik, ekonomik ve sosyo-kültürel sürdürülebilirlik şartlarının tamamının sağlanması önemli olmaktadır.

Kırsal alanlar turizm ve boş zamanların değerlendirilmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Kırsal alan, turistlere sakin ve huzurlu bir seçenek sunmaktadır. 2005 yılında Fransız vatandaşları tatillerinin %52'sini ya bir ailenin yanında ya da bir arkadaşının evinde,%26'sı evlerinde geçirdiklerini ve %9'luk bir kısmı ise kırsal alanda ikinci bir eve sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Kırsal alanlar ayrıca tabiat için önemli role sahiptirler.

Tabii kaynakların korunması, biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesi, tabii felaketlere karşı koruma, iyi hayat şartlarının korunması ve tabii manzaranın korunması tabii çevre ile ilgili hususlardır.

1.4. SÜRDÜRÜLEBİLİR TABİAT TURİZMİ

Sürdürülebilirlik, belirli bir ekosistemin ya da sürekliliği olan herhangi bir sistemin, kesintisiz, bozulmadan, aşırı kullanımla tüketmeden ve ana kaynaklara aşırı yüklenmeden sürdürülebilmesi yetkinliği olarak bilinmektedir. Sürdürülebilir bir yapı için kaynaklar sürekli olarak değerlendirilmeli, bu değerlendirme çerçevesinde koruma sağlanmalı ve koruma bilinci ön planda tutulmalıdır.

Sürdürülebilir turizm ve Tabiat Turizmi tanımlarında; tabii ve kültürel kaynakların geleceğin düşünülerek kullanılması, turizm sermayesinin, mevcut ziyaretçilerin ve yöre halkının maksatlarının maksimum düzeyde karşılanması öne çıkarılmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma, ekolojik, ekonomik ve sosyo-kültürel kaynakların sürdürülebilir kullanımına dayanmaktadır. Sürdürülebilir turizmin gelişimi de sürdürülebilir kalkınma ile bağlantılı bir yaklaşımdır. Sürdürülebilir turizmin gelişiminde turistlerin ve ziyaret edilen yerlerin bugünkü ihtiyaçlarının, gelecekteki fırsatları koruyup genişleterek karşılanması maksatlanmaktadır. Bu yaklaşım, ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçların, kültürel bütünlüğün, gerekli ekolojik süreçlerin, sosyal ve estetik ihtiyaçların, kültürel bütünlüğün, gerekli ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve kırsal hayatı destekleyen süreçlerin devamını içermektedir.

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün tanımına göre sürdürülebilir bir turizm gelişimi;

- Çevresel kaynakların en iyi şekilde kullanılmasını sağlamalı,
- Ziyaret edilen toplulukların sosyo-kültürel yapısına, gelenekselliğine saygı göstermeli,
- Bütün ilgi gruplarına adil bir şekilde dağıtılan sosyo-ekonomik faydalar ile tutarlı ve uzun vadeli ekonomik faaliyetler ortaya koymalıdır.

Buna göre sürdürülebilir Kırsal/Tabiat turizminin gelişme ölçütleri;

- a. Biyolojik çeşitliliğin korunması,
- b. Ekonomik tutarlılık,
- c. Kültürel zenginlik,
- d. Yöre halkının refahı,
- e. İstihdam kalitesi,
- f. Sosyal eşitlik,
- g. Ziyaretçi memnuniyeti,
- h. Yetkinin yerele doğru dağıtılması,
- i. Toplumun genelinin refah ve mutluluğu,
- j. Fiziki bütünlük,
- k. Kaynakların etkin kullanımı,
- l. Çevre temizliğidir.

Korunan alanlar açısından; tabiatın seçkin parçaları olan korunan alanlar ile turizm arasındaki bağ, korunan alanların tarihçesi kadar eskidir.

Korunan alanlar turizme, turizm korunan alanlara ihtiyaç duymaktadır. Turizm korunan alanların kurulması ve yönetiminde göz önüne alınması gereken önemli bir bileşendir.

Aynı şekilde koruma altında olmayan flora ve faunanın tutunduğu tabiat alanlarına ve insanın yaşadığı sahalardaki yöresel kültüre de turizm bağımlıdır. Bu bağımlılık Tabiat ve kültürün bozulmaması için tedbirler gerektirir. Bu tedbirlerin neler olacağının “sürdürülebilir kırsal kalkınma” ilkeleri çerçevesinde tespiti de lüzumludur.

Turizmin önemli bir ekonomik faaliyet olması ve tüm göstergelerin bu faaliyetin büyüme eğiliminde olacağı yönünde olması önemli bir husustur. Turizmdeki büyümeyle beraber sürdürülebilir turizm, ekoturizm gibi Tabiatla ilgili turizme olan talep artmış ve turizm ürünleri ile destinasyonlar çeşitlenmiştir. Turistlerin talepleri de değişmiş ve çeşitlenmiştir. Turistlerin talepleri konaklamada konforun sağlanması yanında, yöreye özgü kültürel değerler hakkında bilgi edinme, yöre halkıyla iletişim, bölgenin flora ve faunası, özel ekosistemler, tabii hayat ve bunların korunması da dâhil olmak üzere daha sorumlu bir seyahat deneyimi kazanmak da söz konusudur.

Beklenen büyüme ve yeni eğilimler turizmi o kadar stratejik bir konuma taşımıştır ki, turizm eşsiz özellikli tabii veya korunan alanların sürdürülebilirliğinin yanı sıra bu alanların çevresinde yaşayan yöre halkının kalkınma potansiyeline de müspet etki sağlayabilmektedir. Bu durumda turizm, tabii alanların korunması ve yöre halkı ile ziyaretçilerin çevre bilincinin arttırılmasında kullanılabilecek çok önemli bir araç olabilmektedir. Dolayısıyla turizm sayesinde koruma çalışmaları için gerekli mali kaynakların kazanılmasının yanı sıra ziyaretçiler ile yöre halkına yönelik bilinçlendirme ve eğitim programlarının oluşturulması ve uygulanması gibi hedeflere de ulaşılabilmektedir.

En önemli husus; turizm faaliyetlerinin uzun dönemde sürdürülebilir olması için geniş kapsamlı, dikkatli, katılımcı ve paylaşımcı olarak planlaması, sürecin etkin yönetimi ve izlenmesi de gereklidir. Aksi takdirde, bu faaliyetlerin geri dönüşü mümkün olmayan olumsuz etkileri ortaya çıkacak ve turizm bu alanları tahrip eden bir faktör haline gelecektir. İşte bu nedenle bu çalışmaya “SÜRDÜRÜLEBİLİR TABİAT TURİZMİ GELİŞME (MASTER) PLANI” çalışmasına lüzum duyulmuştur.

1.5. SÜRDÜRÜLEBİLİR TABİAT TURİZMİ GELİŞME STRATEJİSİ

Yukarıda da bahsedildiği üzere, insan kullanımı bakımından hassas olan sahalarda turizm söz konusu olduğunda turizmin iyi planlanması ve yönetilmesi önemli olmaktadır.

Alışılmış turizm stratejileri ile Sürdürülebilir Tabiat Turizmi Gelişme Stratejisi arasındaki fark şudur; alışılmış yöntemler yukarıdan aşağıya bakış açısı ile uygulanmaktadır. Yani kararlar merkezden alınmakta ve uygulanması için yerele taşınmaktadır. Yöre halkı katılımcı olamamaktadır.

Sürdürülebilir turizm ise aşağıdan yukarıya bir yaklaşım için gayret göstermektedir. Bu yaklaşımda yöre halkının beklentileri ele alınır, yönetime katılmasını sağlayıcı yapı kurulur, *yörenin kalkınma potansiyelini bünyesinde barındıran tabii değerlerin* korunması için kararlar ortak alınır ve karar almanın yanında uygulama ve izleme aşamalarında da yöre halkının becerilerini, bilgisini, en uygun şekilde kullanmak esastır. Bu yaklaşım yöre halkının, yerel otorite ve organizasyonların yetkilendirilmesine dayanır.

Sürdürülebilir turizm gelişim aşamasında Tabiat ve çevresinin ortak çıkarları söz konusudur. Konaklama ve diğer turizm altyapıları mümkün olduğunca tabii alan dışında olmalıdır. Bu durum Tabiata ve kültüre zararı en aza indirdiği gibi ev pansiyonculuğu gibi faaliyetlerin yapılabileceği gibi yöreye faydayı arttırabilir.

Yöre halkı ve diğer bölgesel ilgi grupları turizm gelişiminde önemli ortaklardır, söz konusu gruplar turiste konaklama imkânı sunacaklar, sunacakları ürünün kalitesinin korunmasında da sorumluluk alacaklardır.

Günübirlik ziyaretçiler yerine uzun süreli konaklamaya lüzum duyan turistle hedefleniyorsa, tabii ve kültürel mirasa dayalı **çekim noktaları**, el sanatları gibi faaliyetler ortaya konmalıdır. Tabii alanlar genellikle çok hassastır, bu sebeple ekolojik değerler, belirli bir saha ile sınırlı olmayacaktır. Geleneksel hayat, yerel kültür, kırsal sosyal ekonomik yapılar da aynı zamanda turizmin temel kaynağı olmaktadır.

Sürdürülebilir Tabiat Turizmi Gelişme (Master) Planı'nın Sakarya ilimizde Tabiat turizmine konu olacak sahaların tüm ilgi grupları için anlamlı ve cazip bir bakış açısına dayandırılmasına esas olmalıdır.

Sürdürülebilir Tabiat Turizmi Gelişme (Master) Planı'nda turizm tabiatı koruma, kırsal kalkınma için bir araç olarak ele alındığından, *Tabiat turizmi yönetim planı* olarak ele alınmalıdır. Hâlihazırda olan turizm etkinlikleri de tartışılmalı, değerlendirilmelidir. İlde sürdürülemez olan turizm veya gelir getirici faaliyetler de tanımlanmalıdır. Ayrıca iyi bir yönetim için tehditler ve fırsatlar da ele alınarak bunlardan hareketle ortaya çıkacak fikirler ortaya konmalıdır.

Tabiata dayalı turizm yönetiminin entegre bir anlayışla (alan ve çevresinin sahip olduğu tabii, tarihi ve sosyo-ekonomik kaynakların bütüncül ele alınması) değerlendirilmesi de önemlidir.

Turizm gelişimi genel olarak piyasa talebine göre yönlendirilir. Bir alanın turizm potansiyelinin değerlendirilmesi, rekabetçi ve özgün bir destinasyon oluşturması için gerçekçi beklentiler ortaya konulmalıdır. Yüksek ekolojik değerlere sahip olan sahalar yüksek turizm değeri içermeyebilir. Turizm, ancak doğru pazar ürünlerini hedeflediği zaman başarılı olabilir. Özellikle hassas tabiat alanlarında taşıma kapasitesi düşük iken, bu alanlardan beklenen faydalar yüksek olmaktadır. Taşıma kapasitesinin düşüklüğü sınırlı sayıda turist demektir. Bu sebeple taşıma kapasitesinin değerlendirilmesi de önemli olmaktadır.

Entegre tabii alan yönetimi, Sürdürülebilir Tabiat Turizmi Gelişme (Master) Planı ile Tabiat ve turizm yönetimi için tüm ilgi gruplarının desteğini almayı hedefler. Tüm ilgi gruplarının etkin desteği önem taşır. Turizm gelişiminin karmaşık yapısı göz önüne alınırsa, ilgi gruplarının etkin işbirliği oldukça önemlidir, planın herkes tarafından sahiplenilmesi ayrıcalık olacaktır. Sürdürülebilir kırsal kalkınma için kapsamlı bir vizyon belirlenmesine de ihtiyaç vardır.

Pazarlama stratejisi de Sürdürülebilir Tabiat Turizmi Gelişme (Master) Planı'nın bir parçası olup, kalkınma ve rekabete açık ürün-Pazar kombinasyonu için yaratıcı yaklaşımlar içermelidir. Pazarlar, hedef gruplar, turist sayısı, ürünler, hizmetler, yaratıcı yaklaşımlar bu stratejide yer almalıdır.

Turizm destinasyonu yönetimi; yaygın bir stratejik yaklaşım olup, destinasyonu rekabete açık hale getirir, bir turizm pazarını iyi bir şekilde yönetmek, pazarlamak, bir destinasyonu rekabetçi yapabilmek için gereken tüm unsurları içeren bir rekabetçi yaklaşımdır.

İyi tanımlanmış maksatlarla ve göstergelerle mantıksal bir çerçeve kurmak, ayrıntılı bütçe, mali portre ve ilgi gruplarının tümüne açık görev ve sorumluluklar veren bir iş planı hazırlamak gereklidir.

Ziyaretçinin izlenmesi ve ziyaretçi yönetim planı: Mademki Tabiat gibi hassas bir sistemde çalışılıyor bu durumda turist ziyaretinin ilkelerini belirleyen bir ziyaretçi yönetim planı lüzumludur. Aynı zamanda da hem geri bildirim temin etme, hem de taşıma kapasitesinin kontrolü için izleme programı da olmalıdır.

Geribildirimler kalitenin artırılması, sunumların taleplere uygun hale getirilmesi (iyileştirilmesi) ve hizmetteki aksamaların tabiatındaki değişimlerin takibi için çok gereklidir. Şu unutulmamalıdır ki; turizm, tabiatın korunması için ortaya konan ana hedeflere ulaşmak garanti edildiği takdirde teşvik edilmelidir.

1.6. ÜRÜN VE TABİAT TURİZMİ ÜRÜNÜ KAVRAMLARI

Ürün, *“İhtiyaç ve isteği tatmin edebilecek olan ve ilgi uyandırma, sahip olma, kullanma ve tüketim maksadıyla pazara sunulan her şey”* olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda ürün, sadece fiziksel nesnelerle sınırlandırılmamakta, somut ve soyut olan ve bir ihtiyacı tatmin edebilecek özelliğe sahip herhangi bir şey olarak düşünülmektedir. Böylece **“Pazarlamada ürün kavramı, belirli bir ihtiyacı ve isteği doyurma özelliği bulunan, değişime konu olan ve pazara sunulan her şeyi ifade etmektedir”**.

Turizm, dinlenmek, eğlenmek, görmek ve tanımak gibi maksatlarla yapılan geziler ve bir ülkeye veya bir bölgeye turist çekmek için alınan ekonomik, kültürel, teknik önlemlerin ve yapılan çalışmaların tümüdür.

Turistlerin çeşitli istek ve ihtiyaçları turizm ürünleri ile karşılanmaktadır.

Turistik Ürün; turistin seyahati boyunca yararlandığı konaklama, yeme-içme, ulaştırma, eğlence ve diğer bir çok hizmetlerin bileşimi şeklinde tanımlanmaktadır. Başka bir tanıma göre ise **turistik ürün**; turistin seyahat ve geçici konaklamalarından doğan gereksinimlerini karşılayabilecek nitelikte olan mal ve hizmet karışımından oluşan bir paket olarak tanımlanmaktadır.

Genel olarak Turistik Ürün; turistin, sürekli yaşadığı yerden ayrılıp tekrar aynı yere dönünceye kadar geçen süre içinde, satın aldığı mal ve hizmetlerin ve yaşadığı deneyimlerin bir bütünüdür.

Turistik Ürün: *“Çağdaş insanın çok boyutlu gereksinimlerini karşılamak üzere turizm işletmelerince bir araya getirilmiş ve yeniden düzenlenmiş Tabii, toplumsal, siyasal ve psikolojik verilerden oluşan karmaşık mallar ve hizmetler bütünüdür”*.

Turizm ürünü, endüstrideki bulunduğu konuma göre farklı kurumlar ya da kişiler tarafından farklı şekilde tanımlanmaktadır. **Otel işletmecisi** tarafından turizm ürünü; konaklama olarak tanımlanırken; **seyahat işletmecisi** tarafından tur; **havayolu işletmecisi** tarafından da hava ulaşımı olarak tanımlanmaktadır. Ekonomist M. Sinclair ve Mike Stobler **turizm ürününü**, seyahat (ulaşım), eğlence ve alışveriş, banka, seyahat acentesi ve tur operatörleri gibi çeşitli aktivite ve hizmetleri içeren bileşik bir ürün olarak tanımlanmaktadır. Turistik ürün bir hizmet endüstrisi olan turizmde hizmet ağırlıklı ve heterojen bir görünüm sergilemektedir.

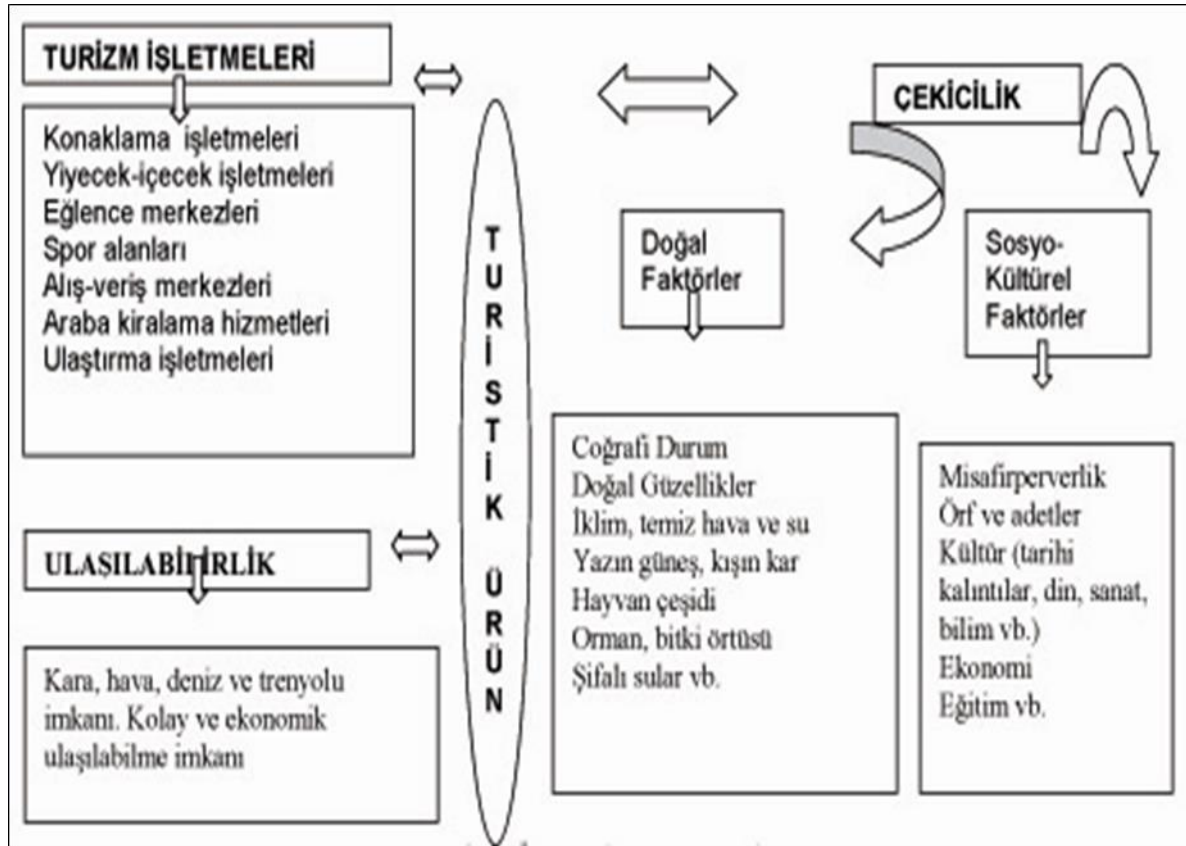
Fotoğraf 2. Sakarya İli Manzara

Turizmde ürün iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Birincisi, bir ülke veya bir yörenin, sahip olduğu tüm tabii, tarihi ve kültürel kaynakların oluşturduğu turizm ürünüdür. İkincisi ise tüketicilerin yer değiştirmelerini sağlayan ve tatil yapmalarına imkân veren tüm hizmetlerdir. Buna göre turistik ürünü oluşturan unsurlar;

- I. Turistleri çeken bir ülkenin veya bir bölgenin tabii, kültürel, tarihi, sanatsal, varlıkları ve değerleri,
- II. Turiste hizmet veren işletmeler, otel, motel, restoran, eğlence spor tesisleri ve seyahat acentaları,
- III. Turistin yer değiştirmesini, gidilecek yere ulaşımını sağlayan taşımacılık işletmeleri olarak sıralanabilir.

Bir ülkede veya bölgede çok zengin turistik değer ve kaynakların olması tek başına turist talebini oluşturmaz. Bu kaynakların bir turizm endüstrisinde işlenmesi ve turistin kullanıma sunulabilir olması gerekir. Bu noktada ihtiyacı karşılayabilme özelliği, diğer deyişle bunu sağlayacak olan turizm işletmeleri öne çıkmaktadır.

Turistik ürünü oluşturan çok sayıdaki unsurlar üç ana değişken altında toplanmaktadır: **Çekicilik, Ulaşılabilirlik ve Turizm İşletmeleri.**

Şekil 1. Turistik ürün

Herhangi bir destinasyonun bir çekicilik özelliğine sahip olması, talep çekebilmesi açısından tek başına yeterli değildir. Çekiciliği yüksek olmasına karşın turistik merkezlere ulaşımın güç olması, ürünlerin pazarlanmasında bir takım güçlüklerin ortaya çıkmasına neden olur.

Ulaşılabilirlik; yüksek bir çekicilik özelliğine sahip destinasyonların, pazardaki hedef kitleye olan yakınlığı ve onlara düşük maliyetle ulaşılabilme olanağını ifade eder. Yoğun nüfuslu yerleşim merkezlerine yakın yerler, ulaşımı en kolay ve en çok turist çeken yerlerdir.

Fotoğraf 3. Serdivan/Kıranstepe

1.6.1. ÇEKİCİLİK

Turistin bir çekim yerini diğerine tercih etmesini, o çekim yerine karar vermesini sağlayan turistik ürün unsurlarına **çekicilik** adı verilir. Çekicilik unsuru yöresel, ulusal olabildiği gibi uluslararası nitelikte de olabilir. Ayrıca, mekân-yerden başka, olay çekiciliği şeklinde de olabilir. **Yer çekiciliği**, Antalya, Kuşadası, Göreme veya dağ, deniz, kum, güneşli yerler vb. olabilmekte; **olay çekiciliği** ise, fuar, sergi, konferans, olimpiyatlar, sanat gösterileri vb. olabilmektedir.

Çekicilik; tabii çekicilikler ve kültürü de içine alan insan yapısı çekicilikler olmak üzere iki başlıkta toplanabilir.

“Tabii Çekicilikler: Su kaynakları başlı başına büyük bir rekreasyon çekiciliğidir. Her geçen gün suya dayalı rekreasyonel faaliyetler hızlı bir şekilde büyümektedir. Bunlar arasında; balık tutma, yüzme, kano yapma, su kayağı, su altı avcılığı, yelken ve kürek sporları vb. sayılabilir. Manzara güzelliği de birinci derecede önemli rekreasyon ve turizm kaynağıdır. En çok turist çeken coğrafi görünümün çoğu kez arazi yapısı ve su özelliklerinin birleştiği alanlardır.

Coğrafi konum turistik yöreye olan talep bakımından çok önemlidir. Manzara güzelliğine, İngiltere’nin göller bölgesi, İsviçre ve Kuzey İtalya’da insan yapısı göl ve baraj gölleri, Kaçkar

dağlarının buzul gölleri, Isparta'nın göller bölgesi ve ülkemizin deniz kıyılarının büyük bölümü muhteşem manzaralara sahip olması örnek gösterilebilir.

Dağlar esas olarak manzara güzellikleri yanında dağcılık, kış sporları ve trekking yapmak için turistlere çekici görünürler...

İnsan yapısı çekicilikler; İnsan tarafından oluşturulan turistik değerler, bir yandan sanat şehirleri, tarihi eser ve anıtlar, müzeler, baraj ve köprüler, stadyumlar, üniversite binaları vb. gibi unsurlardan oluşurken, diğer taraftan uygarlık, gelenekler, kültür, folklor, din, sanat, festivaller, bayramlar, siyasi ve sportif oluşumlar, sergi ve fuarlar, turizm endüstrisini oluşturan konaklama, ulaşım, dinlendirici ve eğlendirici donanım, turizm organizasyonunun yapısı gibi unsurlardan oluşur”.

Turizm ürününde çekiciliği belirleyen hususlar, münhal sosyo-kültürel, ekonomik ve psikolojik etkenler olarak dört gruba da ayrılabilir. Buna göre; yerli halkın misafirperverliği, gelenek görenekleri, kültürü, siyasi yapısı, ekonomik yaşamı ve eğitim durumu sosyo-kültürel faktörler olarak turizmde önem kazandırmaktadır.

Çekiciliğe Dünya üzerinde çok sayıda izleyicisi olan otomobil yarışlarının en ilgi çeken bir türü olan Formula 1 yarışlarının bir ayağının Monaco’da yapılması, İspanya’nın turistik şehirlerinde yapılan boğa güreşleri, Cannes ’teki uluslararası film şenliği gibi faaliyetler örnek olarak verilebilir.

1.6.2. ULAŞILABİLİRLİK

Turistik ürünü oluşturan diğer bir unsur ise; turistik merkezlere ulaşılabilirliktir. Çekiciliği yüksek olmasına karşın turistik merkezlerine ulaşmak zor ise, havayolu, denizyolu ve karayolu bağlantısı yetersiz ise, turistik ürünlerin pazarlamasında güçlükler ortaya çıkacaktır.

Ulaşılabilirlik; çekiciliği yüksek olan turizm merkezlerinin pazardaki hedef kitleye olan yakınlığı ve onlara düşük maliyetle ulaşılabilme olanağını ifade etmektedir. Ancak, üst ve orta grup için ulaşılabilirliğin bir çekicilik faktörü olması ile düşük maliyet arasında çok fazla bir belirgin bir ilişki bulunmaktadır. Bu grup için zaman maliyeti çok daha önemli bir çekicilik kriteridir. Bir turistik ürünün ulaşılabilirliği onun kolay ve ekonomik oluşuna bağlıdır. Büyük kentlere yakın çekici yerler, turist akışını hızlandırır. Özellikle günümüz ulaşım araçlarının gelişmiş

teknolojileri, fiziksel uzaklığın öneminin oldukça azalmasına neden olmuştur. Dolayısıyla yetersiz ulaşım imkânları, turizmi olumsuz etkilemektedir.

Yer ve olay çekiciliği, hizmet işletmeleri olan yerlerin kullanılan, tüketilen bir turistik ürün olmaları onlara ulaşımıyla doğru orantılıdır. Ulaşılabilirlik, fiziki mesafe, zaman ve ulaşım masrafları ile ölçülür ve değerlendirilir. Bir turistik ürünün ulaşılabilirliği onun kolay ve ekonomik oluşuna bağlıdır.

Fotoğraf 4. Adapazarı/Korucuk

Fotoğraf 5. Ali Fuat Paşa Köprüsü – Geyve

Fotoğraf 6. Karagöl

Fotoğraf 7. Dağlumbaz Yaylası

1.6.3. TURİZM İŞLETMELERİ

Bir ülkenin sahip olduğu ve ulaşılabilme özelliğine sahip turistik çekicilikler, onu destekleyen işletmelerce tamamlanmadıkça hak ettiği değeri ve ilgiyi bulamaz. Bu nedenle turizm endüstrisinde faydalılık ilkesi, turizm işletmelerince sağlanmaktadır. Turizmde başlıca işletmeler; ulaştırma, konaklama, yiyecek, seyahat, rekreasyon ve diğer turizm işletmeleri şeklinde ayrıma tabi tutulabilir.

Turizmde başarı için, ziyaret mahalline gelen yolcu talebini karşılamaya yetecek sayıda konaklama tesislerine ihtiyaç duyulur. Konaklama tesislerinin önemi hiçbir zaman ve hiçbir şekilde göz ardı edilemez. “Birinci derecedeki turizm işletmeleri arasında ilk sırayı alan ve turistik mal ve hizmetlerin üretimini sağlayan, varlıkları turizm olayına bağlı olarak ortaya çıkan ve şekillenip çeşitlenen işletmelere **konaklama işletmeleri** denir” Genellikle konaklama tesisleri içinde hizmet veren yiyecek-içecek işletmeleri, çalışma alanı dışında, bağımsız ticari kuruluşlar olarak da hizmet sunmaktadırlar. Üç yıldızlı otel statüsünden itibaren konaklama tesisleri içinde zorunlu olarak bulunan yiyecek içecek birimleri, konaklama işletmeleri içinde hizmet verirler. Ayrıca yeme-içme, konaklama ve eğlence tesisleri olmadan turizm ürünü olmayabilir.

Dünya turizm hareketlerinin gelişiminde, kuskusuz en büyük paylardan biri ulaştırma sektörüne aittir. Ulaşım araçlarının gelişimi, daha hızlı seyahat ve daha çok yer gezip görme şansını da beraberinde getirmiştir.

Ulaşım işletmeleri içinde demiryolu, denizyolu, karayolları, havayolları işletmeleri yer almaktadır.

Diğer bir turizm işletmeleri de rekreasyon işletmeleridir. **Rekreasyon işletmeleri** kişilerin boş zamanlarını değerlendirmek, eğlence-dinlenme ve diğer ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla katıldıkları etkinlikleri sunan işletmelerdir. Rekreasyon işletmeleri çeşitli kaynakları kullanmaktadırlar. Bunlar;

- **Tabii kaynaklar:** Milli parklar, Tabiat alanları, hayvanat bahçeleri vb.
- **Sportif kaynaklar:** Kayak, atlı spor, golf, tenis, paraşüt, futbol, basketbol vb.
- **Kültürel kaynaklar:** Tiyatro, konserler, müze, sinema, folklor, festival vb.
- **Eğlenceye yönelik kaynaklar:** Oyun salonları, bale, tiyatro vb.

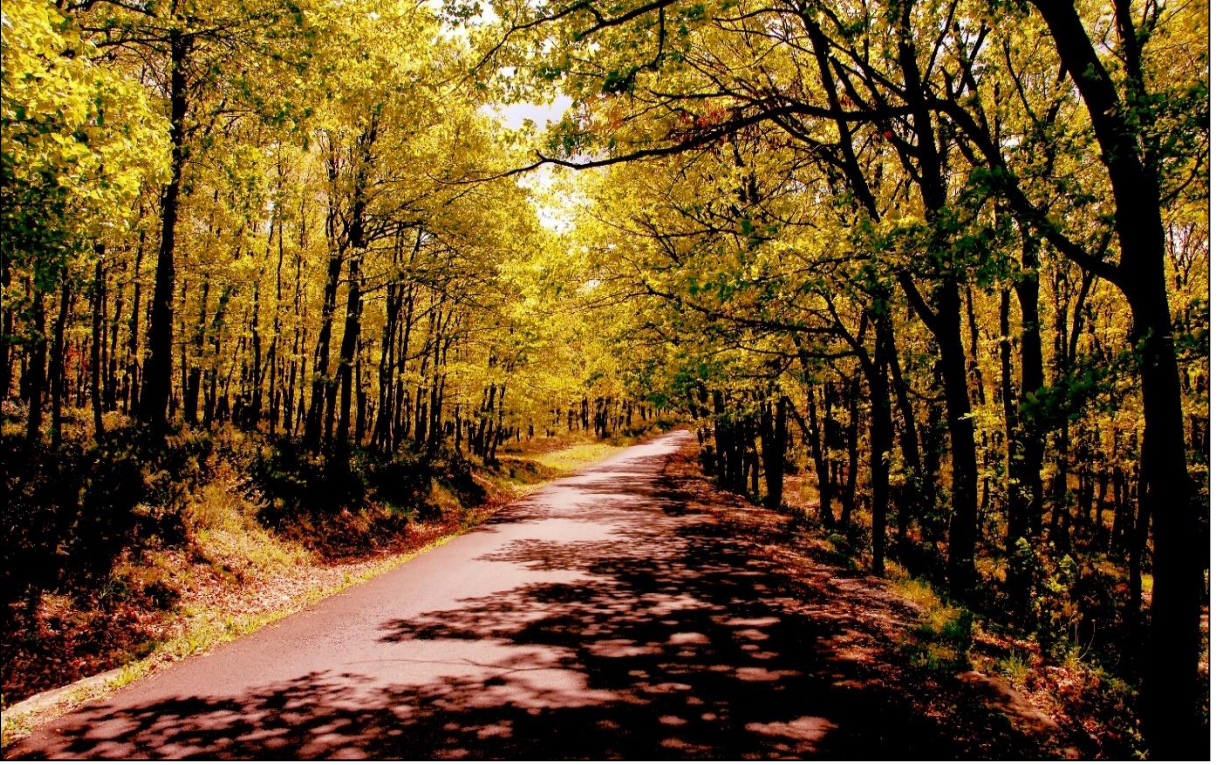
Turizm merkezlerinde faaliyet gösteren her işletme bir anlamda bir turizm işletmesi işlevi görmektedir. Seyahat ve tatil sırasında giyilen özel giysileri, yolculuğa ve mevsim koşullarına uyum sağlayabilmek için gereken şapka, ayakkabı, gözlük vb. malları üreten işletmeler, sattıkları mallar yalnızca turistlerin gereksinimi olmadığı halde varlıkları büyük ölçüde turizme bağımlı olan tatil beldeleri, havayollarında çeşitli perakendeci işletmeler, çevirmenlik, rehberlik, yüzme, kayak, tenis, binicilik dallarında öğretmenlik yapan kişiler, hatıra eşyası satan kuruluşlar bu gruba örnek olarak verilebilir.

Fotoğraf 8. Akyazı-Turnalı Yaylası

Fotoğraf 9. Taraklı Anıt Ağaç

Fotoğraf 10. İl Ormanı Tabiat Parkı

Fotoğraf 11. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı

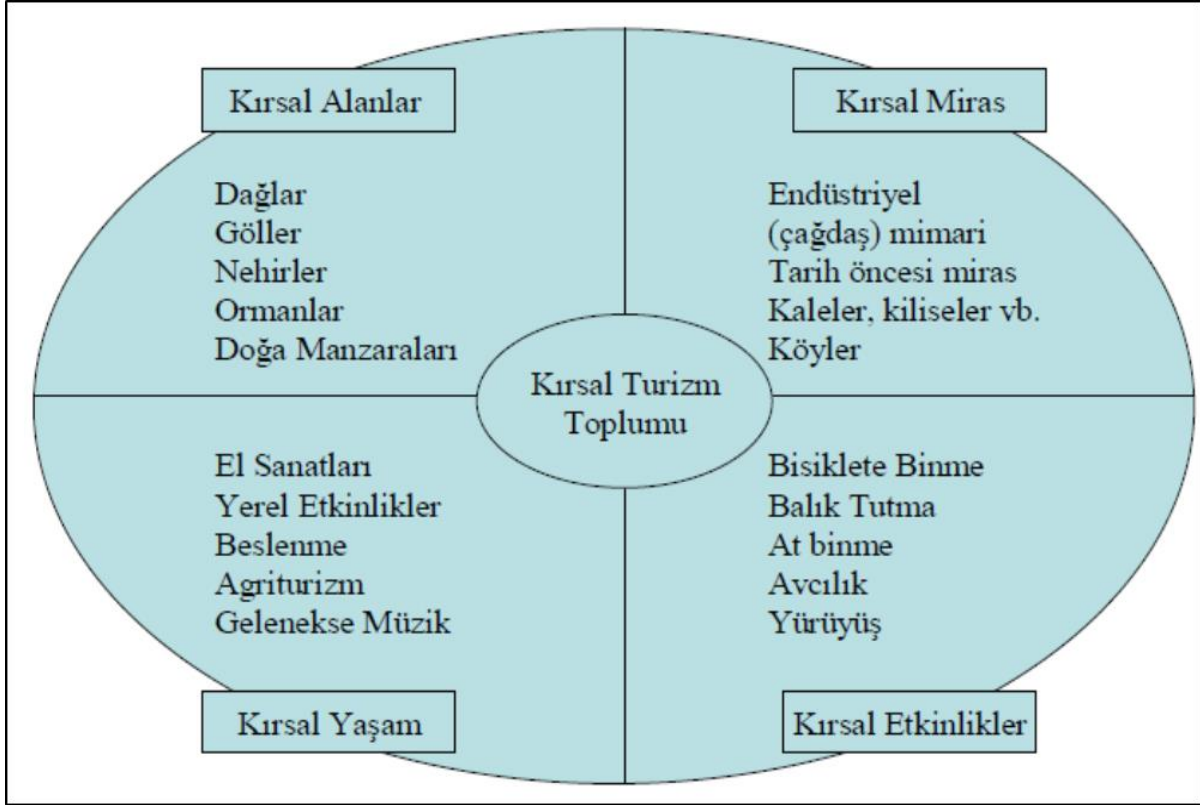

Fotoğraf 12. Sakarya – Serdivan

1.7. TABİAT TURİZMİNİ OLUŞTURAN KAYNAKLAR

Tabiat turizmin en önemli özelliklerinden biri yerel kültürdür. Yerel kültür, özellikle yabancı turistlerin ve kent halkının ilgi odağıdır. Bu nedenle turizm etkinliklerinde yerel halkın katılımı çok önemlidir. Ancak turizm etkinliklerinde gelenek göreneklerin zayıflaması, gençlerin turistlere özenmeye başlaması, hoşgörü ve misafirperverliğin yok olması gibi tehlikelerle karşı karşıya kalınabilmektedir. Ayrıca, turisti yadırgama, kırsal kültür içine kabul etmeme gibi sakıncalar oluşabilmektedir. Bu nedenle yerel-kültürel mirasın turizm için önemli bir değer olduğu unutulmamalı, tüm bu yeniliklere açık olarak yerel kültür korunmalıdır. Folklorik değerlere önem verilerek halk oyunları, enstrümanlar, geleneksel giyim gibi folklorik zenginlikler araştırılmalı, geliştirilmelidir.

İtalyan mutfağı, Fransız mutfağı, Türk mutfağı gibi öne çıkan gastronomi ürünlerin varlığı turizm bölgesinin gelişiminde önemli yere sahiptir. Tabiat turizminin farklı boyutları bakımından ülkeler arasında farklılıklar vardır.

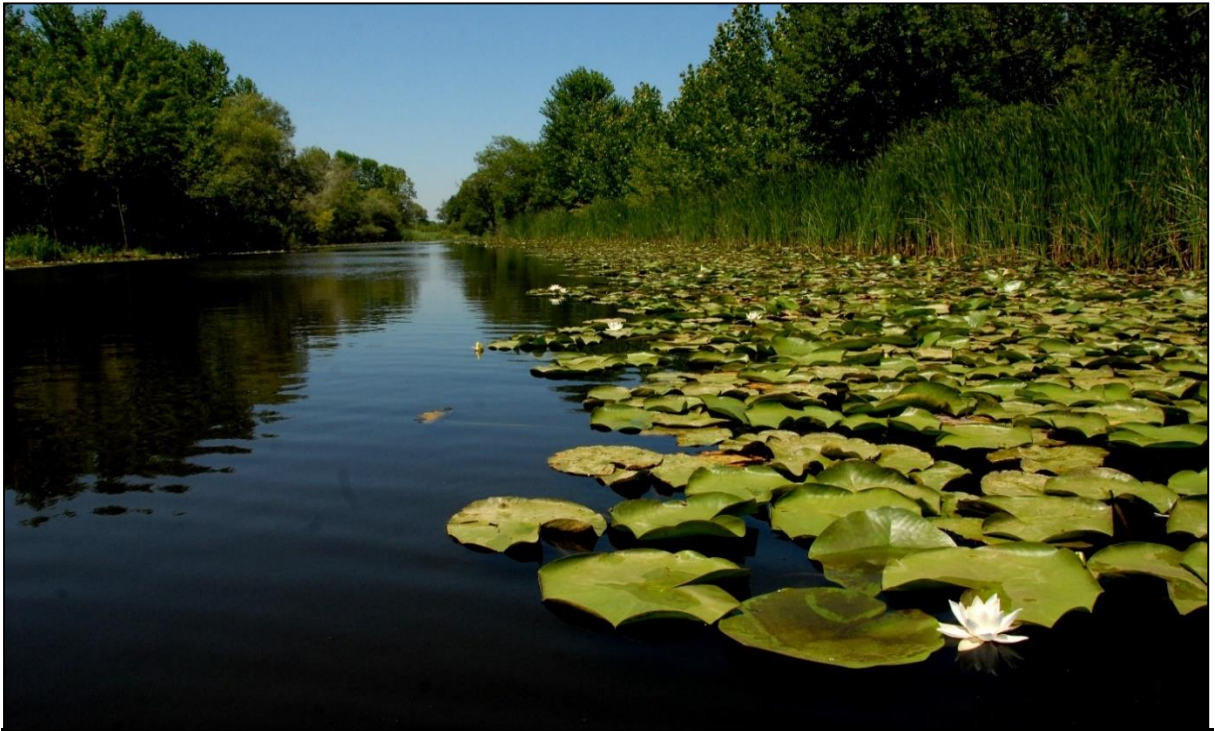
Şekil 2. Tabiat turizmin başlıca kaynakları

Tabiat turizmi faaliyetinde kullanılan tabii kaynaklar;

1. Tarihi ve kültürel yapılar
2. Güzel manzaralı yerler
3. Dağlar
4. Ormanlar
5. Kanyonlar
6. Çöller
7. Göller
8. Volkanik araziler
9. Mağaralar
10. Gastronomi

Fotoğraf 13. Justinianus Köprüsü (Beşköprü)

Fotoğraf 14. Acarlar Longozu

Fotoğraf 15. Akyazı Keremali Yaylası Göleti

1.8. TABİAT TURİZMİNİN MAKSADI

- Turizmin, tabii ve geleneksel çevreye verdiği tahribatın en alt düzeye indirilmesi,
- Turistlere ve yerel halka, tabiatın ve geleneksel sosyo-kültürel çevrenin korunmasına yönelik eğitim verilmesi,
- Turizmin, yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayan, yerel yönetim ve halkla işbirliği içinde gelişen sorumlu bir ticaret olarak özendirilmesinin sağlanması,
- Koruma kapsamındaki tabii ve sosyo-kültürel alanların yönetimi için kaynak ayrılması,
- Turizmin negatif etkisinin en alt düzeye indirilmesi maksadıyla sosyokültürel ve tabii çevreye yönelik uzun vadeli takip ve değerlendirme programlarının desteklenmesi,
- Turizmin, yerel halkın geçimine katkı sağlayacak şekilde geliştirilmesi,
- Turizmin gelişiminin yörenin sosyal ve çevresel kapasitesini artıracak şekilde gelişmesinin temini,
- Çevreyle uyumlu, tabii ve geleneksel sosyo-kültürel yaşamla iç içe geçen, yöresel bitki ve yaban hayatını koruyan turizm şekline uygun altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi,
- Ulusal ve uluslararası sermaye olarak ele alındığında ekoturizmin maksadı yeni kazanç alanları elde etmektir.

1.9. TABİAT TURİZMİNİN İLKELERİ

Tabiat turizmi ilkeleri; yararlanma, gelişim, tasarım, kırsal ekonomi, koruma ve pazarlama olmak üzere 6 ana başlık altında özetlenebilir.

Koruma ve kullanma: Kırsaldaki turizmden faydalananlar, bu turizmin en değerli varlığı olan kırsal alanın korunmasına ve zenginleştirilmesine katkıda bulunmak için koruma ve canlandırma politikalarına ve programlarına destek sağlamalıdır.

Tasarım: Yeni turizm gelişim projelerinin planlanması, yerlerinin saptanması ve yönetilmesi, peyzaja uygun olmalı ve mümkün olan durumlarda ise peyzajı zenginleştirmeye çalışmalıdır.

Gelişim: Kırsaldaki turizm gelişimi, koruma ve ayağa kaldırma maksatlarına yardımcı olmalıdır. Örnek olarak, tarihi evlere yeni kullanımlar, çiftliklere ise ek kullanım ve gelir getirebilir; terkedilmiş arazilerin ıslahına yardımcı olabilir ve kırsala ulaşım için yeni fırsatların önünü açabilir.

Kırsal Ekonomi: Turizme yatırım, kırsal ekonomiyi desteklemeli, fakat hem yoğun kalabalıktan ve erozyon ile aşırı kullanma dolayısıyla turizm kaynaklarına hasar vermekten kaçınmak için, hem ekonomik ve hem de başka faydaları yaygınlaştırmak için, coğrafi olarak daha geniş çapta yayılmanın ve ziyaretlerin en yoğun olduğu dönemlerin dışına daha çok kaydırılmasının peşinde olmalıdır.

Pazarlama: Turizm sanayisinin tanıtım, bilgilendirme ve pazarlama girişimlerinde insanların kırsala yönelik anlayışlarını ve ilgilerini derinleştirerek takdir etme ve yararlanma duygusuna ulaşmalarını sağlamaya çalışılmalıdır.

Söz konusu bu ilkeler kırsal alanların korunarak kullanımına rehber olma özelliği taşımaktadır. Bu rehberlik tüm dünyada kırsal alanlara yönelen ve her geçen gün artan ilginin getireceği olumsuzlukların giderilmesi açısından da son derece önemlidir.

Tabii çevrenin ve Yerel kültürlerin sürdürülebilirlik ilkesi;

Tabiat turlarında tabii çevrenin bozulmaması ve korunması gerekir. Bu tür turların, belli bir plan ve program çerçevesinde hayata geçirilmesi, seçilen rotanın ve uyulması gereken kuralların önceden belirlenmesi ve eğitilmiş uzman rehber kullanılması gerekmektedir.

Tur düzenleyen acentalar ve tur katılımcıları, korunan alanlarımızda: (milli park, tabiatı koruma alanı, tabiat anıtı, yaban hayatını geliştirme sahası vb.)

- İlgili kurumlarca konulmuş kurallara, kamp yapılması yasak olan ya da kısıtlamalı bölgelerdeki yasaklara,
- Gezilen ve kamp yapılan yerlerde belirlenmiş gezi rotalarına,
- Tecrübeli tabiat rehberinin uyarılarına,
- Flora ve faunaya asgari zarar verecek şekilde hareket etmek,
- Gezi faaliyeti sırasında çevreye atık ve tabiatı silinemeyecek izler bırakmamak,
- Nesli tehlikede bulunan hayvanların bulunduğu bölgelerde gürültü, vb. kirlilik yaratmamak,
- Flora ve faunanın korunmasına özel önem verilen yerlerde tur rotalarını, koruma ilkelerini gözeterek sık sık değiştirmek,
- Yetkili resmi kurumlar tarafından mutlaka tabiat ve alan klavuzluğu sertifikasyonu kullanmak, eğer yoksa tabiat turları konusunda uzman kurum ve kişilerden eğitim almış tecrübeli rehberler bulundurmak zorundadırlar.

Turizm planları ve projeler uzun dönemli Çevresel kaliteyi sağlayıcı özellikte olmalıdırlar. Planlayıcılar, ekonomik bir sektör olarak sadece turizmi tek başına görmemeli, turizmle birlikte var olacak dengeli bir ekonomiyi hedeflemelidirler **(Kaynak. Ş,2010s.104).**

Tabiat turizm faaliyetinin yapıldığı bölgenin yerel halkının bu turizm faaliyetlerinden yarar sağlaması, maddi bir pay almasını ifade eder. Bunu sağlamak için; uluslararası büyük tur operatörlerinden ziyade, ülke ve bölge çapındaki daha küçük acentaların tabiat turizmi faaliyetinde yer alması gerekir. Burada uzman acentecilik ön plana çıkmaktadır. Tabiat turizm, tabii ve yabanıl hayat gibi belli alan ve konularda uzmanlaşmış bu tür acentaların, tur programlarını yaparken, tur gereksinimlerini bölgeden sağlamaları, bölgeye maddi yarar sağlanmasının önkoşulu olmalıdır. Bir bölgeye turizm aracılığıyla katkı sağlarken, maddi ve

manevi kültür unsurlarının bozulmamasına da dikkat edilmelidir. Otantik kültürlerin, ahlaki değerlerin bozulmadan yaşadığı bölgelerde, turist gruplarının bu değerlere saygılı davranması beklenmektedir. Kılık-kıyafet konusuna özen göstermek, dini ve manevi değerlere saygılı davranmak, yerel yeme-içme-eğlenme vb. gelenek ve göreneklere uyumlu davranmak ve mümkün olduğunca katılmak önemlidir Ayrıca, maddi kültür eserlerine saygılı ve korumacı davranmak, gerek turizm profesyoneli, gerekse tüketici olarak, yerel dokuyla uyuşmayan modern mimari ürünler yerine; koruma altına alınmış otantik yapılarda hizmet veren konaklama tesislerini tercih etmek de gerekir. **(Kaynak. Ş,2010s.104)**

Tabiat turizminde de kuşkusuz genel turizm ilkeleri, yönetmelikleri ve planları geçerlidir. Ancak, kitle turizmindeki hataların tekrarlanmaması maksadıyla:

- Tabii ve kültürel mirasın korunması,
- Kırsal alanlarda ve korunmuş alanlarda yerli halkın yaşam düzeyinin yükseltilmesi,
- Ekoturizmin özendirilmesi,
- Tabii, kültürel ve yerel özellikleri tanımak, tanıtmak, korumak, uzun vadede sürdürülebilirliği garanti etmek yöntem ve tekniklerin yaygınlaştırılması,
- Tabiat turizmi ürününün güvenilirliğinin ve rekabet gücünün ortaya çıkması için kalite sistemlerinin belgelendirilmesi,
- Toplumun, politikacıların, turizm ile ilgili kişi, kurum ve kuruluşların ekoturizm konusunda bilgilendirilmesi, turizmin sürdürülebilirliğin sağlanması açısından oldukça yararlı olacaktır.

Tabiat turizmde tabiat alanlarının korunması, geliştirilmesi, çevresiyle birlikte toplumun sürdürülebilir kalkınmasına katkıda bulunması önkoşul özelliği taşımaktadır. Tabiat turizmin geliştirileceği ülke, bölge ya da yerel alanda mutlaka özel politika ve stratejilerin belirlenmesi ve uygulanabilirliğinin tartışılması gerekir.

Ulusal parklar ve korunan alanlar ekoturizmin temel kaynağını oluşturmaktadır. Tabiat turizmi, sürdürülebilir turizmin etkin yönetim anlayışı ve tanıtımla kırsal kalkınmada önemli neticeler doğurabilir.

Tabiat turizm alanlarında konaklama-yeme-içme tesislerinin tabiata uygun, yapılması iletişim ve ulaşım araçlarının çevreyi en az kirletecek şekilde geliştirilmesi, gürültü ve kirlilik yaratan araçlardan ve sportif etkinliklerden kaçınılması ilke edinilmelidir. İnşaat malzemesi, mobilya ve dekorasyon yerel dokuya uygun olmalı, düşük kirlenme yaratabilecek enerji türlerinden yararlanılmalıdır. Düzenlenecek tur güzergâhları, yürüyüş, bisiklet yolları tabiatın bir parçası olarak planlamalıdır. Yerel toplumun Tabiat turizmi etkinliklerinin her aşamasına katılması, planlama, yönetim ve denetim çalışmalarını izlemesi sağlanmalıdır. Bu alanların tabiat turizmi ilkeleri doğrultusunda yönetilmesi, ülkemizdeki sürdürülebilir Tabiat turizmi açısından da geçerlidir.

Fotoğraf 16. Karagöl Yaylası

Fotoğraf 17. Taraklı Karagöl Gölleti

1.10. TABİAT TURİZMİNİN FAYDALARI

Tabiat turizm aktivitelerinin bulunduğu destinasyonlarda çevre eğitimi imkânı sağlamakta ayrıca bunun yanında, tabiliğin yaşatılmasına olanak sağlayan tutum ve davranışları da teşvik etmektedir. Yine sürdürülebilir bir sanayi ve kalkınma için yöre halkını motive edici bir etkiye de sahiptir.

Tabiat turizmin yöre kalkınmasına sağlayacağı faydaları şunlardır;

- Kırsal alanlara götürülecek altyapı, sağlık ve eğitim gibi hizmetlerin kalite ve sayısında artmasına,
- Tabiat turizminin gelişmesi ile kırsal yöredeki kadınların aile içerisindeki rollerinin değişmesi ve kadının çalışma yaşamına daha aktif olarak katılmasına,
- Restore çalışmaları ile geleneksel mimari tarz korunarak çevrenin peyzaj açısından planlanmasına,
- Kentte yaşayanların kırsal hayatı yerinde görmesi sonucu kırsal hane halkının problemlerinin fark edilmesi şeklinde çözüme kavuşturulmasına,
- Biyolojik çeşitliliğin korunmasına,

- Kentte yaşayan insanların kırsal alanları ziyareti sonucu her iki kesim arasında bilgi akışı olabilir. Bunun sonucunda kırsal alandaki halk için yeni şeylerin öğrenilmesi, yeni insanlar tanıma ve dışa açılma; turistler için ise kırsal aile ile birlikte yaşama, yeni dost edinme ve farklı hayat görüşüne sahip olma gibi faydalar sağlanabilir.
- Kırsal halka yerinde istihdam sağlanması,
- Bölge ekonomisinde üretim çeşitliliğinin artırılarak ekonomik istikrarın sağlanmasına,
- Bölgede nitelikli, niteliksiz işgücüne önemli çalışma fırsatlarının oluşturulmasına,
- Bölgede yer alan küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişmesine,
- Yerel düzeyde sanayi ve ticareti uyarıcı altyapı yatırımlarının geliştirilmesine,
- Gençlerin ve toplumun eğitimi ile yerel düzeyde modernizasyon sürecinin sağlanmasına,
- Sosyo-ekonomik gelişme konusunda başka seçeneği olmayan bir yörede yerel halk ve turistler tarafından kullanılabilecek rekreasyonel ve turistik olanaklar sağlanmasına,
- Yerel düzeyde kişisel gelirlerin ve vergi vb. kamu gelirlerinin artmasına,
- Yerel düzeyde imajın geliştirilmesi ve yerel halkın çevreyi koruma ve geliştirme bilincinin artmasına,
- Bölge ve kırsal kalkınmaya imkân sağlamaktır.

Fotoğraf 18. Sakarya Manzara

1.11. TABİAT TURİZMİNİN ETKİLERİ

1.11.1. Tabiat Turizminin Ülke Ekonomisine Etkileri

Tabiat turizm faaliyetleri, gelişmekte olan ülkelerde toplumun gelir düzeyi yüksek olan kesiminin kırsal alanlarda inşa ettirdikleri ve daha çok yakın kullandıkları ikinci evler/tatil evlerinde, yalnızca denize ya da göle girmek, balık tutmak gibi küçük çaptaki faaliyetlerden oluştuğu halde, gelişmiş ülkelerde çok sayıda insanın katılabildiği ve çok çeşitli faaliyetlerden oluşan dev bir endüstri haline gelmiştir. Yüksek ücret alan kentli nüfus her gün işe gidip gelme şekillerini kırsal yaşam şekline dönüştürmeye değişen sosyal değerler kent merkezlerini çevreleyen çiftlikler kentli nüfusu barındırmaya başlamıştır.

Türkiye’de son yıllarda turistik kıyı merkezleri ve büyük kentlerin çevresindeki köyler, yine antik kentlerin yakınlarındaki kırsal yerleşmeler, yol kenarlarındaki köyler, kasabalar, turizme artık yabancı değillerdir. Kır lokantaları, alışveriş sergileri, balık çiftlikleri ve kırsal yollar, turistlerle veya günübirlikçilerle tanışmışlardır. Bu tür yerlere ya da onların içinde bulunduğu kırsal alanlara günlük geziler düzenlenmektedir. Bazı projelerle (Kaya köy/Fethiye gibi) eski köy kalıntılarının canlandırılmasına gidilmekte, bazı köylerde ise konaklama, kültür mirası evlerde gerçekleştirilmektedir (Şirince köyü - Selçuk/İzmir) Bütün bu gelişimler, ülkemizde kırsal turizmin son yıllarda talep görmeye başladığının işaretidir.

Son yıllarda daha çok gelişen Tabiat turizm, kırsal yörelerin kalkınmasına yardımcı olarak, ülke ekonomisine katkıda bulunur. Tarımsal ve turistik etkinlikler bir arada ve birbirinin tamamlayıcısı olarak, hem kırsal alan hem de ülke ekonomisine önemli olumlu etkileri olur.

Fotoğraf 19. Taraklı

Ülkemizde kırsal alanda yaşayan nüfus kente göç nedeniyle giderek azalmaktadır. Turizm, turistik çekim gücü olan yörelerin canlılığı için zorunlu olan en uygun nüfus miktarının köyde tutulması ve göçün önlenmesi açısından önemli bir etmendir. Kırsal alandan kente göçün önlenmesi, yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve eşit gelir dağılımı ile sağlanır.

Kırsal turizm, kırsal yörelerde yaşayan insanlara yeni bir çalışma olanağı getirerek, kırsal yörelerin kalkınmasını ve iç göçü engeller.

Türkiye’de kırsal alanların kalkındırılması ve kırsal nüfusun yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar, Cumhuriyet’in kuruluş yıllarına kadar gitmektedir. Cumhuriyetin kuruluşu ile başlayan modernleşme hareketleri tarımda ve kırsal kesimde kalkınma çabalarında da etkisini göstermiştir.

Nüfusun çok önemli bir bölümünün köylerde yaşadığı ve ekonominin ağırlıklı olarak tarıma dayandığı bu ortamda, tarımsal ve kırsal kalkınmanın ulusal kalkınmadaki rolü, kalkınma ve çağdaşlaşma çabalarında tarıma ve kırsal nüfusa özel bir önem verilmesini zorunlu hale getirmiştir.

Fotoğraf 20. Çamlıca Gölü

Fotoğraf 21. İl Ormanı Tabiat Parkı Orman Köşkleri

1.11.2. Tabiat Turizminin Çevresel Etkileri

Kırsal alanlarda yaşayanların en önemli sorunlarından bir tanesi de işsizliktir. Bu yörelerde kırsal turizmin gelişmesi, yeni yatırımların yapılması (otel, motel, restoran) ve sonucunda çok sayıda kişinin iş sahibi olması anlamına gelmektedir. Bu durum hem kırsal bölgenin, hem ülkenin istihdamına olumlu katkıda bulunacaktır. Bununla birlikte, kırsal alanlarda özellikle tarımın yoğun olduğu yerlerde gizli işsizlik oranı da en aza inmiş olacaktır. Kırsal alanlarda tarımla uğraşan kesimin, yani çiftçilerin gelirlerinin yetersiz ve istikrarsız oluşu, kırsal yoksulluğun daha geniş toplum kesimlerini etkilemesine neden olmaktadır. Ancak, yörede turizmin gelişmesine paralel olarak, bölgede gelirlerin artması, tarım sektöründe üretim kapasitesinin artmasına, standardizasyon sağlanmasına ve kaliteli ürünün gerçek fiyatını bulmasına katkı sağlar. Bunun sonucunda o yörede tarımla geçinen kesimin gelirinde reel bir artış olacaktır. Tarım ekonomisinin yaygın olduğu bölgelerde turizmin gelişmesiyle tarımla geçinenlerin hem refah düzeyi artmış olacak hem de gelire bağlı olarak yoksulluk da azalmış olacaktır.

Kırsal alanda turizmin gelişmesine bağlı olarak turizm işletmelerinin farklı departmanlarında (kat hizmetleri, temizlik gibi) istihdam edilmesiyle hem işsizlik oranı azalmış, hem de çalışanların gelirleri artmış olur.

Tabiat turizminin gelişmesiyle birlikte, Türkiye’de önemli bir kültürel zenginlik oluşturan yöreye ait ağaç işleri, halı, kilim, el işlemleri, süs malzemeleri gibi geleneksel el sanatları ve diğer hediyelik eşyalar pazarlanarak yöre halkına ek bir gelir sağlamak ve gelir dağılımındaki dengesizliğin azalmasına katkı sağlamaktadır.

Tabiat alanlarında yerel kaynakların turizmin temel hammaddesini oluşturması, ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesinde, yerel işbirliği ve kalkınma taleplerinin güçlendirilmesine yol açmaktadır. Bu, aynı zamanda yerel girişimcilik ruhunun da gelişmesine ortam hazırlamaktadır.

Tabiat turizmin gelişmesiyle yöreye gelen yerli ve yabancı turistlerin konaklama taleplerinin karşılanması doğrultusunda ailelerin oturdukları evlerin bir bölümünü ya da oturmadıkları evleri kiraya vererek ek gelir sağlamaktadırlar.

Kırsal alandaki turizm yatırımlarına (otel, motel, pansiyon, restoran) bağlı olarak inşaat sektörünün iş hacmi artar. Bu gelişme yörede inşaat sektörüne bağlı yan sektörlerin gelirlerinin artmasına neden olmaktadır.

Kırsal alanlarda turizmin tabiata dayalı olması, büyük kentlerde daha önceden kazanılmış gelirlerin talebe bağlı olarak bu yörelerde harcanması sonucunda kent ile kırsal alan arasındaki gelişmişlik düzeyi arasındaki farklılık biraz daha azalmış olacaktır.

Kırsal alanlarda turizmin gelişmesine bağlı olarak yörede fiziksel altyapı sorunu da ortadan kalkmaktadır. Turizmin gelişmesi iyi hazırlanmış bir altyapıya bağlıdır. Başta, yörede yol, su, elektrik, kanalizasyon, otopark, iletişim ve telekomünikasyon gibi fiziksel altyapı yatırımları gelişecektir. Böylelikle yörenin sahip olduğu turistik arz potansiyeli sebebiyle, kırsal alanlarda yaşayanların yaşam kalitesi yükselecektir.

Fotoğraf 22. Taraklı

1.11.3. Tabiat Turizminin Yöre Halkına Etkileri

Tabiat alanlarında gerek tarımsal etkinliklerle uğraşan ve gerekse uğraşmayan ailelere kırsal turizm yoluyla ek gelir sağlamak mümkündür. Kırsal turizmde konaklama ve diğer hizmetler çoğunlukla küçük aile işletmelerinde ya da kırsal otellerde gerçekleştiğine göre, aile bireylerinin hepsine iş olanağı doğmaktadır.

Turizm, kırsal yöreler halkına, çok çeşitli kaynaklardan gelir kazanma olanakları yaratır. Bunlar:

- Tarım ürünlerine ek istem doğacağından, tarım ürünleri için ek piyasa oluşması demektir.
- Turistik mal ve hizmet sektörü ile kamu hizmetlerinin çoğalması, hem kişisel gelirleri hem de kamu gelirlerini arttırır.
- Kırsal yörelerde el ve ev sanatları gelişir, esnaf ve sanatkâr sayısı artar, ek gelirler çoğalır.
- Konaklama, yeme-içme vb. ilgili tesislerin artması, işlendirme ve ücret gelirlerini arttırır.
- İnşaat sektörü geliştiği için ona bağlı yan sektörler ve gelirler artar.

Tabiat turizminin başlatıldığı yörelerde eskiden var olan tarım, ormancılık ve el sanatları gibi etkinlikler sektörler arası işbirliği geliştir.

Bazı uygulamalarda tarım Tabiat turizm sayesinde canlanır verimli hale gelir.

Kırsal el sanatları gibi geleneksel kültür mirasının öğelerinin geleceğe aktarılması büyük ölçüde Tabiat turizmine borçludur.

Fotoğraf 23. Taraklı El Sanatları

1.11.4. Tabiat Turizminin - Sosyo Kültürel Etkileri

Tabiat alanları, sahip oldukları turistik arz çekiciliklerinden dolayı şehirden kırsal alanlara doğru sürekli insan hareketliliğine neden olmakta ve bunun sonucunda zamanla şehir ve kırsal yöre arasındaki yaşam ve davranış farklılıkları ortadan kalkmaktadır.

- Turizmin kırsal yörede yarattığı ilave istihdamla ilişkili olarak kadının ve gençlerin toplumdaki statüsü güçlenmekte ve kırsal alandan kente ekonomik sebeplerle göç olayı en aza inmiş olmaktadır.
- Turizmin gelişmesi sonucunda yörede, kalkınma hızı ile nüfus artış hızı arasındaki dengesizliğin sebep olduğu iç göçler, turizm nedeniyle yer yer azalacak veya duracaktır. Bu süreç kentlerdeki gece kondulaşma ve çarpık kentleşme sorunlarının çözümüne olumlu katkı sağlayacaktır. Kırsal turizm, çözümü güç ve aşılması zor olan bu toplumsal sorunların çıkmasını önleyici ve azaltıcı bir fonksiyon üstlenerek, kentlerdeki görüntü kirliliğinin azalmasına ve düzenli yapılaşmaya katkı sağlayacaktır.

Fotoğraf 24. Seyifler Kalesi

- Tabiat alanlarında turizme bağlı olarak aile pansiyonculuğunun gelişmesi ile birlikte yöre halkının ve turistlerin kültür yapısında ve yaşam tarzında çift yönlü bir etkileşim olmakta, iki taraf arasında oluşan dostluğa bağlı olarak giyim kuşam, yemek kültürü, gelenek görenekler gibi kültürel bileşenlerin alışverişi sonucunda kültürlerin zenginleşmesi sonucu doğmaktadır.
- Tabiat turizminin gelişmesiyle, kırsal alanlardaki turizm arzını oluşturan tarihi ve kültürel değerlerin ortaya çıkarılması ve korunması sonucunda kültürel bütünlük sağlanacak ve kent insanı ile kırsal halk arasında bilgi akışının sağlanmasıyla kent ile kırsal alan arasındaki ilişki artmış, farklılıklar azalmış olacaktır.
- Tabiat alanlarında turizmin gelişmesiyle birlikte turizmde istihdam edilen kişilerin, mesleki bilgi ve becerilerinin gelişmesine yönelik mesleki eğitim de gelişir. Bu da kırsal işgücünün eğitim düzeyinin olumlu yönde etkilediği gibi aynı zamanda kırsal kalkınmayı hızlandıran önemli kıstaslardan birini oluşturmaktadır.

Diğer Etkiler:

- Tabiat turizmi geleneksel mimari tarzının korunmasını olumlu yönde etkilemektedir.

- Tabiat turizmi sektörler arası işbirliğini hızlandırmaktadır. Turizm her ne kadar hizmetler sektöründe yer alsada, taşıdığı özellikler nedeniyle 33 sektörle yakın ilişki içindedir. Kırsal turizmin gelişmesi, aynı zaman da 33 sektörün de gelişmesine olumlu katkı sağlamaktadır.
- Kırsal alanlarda turizmin gelişmesi aynı zamanda sağlık hizmetlerinin de gelişmesini olumlu yönde etkilemektedir.

1.11.5. Tabiat Turizminin Olumlu Etkileri

Dünyada birçok ülkenin ulusal turizm yönetimi kırsal turizmin önemli ve gelişen bir sektör olduğunu kabul etmesine karşın özellikle kırsal turizmle ilgili istatistikî bilgi toplayan ülkelerin sayısının azlığından dolayı rakamsal boyutları ile ilgili bilgilere ulaşmak oldukça zordur. Ancak durum böyle olsa da, kırsal turizmin hem çevre ve turist hem de ev sahibi ve turist arasında ilişki boyutunun olması ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerinin de oldukça fazla olması sonucunu doğurmaktadır.

Kamu kurum ve kuruluşları destek verdikleri durumda kırsal turizm ekonomik kalkınma için bir araç niteliğindedir. Batı ülkelerinde, kırsal turizmin kırsal alanların ekonomisindeki önemi 1990'lı yıllarda anlaşılmaya başlanmıştır. İngiltere'de yapılan bir araştırmada çiftçilerin çoğunluğunun gelirlerini arttırmak için turizm sektörüne katıldıkları belirtilmektedir.

- Tabiat turizm nüfus kaybına uğrama riskleri ile karşı karşıya bulunan yöreleri canlandırmak suretiyle, yöre halkının başka bölgelere göç etmesini önleyebilmektedir. Göçün önüne geçilmesinde, kırsal turizm yeni bir istidam alanı yaratıcısı olarak da üzerinde durulması gereken bir yaklaşım olarak görülmektedir.
- Şehir ve kırsal yöreler arasındaki ilişkilerin gelişmesi, zamanla şehir ve kırsal yöre arasındaki yaşam ve davranış farklılıklarını yumuşatmaktadır.
- Tabiat turizmi, kırsal yörelerin kalkınmasına yardımcı olarak ülke ekonomisine katkıda bulunur. Tarımsal ve turistik etkinlikler bir arada ve birbirinin tamamlayıcısı olarak yer alırsa, hem o yöre hem de ülke ekonomisine önemli olumlu etkilerde bulunmaktadır.

- Turizm, kırsal yöreler halkına çok çeşitli kaynaklardan gelir kazanma olanakları yaratmaktadır. Tarım ürünleri talebi artmakta, kırsal yörelerde ev ve el sanatları gelişerek ek gelirler çoğalmakta; konaklama, yeme-içme v.b. ilgili tesislerin artması ile istihdam ve ücret gelirleri artmakta; inşaat ve ona bağlı yan sektörler ve gelirleri ile turistik mal ve hizmet sektörü ile kamu hizmetlerinin çoğalması, hem kişisel hem de kamu gelirlerini arttırmaktadır.
- Turistlerin her türlü hizmette belirli bir kalite aramaları yerli halkın da hayat standartlarının yükselmesine yol açmaktadır.
- Turizm, altyapı, konut ve çalışma şartlarının iyileştirilmesine neden olduğundan bu olumlu gelişmeler halkın yararına olmaktadır.
- Kırsal yöreler, turizmin doyum noktasına geldiği ve bu nedenle dinlendiricilik özelliklerini büyük ölçüde yitirmiş bulunan geleneksel tatil istasyonlarının yükünü hafifletir.
- Kırsal alanların büyük yer tuttuğu bir ülkede turizmi kıyı turizminin egemenliğinden kurtararak tatilleri kırsal alanlar içinde yaymaktadır.
- Tabiat turizm, iç turizmi canlandırmaktadır.

Fotoğraf 25. Çiğdem Yaylası

1.11.6. Tabiat Turizminin Olumsuz Etkileri

Tabiat turizm her ne kadar çevre dostu hedeflere sahip olsa da doğru yönetilmediğinde olumsuz etkileri olabilir. Ekoturizm hareketi zamanla kitle turizmine yönelme durumunda olduğu gibi, bölgelerin taşıma kapasitesinin aşılması durumu da söz konusu olabilmektedir.

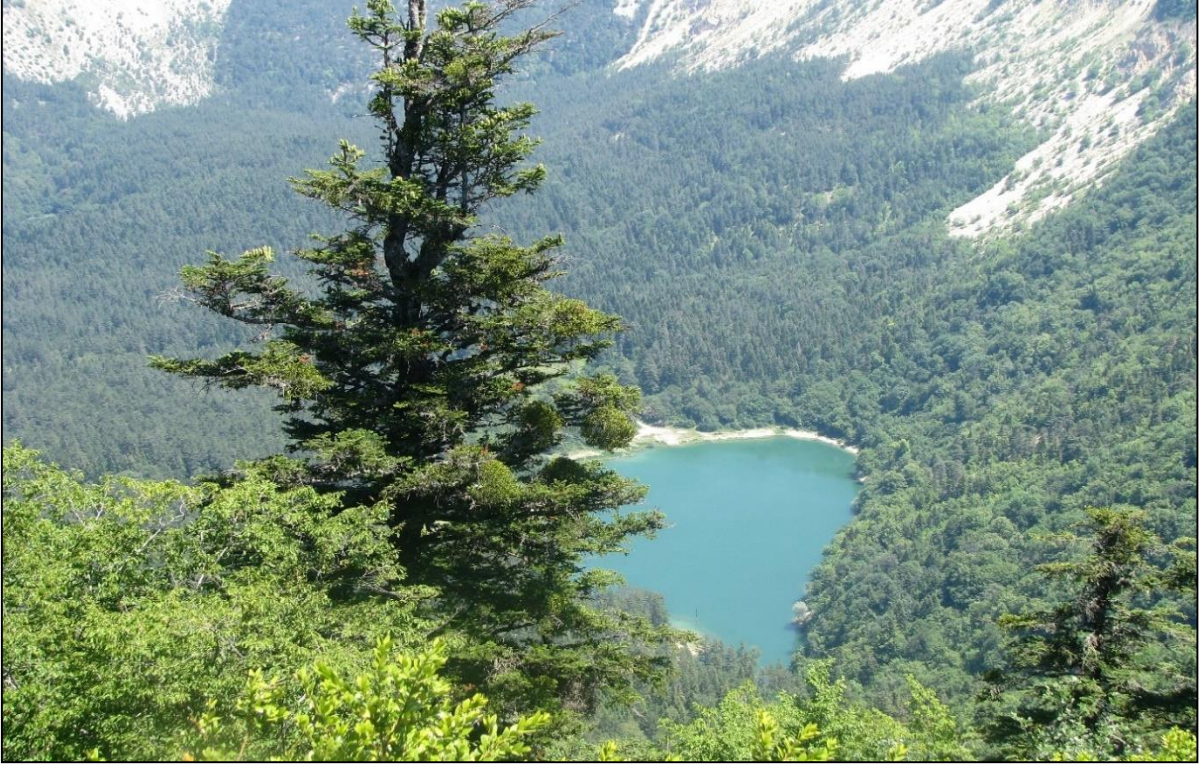
Ekoturizm faaliyetleri iyi planlanmadığı durumlarda, kitle turizmi kadar çevresel tahribata sebebiyet verebilmektedir. Bunun nedeni, tabiat turizm hedeflerinin hassas ekosistemler olması ve bu bölgelerde yapılacak herhangi bir turizm hareketinin tabii kaynakların yok edilmesini beraberinde getirebileceğidir. Hatta bu durum çevre kirliliğinden, gürültü kirliliğine, trafik sıkışıklığından, fiyatların artmasına ve güvenlik sorunlarına kadar turizmin bildik olumsuzluklarının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bu olumsuzlukları ortadan kaldıracak politikalara yönlenebilir.

Tabiat turizmi; tarımdan gelir sağlayan halkın, tarım sektörü dışına kaymasına neden olmaktadır. Kırsal turizmin plansız gelişimi, tarımsal alanların azalmasına yol açmaktadır.

- Arazi ve diğer gayri menkul fiyatlarında spekülatif artışlar olmaktadır. Kiralama bedelleri aşırı yükselerek, tarım üreticisi tarımdan gelir sağlamak yerine, arazisini münhal bırakarak rantı bekler duruma yönelebilmektedir.
- Tabiat alanların aşırı ve yoğun kullanımı, tarımsal alanları, tabii ve kültürel sit alanlarının tahribine yol açarak ekolojik dengeyi bozabilmektedir.
- Tabiat turizminden sağlanan gelir, yerli halka bu geliri tarım dışı hatta o yöre dışında değerlendirme şansı yaratır o da başka sektörlerle sermaye akımını kuvvetlendirir ve kırsal turizmi yöreyi kalkındırma maksadından uzaklaştırabilmektedir.
- Tabiat alanların aşırı kalabalık olması, çekiciliklerin azalmasına ve otantikliğini kaybetmesine neden olmaktadır.

Fotoğraf 26. Yanık Vadisi

Fotoğraf 27. Davlumbaz Yaylası

Fotoğraf 28. Doğançay Şelalesi Tabiat Anıtı

Fotoğraf 29. Taraklı

Fotoğraf 30. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı Tabiat Yürüyüşü

2. SÜRDÜRÜLEBİLİR TABİAT TURİZMİ GELİŞİMİNE İLİŞKİN ÇALIŞMALAR

2.1. KAYNAK ANALİZİ

Gelişme planı ve stratejisi için öncelikle kaynak analizi yapılması zorunludur. Bir alanın sahip olduğu kaynaklar, o alanın kalkınması için bir sermaye veya potansiyel oluşturmaktadır. Bu kaynakların analizi de önemli veri ve bilgi oluşturulmasını temin etmektedir.

Ekolojik ve kültürel kaynakların yanında sosyo-ekonomik özellikler de turizm gelişimi için önemli bir temel oluşturmaktadır. Örneğin kırsal turizmin tarımsal faaliyetleri desteklemediği durumlarda kırsal turizmin gerçekleştirildiği bölge hem kendi sermayesini hem de kırsal olma özelliğini kaybedecektir.

Gerek turizm potansiyeli gerekse taşıma kapasitesi turizm kaynaklarının mevcut durumuna bağlı olduğundan kaynak envanterinin mutlaka yapılması gerekir.

Fotoğraf 31. Taraklı Yöresel Ürünler

Fotoğraf 32. Harmantepe Kalesi

Fotoğraf 33. Yaylaya Göç

Fotoğraf 34. Şeyhmuslihiddin Camii

Fotoğraf 35. Taraklı Konakları

2.1.1. Kaynak Analizinde Ele Alınacak Unsurlar

a. Tabii Kaynaklar: Turizmin gelişimi için önemli olan yöreye özgü tabii kaynaklardır. Bu kaynakların hâlihazırdaki ekonomik kullanımları, korunma durumları, statüleri, iklim gibi turizm gelişimi için potansiyel kaynakların envanterini içermektedir.

Seçkin Tabii Kaynaklar: Turizm yalnızca korunan tabiat parçaları ile ilgili değildir. Eşsiz manzaralar, dağlar ve nehirler gibi ve korunmayan türler de turizm için ilgi çekici olmaktadır. Örneğin; ormandaki ağaçların üzerinde gezinen sincapları konakladığımız evin penceresinden gözlemlemek son derece çekicidir. Bir orman öncelikli olarak odunculuk maksadıyla kullanılsa da dağ bisikleti gibi bir aktivite ortamı çekici hale getirebilmektedir.

Seçkin Tabii Kaynakların Hâlihazırdaki Ekonomik Kullanımlarının Tanımlanması: Tabii kaynakların çok çeşitli kullanımları söz konusudur, ormanların odunculuk maksatlı kullanımı, nehirler ve göllerin sportif balıkçılık, su sporları ve enerji üretmek için kullanımları gibi. Bu kullanımlardan bazıları gelenekseldir ve düşük etkilere sahiptir. Bazıları ise sürdürülebilir değildir. Bu sebeple bunlar turizm gelişimi için de uygun değildir.

Kaynağın Korunma Durumu ve Statüsü: Bazı tabii kaynaklar mevcut kanunlarla korunur. Bunların turizmde kullanımı da bu kanunlara uygun olmalıdır.

İklim; mevsimlerin dağılımı, ortalama sıcaklık, nem ve günlük ortalama optimal güneş ışığı saatlerine bağlı olarak iklim analizi yapılmaktadır. Burada önemli olan iklimin farklı mevsimlerde turizm için elverişli olup olmadığıdır.

Turizm Gelişimi İçin Potansiyel Tabii Kaynaklar: Potansiyel kaynakların tespiti turizm planlaması için önemli ve özellikle yönlendirici olmaktadır. Tüm bu kaynakların envanter çalışmalarının haritaya aktarılması, turizm ürünleri ve hizmetlerinin gelişmesi ve altyapı ile tesislerin fiziksel planlaması için önemli olmaktadır.

b. Kültürel Kaynaklar: Kültürel kaynakların envanteri tabii kaynaklara ilişkin çalışmalara benzerlik göstermektedir. Özellikle tabii ve kültürel kaynaklardan oluşan kombinasyonlar, turistler tarafından yüksek ilgi ile karşılanmaktadır. Kültürel mirasın korunmasının önemi

konusunda farkındalık meydana getirilebilirse, sürdürülebilir turizm gelişimine ve Tabiat korumaya verilen destek artacaktır.

c. Sosyo-Ekonomik Kaynaklar: Altyapı, insan kaynakları ve farklı ekonomik sektörlerin bileşimini içermektedir. Bu konuda yapılacak envanter çalışması, birbiri ile bağlantılı birçok farklı unsurlar içermesi ve bu unsurların turizm gelişimi için ilk bakışta kavranamaması mümkündür. Bölgenin kalkınma potansiyelinde, sosyal ve ekonomik rekabet edebilirlik unsurları büyük öneme sahiptir. Yerel nüfusun turizme yaklaşımı, turizm sektöründe çalışma isteği gibi bazı unsurların turizm ile doğrudan ilişkisi bulunmaktadır.

Altyapı: Bir bölgenin turizmde rekabet edebilirliği ve kalkınma seviyesinin tespiti için altyapı kalitesi önemli bir göstergedir. Altyapının kalitesi, yerel nüfusun hayat kalitesini ortaya koymanın yanı sıra turizm gelişimi için de zorunlu bir şarttır. Alan, güvenli içme suyu, donanımlı sağlık tesisleri gibi temel unsurları içermiyorsa turizm gelişimi asla başarılı olamayacaktır.

Altyapının farklı unsurları için şartlar, kalite ve gelecekteki durum değerlendirilmelidir. Kaynak hâlihazırda turizm için mi kullanılmaktadır? Sorusu hem kaynağın turizm gelişimi için önemi konusunda hem de kaynak kalitesi hakkında göstergeleri ortaya koyabilmektedir.

- Su kaynaklarına yönelik etütler; kaliteli su kaynağının sağlanması, su kaynağının sürdürülebilir kullanımı ve su çıkarmanın çevresel etkisini de içerir.
- İletişim ağına yönelik etütler; turistlerin refahı ve turizm gelişimi için önemli olan cep telefonlarının da olmak üzere telefon ve internet ağlarının kalitesine yönelik etütleri içermektedir.
- Sağlık hizmetlerinin; kalite, miktar ve coğrafi dağılımı son derece önemlidir.
- Güç kaynaklarına yönelik etütler; elektrik şebekesi, ısınma ve yemek pişirme için enerji kaynaklarının varlığı önemlidir. Her ne kadar resmi standartlara göre planlansa ve tehlike içermese de turistler nükleer santrallerin yakınında konaklamamaktadır.
- Su ve toprak kirliliği etkisi olan atık su sistemleri önemli olup, bölgeye gelen turistlerin sayısı ile meydana gelecek atık su miktarı da dikkate alınmalıdır.
- Katı atıkların düzenli depolaması toplum için olduğu kadar çevre için de önemlidir. Katı atıkların görüntü kirliliğine de yol açması ayrı bir menfi etkisidir.
- Yol ağlarının durumu; çoğu turist tercihlerini yaparken en önemli etkendir.

- Güvenlik; kamu güvenliğini ve asayişini sağlamak turist güvenliği gibi unsurlar önemli olmaktadır. Aşırı kar yağışı, kanyon veya dağ kurtarma timlerinin olup olmaması da çok önemlidir.
- Politik istikrarsızlık ve suçlar; turist için caydırıcı etki yapmaktadır.

d. İnsan Kaynakları; Bir bölgenin insan sermayesini ifade eden bu unsur, turizm gelişiminde anahtar etmenlerden biridir. İnsan kaynakları hem hizmeti hem de manevi nitelikteki kültür ve kimliği oluşturmaktadır.

İnsan kaynaklarına ilişkin etütler aşağıdaki unsurları içermelidir;

- Yöre halkının nüfusu,
- Göç vb. eğilimler,
- Demografik yapı,
- Aktif nüfus ve yapısı, eğitim seviyesi, potansiyel bilgi ve beceriler, açık fikirlilik, geleceğe odaklanma, çalışma ahlakı,
- Yöreye özgü geleneksel ekonomik faaliyetleri ve yöresel sanatları yapabilme,
- Turizm gelişimine ilişkin tutum, misafir severlik duygusu, hizmete yönelim,
- Sosyal tutarlılık, esneklik, mevcut sosyal ilişkilerin kalitesi ve aralarındaki işbirliğini içeren sosyal yapı,
- Yerel kurumlar, idareler, yönetim, bürokrasiden kaçınma vb. hususlarla finansal kaynaklar ve yönetimleri,
- Alanın kültürü ve kimliği, alanda etkin görev alacak kişilerin ortak değerleri, ilgileri, yaklaşımları, algılama şekilleri, özel ilgi ve becerileri, özgün gelenekler, o topluma ait olma ve o toplumda yaşamaktan onur duyma gibi durumları içerir,
- Farklı ekonomik sektörler; söz konusu coğrafi bölgeye ve ile yoğunlaşma durumları, firma sayısı, ölçeği, ortalama karlılık, geleceğe yönelik bakış açısı, pazarları ve dış ilişkileri, sektörler arası işbirliği son derece önemlidir, tüm sektörler turizm sektörü ile ilişkili olabilmektedir.

Kaynak analizinin sonuçları; sürdürülebilir turizm yönetimi ve kalkınmada sermayeyi oluşturan kullanılabilir kaynaklara genel bir bakışı sağlamakla beraber, bölgenin mevcut kalkınma durumunu ve sürdürülebilirliğini değerlendiremeye yönelik bir resim sunmaktadır. Analiz aynı

zamanda; bölgenin sürdürülebilir kalkınmasına yönelik bir vizyon oluşturulmasını ve turizm gelişiminin diğer sektörlerle bütünleştirilmesini sağlayacaktır.

Fotoğraf 36. Taraklı Termal Su Kaynağı

2.2. TABİAT TURİZMİNİN HEDEF KİTLESİ

Uluslararası turizm pazarında, turistlerin turizm anlayışları ve beklentileri gittikçe değişmektedir.

Günümüzde kıyı turizmiyle özdeşleşmiş kitle turizminin karşısında alternatifleri giderek çoğalmaya başlamıştır. Avrupa'ya ait bazı istatistikler, denizle bütünleşmiş tatil tiplerinden daha aktif ve otantik tatillere yöneldiğini göstermektedir. 1990 yılı verilerine göre Avrupalıların % 10'u tatillerinde köyleri tercih etmiştir (Soykan, F. 2003 S.6) Ülke bazına inildiğinde ise kırsal alanların tercihi bazı ülkelerde geçmiş yıllarda bile çok daha yüksek oranlara ulaşmıştır. Fransa bu ülkelerden biridir ve 1965'lerde tatillerini kırsal alanlarda geçirenlerin oranı % 17'dir. Son yıllara ait rakamlarda ise Fransızların % 53 ünün tatillerinde kırsal alanlara gittiği, bunların içinden % 19 unun büyük tatillerini buralarda geçirdiği % 34 ünün de kısa tatillerinde (hafta sonu 1-2 gün) kırsal alanları kullandığı görülmektedir.

Kırsal turizmin belirli bir müşteri profili vardır. Kırsal alanlarda birbirinden farklı yerleşmelerde herhangi bir etkinliğin ön plana çıkarılarak uzmanlaşmaya gidilmesiyle; atlı geziler, golf sporu, tabiat yürüyüşleri ve açık hava sporları, el sanatları, gibi konularda köyler veya çiftlikler ön plana çıkmıştır. Avrupa'nın bazı ülkelerinde (İsviçre, Avusturya, Belçika vb.) yalnızca çocukların kabul edildiği sağlık turizmi alanında örnek olabilecek “pedagojik çiftlikler” bulunmaktadır. Bu takdirde turistler, kendi tercihlerine uygun bir yer seçimi yaparak, tatil yörelerini tesbit etmektedirler.

Fotoğraf 37. Söğütü

Fotoğraf 38. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı

Fotoğraf 39. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı

Fotoğraf 40. Acarlar Longozu Karasu Memduhiye Köyü

2.3. TABİAT TURİZMİ VE GELENEKSEL TURİZM KARŞILAŞTIRILMASI

Turist profilleri bakımından Tablo 1’de karşılaştırılan turizm türleri; turistik maksat ve beklenti, çevre koruma bilinci ve kültürel etkileşim konularında farklı bakış açıları sergilemektedir.

Fotoğraf 41. Sapanca

Turist Tutum ve Davranışları	KİTLE TURİZMİ	TABİAT TURİZM
	•Kitle turisti	•Çevreci turist
	•Orta sınıf toplum katmanı	•Toplumsal her sınıfı
	•Bilinçsiz çıkarıcı turist profili	•Maceracı, çevreci turist profili
	•Boyun eğen	•Kendi yönlendiren
	•Konfor beklentisi var	•Konfor beklentisi öncelikli değil
	•Standart konaklama kalitesi istemi	•Halk içinde konaklama istemi
	•Belirli program	•Kendiliğinden oluşan program
	KİTLE TURİZMİ	TABİAT TURİZM
	•Turist yönlendirilir	•Turist karar verir
	•Gözlem	•Deneyim
	•Zihinsel hazırlık düşük	•Zihinsel hazırlık yüksek
	•Tüketim odaklı	•Gezip, görüp tanımak odaklı
	•Gürültülü	•Sessiz, sakin
	•Kültürel etkileşim az	•Kültürel etkileşim hedefli
	•Genel tatil hatırası	•Denenmemiş öznel hatıra
	•Çevre bilinci az gelişmiş	•Çevre bilinci gelişmiş
	•Düşük maliyet beklentili	•Maliyet beklentisi geri planda

Tablo 1. Kitle Turizmi ve Tabiat Turizmin Turist Profillerinin Karşılaştırılması

Kitle turizmi ve tabiat turizmin genel karakteristiklerinin karşılaştırılması;

Tablo 2’de genel karakteristikleri; planlama ilkeleri, stratejiler, politik bakış açıları ve gereksinimler başlıklarında karşılaştırılan turizm türlerinden kitle turizminin; yoğun kullanım dolayısıyla iyi planlanması gereken, ekonomik hedefler için ekolojiyi göz ardı eden çizgide, ekolojik turizmin ise; düşük kullanımlı, ekolojik süreklilik için ekonomiyi optimumda tutan, yerel girişimci ağırlıklı bakış açıları içinde geliştiği söylenebilir.

Turist Tutum Ve Davranışları	KİTLE TURİZMİ	TABİAT TURİZMİ
	Hızlı gelişme	Yavaş gelişme
	Maksimum kar	Optimum kar
	Planlanmamış	Planlı
	Kısa Süreli	Uzun süreli
	Devamlı olmayan	Sürekli
	Fiyat bilinciyle yapılan	Değer bilinciyle yapılan
	Büyük ölçekli turistik işletme	Küçük ölçekli turistik işletmeler
	Ağır alt ve üst yapı gereksinimi	Optimum alt ve üst yapı gereksinimi
	Kaynak tüketimi kontrolsüz	Kaynak kullanımında faydacı, sürdürülebilir
	Organize kitle turisti	Çevreci, maceracı turist
	Atıl kapasite oranı yüksek	Atıl kapasite riski yok
	Sürdürülebilir kalkınma ile uyumsuz	Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine paralel
	Taşıma kapasitelerini zorlayıcı	Taşıma kapasitelerine göre planlanmış
	Mimari ürünlerin benzerliği	Mimari ürünlerde çeşitlilik
	İç turizmin gelişimini engelleyen	İç turizmi destekleyen
	Yabancı turizm firması denetimli	Yerel turizm yatırımcıları denetimli
	Önce gelişme, sonra plan	Önce plan, sonra gelişme
	Tasarım merkezli	Kavram merkezli
	Proje-rehber tasarımlar	Bölgesel ve yerel planlama
	Yaygın tasarım	Alan için tanımlanan proje
	Yeni yapıların inşası öncelikli	Mevcut yapıların kullanımı öncelikli
	Ortak isteklerin sağlanması	İstek sınırlaması
	Her yerde turizm	Turizm bölgelemesi
	Uluslararası mimarlık	Geleneksel-bölgesel mimari
	Sadece bölge planı seviyesi	Makro ölçekte ekolojik planlama
	Hassas alanlarda yoğun yapılaşma	Hassas alanların korunması
	Dış girişimci tarafından yatırım	Sadece yerli girişimci
	Dış girişimcinin yönlendirmesi	Yerel potansiyele göre iş
	Turizm için iş imkanı	Yöresel kalkınma için iş imkanı
	Ziraat ekonomisinin zayıflaması	Ziraat ekonomisinin güçlenmesi
	İleri teknoloji	Yöresel yapım teknolojisi

Tablo 2. Kitle Turizmi ve Tabiat Turizmin Genel Karakteristiklerinin Karşılaştırılması

Kitle Turizmi ve Tabiat Turizmin Çevresel Etkilerinin Karşılaştırılması;

Turist Tutum Ve Davranışları	KİTLE TURİZMİ	TABİAT TURİZM
	Tarım alanlarının yok olması	Tarım alanlarını koruyan
	Arazi kullanımlarının değişmesi	Arazi kullanım planlamasına uyan
	Toprak - su - hava kirliliği ve insan üzerindeki olumsuz etkileri	Toprak, su ve havayı koruyan
	Tabii morfolojinin bozulması (kıyı, dağ, göl vb.)	Tabii morfolojiye uyumlu
	Su, toprak ve havada yaşayan flora ve faunanın yaşam alanlarının daralması	Flora ve fauna habitatlarının korunarak, nitel ve nicel kalitelerinin artırılması
	Denize bağlı rekreasyon eylemlerinin olumsuz etkilenmesi	Tabii çevreye bağlı rekreasyon eylemlerinin sınırlı kullanım hedefli
	Aşırı su kullanımı sonucu su kaynaklarının tükenmesi	Optimum su tüketimi ve yeraltı su kaynaklarının korunması
	Çevresel kirlilik ve yoğun yapılaşma nedeniyle tür kayıpları, ekolojik dengenin bozulması	Tür kayıplarını engelleyerek, yaşam alanlarını genişletme hedefli
	Hayvanların ticari mal olarak tüketilmesi	Hayvanların sadece gözlemlenmesi
	Rekreasyon olanaklarının azalması	Sınırsız Tabii eylem
	Kıyı alanlarının bozulması	Kıyılarının sınırlı kullanımı ve korunması
	Orman alanlarını tahrip olması	Orman alanlarında sınırlı eylem
	Şerit halinde genişleme ve yayılma sonucu kesintisiz kıyı yerleşimi oluşması	Strateji planına bağlı arazilerde araziyle uyumlu gelişme
	Arazi kullanımlarının değişmesi (konutların otele dönüşmesi gibi)	Arazi kullanımlarının değişmemesi hedefli
	Turistik yerleşmenin ikincil konut alanlarıyla dolması	İkincil konutların pansiyon olarak kullanımı
	Alt yapının aşırı yüklenmesi	Mevcut alt yapının kullanımı
	Yapılı alanın kontrolsüz çoğalması	Atıl yapı stoklarının değerlendirilmesi
	Yeni yerleşmeler oluşturma	Mevcut yerleşmelerde gelişim
	Yeni mimari stiller ve binalar	Tarihi binaların korunarak yeniden kullanımı
	Kimliksiz yapılaşmaya bağlı estetik bozulma	Geleneksel kimliği yansıtan binalar
	Yanlış yapılaşma ile erozyona sebep olunması	Yeni yapılaşmalarda ekolojik tasarım verileriyle kontrollü yapılaşma
	Turist trafiğinden kaynaklanan hava kirliliği	Çevreci turistin bulunduğu yere ve halka katkısı
	Tarihi zenginliklerin bilinçsizce pazarlanması sonucu oluşan kültürel kayıp	Tarihi zenginlikleri korunmasıyla oluşan kültürel zenginlik

KİTLE TURİZMİ	TABİAT TURİZMİ
Dildeki kelimelerde değişim	Kültürler arası iletişim
Genel anlamda geleneksel değerlerin zayıflaması	İthal kültürün tanınması yanında öz kültürün güçlenmesi ve tanıtılması
Toplumsal katmanlar arası çatışmanın artması	Yerel girişimci katılımıyla toplumsal katmanlar arası çatışmanın azalması
Yaşam biçiminin değişimi	Özgün yaşam şeklinin arz ögesi olması
Sezonluk göçlerin artması	Sezonluk göçün ortadan kalkması
Turizm sezonu içinde turistik bölgelerde aşırı yüklenme (kalabalıklaşma)	Yılın tümüne yayılan sezon süresi ile yığılmanın oluşmaması
Tabii çevrenin bozulmasının insanlar üzerinde yarattığı psikolojik olumsuzluklar	Tabii çevrenin korunmasının insanlar üzerindeki olumlu etkisi

Tablo 3. Kitle Turizmi ve Tabiat Turizmin Çevresel Etkilerinin Karşılaştırılması

Tabiat turizmin uzun süreçte gerçekleştirilebilecek hedefleri Rio toplantısına katılan 182 ülke tarafından kabul edilmiş ve çalışmaları başlatılmış olsa da, halen bütüncül anlamda planlamaya aktarılmış değildir. Bu yüzden, kitle turizmi gibi çevresel etkilerini net bir biçimde görebilmek mümkün olmamaktadır. Kitle turizmi kavramının da ortaya çıktığı yıllarda ideal bir turizm hareketi olarak görüldüğü, ancak çevresel ve sosyo kültürel zararlarının uzun süreler sonra anlaşılabilirdiği ve bu yüzden alternatif turizm hareketlerine gereksinim duyulduğu unutulmamalıdır.

Kitle turizmi ve tabiat turizmin mimari karakteristikler bakımından karşılaştırılması **Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.**'de görülmektedir.

Tablo 4'de belirtilen mimari karakteristikler kitle turizmi mimarisinin belirleyicisi olmaktadır. Kitle turizmi mimarisi, kıyı mekânlarını görsel ve mekânsal çeşitlilikten uzak, yerel kimlik ve niteliklerden yoksun, yöre mimarisini ve yapım sistemlerini göz ardı eden, yaygın karakterli ve yoğun nüfuslu, uluslararası standartlara uygun planlama ve tasarımlara yönelterek, görsel kirlilik yanında mimari kimliksizliğe de neden olmaktadır (Ovalı, P. K. s.65-76).

Turist Tutum Ve Davranışları	KİTLE TURİZMİ	TABİAT TURİZMİ
	Uluslararası standartlar	Yerel standartlar
	Sınırlı büyüklükte alan	Tüm çevre
	Otel, temalı otel ve tatil köyü gibi mega tesisler	Pansiyon, butik otel, hotel, oberj gibi
	Konforlu yatak kapasitesi	Küçük ölçekli tesisler
	Deniz-kum-güneşe yönelik sınırlı eylemler	Orta seviyede konfor
	Animasyonla rahatlama	Tabii çevreye dönük sınırsız eylemler
	Temelde kıyı şeridi (nehir-göl-deniz)	Ekolojik hassasiyeti olmayan yerlerde
	Belirli kıyı şeridinde yığılma	Tabiata dengeli yayılmış
	Sınırlı alanda yüksek yoğunluk	Düşük yoğunluk
	Yeni mekânlar oluşturma ağırlıklı	Atıl yapı stoklarının kullanımı öncelikli
	Sezon dışı atıl yatak kapasitesi	Atıl kalma riski yok
	Karmaşık tasarım	Basit tasarım
	Uluslararası üslup	Bölge mimarisi
	Endüstrileşmiş yapım teknolojisi	Yerel yapım metotları
	Yanlış imaj oluşumlarına açık biçimleniş	Doğru imaj aktarımına yönelik biçimleniş
	Doku içinde uyumsuz	Dokuyla uyumlu
	Aşırı yapılaşma ile görsel kirlilik	Sınırlı yapılaşmayla araziye uyum
	Uluslararası standartlar	Yerel standartlar
	Otel, temalı otel ve tatil köyü gibi mega tesisler	Pansiyon, butik otel, hotel, oberj gibi
	Konforlu yatak kapasitesi	Küçük ölçekli tesisler
	Deniz-kum-güneşe yönelik sınırlı eylemler	Orta seviyede konfor
	Animasyonla rahatlama	Tabii çevreye dönük sınırsız eylemler
	Temelde kıyı şeridi (nehir-göl-deniz)	Ekolojik hassasiyeti olmayan yerlerde
	Belirli kıyı şeridinde yığılma	Tabiata dengeli yayılmış
	Sınırlı alanda yüksek yoğunluk	Düşük yoğunluk
	Yeni mekânlar oluşturma ağırlıklı	Atıl yapı stoklarının kullanımı öncelikli
	Sezon dışı atıl yatak kapasitesi	Atıl kalma riski yok
	Karmaşık tasarım	Basit tasarım
	Uluslararası üslup	Bölge mimarisi
	Temalı oteller	Kültürel kimliği yansıtan çağdaş yapılar
	Karmaşık dekorasyon	Yerel dekorasyon
	Yerel mimariyi dışlayan	Yerel mimariyle içi içe uyumlu
	Yerel malzemeyi kullanmayan	Yerel malzeme ağırlıklı
	Kültürel kimliği dejenere eden	Kültürel kimliğe saygılı
	Tasarıma göre düzenlenmiş arazi	Tabii arazi dokusuna göre oluşan tasarım
	Çevreyle uyumsuz bitkilendirme	Tabii bitki örtüsü
	Yerel doku içinde yabancı görünüm	Yerel doku içinde uyumlu görünüm
	Kıyı alanında uygunsuz doku oluşumları	Çevre ekolojisini bozmayan yapılaşma

Tablo 4. Kitle Turizmi ve Tabiat Turizmin Mimari Karakteristikler Bakımından Karşılaştırılması

Fotoğraf 42. Acarlar Longozu

2.4. TURİZM POTANSİYELİ

Yüksek değerlere sahip tabii ekolojik sahalar her zaman yüksek turizm potansiyeli içermezler;

- Bazı Tabiat parçaları araştırma yapan uzmanlara, iyi eğitilmiş ekoturistlere hitap etmektedir. Bu alanlar sayıca az olduğu için de sınırlı bir turizm potansiyeli içerirler,
- Bazı tabii sahalar, erişim, güvenlik gibi nedenlerle turistler için elverişli olmayan yerlerde bulunurlar,
- Ekolojik kaynakların kullanımlar karşısındaki duyarlılığı (taşıma kapasitesi), ziyaretçi girişinde kısıtlamalara sebep olmaktadır.

Bir sahanın daha fazla turist çekebilmesi için ihtimalleri ortaya koyan **turizm potansiyeli** önemli bir konudur. Turizm potansiyelinin tespiti için arz ve talebin ortaya konması gerekir. Bu potansiyel sınırlıysa başarılı bir turizm girişimini başlatmak imkânı olmayacaktır.

Turizm ekonomik bir faaliyet olduğundan ancak turizm pazarında sürdürülebilirliği için bir talebi karşılaması lüzumludur.

Turizme ilişkin motivasyon ve istekler değişkendir, kaynakların değeri aynı kalırken değişen tüketici davranışları turizm potansiyelini etkilemektedir. Dolayısıyla turizm potansiyeli tüketicinin bakış açısı (talebi) ile değerlendirilmelidir.

Turizm potansiyeline ilişkin veri toplarken, istatistik veriler, anketler gibi yöntemlerle veri elde edilebilir, ayrıca derinlemesine görüşmeler, katılımcı gözlemleme, olaylar üzerinde çalışmalar ile veri elde etmek için kullanılan niteliksel araştırma metotları kullanılmaktadır.

Turizm potansiyeli için “turizm talebi” incelemesi aşağıdaki hususların tespiti ile yapılabilir;

- Halen yapılan turizm,
- Hâlihazırdaki turist miktarı,
- Her bir ziyaretçinin günde harcadığı miktar,
- Ortalama kalma zamanları,
- Turist profili,
- Dürtü analizi; hangi temel etmenlerin turistler için rol oynadığı (Tabiat, kültür, sağlık, güneş, vb.),
- Benzer bir il veya saha ile kıyaslama yapılması, milli veya milletlerarası bir il ile kıyaslama yapılması ve neden o ilin tercih edildiği,
- Gelecekte rakip olacak iller hangileridir, nedeni,
- “Turizm arzı” incelemesinde ise aşağıdaki hususlar öne çıkmaktadır;
- İlimizde bir uluslararası havaalanı var mıdır veya yakın bir ilden yararlanma imkânı makul müdür?
- Alan ulaşım hangi araçlarla olur? (demiryolu, özel taşıt, genel taşımacılık, vd.) Bunlara yaklaşım nasıl olmaktadır (kötü, yeterli, iyi gibi),
- Alana ulaşma durumu (kolay-rahatsız, çaba ile, zor ve tehlikeli)
- İle gelmek için yabancı turistler ülkemizden vize alıyor mu?
- Sahamızın istikrarlı bir yönetimi var mı?
- Güvenlik ve ulaşım açısından ne gibi problemler yaşanabilir?
- **Alt yapı incelemesi;** taşımacılık ağı, yerel yolun durumu (toprak, asfalt), anayolla bağlantısı, demiryolu ağı, yerel genel taşımacılığın yaygınlığı, program, ücretler, hat/duraklar, döngü patikaları, patikalar, yollar, işaret levhaları, genel enformasyon levhaları, araç-otobüs park kapasitesi, bilgi alma, tercüme kolaylıkları,

- **Yiyecek içecek ve barınma;** restoran sayısı, restoranların sınıflandırılması (iyi-sayısı, orta iyi-sayısı vb.)
- Hangi standartta yiyecek sunuluyor? (yüksek, yeterli, kötü)
- İl ve çevresinde ne tür barınma alanları var? (otel, hotel, yatak kapasitesi, rota üstü barınma kulüpleri, bungalov, parkları, kamp alanı, diğerleri),
- Hangi standartlarda barınma sunuluyor? (yüksek, yeterli, kötü),
- İlinizin seçkin özellikteki tabii alanlarının özellikleri (sundukları ile tek mi? biraz farklı mı? diğer seçkin özellikli yerlere benziyor mu?),
- Alan turist gezi rotasına girecek şekilde turistlerin ilgisini çekebilecek diğer sahalara yakın mı? (diğer çekici sahalara yakın, orta derecede potansiyel, düşük veya yakında böyle bir potansiyel bulunmamakta),
- İlin alanlarında yaban hayatı; (bayrak tür, ilginç diğer türler, temsil edici yaban hayatı, farklı yaban hayatı izleme aktiviteleri, yürüyerek, botla, gözlem noktası ile vb.),
- Yaban hayatı izleme de tatmin edicilik durumu (garanti etme, genellikle, şans veya mevsime bağlı),
- Bölgedeki önemli yaban hayatının tanımı,
- Yardımcı tesislerin durumu (rekreasyonel, spor, diğer; durumu: kötü-yeterli-iyi)

Kaynakların turizm potansiyelinin değerlendirilmesi;

- **Tabii değerler:** (sahiller, sahil kayalıkları, kumullar, dağlar, ormanlar, korunmuş izole olmuş alanlar, şelaleler, göller, nehirler, mağaralar, yaban hayatı, hayvan-kuş, deniz canlıları, iklim, diğerleri),
- **Kültürel değerler;** (tarihi binalar, tarihi yerler, anıtlar, arkeolojik yerler ve koleksiyonlar, folklor ve gelenekler, el işleri, müzeler, sahne sanatları, sanayi mirası vb.)
- **Toplumsal turizm potansiyeli;** (insan kaynakları; aktif nüfusun büyüklüğü ve yapısı, eğitim düzeyi ve profesyonel bilgi, beceriler, eğitimler, orijinal-karaktestik ve geleneksel özellikleri, ekonomik faaliyetler-sanatlar profesyonel olmayanlar dâhil, resmi olmayan bilgi ve beceriler, turizm gelişimine yaklaşımlar, misafir severlik anlayışı, hizmet eğilimleri, yerel kuruluş ve idareler ile yönetim, alanın kültürü ve kimliği,
- **Ekonomik kaynakların turizm potansiyeli;** (tarım, ormancılık, balıkçılık, sanayi ve diğer),

- **Altyapı;** (su sistemleri, ulaşım ağları, sağlık imkânları, ulaşım terminalleri, enerji kaynakları, kanalizasyon sistemleri, katı atık ve yok etme sistemi, caddeler/yollar, güvenlik sistemleri vd.)
- **İş ve hizmet altyapısı;** (fırınlar, kasaplar, bakkallar, süpermarketler, doğrudan satış yapan çiftlikler, kiralık araç, servis istasyonları, taksiler, otobüsler, kiralık bisiklet, kiralık spor malzemeleri ve bakımı, postaneler, bankacılık hizmetleri, doktorlar, dişçiler, eczaneler, kafe ve restoranlar, ATM'ler, bankalar, diğer iş ve hizmetler.)

2.4.1. Turizm Talebi

Turizm talebi turizm piyasasını oluşturan ikinci önemli faktördür. Tanım olarak turizm talebi, turistin belli bir fiyat seviyesi ya da döviz kuru dâhilinde elde etmek istediği ve fiilen elde etmeyi kabul ettiği turizm ürünü ile hizmetlerin bütünüdür. Turizm talebi turist gönderen merkezlerden turistik arz potansiyeline sahip bölgelere doğru olan bir akımdır. Bu akımın sürekliliği de turizm sektörünün hızlı bir şekilde gelişmesine neden olmaktadır. Turizm talebinin atmasına etki eden makro faktörlerin başında ekonomik faktörler, irrasyonel (ekonomi dışı) faktörler, sosyal faktörler, politik faktörler ve psikolojik faktörler gelmektedir.

Küreselleşme sürecinin hız kazanmasıyla birlikte ülkeler arasındaki coğrafi sınırların kalkması, yatırımların uluslararası boyut kazanması, farklı kültürlere mensup milletlerin birbirini tanıması, ortak dillerin kullanılması, seyahat formalitelerinin azaltılması, ulaşımındaki hız ve konforun gelişmesi, çalışma koşullarının iyileştirilmesi sonucunda münhal zamanın artması, kişi başına düşen gelirin fazlaşması, toplumda tatil bilincinin gelişmesi, uluslararası barışın hız kazanması, paket turların artması ve dünya genelinde birçok iktisadi ve siyasi birliklerin oluşması turizm talebine dünya genelinde büyük bir ivme kazandırmıştır.

Yukarıda bahsedilen değişkenlere bağlı olarak Tabiat turizm talebini etkileyen faktörler şu şekilde sıralanabilmektedir;

- Farklı tatil anlayışlarının ortaya çıkması,
- Kentsel yaşamın giderek daha stresli, baskıcı ve sınırlayıcı bir hale gelmesi,
- Deniz kıyılarının aşırı kullanım nedeniyle kirlenmesi, betonlaşması,
- Kentsel nüfusun %80-90'lara ulaştığı ülkelerde, kentlerden kırsal alanlara dönme eğiliminin giderek artması,

- Kentlerde veya büyük şehirlerde yaşayanların bir kısmının kırsal kökenli oluşu nedeniyle düzenli ve sürekli olarak aynı yerlere belirli dönemlerde farklı sebeplerle ziyaretler yapılması.

Turizmin mevcut durumunun incelenmesi;

Ziyaretçi; boş zamanlarını geçirmek için bir yere gelen kişi olarak tanımlanabilir, turist ise alanda bir veya daha fazla gece konaklamaktadır. *Her turist bir ziyaretçidir, ancak her ziyaretçi turist değildir.* Dolayısı ile turist ve ziyaretçi sayılarının ayrılması gerekmektedir.

Ziyaretçi ve turist ayrımı farklı talepleri sebebi ile yapılmak durumundadır, ayrıca her ikisinin de farklı etkileri bulunmaktadır. Bir turistin ortalama harcaması alanda daha fazla zaman geçirdiğinden, konaklamaya, ilave yiyecek ve içeceğe ödeme yaptığından genellikle daha yüksek olmaktadır.

Turizme ilişkin mevcut durumun ortaya konabilmesi için;

- Turist ve ziyaretçileri ayrı ayrı sayısı (yıllık, mevsimlik, aylık, haftalık, günlük),
- Son on yılda turistlerin/ziyaretçilerin değişimi,
- Ortalama kalış süreleri, konaklama ve ulaşım şekilleri önemlidir.
- *(Sürdürülebilir Tabiat turizm gelişme planımızda ana unsur turizm olduğundan; turizme ilişkin veri kullanılamaz olduğu hallerde ikinci en iyi seçenek olarak ziyaretçilere ait veriler üzerinden değerlendirme yapılması mecburiyeti doğmaktadır).*
- Turist başına ortalama harcama,
- Grup hacmi ve düzeni,
- Turistlerin ağırlıklı yaş grubu,
- Yaptıkları faaliyetler,
- Ziyaret edecekleri-ettikleri yere ilişkin seçimleri,
- Memnuniyeti, deneyimleri ve para harcama şekilleri,
- İkinci ziyaretlerin yüzdesi ve sayısı,
- Kullanılabilir ilave veriler

Talep incelemesinde ilimizi rakip olarak gördüğümüz veya bizimle rekabet eden benzer il veya illerle karşılaştırmak faydalı ve yerinde olacaktır.

2.4.2. Turizm Arzı

Konum Faktörü; Bir ilin başka turizm pazarları ile ilişkili olarak nasıl konumlandığını, bir turistin alana ulaşmak için harcadığı zamanı, parayı/enerjiyi belirtir.

Bir saha ne kadar güzel olursa olsun, hedef grup tarafından kolayca ulaşılabilir değilse asla başarılı bir turizm gelişimi sağlanamayacaktır. *Yerel nüfusun değil turistin algılama durumu dikkate alınmalıdır.* Örneğin bakir alanları ziyaret etmekten zevk alan ve ilkel patika yollarla ulaşılan yerleri ziyaret etmek isteyen turistler için düşünülen uzak mesafeler için alanın sınırlı sayıda turist potansiyeli olacaktır.

- Uzun mesafeden gelen turistler için hava alanına uzaklık çok önemlidir,
- Tur operatörlerinin çoğu havayolu ulaşımını zorunlu görmektedirler, bu sebeple bağımsız turistler veya tur operatörleri hedeflenebilir,
- Tren, otobüs veya özel araçlarla erişim de konum faktörleri içinde önemlidir,
- Alana ziyaret iklim şartları açısından da kısıtlı imkânlarla neden olabilir,
- İle özgü yapılan bürokratik işlemlerin bıkırtıcılığı da önemlidir, sık sık güvenlik birimleri tarafından kimlik sorulmak, aranmak gibi,
- Turizm arzında; işaretlemeler, doğru yönlendirmeler, bilgiye ulaşma kolaylığı da önem arz etmektedir. Haritalar, broşürler, internet imkânı, kılavuz ve rehberler önemli bir arz faktörüdür.
- Yiyecek içecek sunumu ve konaklama arzı; Sunumun ürün ve hizmet kalitesi, hijyenik standartlar, özgünlük/otantik, yöresel olması, yer ve ürünlerin çeşitliliği, ortam ve Konuk severlik önemlidir.
- Restoranların sınıflaması önceden yapılırsa turist için kolaylık olacaktır.
- Konaklama tüm türleri içerebilmelidir, ürün ve hizmetlerin kaliteli olması, özellikle hijyeniklik konaklamada çok önemlidir.

Tabii Alanın Kendine Has Özellikleri; Tabii alanların değer yaratması, kırsal kalkınmada rol oynaması beklentisi de son yıllarda öne çıkan bir görüştür. Tabii alanların alternatif kaynak kullanımına dönüştürülmesi için yapılan baskılar sonucu tehdit altında olduğu yerlerde devamlılığını sürdürebilmeleri, diğer alternatif kaynak kullanımları karşısında koruma ve kullanma dengesinin uzun dönemli ekonomik değerinin gösterilebilmesine bağlıdır. Tabiat ve

kültürel miras, yaban hayatının gözlemlenmesi, yöreye özgü özellikler ve korunması gereken öncelikli türler, Tabiat ile ilgili çalışan ve Tabiatın kıymetini bilen eko-turistler için son derece önemlidir.

2.5. TAŞIMA KAPASİTESİ

- Belirli bir sürede (yıl, ay, hafta, gün, saat) bir bölgenin alabileceği ziyaretçi sayısı veya bölgenin kaynakları üzerinde istenmeyen veya planlanmamış etkilere sahip olmayan ve sürdürülebilir kalkınmayı tehdit etmeyecek düzeyde bir alanda aynı anda bulunabilecek ziyaretçi sayısı,
- Bir bölgenin, hayati önemde olduğu düşünülen değerleri, ekolojik süreç ve koşulları tehlikeye atmadan ve sürdürülebilir kalkınma imkanlarını azaltmadan belirli bir süre boyunca destekleyebileceği insan faaliyetlerinin (ağaç kesimi, avlanma, tarım) ve diğer etmenlerin (ör: iklim değişikliği, kirlenme vb.) baskısı,
- Ziyaret edilen bir alan veya tesisin sahip olduğu kaynaklar üzerinde koruma maksatlarını tehlikeye atmadan, istenmeyen ve planlanmayan etkilere neden olmadan belirli bir süre (yıl, ay, gün, an) boyunca alabileceği ziyaretçi sayısı şeklinde tanımlanmaktadır.

Taşıma kapasitesi, *Sürdürülebilir Tabiat Turizmi Gelişme (Master) Planında* önemli bir planlama aracıdır. Turizmin gelişimi ve korunmasında önemli bir kavramdır. Taşıma kapasitesinin analizi ve izlenmesi, yönetim kararları yönünden girdi sağlayacaktır. Taşıma kapasitesi sayesinde kullanımı sınırlamak, en elverişli ziyaretçi sayısını tamamlayarak müspet etkileri azamiye çıkartmak, olumsuz etkileri en aza indirmek mümkün olabilecektir. Kısaca *Tabiat Turizmi Gelişme (Master) Planındaki* “sürdürülebilirlik” taşıma kapasitesinin aşılması ile temin edilir.

Ziyaretçi sayısı ve etkinin büyüklüğü arasında doğrudan ilişki vardır. Ancak alan içinde tek tehdit unsuru ziyaretçiler değildir. Tabiat için önemli olan tehditlerin tümünün birleşik etkisidir.

2.5.1. Taşıma Kapasitesinin Elemanları

Sosyal Taşıma Kapasitesi; Turizm için yerel tolerans limitleri olarak tanımlanmakta olup yöre halkı üzerindeki olumsuz etkilerinden ve ziyaretçiler ile yöre halkı arasındaki çatışmalardan kaçınılmasını içerir. Bu unsurun turizm gelişimi içerisinde anahtar rolü vardır. Yöre halkı turizmi desteklemezse kalkınma asla olmaz.

Yerel kabulü belirleyen temel etmenler, sosyal yapı ve kültürün hassaslığı, toplumun değişimin üstesinden gelebilme yeteneği, turizmin algılanışı, yöre halkı ile ziyaretçilerin ilişkileri, kullanıcı grupların davranışları, birbiri ile uyumu ve paydaş olmanın ekonomik ve toplumsal faydalarıdır.

Ekonomik Taşıma Kapasitesi; Sürdürülebilir bir turizm gelişiminde turizm, ekonomik yapı ile bütünleşmiştir ve diğer sektörleri de desteklemektedir.

Ekonomik taşıma kapasitesi; turizm gelişimini sağlayan bir yerel ekonomi ve yerel ekonominin sürdürülebilirliğini sağlayan bir turizm gelişimi anlamına gelmektedir.

Ekonomik taşıma önemli olan iki unsur; Beklenen faydaları temin etmek için asgari turist sayısı ve ekonominin üstesinden gelebileceği azami turist sayısıdır.

Ekolojik Taşıma Kapasitesi; Ekolojik taşıma kapasitesi, ziyaretçilerin/turistlerin ziyaret edilen alandaki ekosistemler, ikamet yerleri ve canlı türleri üzerinde ortaya koyduğu ekolojik zararlardır. Burada, ekolojik değerlerin, ziyaretçi akışlarının ve davranışlarının uzun süreli ve sistematik olarak izlenmesi ve veri toplanması önemli olmaktadır.

İdari/Fiziki Taşıma Kapasitesi; Fiziki taşıma kapasitesi aynı anda ve belirli bir zamanda müşteri olarak alınabilecek ziyaretçi sayısıdır. Bu kapasite, alana uygun insan sayısına, yani alanın büyüklüğü ve diğer fiziki şartlar (tabii, coğrafi koşullar ve hava şartları) ile turizm altyapısının kapasitesine dayanmaktadır. Burada temel göstergeler; kalabalık, kuyruklar ve trafik sıkışıklığıdır.

Fiziksel kapasite yönetiminin verimliliği ve etkinliği şu unsurlara bağlıdır;

- Organizasyon kaynaklarının kapasitesi (insan ve ekonomik kaynaklar vb. gibi),
- Ziyaretçi yönetiminin kapasitesi,

NOT: Fiziksel kapasiteyi değerlendirmek için aşağıdaki bilgiler gerekmektedir.

Bir sahanın ziyaretçi kullanımına/ turizm gelişimine karşı hassas olan kaynakları: Kırmızı liste ve endemik türlerin habitatları, alanın savunmasız olan diğer kaynakları, göçe hassas türler

Ziyaretçi yönetimi de dâhil olmak üzere yönetim maksatları ve hedefleri: Genel bir Tabiat koruma planı, maksatlar, hedefler ve Tabiat koruma politikası, tür koruma politikaları, bölgeleme sistemi, izleme sistemi,

Ziyaretçiler/turistler, turizm gelişimi ve etkileri üzerine veriler; tüm güzergâhlar, tesisler, konaklama ve ziyaretçi/turist için olan etkinlikler ve detaylı haritalar, ziyaretçi sayısı, özellikleri, akımları, ziyaretçi modelleri, etkinlikler ve mevsime bağlı özelliklere ilişkin bilgiler vb. ziyaretçiler tarafından özel olarak gerçekleştirilen faaliyetler, ziyaretçi etkilerine ilişkin veriler, etkilerin izlenmesi ve değerlendirilmesine ilişkin yöntemler, ölçütler ve göstergeler. Coğrafi bilgi sistemleri (CBS) teknikleri ile bilgilerin gösterilmesi mümkündür.

Psikolojik Taşıma Kapasitesi; bir alanın belirli bir zaman diliminde ziyaretçi deneyimleri üzerinde olumsuz etkilenmeye sebep olmaksızın kaldırabileceği maksimum ziyaretçi sayısıdır.

Fotoğraf 43. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı

2.6. TABİAT TURİZMİNİN KIRSAL KALKINMAYA ETKİSİ

Kırsal turizm kırsal alanlardaki kırsal gelişim sürecine önemli bir katkı sağlamaktadır ve aşağıda belirtilen durumlarda bilhassa ortaya çıkmaktadır;

- Gelir getirici işler,
- Kırsal ve kentsel alanlardaki değişim,
- Nispi olarak küçük ölçekli doğrudan yatırımlar durumundaki çoklu etki,
- Ağlar oluşturarak yerel/bölgesel yapıları güçlendirme,
- Fiziksel altyapı alanlarındaki gelişmeleri teşvik etme ve
- Ekonomik aktivitelerin farklılığını artırmadır.

Fotoğraf 44. Dikmen Yaylası

Fotoğraf 45. Dikmen Yaylası

Fotoğraf 46. Taraklı

Fotoğraf 47. Taraklı

3. İLGİ GRUBU ANALİZİ VE YEREL ORGANİZASYONUN OLUŞTURULMASI

3.1. İLGİ GRUPLARI/PAYDAŞLAR

İlgi grupları, “belirli bir koruma ve sürdürülebilir kalkınma projesi ile ilgili olarak fayda sağlayan, projenin içinde yer alan veya söz konusu projeden olumlu ya da olumsuz etkilenen bireyler, gruplar veya organizasyonlar” olarak tanımlanabilirler.

Paydaşlar, bir problemi çözmek için sürdürülebilir Tabiat turizmi gelişimine ve maksatlarımıza ulaşmak için güvenebileceğimiz kişilerdir.

İlgi gruplarının hepsi sürdürülebilir Tabiat turizmi gelişimine ortak değildir veya olmaları gerekmez. Çünkü bir ortağın projeye olumlu bir bakışı, tutumu olmalıdır ve maksatlara ulaşmak için işbirliği yapmalıdır.

Bazen bir ilgi grubu projeye olumsuz bakabilir ve hatta aktif bir tehdit bile olabilir, ilgi gruplarını işbirliği yapılanlar haline getirmek onlara paydaş değeri verilmesi ile mümkün olur.

3.2. İLGİ GRUBU KATEGORİLERİ

Turizmde ilgi grupları;

- Yöre halkı, kişiler ve kurumlar,
- Alana dayalı ilin sorumlu yöneticileri,
- Bölgesel yetkililer,
- Ulusal yetkililer,
- Turizm ofisleri, yerel turizm organizasyonları, konaklama ve hizmet sunanlar, taşımacılar,
- Turizmle ilgili sektörler,
- Tarım, ormancılık ve balıkçılık gibi farklı ekonomik sektörlerin temsil edildiği ticaret ve sanayi odaları ve el sanatları ile ilgili birimler,
- İşçi sendikaları, dernekler, STK’lar,
- Eğitim ile ilgili birimler.

3.3. İLGİ GRUBU ANALİZİ

İlgi grubu analizi *sürdürülebilir Tabiat turizmi gelişme planının* ortaya konması ve uygulamasında yer alan farklı taraflara ilişkin genel bir izlenim sahibi olabilmek, niyet okumak için kullanılan bir araçtır. Yalnızca bir envanter olarak ele alınmamalıdır, *sürdürülebilir Tabiat turizmi gelişme planının* planlanmasında potansiyel ortaklarımızın kimler olduğunu ve hangi tarafla çelişkiler yaşayacağımızı bize bildirmektedir. Ayrıca projenin farklı seviyelerinde destek temini için de son derece elverişli bir analizdir.

İlgi grupları analizine dayalı olarak *sürdürülebilir Tabiat turizmi gelişme planının* yönetiminden sorumlu bir organizasyon oluşturulmalıdır.

Sürdürülebilir Tabiat turizmi gelişimi için, detaylı bir ilgi grubu analizi ilgi gruplarının;

- Genel hedeflerini,
- Turizmden beklediği faydaları
- Turizmdeki rollerini tanımlamalıdır.

Bu süreç şu adımlardan oluşur;

1. İlgi gruplarının tanımlanması,
2. Her ilgi grubunun çıkarlarının, önceliklerinin ve değerlerinin belirlenmesi,
3. Her ilgi grubunun davranışlarının belirlenmesi,
4. İlgi grubunun gücünün ve ilgi grupları arasındaki muhtemel koalisyonlarının gücünün tahmin edilmesi,
5. İlgi gruplarının mevcut ihtiyaçlarının ne düzeyde karşılandığının değerlendirilmesi,
6. İlgi grupları ile birebir iletişimlerin başlatılması ve ilgi gruplarının güveninin kazanılması,
7. Ortak menfaatler, sinerji ve başarı unsurlarının tanımlanması,
8. Paydaşların bir araya getirilmesi,
9. Ortak hedef ve maksatların ve onlara ulaşmak için gerekli olan stratejinin ortaya konması,
10. Organizasyon çerçevesinin oluşturulması,
11. Uygulama (zaman çizelgesinin ve hedeflerin ortaya konması, iletişim organizasyonunun oluşturulması, ilgi gruplarına somut sorumlulukların verilmesi),

12. İzleme ve geri bildirimin yapılması

3.4. TOPLUM TEMELLİ YAKLAŞIM

Sürdürülebilir Tabiat Turizmi Gelişme Planı'nın hazırlanmasında toplum temelli yaklaşım uygulanması neticesinde;

- Yöre halkı için sürdürülebilir geçim kaynakları ortaya koymak,
- Toplulukların kendi yapılarını korumalarını teşvik etmek ve
- Tabii alanların koruma hedeflerinde yerel faydayı oluşturmak mümkündür

Toplum temelli turizmin en önemli özelliği, tabii kaynakların kalitesi ile alanın kültürel mirasının bozulmamış ve turizmle güçlendirilmiş olmasıdır. Tabii çevre üzerindeki olumsuz etkiler en aza indirilmeli ve yerel kültür korunmalıdır. Turizm, insanların kendi yerel kültürlerini yaşatma ve değerlendirmeye teşvik etmelidir.

3.5. YEREL ORGANİZASYONUN OLUŞTURULMASI

İlgi grubu analizine dayalı olarak, korunan alan ve çevresi için, Sürdürülebilir Tabiat Turizmi Gelişme Planını izlemek veya biçimlendirmek amacıyla, korunan alan yönetimi ve tüm ilgi gruplarının resmi işbirliğine dayalı bir organizasyon oluşturulmalıdır.

Sürdürülebilir Tabiat Turizmi Gelişme Planını uygulamak, desteklemek ve sorumluluklarını, karar verme gibi hususları düzenler.

Fotoğraf 48. Beşiktaş Deresi

Fotoğraf 49. Soğucak Yaylası

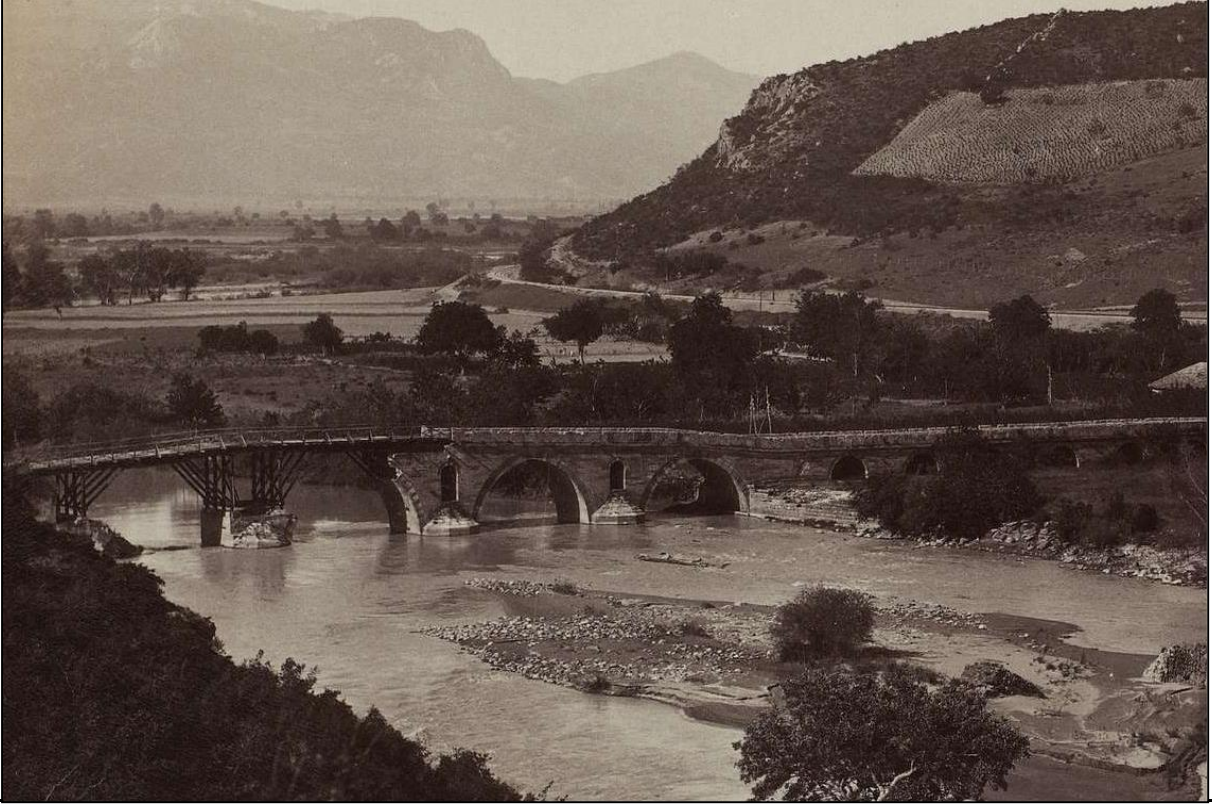

Fotoğraf 50. Akyazı Akbalık Köyü

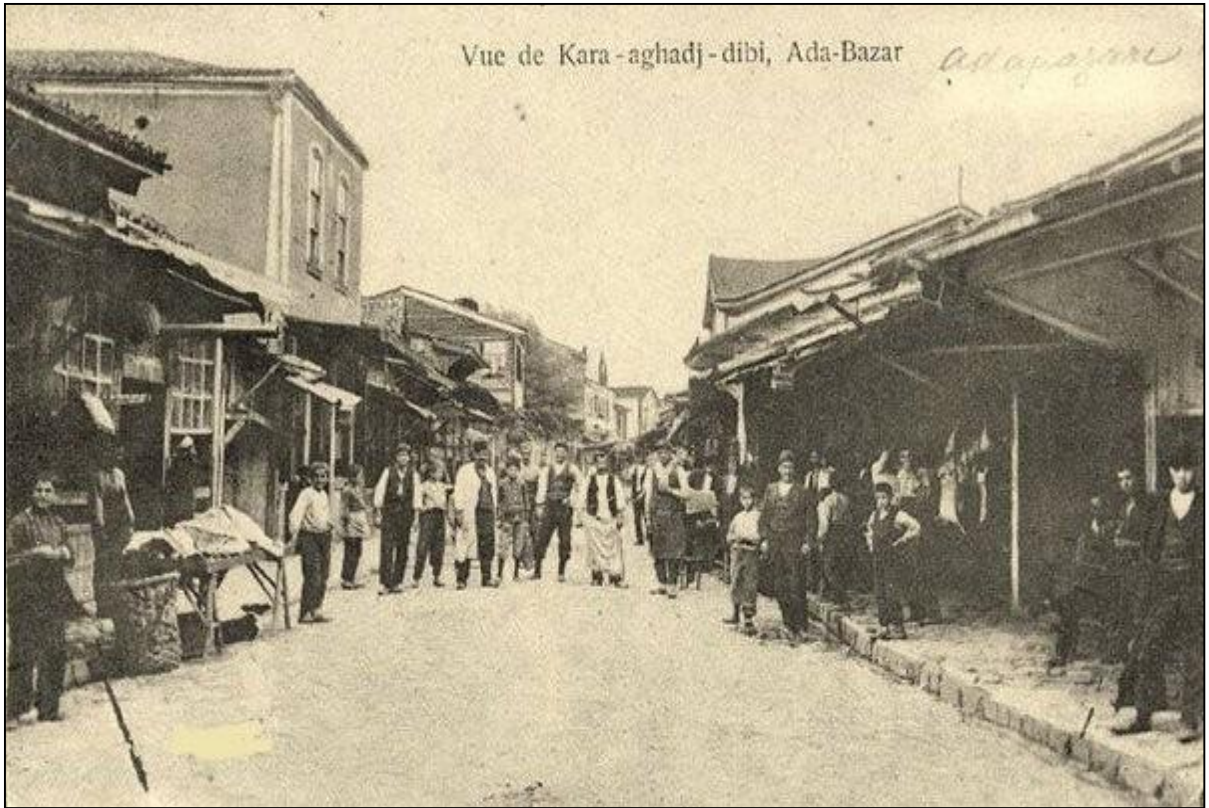
3.6. TARİHÇE

İlin adı olan “Sakarya”nın MÖ. III ve MS. IV. yüzyıllar arasında bölgemizde yaşayan Bithynlerin Kraliçesi “Sangarius”un adının zamanla söyleniş değişikliğinden geldiği rivayet edilmektedir. Nitekim bölgemizdeki “Geyve”nin Bithyn “Gekve Hanım”dan, yine Sakarya Nehri’nin adı olarak yer yer söylenen “Sangari” veya “Sakari”nde bu rivayeti doğrular gibidir. Ancak Sakarya adı, günümüzde Erenler ilçesinin sınırları içinde türbesi de olan “Sakar Baba”dan söz ederken “Sakar ya...” biçiminde halk arasında söylenişinin yaygınlaşmasından sonra ortaya çıkar. Yani Sakarya adını bir Anadolu eren/evliyasından almıştır.

“Ada” adı, Sakarya Nehri ile Çark Deresi bir zamanlar birleşerek aktığı söylenen bu iki akarsuyun arasında kalan bölgede kurulan ve görünüm olarak “adaya” benzemesinden dolayı verilir. “Adapazarı” adı ise, gelişen yerleşim biriminde bulunan Papuçcular, Semerciler, Tıgıcılar, Çıracılar, Hasırcılar, Uzunçarşı, Aynalıkavakçarşısı, Pirinç Pazarı, Soğan Pazarı, Kömür Pazarı gibi semtlerden dolayı halkın “Adanın pazarına gidiyoruz” söyleyişinin bir süre sonra “Adapazarı”na dönüşmesi ile bu adı alır.

Fotoğraf 51. Geyve Ali Fuat Paşa Köprüsü

Fotoğraf 52. Sakarya – Adapazarı

FRİGLER DÖNEMİ

M.Ö. VIII. yüzyılda güçlü bir devlet halinde tarih sahnesine çıkan Frig Devleti'dir. Geldikleri yörede Phrygler adını taşıyan Frigler, Troia savaşıdan sonra MÖ. XII. yüzyılın başlarında Çanakkale Boğazı üzerinden Anadolu'ya geçerek Kızılırmak'a kadar ilerlemişlerdir.

Thrak kabileleri ve Frigler önceleri Hellespontos ve Propontis (Denizi) kıyıları ile İda Dağı (Kaz Dağı) etrafında, birbirine yakın fakat ayrı ayrı bölgelere yerleşmişlerdir Bu kabileler hakkında Strabon şu bilgiyi verir; "Bithnyalılar ile Trioyalılar ve Mysialılar hatta Kyzikos dolaylarındaki Dolionlar ve Mygdoialılar ve Troialılar arasındaki sınırı belirtmek zordur ve her kabilenin diğerinden ayrı olduğu gerçeği kabul edilmiştir. Ancak arasındaki sınırları belirtmek zordur." Strabon Mysialıların önce Olympos Dağı civarında yaşadıklarını, daha sonra ise Thrakia'dan gelen Frigyalıların Troia ve çevresini ele geçirmeleri Propontis'in güney kıyılarına yayılmaları üzerine Kaikos Irmağı (Bakırçay) kaynağının üst tarafına göç ettiklerini yazar. Bir süre sonra Frigler de Askania Gölü (İznik Gölü) kıyıları ile Sangarios (Sakarya) Irmağı Vadisi'ne doğru yayıldıklarını ifade eder. Homeros, Troia savaşları sırasında Friglerin efsanevi kahramanı olarak geçen Mygdon'un boyu Mygdonların Askania Gölü ve Sangarios Irmağı çevresinde yaşadıklarını bildirir. MÖ.7. yüzyılın ilk çeyreği içinde Kimmerlerin saldırılarına karşı koyamayan Frigya Devleti yıkıldı.

PERSLER DÖNEMİ

Pers Krallığı mutlak bir yönetime sahipti. Ülkeler Kralı ya da Krallar Kralı unvanını taşıyan Büyük Kral tüm dünyanın egemeni sayılır ve istekleri yasa niteliğini taşırdı. Kral, Mısır'da olduğu gibi, tanrı sayılmamakla birlikte, Tanrı Ahuramazda'nın yeryüzündeki temsilcisi olarak kabul edilirdi. Büyük Kral, eyaletlere bölünen imparatorluğu merkezden atadığı genel valilerle yönetiyordu. İmparatorluk, her biri "krallığın koruyucusu" anlamına gelen bir "satrap" (khşatrapa) tarafından yönetilen satraplıklara yani valiliklere ayrılmıştı.

MÖ. 547 yılında Lydia Krallığı'nın başkenti Sardeis'in hiç beklenmedik bir zamanda Pers ordularının eline geçmesi tüm Ön Asya ve özellikle Yunan dünyasında adeta bir şok etkisi yarattı. Böylece tüm Anadolu Perslerin egemenliği altına girdi. Büyük Kyros'un yerine, daha sağlığında veliaht yaptığı, büyük oğlu II.Kambyzes (Persçe Kambuzya) geçti (MÖ. 529-522).

Pers imparatorluğunda Kambyzes'in ölümünden sonra karışıklıklar idari yapıda çatlaklar meydana gelmişti. Ancak, üstün nitelikli devlet adamı Darius bu durumun aksayan yönlerini derhal gördü ve imparatorluğu ayakta tutacak idari reformları zaman geçirmeden uygulamaya başladı. İmparatorluğun topraklarını yeniden, sayıları zamanla değişen, ancak çoğunlukla 20'den aşağı düşmeyen, yönetim bölgelerine yani satraplıklara ayırdı. Bu satraplıklardan biriside Sakarya'nın da içinde bulunduğu "Daskyleian Satraplığı"dır. Frigler, Anadolu Thrakları, Paflagonlar, Mariandynler ve Kappadoklar yani Anadolu'nun tüm kuzey kıyısı, Çanakkale Boğazı ve Marmara Denizi'nin güney kıyılarındaki Yunan kentleri, iç kesimdeki Phrygia ile Kappadokia da bu satraplığa bağlıydılar. Daha sonraları bu çok büyük satraplık "Hellespontos Phrygia", "Büyük Phrygia" ve "Katpatuka" (Kappadokia) satraplıkları olmak üzere üçe ayrıldı.

Fotoğraf 53. Taraklı Yunus Paşa Camii

MAKEDONYA KRALLIĞI DÖNEMİ

Makedonya Kralı II. Filip'in başkent Aigai'de öldürülmesinden sonra henüz 22 yaşında olan oğlu İskender (III. Alexandros) "Ordu Meclisi" tarafından Makedonia tahtına çıkarıldı. İskender MÖ.334 yılı ilkbaharında ordusuyla Hellespontos'u (Çanakkale Boğazı'nı) geçerek Granikos Irmağı (Biga Çayı) kenarında Pers ordusuyla karşılaştı. Yapılan savaşta Pers ordusu ağır bir

yenilgiye uğradı. Savaştan hemen sonra Parmenion komutasındaki ordu “Hellespontos Phrygia Satraplığı”nın merkezi Daskyleion’u (Ereğli’yi) ele geçirdi. İskender buraya Makedonyalı Kalas’ı satrap atadı.

BİTHYNİA KRALLIĞI DÖNEMİ

Bithynler, MÖ. VII. yüzyılda Trakya’dan Küçük Asya’ya geçerek İstanbul Boğazı’ndan Sakarya Irmağı’nın, doğusuna ve Karadeniz’den Marmara Denizi’ne kadar uzanan topraklara yerleşmiş “Thrak” asıllı topluluktur.

Bithynia prenslerinden Botiras’ın oğlu Bas, (MÖ.377-327) İskender’in Hellespontos Phrygia’sına satrap olarak atadığı Kalas’ı Bithynia topraklarında yenerek ülkesinin bütünlüğünü sağladı. Böylece, bağımsız Bithynia Krallığı’nın kuruluşu kesinlik kazandı. Bas’ın oğlu Zipoites (Krallığı: MÖ.327-279) İskender ardıllarından komutan-kral Lysimakhos’u yenmiş, Nikaia/İznik bölgesini ele geçirmiş ve Kral sanını takınmıştır. Zipoites’in oğlu olan I.Nikomedes, ülkede bütünlüğü sağlayarak, körfez sonunda kendi adı ile isimlendirilen Nikomedia (İzmit) kentini (MÖ.264) kurmuş ve bunu Nikea ve Prusa kentleri takip etmiştir. Hellenistik Çağ Bithynia Krallığı’nın tarihçesi bu gelişmelerle başlar ve MÖ. 74 yılına, krallık ülkesinin Roma Cumhuriyeti ülkesine katılışına kadar sürer. Bithynia toprakları IV. Nikomedes (MÖ.94-74) zamanında, MÖ.88 yılında Pontos Kralı Mithradates tarafından işgal edildi. Ancak Roma diktatörü Sula tarafından bu işgale son verildi. MÖ.74 yılında ölen kral IV. Nikomedes, vasiyetnamesinde Bithynia’yı Roma’ya bıraktı.

Fotoğraf 54. Sakarya Nehri

ROMALILAR DÖNEMİ

Roma MÖ.27 yılında Avgustos ile imparatorluk dönemine geçildi. Anadolu'da bu sırada üç eyalet bulunmaktaydı. "Asya Eyaleti", "Bithynia-Pontus Eyaleti" ve "Klikya Eyaleti". Avgustos eyaletlerin yönetimde bir yenilik ortaya koydu. Buna göre eyaletler yönetim açısından İmparator ile Senato arasında paylaşıldı. MS.395 yılında Roma İmparatorluğu Doğu ve Batı olarak ikiye ayrılınca Sakarya Bölgesi de Doğu Roma sınırları içinde kaldı.

Roma Dönemi'ne ait bölgemizde birçok yerde köy yerleşimlerinin olduğu tespit edilmiştir. Merkez, Beşevler Köyü'nde yapılan kazıda, Roma Dönemi Lahit Mezar içerisinde bir adet cam şişe ve sitrigilis (Sporcuların vücutlarına sürülen yağı temizlemekte kullanılan metal alet) ve pişmiş toprak şişeler bulunmuştur. Merkez, Akarca Köyü Roma Dönemi Nekropol'de (Mezarlıkta) gerçekleştirilen kazı çalışmalarında elde edilen buluntular İzmit Müzesi'ndedir. Ayrıca Meşeli Köyü Mezarlığı kenarında yapılan kaçak kazıda açığa çıkartılan Lahit Mezar Sakarya Müzesi bahçesinde teşhir edilmektedir. İkizce Osmaniye Köyü'nde Roma Dönemi Mezarlığı bulunmaktadır. Adliye Köyü kum ocakları mevkiinden çıkarılan ve Yücel Öner'e ait özel koleksiyonda bulunan üzeri yüksek kabartmalı mermerden yapılmış Mezar Steli Roma Dönemi'ne aittir. Adapazarı. Merkez Maltepe Mahallesi'nde Roma Dönemi sandık mezarları

ile birlikte daha geç döneme ait kiremit mezarlara rastlanmıştır. Geyve İlçesi Saray Köyü, Köyiçi mevkiinde, ev ve samanlıklar altında kalan, düzgün yontma taşlarla yapılmış temel kalıntıları mevcuttur. Sarayköy Camii'nin avlusunda yer alan musalla taşı Roma Mezar Anıtı'nın bir parçasıdır. Bozören Köyü'nde bazı evlerin duvarlarında, yazıtlı yazıtsız mezar taşları ve sunaklara ait taşlar kullanılmıştır. Yine Pamukova İlçesi, Hayrettin Köyü, Menete mevkiinde ve Akçakaya Köyü'nde anıtmezar kalıntıları, Akçakaya Köyü'nün güney taraf eteklerinde mimari temel kalıntıları, kayaya oyularak yapılmış mezarlar, yazıtlı mezar taşı, sunaklar, mozaik kalıntısı tespit edilmiştir ve Roma Dönemi sikkeleri bulunmuştur. Roma Dönemi'ne ait Pamukova İlçesi'nin değişik bölgelerinden toplanan Mezar Stelleri ile Taraklı İlçesi, Hark, Hacıyakup ve Duman köyünden getirilen Steller ve Sunaklar Sakarya Müzesi'nde teşhir edilmektedir.

BİZANS DÖNEMİ

Dünya Tarihinin en uzun ömürlü devletlerinden birisi olan Bizans'ın kuruluşu, Roma İmparatorluğu'nun MS.395 yılında ikiye bölünüşüyle olduğu, çoğunlukla kabul edilmektedir. “Bizans İmparatorluğu”, diğer adıyla “Doğu Roma İmparatorluğu”, Roma İmparatorluğunun bir devamı olup, Roma teşkilatı, Yunan kültürü ve Hristiyan dininin biçimlendirdiği bir temel üzerinde yükselmişti. Bizans İmparatorları kendilerini Roma Sezar'larının mirasçıları olarak kabul ediyorlardı. Bizantions (Bizanslı) deyiimi sonradan ortaya çıkmış, bunu hiçbir zaman kullanmayan Bizanslılar kendilerini her zaman Romaios (Romalı, Türkçe “Rum” adı bundan gelmektedir) diye adlandırmışlardı.

VI. yüzyılda Bizans imparatoru I.Justinianus (527-565) döneminde Sakarya Bölgesi'nde önemli bayındırlık çabaları görüldü. Adapazarı Merkez, Beşköprü mevkiinde bulunan ve Bizans İmparatoru Justinianus (527-565) tarafından M.S.558-560 yıllarında yaptırılan Justinianus Köprüsü (Beşköprü), Erken Bizans Dönemi'nden günümüzü sağlam olarak gelebilmiş Anadolu'daki en görkemli ve önemli anıtsal yapılarından biridir. Sapanca Gölü'nün sularını Sakarya Nehrine boşaltan Çark Deresi (Melas) üzerindeki bu taş köprü, 430 m. uzunluğunda, 9,85 m. genişliğinde olup, 12 kemerlidir. Yine Bizans Dönemi'ne ait köprü kalıntıları Alifuatpaşa Beldesi, II.Bayezit Köprüsü'nün kuzey tarafındaki adacık içerisinde yıkılmış durumdaki köprü kalıntıları bugünde varlığını sürdürmektedir.

Bölgemizdeki Bizans Dönemi'ne ait en eski kale kalıntısı Paşalar Kalesi'dir. Bu kalenin yapımında çevreden toplanan, Roma Dönemi'ne ait birçok mezar steli devşirme malzeme olarak kullanılmıştır. Bizans İmparatorluk kuvvetlerinin, doğu seferleri sırasında, toplanma ve hazırlık merkezi konumunda, stratejik öneme haiz bir yer olan Malagina'nın, Bizans ve Osmanlı kaynaklarına dayanılarak, Pamukova İlçesi Mekece veya Paşalar Köyü (Paşalar Kalesi) olduğu ileri sürülmektedir. Mekece'den başlayarak, Paşalar Kalesi, Çobankale, Adliye Kalesi, Harmantepe Kalesi, Akçukur Kalesi, Seyifler Kalesi ve Karasu Kalesi Sakarya Nehri boyunca uzanan ileri karakol niteliğinde haberleşme ve savunma maksatlı Bizans Dönemi yapılarıdır.

SELÇUKLULAR DEVRİNDE SAKARYA

XI. yüzyılın başlarında 1015 ile 1021 yılları arasındaki Kafkasya'dan Anadolu'ya keşif harekâtı olarak yapılan ilk akınları Çağrı Bey gerçekleştirmiştir. Anadolu'nun fethi maksadıyla girişilen esas akınlar ise, 23 Mayıs 1040 tarihindeki Dandanakan Zaferi'nden sonra kurulan Selçuklu Devleti'nin hükümdarı Tuğrul Bey'in öncülüğünde 1048'den 1055 yılına kadar aralıklarla devam edildi ve bundan sonra da her yıl akınlar sürdü. Alpaslan da Çağrı ve Tuğrul Beyler gibi batıdaki genişleme siyasetine devam etti. 1064'de Ani ve Kars kalelerini ele geçirdi. Komutanlarından bazılarını Anadolu'ya akınlar yapmaları için görevlendirdi. Bu akınlar zamanla Urfa ve Antakya yoluyla Malatya'ya kadar genişledi. Hatta zaman zaman Sakarya Irmağı'na kadar uzadı. 26 Ağustos 1071 Malazgirt Zaferi, Bizans savunma hattını yıkarken, Anadolu'nun kapılarını da Türklere açıyordu.

1073/1074'de, Bizans İmparatorluğu olağanüstü günler geçirirken, Bizans Ordusunda paralı askerlerin Frank komutanı Roussel de Bailleul ayaklandı ve Anadolu şehirlerini ele geçirmeye başladı. VII. Mihail bu durumu önlemek üzere amcası Ioannis Dukas'ı, Roussel'in üzerine gönderdi. Sakarya'nın aşağı kolu üzerindeki Zompi Köprüsü'nde, ayaklanan Roussel kuvvetlerine karşı yenildi. Ele avuca sığmayan asiler, Sakarya Nehri'ni takiben, kuzeye doğru yöneldiler. Niyetleri Bithynia üzerinden ilerlemek ve başkenti ele geçirmektir. Bu sırada Selçuklu komutanlarından Artuk Bey de ordusu ile Roussel karşı harekete geçti ve onu Nikomedia/İzmit'e doğru çekilmek zorunda bıraktı. Artuk Bey, süratli hareket ederek aniden Sophon'daki Frank Ordugâhını bastı. Asi askerler dağıldı. Attaleiates'e bakılırsa 100.000'den fazla Türk bu savaş dolayısıyla İzmit'ten Üsküdar'a kadar olan sahaya yayılmıştı. Yani Roussel

Olayı/ Roussel -Artuk Savaşı'ndan dolayı ilk defa Selçuklu (Türk) komutanı olan Artuk Bey, Sakarya çevresinde görülmüştür.

Nikeia, Ascania Gölü kenarında, tarihi bir şehirdi. Mekece ile Sakarya bağlantısı vardı. Ayrıca, doğuya giden yollar buradan devam ediyordu, Selçuklular, "Roussel Olayı" nedeni ile Nikeia çevresinde görülmüşlerdi. İki yıl sonra, 1075 yılında Kutalmışoğlu Süleyman Şah, İstanbul'un hemen yanında büyük ve tarihi bir Bizans kenti olup, sağlam surlara sahip bulunan Nikeia'yı (İznik'i) fethetti. Süleyman Şah burasını temellerini atmakta olduğu Anadolu Selçuklu Devleti'nin başkenti yapmak sureti ile devletini kurdu. Ancak Anadolu Selçuklu Devleti fiilen, Büyük Selçuklu İmparatoru Sultan Melikşah'ın ölümü (1092) ile meydana gelen iktidar boşluğu üzerine, İznik şehrinde Süleyman Şah'ın oğlu Kılıç Arslan tarafından kurulmuştur. Yani Kılıç Arslan'ın idaresinde "Anadolu Selçuklu Devleti" bağımsız bir devlet kimliği kazandı.

Kutalmışoğlu Süleyman Şah, 1081'de, Bithynia'daki fetihleri, Bizans aleyhine sürdürdü. Böylece, Sakarya nehrinin doğusundaki yarımada da Türk askerleri görüldü. Sakarya bölgesinde Bizans hâkimiyeti döneminde Maryandenos toplumu yaşamaktaydı. Türkler, Alexius Komnenos devrinden itibaren Sakarya vadisine kadar ilerleyip bölgeye akınlar düzenledi. Bu akınlar yerleşimden ziyade Bizans topraklarından ganimet elde etme maksadı ile gerçekleşiyordu. Komnenos, savaşarak Selçukluları yalnızca İstanbul Boğazından ve denize komşu bölgelerden çok uzağa sürmekle kalmadı. Onları tüm Thynia (Sakarya'nın kuzey-batısı Kefken Kandıra dolayları) ile Bithynia'nın sınırlarından ve Nikomedia dolaylarından sürüp uzaklaştırarak, Süleyman Şah'ı barış yapmak zorunda bıraktı.

XII. yüzyıl boyunca Bithynia sınırlarından batıya ve kuzeye geçemeyen Türk yerleşimi, 1220 yılında başlayan Moğol istilasının Anadolu'ya getirdiği yeni Türk unsurlarının Batı Anadolu uç bölgesine ulaşması sonucu, XIII. yüzyıl ortalarından itibaren Bithynia bölgesine girmeye başladı. Yani 1300 tarihinde Bizans sınırlarının içinde kalan pek çok bölge Türklerin eline geçmiş durumda bulunuyordu. Bu gelişme içinde Türkmenler, Batı Anadolu merkezlerine ve Bithynia şehirlerine sokulma fırsatı buldular. XIV. yüzyıl başında Batı Anadolu Türkmen yaşam alanlarında çadırli Türk aile sayısının 400 bin çadırı aşması da bu gelişmeyi ortaya koymaktadır.

OSMANLILAR DÖNEMİNDE SAKARYA

Kayıların bir kısmı Süleyman Şah'ın oğullarından biri olan Ertuğrul Bey ile batıya göç ederler. Ertuğrul Bey önderliğinde Kayılar, XIII. yüzyılın ilk yarısında I.Alaaaddin Keykubad (1219-1236) zamanında önce Ankara'nın batısındaki Karacadağ çevresinde yaylar-kışlar, sonra Selçukluların da onayı ile sınır boylarına (uc'a) Bithynia'nın Aşağı Sakarya boylarında Söğüt, Domaniç ve Ermeni Derbendi taraflarına yerleşir. Ertuğrul Bey 1281 yılında 93 yaşında vefat edip Söğüt'te defnedildikten sonra, üç oğlunun en küçüğü olan Osman Bey, Selçuklu Sultanı'na bağlı bir uç beyi olarak ittifakla Kayı boyunun başına getirildi. Osmanlıların beylikten devlete geçiş süreci sırasında, Bizans İmparatorluğunun ani bir çöküşü ile Laskarisler (1204) ve Palaioloslar (1261) devletleri kuruldu. Ancak Bithynia bölgesindeki (Bursa, Bilecik ve İzmit civarındaki) idarenin başıbozuk ve bu bölgedeki Rum Beylerinin İstanbul ile ilişkilerinin zayıf olması, Osman Bey'i harekete geçirdi. Osman Bey ve silah arkadaşları Samsa Çavuş, Akça Koca, Aygıt Alp, Gazi Abdurrahman, Kara Mürsel gibi üstün yetenekli komutanlarıyla sınır boylarındaki Bizans'a ait yerleri bir bir topraklarına katmağa başladı.

Türkler Sakarya'yı aşmaya ve Bizans arazisini fethetmeye başladılar. 1290'da sonraki kral XI. Andronikos Sangarios Nehri dolaylarına giderek Türk korkusunun sürekli hâkim olduğu Bithynia ahalisini korumak için savunma önlemleri aldırdı ve bazı kaleleri de tamir ettirdi. Yine de Türk akınları durdurulamadı. Osmanlılar, beylik olarak yükselmeye başladı. Malagina ve Kabaia/Geyve kaleleri Bizans'ın Türklere karşı bir müddet direniş noktaları oldu.

Ertuğrul Bey ile birlikte gelen Samsa Çavuş ve Sülemiş de yakın yerlerde kabilesini iskân etmiş ise de, yöredeki Bizanslı beylerin en güçlüsü olan İnegöl Tekfuru, Osman Bey'in kumandanlarından Samsa Çavuş'u yenerek, onu Mudurnu yöresine çekilmeğe zorlar. Osman Bey, Samsa Çavuş'un yardımına koştu; ancak o da başarılı olamadı ve kardeşi Sarubati'nın oğlu Bay Hoca'yı şehit verir. Samsa Çavuş Tekfurun baskısı yüzünden daha güzel ve yaşama şartları açısından daha uygun olan Mudurnu taraflarına yerleşir. Burası, Sakarya'nın güneydoğusunda ormanlık ve aynı zamanda bozkır arazi yapısına sahip bir yerdir. Bundan sonra yine İnegöl Beyi ve müttefiki olan Karacahisar Beyi ile Domaniç civarında savaştan Osman Bey, bu defa da kardeşlerinden Sarubati'yı (diğer bir rivayete göre Gündüz Alp'i) kaybettiysede savaşı kazandı (1288).

1291 yılında Eskişehir yöresindeki Karacahisar'ı zapteden Osman Bey, Mudurnu'da bulunan Samsa Çavuş ve kardeşi Sülemiş ile anlaşıp Harmankaya Rum Beyi Köse Mihal'i (daha sonra Müslüman olmuştur) de yanlarına alarak Sakarya vadisindeki Sorkun, Taraklı Yenicesi ve Göynük taraflarına akınlar yaptı. 1299 yılında Bilecik ve Yarhisar kaleleri fethedildi. Bilecik'in fethinden sonra Osman Gazi, beyliğin merkezini buraya nakletti. Daha sonra kuzey ve kuzey-batı yönlerinde genişleme hareketlerini sürdürdü.

Selçuklu Sultanı III. Alaaddin Keykubad'ın 1299 yılında devlet merkezini terk etmesi, Selçukluların bir müddet için başsız kaldığı dönemde birçok Türk beyi Osman Bey'in yanında yer aldı. Osman Bey'in daha serbest hareket etmeye başladı ve Osmanlı Devleti'ni kurdu.

Osman Bey ve arkadaşlarının başarılı fetihleri, komşu Rum Prenslerini harekete geçirdi. Başta Tekfuru Atranos olmak üzere Kestel ve Kitle Kaleleri prensleri mücadele için birleştiler ve Muzalon kumandasında onlara ikibin kişilik bir yardımcı kuvvette onlara katıldı. Osman Bey beşbin kişilik bir orduyla, bu kuvvetleri Gemlik'in güneyindeki Koyunhisar (Baphaon) Savaşı'nda bozguna uğrattı. Osman Bey'in yeğeni Gündüz Bey'in oğlu Aydoğdu çarpışmalar sırasında şehit oldu (1302). Bu zafer sonucunda Bithynia'nın en ünlü şehirlerinden olan Bursa'nın kuzey yöresi dışında, üç taraftan yolu kesildi. Osman Bey, daha sonra İznik'in en önemli illeri karakolunu oluşturan Trikokiya (Karahisar)'yı fethetti (1308).

Osman Bey, alpleri ve Köse Mihal'in yardımları ile Mudurnu taraflarına akın başlattı. Bu akınları Şehzade Orhan ile tecrübeli komutanlar Konur Alp, Akça Koca ve Abdurrahman Gazi sürdürdü. Osman Bey, Sakarya bölgesi civarında, önce "Mekece Kalesi" ve sonra Konur Alp, Akça Koca ve Orhan Karaçebiş ile "Alp Suyu Kalesi"ni aldılar. Bir müddet sonra, bu kaleleri üs yaparak Sakarya ovasına indiler. Yani 1313'de Lefke (Osmaneli), Mekece, Geyve, Akhisar (Pamukova) ve Gölpazarı yöresindeki kaleler ele geçirildi. Akhisar'ın alınmasıyla birlikte, Geyve Boğazı ve Sakarya Nehri'nin akış istikametine yani kuzeye doğru ilerleme kolaylaştı. Osman Bey, 1320'de hastalanarak, beylik yönetimini oğlu Orhan Bey'e bıraktı. Orhan Bey 1321'de Mudanya'yı aldıktan sonra Karadeniz'e doğru uzanan bölgenin de ele geçirilmesi görevini Konur Alp'e verdi. 1323'de Konur Alp, Akyazı, Hendek ve Tuz Bazarı/Düzce'yi ele geçirdi Akça Koca da Akova'daki etkinliklerini artırdı. Akça Koca, daha sonra Kandıra kasabasını ele geçirdi. Konur Alp de Bolu çevresindeki fetihlerini sürdürdü. 1323 yılında Osmanlı Devleti'nin sınırı kuzeyde Karadeniz'e kadar ulaştı. Aynı yıl, Sapanca Gölü'nün batı tarafında bulunan Ayan Köyü, Akça

Koca tarafından zapt edildi. Akça Koca 1324'de Sapanca Gölü ile bugünkü Adapazarı yöresini Osmanlı Devleti'ne kazandırdı. Osmanlılar fetihlerden sonra adil davranarak yerli halkları kendi taraflarına kazanmışlar; onlar da ya Müslüman olmuşlar yahut eski dinlerinde kalarak Osmanlılarla işbirliği yapmışlardır.

XIX. yüzyılda Sakarya yöresi siyasal olaylar açısından bir ölçüde durgun bir dönem geçirmiştir. Adapazarı'nın bağlı olduğu İzmit Mutasarrıflığı'nda bu yüzyılın en önemli olayı, 1854-1855 Kırım Savaşı, 1850-1860 Şeyh Şamil Olayı, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ile Balkan Savaşları ertesinde, dört büyük dalga halinde gelen mülteci akınlarıdır. Osmanlı Devleti'nin çeşitli bölgelerine yerleştirilen Kırım, Kafkas ve Balkan göçmenlerinin büyük bir bölümü de kendilerine Marmara Bölgesi'nde Biga Yarımadası ile Bursa'dan başka, Adapazarı yöresinde sığınak bulmuşlardır.

CUMHURİYET DÖNEMİ

Adapazarı, 26 Mart 1921 günü İzmit ve yöresini de işgal altında bulunduran XI. Yunan Tümeni tarafından işgal edilir. Sakarya Bölge Komutanlığı'nın görevlendirdiği üç baskın kolu kısa bir çarpışmayı takiben 21 Haziran 1921 sabahı saat 04.00'da Adapazarı'na girer. Taşkısığı yönünden Adapazarı'na ilk giren Halit Molla ve Kazım Kaptan kuvvetleridir. Halit Molla derhal şehrin güvenliğinin sağlanmasıyla ilgili ilk tedbirleri alır, kurtuluştan sonraki ilk sabah ezanını da kendisi okur. Kazım Kaptan ise hükümet konağına Türk bayrağını çeker, ayrıca şehrin güvenliğinin sağlanmasıyla meşgul olur. Aynı sabah 07.30'da bir süvari bölüğümüz Sapanca'ya girer, bir taraftan da İzmit yönünde çekilen düşmanın izlenmesine devam eder. Bu yöndeki harekât da nihayet Sakarya Bölge Komutanlığı emrindeki süvari birliğinin 28 Haziran 1921 sabahı İzmit'e girmesi ve Yunan işgalinden kurtarılması ile sonuçlanır. Kolordu'nun 21-29 Haziran 1921 tarihleri arasında Adapazarı ve İzmit yöresindeki hareketi sırasında verdiği kayıplar; 1 subay ve 74 er şehit, 9 subay ve 180 er yaralı olarak kayıtlara geçer. Buna karşılık Yunanlıların kayıpları ise 3 subay ve 34 er ölü, 2 subay ve 84 er yaralı biçimindedir. Kurtuluşu takiben Adapazarı halkı adına Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na Belediye Reis Vekili Mustafa imzasıyla bir şükran telgrafı çekilir, telgrafın metni meclisin 4 Temmuz 1921 tarihli toplantısında okunur.

Cumhuriyet döneminde Adapazarı, başta eğitim, bayındırlık, ulaşım, sanayi, ticaret ve toplumsal alanda büyük gelişmeler gösterir. (Sakarya Rehberi, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü,2011).

Fotoğraf 55. Sakarya

3.7. SAKARYA İLİ TARİHİ VE KÜLTÜREL VARLIKLARI

3.7.1. Sakarya Konakları

Fotoğraf 56. Taraklı

Özgün mimari formları ve dış cephelerinin estetik biçimleriyle hayranlık uyandıran evlerin hem dış görünüşü hem de iç planları birbirine oldukça benziyor. Her biri diğerlerinden ayırt edici özelliklere sahiptir.

Sakarya'nın özgün mimarisinin en ilgi çekici unsurlarından biri eski konaklarıdır. Eski konaklar (sivil mimari örnekleri), milli kültürümüzde önemli bir yeri olan sanat ve kültür değerlerimizdendir. Türk konut mimarisinin bir parçası olan Sakarya Konakları'nın sanatsal yapısında, tabiat şartlarının olduğu kadar inanç, örf, adet, gelenek, kültür gibi sosyal hayatın da tesirleri görülmektedir.

Sakarya Konakları; geniş bahçe içerisinde, iki ve üç katlı olarak, sokağa ve manzaraya karşı inşa edilmiştir. Yapı malzemesi olarak ahşap malzemeler kullanılmıştır.

Fotoğraf 57. Mollalar Konağı – Hendek

SAKARYA İLİNDEKİ KORUMA ALTINA ALINAN TARİHİ ESERLER (2863) AŞAĞIDA LİSTELENMİŞTİR;			
EVLER			
S.NO:	YAPININ ADI:	ADRESİ:	
1-	Mollalar Konağı	Hendek Merkez	07.04.2010-1395
2-	Taraklı Kültürevi	Taraklı Merkez	-
3-	Haşim Ağa Konağı (Fenerli Ev)	Taraklı Rüştüye Sokağı	23.03.1991-1639
4-	Çakırlar Konağı	Taraklı Merkez	23.03.1991-1639
5-	Çakırlar Evi	Taraklı Ulucami Mahallesi	23.03.1991-
6-	Antakyalı Ali Efendi Evi	Geyve Süleymanpaşa Mah.	11.07.2003-9937
7-	Hisar Konağı	Taraklı Ulucami Mahallesi	-
8-	Cevatbey Köşkü	Adapazarı Merkez	-
9-	Sabit Efendi Konağı	Adapazarı Yahyalar Mahallesi	05.02.1982-135/17

Tablo 5. Sakarya ilindeki Koruma Altına Alınan Tarihi Eserler

Taraklı Merkezinde II. Abdülhamit Dönemi mimarisine sahip Taraklı Kültürevi uzun yıllar ilk ve ortaokul bir süre de Hükümet Konağı ve Belediye Binası olarak hizmet vermiştir. Restorasyon sonucunda 2000 yılından bu yana yöresel el sanatlarının sergilendiği, kültürel programların icra edildiği bir kültür evi olarak hizmet vermektedir.

Fotoğraf 58. Taraklı Kültürevi

Fotoğraf 59. Taraklı Kültürevi

3.7.2. Sakarya Köprüleri

Sakarya köprüleri; Bizans ve Osmanlı imparatorluğu Dönemi yapımıdır. Tarihi ipek Yolu güzergâhı üzerinde konumlanan, bol akarsu ile dere yataklarının mevcut olduğu Sakarya’da, maziyi günümüze bağlayan köprülere sıklıkla rastlarız. Konumları ve mimarisi ile birbirinden farklı özellikler içeren köprüler yüzyıllardır insanlara yaya ya da araç ulaşımı maksadıyla hizmet vermektedir. Köprülere örnek olarak; Miladi 558 yılında yapımına başlanıp, M.S. 561 yılında bitirilen Justinianus Köprüsü (Beşköprü), 1485 yılında II. Bayazıt tarafından Alifuat Paşa beldesi Sakarya nehri üzerinde yaptırılan taş köprü, 1936 yılında eski bayındırlık bakanlarından Ali Çetinkaya Tarafından yapılan kemerli Sakarya Köprüsü verilebilir.

Fotoğraf 60. Justinyanus Köprüsü (Beş Köprü)

S.NO:	YAPININ ADI:	ADRESİ	TESCİL TARİHİ - SAYISI
1-	Ali Fuat Paşa (II. Bayazıt) Köprüsü	Geyve	-
2-	Justinianus(Beşköprü) Köprüsü	Serdivan Beşköprü Mah.	14.02.1986-1900
3-	Kadı Köprüsü	Serdivan	-
4-	Sakarya Köprüsü	Adapazarı	-

Tablo 6. Sakarya ilindeki Köprüler

Fotoğraf 61. Eski Sakarya Köprüsü

Fotoğraf 62. Ali Fuat Paşa Köprüsü

3.7.3. Çeşmeler

Çeşmeler Milli kültürümüzün sanat diğerlerinden olan Sakarya Çeşmelerinin birçoğu Osmanlı imparatorluğu Dönemi yapımıdır. Sakarya’da 11 adet tarihi Çeşme vardır.

Özgün mimarisi; sivri kemerli ya da yuvarlak kemerli olup, kemerlerinde kefeki veya düzgün yontma taş işlemeciliğinin her türlü motif ve desenlerini görmek mümkündür. Bir ya da iki Nişli, alınlıklı, bir ya da iki yalağı, teknesi mevcut olup, bir sıra taş bir sıra tuğla örgüsü yapılarak almaşık duvar sisteminde inşa edilmiş kare planlı, basık kubbeli olanları da mevcuttur. Bahçıvan Sokak Çeşmesi, Taşoluk Çeşmesi ve Gün Sokak Çeşmesinde Osmanlıca yazılı kitabeler yer almaktadır.

Fotoğraf 63. Bahçıvan Sokak Çeşmesi

Sakarya ilindeki Çeşmeler aşağıda listelenmiştir;			
S.NO:	YAPININ ADI:	ADRESİ	TESCİL TARİHİ - SAYISI:
1-	Bahçıvan Sokak Çeşmesi	Adapazarı Cumhuriyet Mah.	05.02.1982-13517
2-	Taşoluk Çeşmesi	Kaynarca Taşoluk Mahallesi	04.05.1991-1757
3-	Kömürpazarı Çeşmesi	Adapazarı Karaosman Mah.	05.02.1982-13517
4-	Uzunköy Çeşmesi 1	Serdivan Uzunköy Mah.	11.09.1993-3405
5-	Uzunköy Çeşmesi 2	Serdivan Uzunköy Mah.	05.02.1982-3405
6-	Cami-i Cedit Çeşmesi	Sapanca Cami-i Cedit Mah.	01.09.1989-680
7-	Gün Sokak Çeşmesi	Adapazarı Yenicamii Mah.	08.10.2008-578
8-	Bezirci Sokak Çeşmesi	Adapazarı Karaosman Mah.	04.05.2011-578
9-	Yusufbey Camii Çeşmesi	Taraklı	-
10-	Aslanlı Çeşmesi	Serdivan	-
11-	Sakarya Çeşmesi	Adapazarı	-

Tablo 7. Sakarya ilindeki Çeşmeler

3.7.4. Camiler

Sakarya camilerinin müşterek özelliği klasik Osmanlı mimarisi tarzında yapılmış olmalarıdır. İslam şehir silüetinin en önemli ögesi olan camiler, günümüzden farklı olarak tarihte ibadethane vasfının yanı sıra sosyal ve eğitsel birçok işleve de sahip olmuştur. Sakarya’da, başta Orhan Camii ve Kemaliye Köyü Camii olmak üzere 33 adet tarihi cami mevcuttur.

Fotoğraf 64. Orhan Camii

Fotoğraf 65. Ağa Camii

Fotoğraf 66. İhsaniye Camii

Sakarya ilinde Tescil edilen Camiler aşağıda listelenmiştir;			
S.NO:	YAPININ ADI:	ADRESİ:	TESCİL TARİHİ - SAYISI:
1-	Orhan Camii	Adapazarı Cumhuriyet Mah.	05.02.1982-13517
2-	Karasu Merkez Camii	Karasu İncilli Mah.	01.09.1989-679
3-	Aziziye Camii	Karasu Aziziye Mah.	01.09.1989-679
4-	Kemaliye Köyü Camii	Pamukova Kemaliye Mah.	25.06.1999-7262
5-	İhsaniye Camii	Adapazarı Sakarya Mah.	05.02.1982-13517
6-	Orta Camii	Adapazarı Cumhuriyet Mah.	05.02.1982-13517
7-	Ağa Camii	Adapazarı Cumhuriyet Mah.	05.02.1982-13517
8-	Şerefiye Camii	Adapazarı Cumhuriyet Mah.	05.02.1982-13517
9-	Hasırcılar Camii	Adapazarı Hasırcılar Mah.	05.02.1982-13517
10-	Yeni Camii	Adapazarı Yeni Camii Sk.	05.02.1982-13517
11-	Büyükesence Köyü Camii	Erenler Büyükesence Mah.	16.03.2011-1878
12-	Rüstempaşa Camii	Sapanca Rüstempaşa Mah.	01.09.1989-675-680
13-	Taraklı Yunus Paşa Camii	Taraklı Ulucamii Mah.	01.09.1989-675
14-	Şeyh Müslihittin Camii	Kaynarca Topçu Mah.	11.09.1993-3404
15-	Cami-i Cedit	Sapanca Rüstempaşa Mah.	01.09.1989-680
16-	Rahime Sultan Camii	Sapanca Uzunkum Mah.	11.09.1989-675
17-	Süleyman Bey Camii	Geyve Merkez	01.09.1989-675
18-	Hasan Fehmi Paşa Camii	Sapanca Mahmudiye Mah.	01.09.1989-675
19-	Büyük Camii	Hendek Merkez	14.05.1976-A-25
20-	Aşağıdereköyü Camii	Adapazarı,Çelemen Mah.	07.12.1991-2164
21-	Kazımpaşa Camii	Serdivan-Kazımpaşa	11.09.1993-3402
22-	İstiklal Camii	İstiklal Mah,Serdivan	11.09.1993-3401
23-	Yanıkköy Camii	Sapanca,Yanıkköy	07.12.1991-2164
24-	Hacı Murat Camii	Taraklı,Merkez	01.09.1989-675
25-	Yusuf Bey Camii	Taraklı,Merkez	01.09.1989-689
26-	Gümüşoluk Köyü Cammi	Kocaali,Gümüşoluk Köyü	11.09.1993-3400
27-	Akyazı Yeni Camii	Akyazı,Merkez	25.10.1986-2842
28-	Hendek Yeni Camii	Hendek,Merkez	30.09.1999-7441
29-	Sinan Bey Camii	Geyve,Merkez	16.05.1986-2338
30-	Ali Fuat Paşa Camii	Geyve,Alifuatpaşa	18.04.1992-2400
31-	Elperék Camii	Pamukova,Elperék Mah.	13.02.1986-1870
32-	Paşalar Camii	Pamukova,Paşalar Köyü	28.11.1993-3562
33-	Sarıcalar Köyü Merkez Camii	Adapazarı,Sarıcalar Köyü	16.09.2006-174

Tablo 8. Sakarya ilinde Tescil edilen Camiler

3.7.5. Mezarlar

Mezar taşları ve kitabeler halk kültürümüzün ve tarihimizin en kıymetli eserlerindendir. Bu objelerin bizlere geçmişle ilgili tarih, sanat ve kültür yönünden belge niteliği taşıyan, kaynak teşkil eden özellikleri vardır.

Mezar kültürü değişik din ve milletlerde farklı bir biçimde gelişmiştir. Türk - Osmanlı mezar kültürünü ele alırken İslâmiyet öncesi ve sonrası olarak değerlendirmek uygun olacaktır. Türklerde İslâmiyet öncesi mezarları, Orta Asya'da Göktürk ve Uygur mezarlıklarına, Türklerin mezar üzerine taş dikme geleneğine, kutsal sayılan at, koç, koyun gibi evcil hayvanların taştan yapılmış heykellerini mezar taşı olarak yaptırmaları ve göçtükleri yerlerde ölen ilk beylerinin mezarlarına koç heykelini mezar taşı olarak dikmeleri, atalarımızın nerelerde yaşadığını belgeleyen tarihî eserleridir.

Müslümanlığın ilk yıllarında mezarların kalıcı bir şekilde yapılması günah sayılmış, insanın topraktan gelip yine toprağa döneceği inancıyla mezar yapımı yasaklanmıştır. Sadece ölülerin gömüldükten sonra vahşi hayvanlar tarafından çıkartılmaması için mezarların üzerine taş koymaya müsaade edilmiştir. İslâmiyet'in yayılma döneminde Türklerce mezarla ilgili kurallar ilgi görmemiş ve alışıla gelmiş mezar kültürleri devam etmiş ve mezar yapımlarına mezar taşları ile İslâm'ın ölüm sonrası ölüye karşı Allah'ın bağışlayıcı gücünden, dua ve rahmet beklentilerinin eklendiği gözlenmiştir.

Osmanlılarda mezar taşı geleneği çok eski dönemlerden başlayıp diğer Müslüman ülkelerde benzeri görülmeyen bir sanat eseri kimliği kazanmıştır. Mezar taşları ölenin cinsiyetine göre yapılmış; erkek mezarlarında başlık ön plana çıkartılmış, kadın mezarlarında süslemeler İslâm öncesi Türk kültürünün izlerini taşımaktadır. Osmanlı mezarlarındaki bu etkilenmenin Orta Asya Türk Şaman kültüründen kaynaklandığı konusunda Osmanlı mezarları üzerine araştırma yapan uzmanlar müşterek görüş içindedirler.

Sakarya ilindeki Mezarlık ve Hazireler aşağıda listelenmiştir;			
S.NO:	YAPININ ADI:	ADRESİ	TESCİL TARİHİ - SAYISI:
1-	Vecihi Kapısı	Sapanca, Rüstempaşa Mah.	01.09.1989-680
2-	Adapazarı, Şehitliği Yorgalar Mezarlığı	Adapazarı Yahyalar Mah.	22.01.1989-363
3-	Bozören Mezarlığı	Geyve Bozören Köyü	25.08.1983-3387
4-	Karasu, Aşağı İncilli Mezarlığı	Karasu Aşağı İncilli Mah.	02.11.1991-2056
5-	Yanık Köyü Mezarlığı	Sapanca Yanık Köyü	07.12.1991-2164
6-	Alifuat Cebesoy Mezarı	Geyve Alifuat Paşa	18.04.1992-2400
7-	Mahmut Bey ve Arkadaşları Mezar Anıtı	Hendek Çarşı Meydanı	22.01.1989-365
8-	Kaya Mezarları	Akçakaya Köyü Pamukova	24.02.1991-1612
9-	Serdivan, Kiremit Mezarları	Serdivan İstiklal Mah.	11.09.2007-117
10-	Nekropol Mezarları	Pamukova Hayrettin Köyü	18.04.1992-2402
11-	Kabaklı Mah. Mezarlığı	Taraklı Kabaklı Mah.	-
12-	Kemer Mezarlığı	Sapanca Kemer Cad.	01.09.1989-680
13-	Erenler Mezarlığı	Sapanca Merkez	01.09.1989-680
14-	Yanık Köy Şehitliği	Sapanca Yanık Köy	07.12.1991-2164
15-	Ünlüce Köyü Mezarlığı	Sapanca Ünlüce Köyü	07.12.1991-2164
16-	Aşağı Dereköy Mezarlığı	Adapazarı Aşağı Dereköyü	07.11.1991-2064
17-	Kaynarca Mezarlığı	Kaynarca Merkez	02.11.1991-2056
18-	İbn-i El Zeyd Türbesi Emirdağ Mezarlığı	Adapazarı Emirdağ	02.11.1991-2056

Tablo 9. Sakarya ilindeki Mezarlık ve Hazireler

3.7.6. Kaleler

Sakarya’da 4 adet tarihi kale,8 adet korugan mevcuttur. Harmantepe Kalesi, Bizans’ın doğu sınırını korumak maksadıyla XII. veya XIII. yüzyılda yapılmış, Sakarya Nehrinin batı yakası boyunca birbirini gören ileri karakol ve gözetleme kuleleri niteliği taşıyan savunma yapılarından biridir. Kalenin ana giriş kapısı güneyde olmak üzere farklı yönlerde ve değişik ebatlarda 5 adet yuvarlak kemerli girişi vardır. Gerek mimarı gerekse taş işçiliği yönünden, bölgemizdeki diğer kalelerle benzer özellikler taşımaktadır. Bu nitelikleri ile Bizans dönemi yapısı olduğu anlaşılmaktadır.

Fotoğraf 67. Harmantepe Kalesi

S.NO:	YAPININ ADI:	ADRESİ	TESCİL TARİHİ - SAYISI:
1-	Paşalar Kalesi	Pamukova Paşalar Köyü	30.04.1999-7158
2-	Harmantepe Kalesi	Söğütlü Tepecik Mevkii	18.04.1992-2403
3-	Seyifler Kalesi	Ferizli Seyifler Köyü	01.10.2004-148
4-	Karasu Kalesi	Karasu Akkum Köyü	01.04.2005-498
5-	106 Nolu Korugan	Karasu Sakarya Ağzı Kumsalı	15.09.2009-1030
6-	4 Nolu Korugan	Karasu Sakarya Ağzı Kumsalı	15.09.2009-1030
7-	3A Nolu Korugan	Karasu Sakarya Ağzı Kumsalı	15.09.2009-1030
8-	105A Nolu Korugan	Karasu Sakarya Ağzı Kumsalı	15.09.2009-1030
9-	105 Nolu Korugan	Karasu Sakarya Ağzı Kumsalı	15.09.2009-1030
10-	4A Nolu Korugan	Karasu Sakarya Ağzı Kumsalı	15.09.2009-1030
11-	3 Nolu Korugan	Karasu Sakarya Ağzı Kumsalı	15.09.2009-1030
12-	106A Nolu Korugan	Karasu Sakarya Ağzı Kumsalı	15.09.2009-1030

Tablo 10. Sakarya ilindeki Kale ve Koruganlar

3.7.7. Kilise ve Tümülüsler

Kilise; maksat, anlam ve fonksiyon bakımından mezheplere göre farklılıklar gösterir. Katolik anlayışına göre kilise, Hz. İsa tarafından kurulan, temeli Hz. İsa olan ve O'na inananların oluşturduğu topluluktur. Bu vaziyette katolik düşüncesine göre kilise birlik, kutsallık, genellik ve hidâyete götüren bir emniyet (Apostolluk) yolu gibi bazı özelliklere sahiptir. Ortodoks

mezhebine mensup olanlar da kilisenin hem bu dünyaya hem de görünmeyen öteki âleme ışık tuttuğuna inanmaktadırlar. Protestan ilâhiyatını tercih eden Hristiyanlar ise kiliseyi Allah'ın emirlerinin sunulduğu ve dinî ibadetlerin yapıldığı bir mekân ve mabed olarak kabul etmektedirler. Başlangıçta tek bir kurum olan kilise daha sonra tapınma biçimleri, inanç şekilleri ve yaşayış ilkeleri bakımından doğu ve batı kollarına ayrılmıştır. Kiliselerin disipline edilmiş ayin ve dua merasimleri vardır. Bu merasimler orada vazifeli din adamları tarafından icra edilir. Kiliseler bazı istisnalar dışında genelde haç planlıdır.

Fotoğraf 68. Akıncılar Kilisesi

Tümülüs; ülkemizde ve bazı ülkelerde kullanılmasına karşın latince bir sözcük olup Türkçede karşılığı höyük veya kurgan olarak geçmektedir.

Tümülüs içerisinde mezar veya mezarlık bulunan üzerine toprak yığılarak yapılmış veya oluşturulmuş olan küçük tepelere ya da tepeciklere verilen isimdir.

Fotoğraf 69. Sivritepe Tümülüsü

S.NO:	YAPININ ADI:	ADRESİ	TESCİL TARİHİ - SAYISI:
1-	Akıncılar Kilisesi	Geyve Akıncılar Köyü	20.10.1993-3502
2-	Tümülüs-1	Karapürçek, Teketaban Köyü	05.03.1998-6252
3-	Tümülüs-2	Karapürçek, Teketaban Köyü	05.08.2009-1014
4-	Tümülüs-1	Hendek, Sivritepe Köyü	12.05.2010-1441
5-	Tümülüs-2	Hendek, Sivritepe Köyü	12.05.2010-1441
6-	Tümülüs	Kaynarca, Topçular Köyü	05.03.1998-6253
7-	Yapı Kalıntısı	Kaynarca, Osmanlı Köyü	07.04.2010-1396

Tablo 11. Sakarya ilindeki Kilise ve tümülüsler

3.7.8. Türbeler ve Kümbetler

Selçuklularda eski Türk kurganlarının taştan yapılmış bir çeşidi olan piramit çatılı tuğla veya taştan iki katlı, üst katta mescit alt katta adına yapılan devlet büyüğü veya önemli şahsiyetin mezarının bulunduğu cenazelik kısmı olan kümbet diye adlandırılan türbe binaları yapılmıştır. Kümbetler 10. yüzyıldan 14. yüzyıla kadar yapılmıştır. 14. Yüzyıldan itibaren Osmanlı döneminde türbelerde cenazelik kısmı kaldırılmış, içinde sandukanın bulunduğu ve mescit kısmının yer almadığı türbe binalarının yapımına başlanılmıştır. Türbeler Mimari tarihimizin yapı taşları olan türbeler, şahsiyetine hürmet edilen şahsiyetlerin vefatlarından sonra saygı ve hürmetin bir tezahürü olarak ortaya çıkmışlardır.

Fotoğraf 70. Emirdağ Türbesi

Fotoğraf 71. Karacaahmet Sultan Türbesi

S.NO:	YAPININ ADI:	ADRESİ:	TESCİL TARİHİ - SAYISI:
1-	Emirdağ Türbesi	Kaynarca Yolu, Emirdağ Mezarlığı	02.11.1991-2056
2-	Karacaahmet Sultan Türbesi	Pamukova, Paşalar Köyü	28.11.1993-3562
3-	Bayram-Davut ve Kavak Dedeler Türbesi	Taraklı, İçdedeler Köyü	
4-	Sakardede Türbesi	Erenler	
5-	Ağaçbaba Türbesi	Erenler	
6-	Sabancıbaba Türbesi	Erenler	
7-	Şeyh İzzettin İsmail Türbesi	Hendek	
8-	Hıdırdede Türbesi	Taraklı	
9-	Salmandede Türbesi	Hendek	
10-	Erenlerdede Türbesi	Hendek	
11-	Keremali Türbesi	Akyazı	
12-	Sarıdede Türbesi	Hendek, Çay Mah.	
13-	Vahapdede Türbesi	Hendek, Çamdağı Mevkii	
14-	Seyyid Karamanbaba Türbesi	Adapazarı, Karaman Mah.	
15-	Karınçalıdede Türbesi	Arifiye, Adliye Köyü	
16-	Karakamış Türbesi	Adapazarı, Karakamış Köyü	

Tablo 12. Sakarya ilindeki Türbeler ve Kümbetler

3.7.9. Değirmenler

Fotoğraf 72. Çark Değirmeni

Tarihe şahitlik eden su ile çalışan un değirmenleri insanın toprağa bağlandığı ve ilk ziraat faaliyetlerine başladığı devirlerde kullanılmaya başlanmıştır. İki yassı taş arasında ezilen mısır ve buğday tanelerinden un elde etmeyi başaran insan zekası bu işlemi geliştirmiş ve o günün

şartlarında aç kalmamayı başarmıştır. Su kuvvetiyle çalışan değirmenin su arkının uzunluğu beş m, iç çapları kırk santim olarak düzenlenmiştir. Suyun çıktığı noktada beş santim çapında odundan yapılmış bir huni bulunur. Bu düzeneğten çıkan su basınçla çarptığı çarkı hızla döndürür. Çarkın ortasından değirmen içine uzanan direğin ucunda öğütücü taşlar vardır. Değirmen taşı denilen taşlar iki adet olup alttaki taş sabit, üstteki taş döner şekilde tasarlanarak yapılmıştır. Değirmenler yöre insanının un ihtiyacının karşılanması için yöre şartlarına göre yapılmış yapılardan biridir. Dereden alınan bir su kolunun değirmene yönlendirilmesi ve bu suyun değirmenin çarkını döndürmesi sonucu çalışan bir mekanizmaya sahiptir. Değirmene giden su, genellikle kayalık olan dere kenarlarındaki kayalar oyularak oluşturulan muntazam oluklar üzerinden değirmene yönlendirilmişlerdir.

Sakaryada bugünkü Çark Suyu üzerine 1581-1585 tarihleri arasında Ada Karyesinin ihtiyacına yönelik olarak yapılan yaklaşık 250 yıla yakın hizmet veren bu değirmen yerine 1734 yılında hayırsever Devoğlu Mustafa tarafından ilkel de olsa bir “dönme dolap”/“çark” yapılarak ve arklar-kanallar açılarak, Çark suyu Orta Camii çeşmesine ve Adapazarı’na içme suyu olarak taşınmıştır.

S.NO:	YAPININ ADI:	ADRESİ:	TESCİL TARİHİ - SAYISI:
1-	Çark Değirmeni	Adapazarı, Çarksuyu	
2-	Değirmen	Taraklı, Mahdumlar Köyü	

Tablo 13. Sakarya İlindeki Değirmenler

3.7.10. Zaviyeler

Sinan Bey Zaviyesi Geyve ilçe merkezinde olup bugün ilçe halk kütüphanesi olarak kullanılmaktadır. Zaviyenin yapım tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber haziresinde yer alan banisi Sinan Beye ait mezar taşında ölüm tarihi olarak 1478 yazılmaktadır. Buna göre zaviyenin bu tarihten önce yapıldığı anlaşılmaktadır. Erken dönem Osmanlı Mimarisinde sıkça kullanılan Bursa tipi cami, ters T biçimde cami, çift fonksiyonlu cami, zaviyeli cami veya çapraz-mihverli cami olarak adlandırılan plan özelliğine sahiptir. Süsleme bakımından oldukça sade bir yapıya sahiptir.

Kuruluş dönemi Osmanlı Mimarisinin önemli merkezlerinden birisi olan Sakarya ve çevresinde diğer yapı türlerinde olduğu gibi zaviye mimarisi bakımından da oldukça zengindir. Şeyhler

Köyü Zaviyesi, Mekece Orhan Gazi Zaviyesi ve Geyve Oruç Bey Zaviyesi günümüze ulaşamayan zaviyeler arasındadır.

ZAVİYELER			
S.NO:	YAPININ ADI:	ADRESİ:	TESCİL TARİHİ - SAYISI:
1-	Sinan Bey Zaviyesi	Geyve, Merkez	06.03.1982-13697

Tablo 14. Sakarya ilindeki Zaviyeler

Fotoğraf 73. Sinan Bey Zaviyesi

3.7.11. Çarşılar

Çarşı kavramı, Türk-İslam kültürü içerisinde tarih boyunca alışverişten öte bir anlam taşıdı. Tarihi Selçuklu dönemine uzanan ve Osmanlı şehirlerinin kalbi konumunda olan çarşılar, alım-satım başta olmak üzere çeşitli ekonomik etkinliklerin yürütüldüğü mekanlar olmanın ötesine geçerek her kesimden kent sakinini buluşturan birer kamusal alan işlevi üstlendi.

Osmanlı kent yapısını konu alan çalışmaların hemen hemen hepsinde, çarşıların toplumsal etkileşimin başlıca merkezlerinden biri olarak ele alındığı görülür. Diğer bir deyişle, Osmanlı kentlerinde ticaretin yürütüldüğü ve çarşı olarak adlandırılan mekanlar, kentte gerçekleşen toplumsal ve ekonomik faaliyetlerin de merkezidir.

14. yüzyılla birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nda hız kazanan ticari faaliyetlerin, özgün bir mimarî yapıya sahip olan çarşıları kentler bazında ön plana çıkardığı söylenebilir. Çarşıların işleyişine bakıldığında ise Selçuklu Dönemi'nde belli bir standarda sahip olmayan bu tip yapılanmaların, Osmanlı'yla birlikte giderek düzenli bir şekle büründüğü görülür.

S.NO:	YAPININ ADI:	ADRESİ	TESCİL TARİHİ - SAYISI:
1-	Uzun Çarşı	Adapazarı, Merkez	23.12.1991-3855
2-	Taraklı Orhan Gazi Çarşısı	Taraklı, Merkez	01.09.1989-675
3-	Taraklı Yunus Paşa Çarşısı	Taraklı, Merkez	01.09.1989-675

Tablo 15. Sakarya ilindeki Çarşılar

Fotoğraf 74. Uzun Çarşı

3.7.12. Hamamlar

Türklerin hayatında hamamlar sadece bir yıkanma yeri değil, daha ötesi sağlık, sosyal ve kültürel etkinliklerin yaşandığı merkezlerdir.

İnsanoğlunun yaşamsal ihtiyaçlarından biri olan suyun sağlık maksadıyla kullanımı, hamam ve kaplıca gibi su mekânlarının inşasına yol açmıştır. Bu yapı türlerinden biri olan hamamlar, özellikle insanların yıkanma ve temizlenme ihtiyaçlarına cevap vermektedir. Bunun yanı sıra, hamamlar her dönemde toplumların dini inançları doğrultusunda mimari değişim göstermiş ve sosyal yaşantıların bir parçası olmuştur.

Hamam sözcüğünün kelime anlamı; “banyo, sıcak olmak ve sıcak yer” anlamına gelmektedir. Anlam olarak, Türkçe, Arapça ve İbranice dillerinde benzerlik göstermektedir. Türk Hamamı olgusuyla kültürel bir anlam da kazanmıştır. Kültürel ve geleneksel gerçeklere dayanarak tanımlamak gerekirse; sadece bir yıkanma yeri değil, daha ötesi “sağlık, sosyal ve kültürel etkinliklerin yaşandığı merkezler” diyebiliriz. Sağlık maksatlı bir yaklaşımla tanımlayacak olursak; “yıkanma, arınma ve şifa bulmaya mahsus yer “ olarak tanımlanabilir.

Sivil mimarimizin önemli ve üzerinde yeterince durulmamış müesseselerden biri de hamamdır. Sanat ve mimarlık bakımından büyük bir önemi bulunan hamamlar, kültür tarihi açısından da önem arz eder. Kubbe ve diğer bazı mimari özellikleri ile camiye andırır.

Bu müesseselerin iç dizaynı ve mimari organları itibarıyla, gayet sade olanları olduğu gibi, çok muhteşem olanları da vardır. Günümüzde gerek Osmanlı öncesi ve gerek Osmanlı dönemi Türkiye’sine bakıldığı zaman, pek çok hamam harabesi görülebilir. Kendilerinden önceki Müslüman devletlerin geleneğini çok iyi değerlendiren Osmanlılar, idareyi ele alır almaz her tarafta hayır tesisleri kurmaya başladılar. Özel bir mimari tarza sahip bulunan hamamlardaki içyapının önemli kısımları genellikle câmegâh (soyunma yeri), soğukluk (kurulanma ve peştamal değiştirme yeri) ve sıcaklık (yıkanma yeri) adı verilen bölümlerdir.

Sakarya ilinin deprem bölgesi kuşağında olması nedeniyle bölgede çok sayıda kaplıca da bulunmaktadır. Akyazı-Kuzuluk Kaplıcaları ve Taraklı Termal Kaplıcaları binlerce kişinin aynı anda konaklama imkânı bulduğu tesislerdir.

Fotoğraf 75. Taraklı Yunus Paşa Hamamı

S.NO:	YAPININ ADI:	ADRESİ	TESCİL TARİHİ - SAYISI:
1-	Millet Hamamı	Adapazarı, Sakarya Mah.	17.08.1990-1285
2-	Taraklı Yunus Paşa Hamamı	Taraklı, Ulucami Mah.	12.12.1981-1285
3-	Kil Hamamı	Taraklı, Hacıyakup Köyü	27.05.2009-900
4-	2 No'lu Kil Hamamı	Taraklı, Hacıyakup Köyü	27.05.2009-900
5-	3 No'lu Kil Hamamı	Taraklı, Hacıyakup Köyü	27.05.2009-900
5-	Büyük Söğütlü Hamamı	Söğütlü, Merkez	-

Tablo 16. Sakarya ilindeki Hamamlar

3.7.13. Hanlar

Eskiden, yollar üzerinde ve küçük yerleşim yerlerinde yolcuların konaklaması için kullanılan odaları, avluları, ambarları, ahırları bulunan taş ya da ahşap yapılara **Han** denir.

Hanlar; zemin katı kahve hane, üst katı da birkaç odadan ibaret bir otel niteliği taşırdı. Eskiden Hayvanlar çok kalabalık olur ve ahırda yer olmazsa dışarıda yere çakılan kazıklara bağlanırdı. Hayvanlara Hancının ot deposundan ot satın alınarak verilir, ayrıca içilen çay ve kalma masrafı olarak da hancıya belli bir miktar para ödenirdi. Yaylada sürekli kalacak kişilerle birlikte hayvanların götürülmesine yardımcı olmak üzere birkaç kişi de kabile ile birlikte bulunur. "Köçücü" denilen bu kişiler, sığırları yaylaya çıkardıktan sonra orada birkaç gün kalıp tekrar geri dönerler. Hanlar yaylalara göçler sırasında önemli bir misyon üstlenmekteydi. Yaylacılara yiyecek içecek, yatacak yerlerinden başka hayvanlara süs eşyaları yaylacılara yöresel kıyafetler

ve aletler ve eşyalarında temin edildiği vazgeçilmez konaklama yerlerindendi. Ulaşım ve haberleşmenin de sağlandığı bir yerdir.

S.NO:	YAPININ ADI:	ADRESİ	TESCİL TARİHİ - SAYISI:
1-	Taraklı Han (Hacı Atıf Hanı)	Taraklı, Ulucami Mah.	-

Tablo 17. Sakarya ilindeki Han

Kaynaklarda adı geçen ancak günümüze ulaşmayan hanlar arasında; Hendek Mustafa Paşa Hanı, Sapanca Pertev Paşa Hanı, Merkez Karaosmanoğlu Hanı, Geyve Acem Hanı ve Geyve Sinan Bey Hanı (Taş Han) bulunmaktadır.

3.7.14. Tarihi İdari Yapılar

Sakarya ilindeki Tarihi İdari Yapılar aşağıda listelenmiştir.

S.NO:	YAPININ ADI:	ADRESİ	TESCİL TARİHİ - SAYISI:
1-	Halkevi	Adapazarı, Semerciler Mah.	05.02.1982-13517
2-	Sakarya Müzesi	Adapazarı, Semerciler Mah.	08.01.1983-14526
3-	Yönetim Binası	Adapazarı, Mithatpaşa Mah.	11.05.2011-1973
4-	Belediye Binası	Pamukova, Konak Cad.	13.02.1986-1870
5-	Atatürk Ortaokulu	Adapazarı, Kavaklar Cad.	23.10.1998-6769
6-	Köy Enstitüsü(Sağlık Meslek Lisesi)	Arifiye, Merkez	16.11.2000-8222
7-	Mekece İstasyon Lojman Binası	Pamukova, Mekece Köyü	15.09.2009-1031
8-	Mekece İstasyon Binası ve Müştemilatı	Pamukova, Mekece Köyü	15.09.2009-1031
9-	Pompa Binası ve Filtre Kuyusu	Pamukova, Mekece Köyü	15.09.2009-1031
10-	İstasyon Lojman Binası ve Baraka	Pamukova, Mekece Köyü	15.09.2009-1031
11-	Lojman Binası 1	Adapazarı, Mithatpaşa Mah.	11.05.2011-1973
12-	Yemekhane Binası	Adapazarı, Mithatpaşa Mah.	11.05.2011-1973
13-	Fabrika Bacası	Adapazarı, Mithatpaşa Mah.	11.05.2011-1973

Tablo 18. Sakarya ilindeki Tarihi Yapılar

3.7.15. Şehitlikler

Adapazarı Garnizon (Serdivan) Şehitliği

Adapazarı Garnizon (Serdivan) Şehitliği, Sakarya İli içerisinde bulunan Yorga Mezarlığı'nın batı kısmı şehitlik için ayrılmıştır. Şehitlikte 1941'den bugüne kadar çeşitli nedenlerle şehit olan er ve erbaşlara ait mezarlar bulunmaktadır. Serdivan Şehitliği olarak da bilinmektedir.

Mahmutbey ve Arkadaşları Mezar Anıtı

Sakarya; Hendek merkezinde Büyük Cami önünde bulunan dikdörtgen prizma şeklinde ve üst kısmı süslemeli bir kaide üzerinde yükselen bir sütun anıttır. Kuzey cephesinde eski ve yeni harflerle Hendek Şehit Mahmut Bey ve Arkadaşlarını Saygı İle Anar 5 Mayıs 1920 yazmaktadır. Kurtuluş savaşı sırasında Miralay Mahmut Bey ve Üç arkadaşı Düzce isyancıları tarafından şehit edilmişlerdir.

Fotoğraf 76. Serdivan Şehitliği

Fotoğraf 77. Serdivan Şehitliği

Fotoğraf 78. Serdivan Şehitliği

Fotoğraf 79. Serdivan Şehitliği

Fotoğraf 80. Mahmutbey ve Arkadaşları Mezar Anıtı

3.8. SAKARYA İLİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

3.8.1. İlin Coğrafi Konumu

Yüz Ölçümü	4.838 km ²	
Nüfusu (2015 sayım sonucu)	976.948	
Yıllık Ortalama Yağış	838,9 mm	
Ortalama Sıcaklık	14,5 °C	
Sakarya İlinin 16 ilçesi vardır.		

Şekil 3. Sakarya İlinin Coğrafi Konumu

Marmara Bölgesi'nin kuzeydoğu bölümünde yer alan Sakarya ili, topraklarının izdüşüm alanı 4.838 km², gerçek alanı ise 5.015 km² alanıyla Türkiye topraklarının % 0.62'sini kaplar. İl toprakları coğrafi değerler bakımından, 29 derece, 57 dakika ve 30 derece, 53 dakika doğu boylamları ile 40 derece 17 dakika ve 41 derece 13 dakika kuzey enlemleri arasında yer almaktadır. İl merkezi olan Adapazarı, İstanbul'a göre 1 derece, 25 dakika doğudadır. İl topraklarının şekli, güneyden kuzeye doğru bir dikdörtgene benzer.

Doğudan Düzce İli ve Akçakoca ilçesi, güney doğudan Bolu'nun; Göynük ile Mudurnu İlçeleri, güneyden Bilecik'in Gölpazarı ve Osmaneli ilçeleri, batıdan Kocaeli'nin; Kandıra, merkez ve Gölcük ilçeleri, kuzeyden ise Karadeniz ile çevrilidir.

3.8.2. İlin Jeomorfolojik Özellikleri

Sakarya il topraklarının % 34'ü dağlardan, % 44'ü platolardan ve % 22'si ovalardan ibârettir. Güneyden kuzeye doğru uzanarak Karadeniz'e açılan il alanı jeolojik üçüncü zaman sonları ile dördüncü zaman başlarında son şeklini almıştır. Bu jeolojik devirlerde meydana gelen büyük kıvrılma ve kırılma hareketleriyle Trakya'nın güneye, Kocaeli Yarımadasının kuzeye doğru farklı yönlerde çarpılmasına sebep olmuştur. Bu çarpılma sonucu biri Karadeniz'e öteki Marmara Denize açılan iki vâdinin çökmesiyle İstanbul Boğazı meydana gelerek, Akdeniz'le Karadeniz'in birleştiği tahmin edilmektedir. Çarpılmanın etkisi Sakarya ilinde daha güçlü olmuş ve il alanı Karadeniz'e doğru eğim kazanmıştır. Sakarya Nehri, İç Batı Anadolu platolarından taşıdığı toprağı bu bölgeye yığarak Alüvyonlu (alüvyal) ve killi (kolüvyal) ovaları meydana getirmiştir.

Dağları: Sakarya ilinde yüksek dağlar yoktur. Yüksek ve sarp olan tepeler güneydedir. Orta ve kuzeydeki yüksekliklerse Kocaeli Platosunun uzantısı durumundadır. Yer yer rastlanan ve yüksek olmayan tepeler dışında genellikle düz ve alçak bir yapıdadır. En önemli yükseklikler güneyde yer alan Samandağları'dır. Akyazı'dan Sapanca Gölüne kadar uzanan bu sıradağların en yüksek yerleri Keremali Dağı (1543 m), Karadağ (1467 m) ve Dikmentepe (1387 m)dir. Doğudaki ovalık bölgede en yüksek tepe Çamdağ Tepesi (1880 m)dir.

İl topraklarının büyük kısmında platolar hâkimdir. Bu platoların çoğu yayla olup, bâzıları ormanlarla, bâzıları ise otlaklarla kaplıdır. En önemli plato Kocaeli Platosu olup, bunun yüksek yerleri ormanlarla kaplıdır. Bitki örtüsü zengindir. Ayrıca il topraklarında Ziyârettepe, Turnalık, Gındına, Keremali, Katıröz, Acella, Dikmen, Soğucak, Çiğdem ve Çataltepe platoları vardır.

Ovaları: Sakarya ilindeki ovalar çok verimlidir.

Adapazarı (Akova) Ovası; Sakarya Vâdisi Türkiye'nin önemli ve büyük vâdilerinden biridir. İç Batı Anadolu platoları üzerinde yükselen Emir ve Türkmen dağlarında başlayan Sakarya Vâdisi; doğudan batıya geniş bir yay çizer. Porsuk ve Ankara çayı vâdileriyle birleşir. VâdiCambaz Boğazından sonra genişler. Pamukova'yı meydana getirir. Geyve Boğazında uzun ve derin bir oluğa dönüşür. Sonra birden genişleyerek, Adapazarı (Akova)nı meydana getirir. Birçok vâdiyle birleşen Sakarya Vâdisi, Karasu yakınlarında Karadeniz'e açılır. Uzunluğu 27 km, genişliği 23 km olan Adapazarı Ovası, Aşağı Sakarya Vâdisinde, Sapanca Gölü ile Adapazarı'nın doğusunda yer

alır. Marmara ovalarının en büyüklerindendir. Alanı 620 km²'dir. Sakarya Nehrinin taşıdığı kalın bir alüvyon tabakasıyla kaplı olduğundan çok verimlidir. Yüksekliği deniz seviyesinden 30 m'dir. Bu ova içinde Erenler Tepesi (75 m), Alibey Tepesi (112 m) ve Tersiyeye Tepesi (85 m) bulunmaktadır.

Pamukova: Sakarya Vâdisinin Akova'dan sonra ikinci büyük ovasıdır. Yüzölçümü 170 km², uzunluğu 28 km, genişliği 6 km'dir. Adapazarı sınırına nazaran daha yüksek olduğundan Sakarya Nehri daha hızlı ve derinden akar. İklimi Adapazarı Ovasına nazaran daha serittir. Alüvyonların birikmesiyle meydana gelmiş verimli bir ovadır.

Söğütlü Ovası; ortalama yüksekliği 16 m olup ilin en alçak kısmını teşkil eder. 30 km uzunluğunda ve 20 km genişliğinde olup bataklık ve sazlık olan bu ovanın tarım alanı hâline getirilmesi için çalışmalar yapılmaktadır.

3.8.3. Jeolojik Özellikler

İlde, hemen hemen tüm jeolojik zaman serilerine rastlanmaktadır. İl topraklarının büyük bir bölümü III. zaman neojen'de bir iç göl durumundaydı, Neojen sonlarında ortaya çıkan tektonik hareketlerle gölalanı kıvrılarak yükselmiş, göl suları Akdeniz ve Karadeniz'e boşalmıştır. IV. zaman başlarında yeniden şiddetlenmeye başlayan tektonik hareketler, eskiden göl altında kalan alanların önce çökmesine, sonra yeniden yükselerek çarpılmasına neden olmuştur. Bu nedenle, il topraklarının büyük bir bölümünü önce deniz basmış, sonra da yükselmeyle bu alanın Akdeniz'e bağlantısı kesilmiştir. IV. zamandan günümüze değin, Karadeniz'e doğru hafifçe eğimli bu çukurluk, başta Sakarya Irmağı olmak üzere kimi akarsuların taşıdığı maddelerle dolarak yer yer geniş düzlükler ortaya çıkmıştır.

İl alanının, batıdan, kuzey batıdan ve kuzeyden çevreleyen platolar, I. zaman devoniyen, II. zaman kretase ve III. zaman eosen serileriyle kaplıdır. Sakarya Vadisi'nin doğusunda Çamdağı ve bunun batısındaki platoda, gre, kuvarsit ve kalkerlerden oluşan tabakalar görülmektedir. İlin güneyi de I. zaman (paleozoik) yaşlı oluşumlarla kaplıdır. Bu tabakalarla ova arasındaki, Akyazı'dan Sapanca Gölü'ne dek uzanan, alçak tepelerle kaplı alan ise kretase ve neojen tabakalarıyla örtülüdür. Kil, çakıl ve marnlardan oluşan bu tabakalar, batı ve güneybatıya doğru hafif eğilimlidir. Tepelerin Bakara Vadisi ile Sapanca Gölü arasında kalan kesimi çok killi olduğundan, bu kesimde sık sık toprak kaymaları olmaktadır. Çakıl ve kil yatakları doğuya

doğru azalmakta, Akyazı-Kuzuluk yöresinde travertenler yaygınlaşmaktadır (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Turizm Master Planı).

Hidrojeoloji

Adapazarı Ovası'nda yapılan çeşitli sondajlar kil, kum ve çakıllı kumların ovanın en son dolma safhasına ait depolar olduğunu göstermektedir. Ovanın oluşumunda; tatlı su gölü iken tektonik hareketlerle yükselmiş ve denizin istilasına uğramış ve batıda oluşan eşikle denizle ilişkisi kesilmiştir. Bütün kentin genç ve fazla yerleşmemiş olan nehir birikintileri üzerinde bulunması yer altı su seviyesinin yüzeye çok yakın olması sonucunu doğurmaktadır (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Turizm Master Planı).

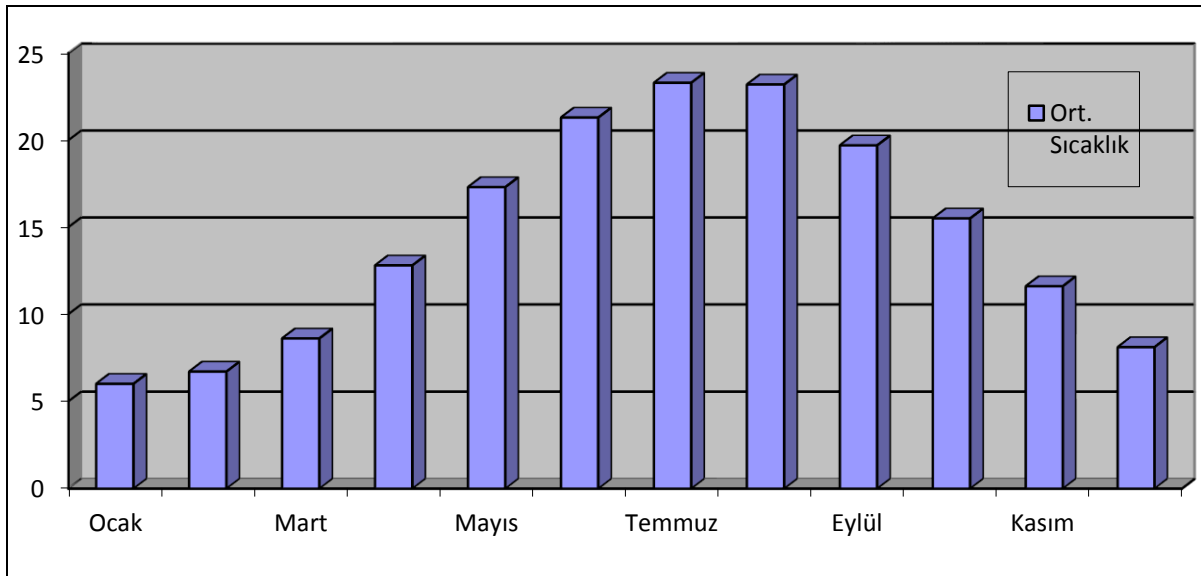
3.8.4. İklim Özellikleri

Sakarya ili, Marmara ve Karadeniz Bölgesi iklim tipleri arasında bir geçiş alanıdır. Güneydeki dağlık kesim dışında kışlar ılık geçer. Yağışlar kıydan içeri doğru güneydeki dağlık kesime yaklaştıkça artar. Akdeniz kesiminde olduğu gibi en çok yağış kışın düşer. Yaz Akdeniz kıyılarından daha nemlidir. Kurak mevsim görülmez, rüzgarlar genelde kuzeydoğudan poyraz, kuzeybatıdan da karayel olarak eser. Zaman zaman güneyden esen lodos özellikle Adapazarı ovasında sıcaklığın artmasına yol açmaktadır.

Sahaya en yakın meteoroloji istasyonu olan Sakarya meteoroloji istasyonundan alınan 1950-2016 tarihleri arasında 66 yıllık iklim verilerinin ortalamaları alınarak değerlendirme yapılmıştır. Sakarya meteoroloji istasyonundan alınan 66 yıllık verilerden; her aya ait ortalama sıcaklık değerleri toplanıp ortalamaları alınarak aylık ortalama sıcaklık değerleri elde edilmiş ve **Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.**'da sunulmuştur.

AYLAR	Ortalama Sıcaklık (C°)	En Yüksek Sıcaklık (C°)	En Düşük Sıcaklık (C°)
Ocak	6	24,2	-14,5
Şubat	6,7	28,7	-13,5
Mart	8,6	34	-7,3
Nisan	12,8	38	-2,4
Mayıs	17,3	38	2
Haziran	21,3	40,4	6,1
Temmuz	23,3	44	8,7
Ağustos	23,2	41,8	7,8
Eylül	19,7	38,6	5,4
Ekim	15,5	38,6	-0,6
Kasım	11,6	30,2	-6,6
Aralık	8,1	28,5	-9,1
YILLIK	14,5	44	-14,5

Tablo 19. Aylara Göre Ortalama, En Yüksek ve En Düşük Sıcaklık Değerleri (Co) (Sakarya Meteor Aylara Göre Ortalama, En Yüksek ve En Düşük Sıcaklık Değerleri (Co) (Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Sakarya Meteoroloji İstasyon Müdürlüğü Rasat Süresi 66 yıl).

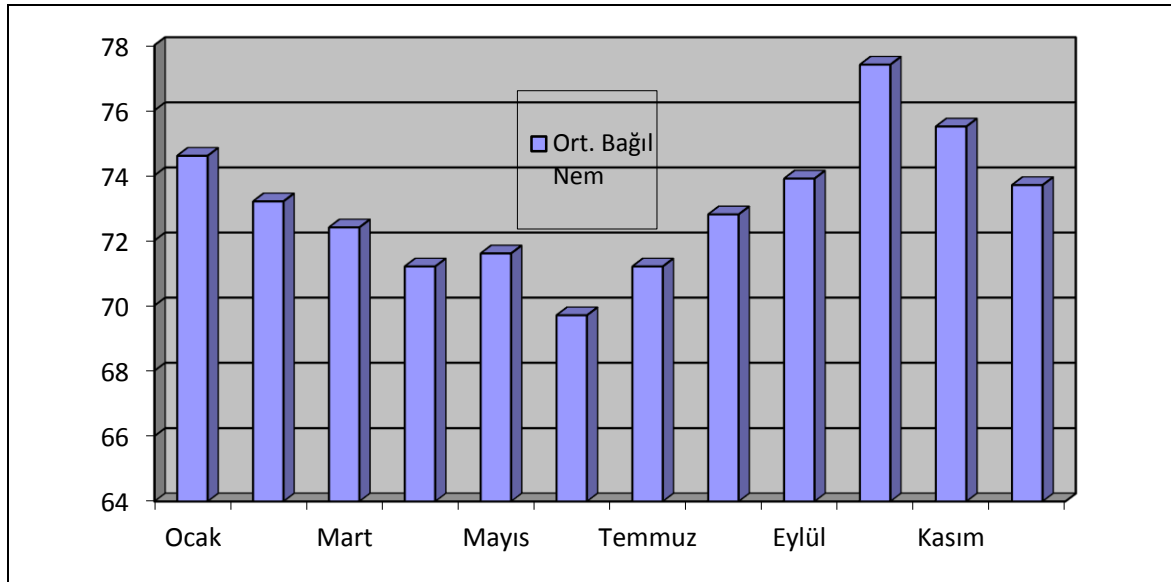

Grafik 1. Aylara Göre Ortalama Sıcaklık Değerleri (C°)

Görüldüğü gibi, Sakarya’da Yıllık ortalama sıcaklık 14,5°C dir. Aylık ortalama sıcaklığın en yüksek olduğu ay Temmuz ayı (23,3°C), en düşük olduğu ay ise Ocak (6,0°C) ayıdır. En yüksek sıcaklık 13.07.2000 tarihinde 44,0°C en düşük sıcaklık ise 22.01.1961 tarihinde -14,5°C olarak gerçekleşmiştir.

AYLAR	Ortalama Bağlı Nem (%)
Ocak	74,6
Şubat	73,2
Mart	72,4
Nisan	71,2
Mayıs	71,6
Haziran	69,7
Temmuz	71,2
Ağustos	72,8
Eylül	73,9
Ekim	77,4
Kasım	75,5
Aralık	73,7
YILLIK	73,1

Tablo 20. Aylara Göre Ortalama Bağlı ve En Düşük Nem Değerleri (S Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Sakarya Meteoroloji İstasyon Müdürlüğü Rasat Süresi 66 yıl.)

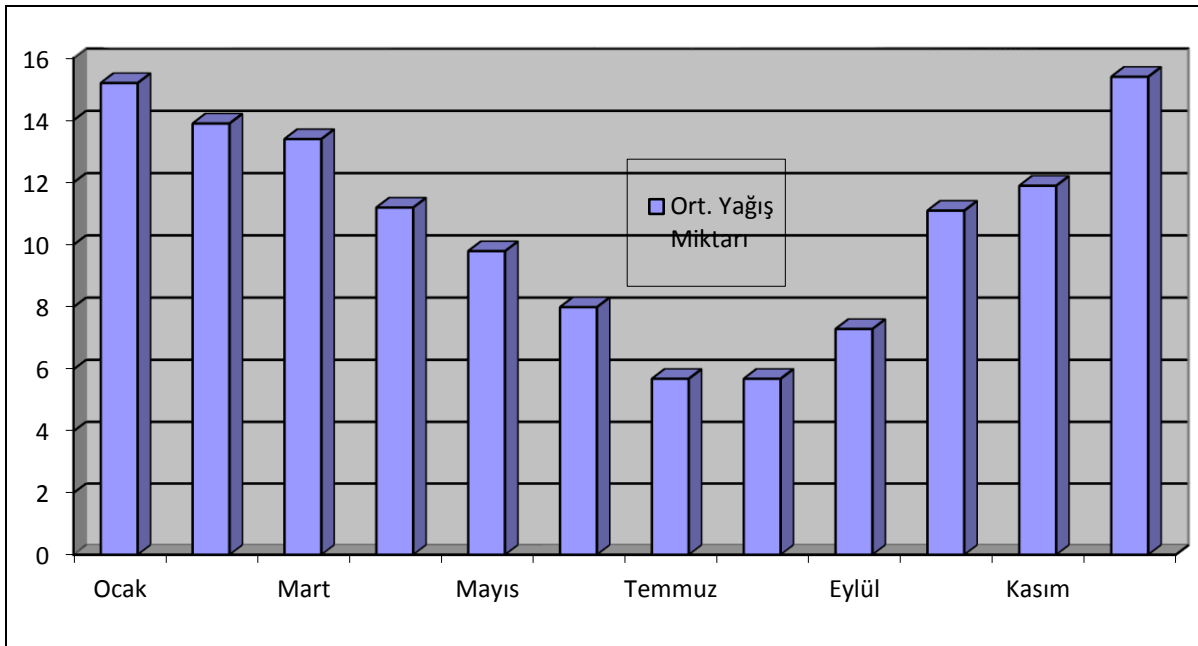

Grafik 2. Aylara Göre Ortalama Bağlı Nem Değerleri (%)

Yıllık Ortalama Nispi Nem % 73,1'dir. Aylık Ortalama Nispi Nem en yüksek ekim (% 77,4) ayında en düşük ise Haziran (%69,7) ayındadır.

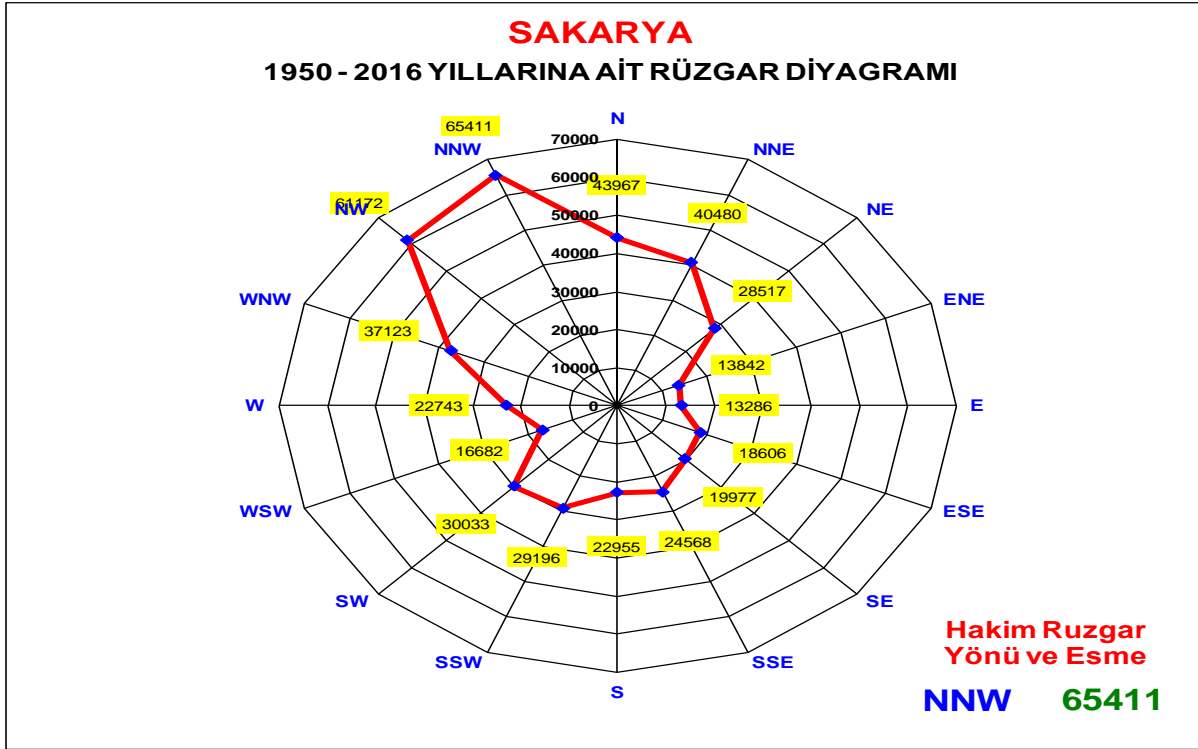
AYLAR	Ort. Yağış Miktarı (Aylık mm)	Ort. Yağışlı Gün Sayısı
Ocak	94,6	15,2
Şubat	76,3	13,9
Mart	76,1	13,4
Nisan	59	11,2
Mayıs	50,7	9,8
Haziran	70,1	8
Temmuz	48,3	5,7
Ağustos	45,6	5,7
Eylül	53,8	7,3
Ekim	79	11,1
Kasım	77,9	11,9
Aralık	107,5	15,4
YILLIK	838,9	128,6

Tablo 21. Aylara Göre Yağış Değerleri (Sakarya Meteoroloji İstasyonu)

Grafik 3. Aylara Göre Ortalama Yağış Miktarı (mm)

Sakarya ilinin Ortalama Yıllık Toplam Yağış Miktarı 852,9 mm dir. En yağışlı ay Aralık Ayı (107,5 mm), en kurak ay Temmuz ayı (49,3 mm) dir. Günlük En Yüksek Yağış Miktarı 127,7 mm olup 26.06.1999’da kaydedilmiştir. Yıllık “Yağışlı Günler Sayısı” Ortalaması 132,79 Gün dür. Yağışlı Gün Sayısının en Yüksek olduğu ay 15.29 Gün ile Ocak ayı, En Düşük olduğu ay ise 4,36 Gün ile Temmuz ayıdır.

Tablo 22. 1950-2016 Yıllarına Ait Rüzgar Verileri (Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Sakarya Meteoroloji İstasyon Müdürlüğü Rasat Süresi 66 yıl.)

3.8.5. Hidrografya

3.8.5.1. Akarsular

Sakarya Nehri; Eskişehir'in çifteler ilçesi yakınlarından doğan Sakarya Irmağının kolları ile birlikte toplam uzunluğu 824 km'dir. İlimiz sınırları içerisindeki uzunluğu 159,5 km'dir. Nehir Osmaneli'ni geçince İnegöl ve Yenişehir ovalarını sulayan Göksu kolunu alır. Osmaneli'ne varmadan aşağıdan Göynük çayını da alarak Pamukova'ya ulaşır. Geyve ile Doğançay arasında dik yamaçlı ve dar Geyve Boğazından akarak Adapazarı ovasına (Akova) ulaşır. Burada vadi tabanı 35 metrenin altına iner ve tam bir ova akarsuyu halini alır.

Adapazarı şehir merkezinin 4 km. doğusundan geçen Sakarya ırmağı, ovanın kuzey kesiminde sağdan Mudurnu çayını, daha ilerde, tepelik bir alanda soldan Sapanca Gölü'nün fazla suyunu boşaltan Çark suyunu alır. Ve Karasu ilçe merkezi Yenimahalle semtinde Karadeniz'e dökülür.

Çark Suyu; Sapanca gölünün ayağı olan Çark suyu, Sakarya ırmağına boşalır. Uzunluğu 45 km. olan akarsu Sapanca gölünün doğusundan ve batıdan Elmalı Deresi, Kocadere ve Söğüt Deresi'ni alarak kuzeydoğuya yönelir. Seyifler Köyü yakınında Sakarya Nehri'ne katılır. Adapazarı'nın içme ve kullanma suyu, uzun yıllar çark suyundan sağlanmıştır.

Mudurnu Çayı; Uzunluğu 65 km.dir Dokurcun yakınlarında il topraklarına girer. Hendek İlçesinin kuzeybatısında Sakarya'ya karışır. Akyazı ilçesi'nin Taşburun köyü civarından taşkınlar yapan ve bataklıklar oluşturan çay, yapılan ıslah çalışmalarıyla zararsız hale getirilmiştir.

Adı	İlçe
Sakarya Nehri	Adapazarı
Çark Suyu	Adapazarı
Mudurnu Çayı	Akyazı
Darıçayırı Deresi	Adapazarı
Maden Deresi	Karasu
Karaçay Deresi	Pamukova
Akçay Deresi	Geyve
Doğançay Deresi	Geyve
Dinsiz Çayı	Hendek
Melen Deresi	Kocaali
İstanbul Deresi	Sapanca
Mahmudiye Deresi	Sapanca
Aygır Deresi	Sapanca
Yanık Deresi	Sapanca
Değirmen Deresi	Kaynarca
Yırtmaç Deresi	Kaynarca

Tablo 23. Sakarya Akarsuları

Sakarya ilinin Akarsu alanlarında yapılabilecek Tabiat turizmi faaliyetleri:

Kültür Turizmi, Köy Turizmi, Macera Turizmi, Ziraat (Agro) Turizm, Yeşil Turizm, Ekoturizm, Botanik (Flora) Turizmi, Atlı Tabiat Yürüyüşü, Dağ Turizmi, Tabiat yürüyüşü (Trekking), Yaban Hayatı gözlemciliği (Fauna), Kuş Gözlemciliği (Ornitoloji), Akarsu Turizmi, Hava Sporları, Sportif Olta Balıkçılığı, Sualtı Dalış Turizmi, Bisiklet Turizmi, Çiftlik Turizmi, Gastronomi Turizmi, Oryantiring, Yayla Turizmi, Karavan Turizmi, Kampçılık, Triatlon, Wellnes, su sporları, Jeo Turizm, Sağlık Turizmi, Kelebek, Okçuluk, Açık Hava Sporları, Fotosafari.

3.8.5.2. Göller

Sakarya il topraklarında irili ufaklı çok sayıda göl vardır. Kırılma ve kıvrılmalar sonucu il alanı Karadeniz'e doğru kuzey yönünde sıkıştırılmıştır. Sıkıştırılmadan sonra Marmara Deniziyle su bölüm çizgisi meydana getiren bu setin Karadeniz'e eğimli olan kısmında çöküntü alanlarının dolmasıyla göller meydana gelmiştir. İlçeler itibarıyla göller Tablo 24'te verilmiştir.

GÖL ADI	İLÇESİ	ÖZELLİK
Sapanca Gölü	Sapanca	İçme Suyu Havzası
Acarlar Gölü	Karasu, Kaynarca	Yaban Hayatı Geliştirme Sahası
Poyrazlar Gölü	Adapazarı	Tabiat Parkı
Büyük Akgöl	Ferizli	Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
Küçük Akgöl	Adapazarı	Tabii Göl
Taşkısıık Gölü	Adapazarı	Tabii Göl
Gökçeören Gölü	Adapazarı	Tabii Göl
Küçükboğaz Gölü	Kocaali	Tabii Göl
Çamlıca Gölü	Akyazı	Tabii Göl

Tablo 24. Sakarya İli Gölleri (Sakarya İli Tabiat Turizmi Master Planı)

Sapanca Gölü: 42 km²'lik Sapanca Gölünün 5/6'lık büyük kısmı bu il sınırları içindedir. İzmir körfezinin doğusunda yığılmalar sonucu Marmara Deniziyle bağlantısı kesilerek meydana gelen Sapanca Gölü, İzmit Körfezi ve İznik Gölünün devamıdır. Uzunluğu 16 km genişliği 5,5-6 km'dir. Göl, elips biçimindedir. En derin yeri 61 metre, yüksekliği 30 m'dir. Kuzey ve güneyden bu göle katılan dereler ve dipten kaynayan su ile tatlı sulu bir göldür. Sazan, alabalık ve yayın balığı bulunur.

Fotoğraf 81. Sapanca Gölü

Fotoğraf 82. Sapanca Gölü

Acarlar Gölü: Yüzölçümü 1562 hektardır. 261 hektarı bataklıktır. Fazla suları Sakarya Irmağına boşalır. Civarındaki ormanlar bu gölün bataklık kısmına kadar uzanmıştır.

Fotoğraf 83. Acarlar Gölü

Fotoğraf 84. Acarlar Gölü

Poyrazlar (Teke) Gölü: Yüzölçümü 60 hektardır. Sakarya Irmağının eski yatağında meydana gelmiştir. Göl oldukça derindir. Güney kıyılar sığ ve sazlıktır. Gölde tatlı su balıkları bulunur.

Fotoğraf 85. Poyrazlar Gölü

Küçük Akgöl: Yüzölçümü 20 hektardır. Göl dipten kaynayan sularla beslenir. Fazla suları Çark Suyuna boşalır. Suyu tatlı, fakat bulanıktır. Tatlı su balığı bulunmaz.

Taşkısı Gölü: Yüzölçümü 90 hektardır. Dipten kaynayan sularla beslenir. Gölde sazan ve tatlı su balığı bulunur. Kenarı sazlık ve bataklıktır. “Çaltıcak Gölü” de denir.

Gökçeören Gölü: İl merkezine 7 km mesâfede basık sırtlarla çevrili, 25 hektarlık tatlı sulu bir göldür. “Aralık” ve “Meşe” isimleriyle de bilinir. Bu gölün devâmı olan Dipsiz Göl sığdır. Yağmur ve kaynak sularıyla beslenir. Suların çekilmesiyle ortaya çıkan alana mısır, kavun, karpuz ve fasulye ekilir. 1950’den önce Gökçeören’in fazla olan suları bu göle boşalırdı. Gökçeören Gölünün önü yarılarak bu önlenmiştir. Her iki gölde bol sazan balığı bulunur.

Büyük Akgöl: Yüzölçümü 190 hektardır. Sazlık ve bataklık kısmı çoktur. Gölde bol balık ve civarında yaban kaz ve ördeği bulunur.

Fotoğraf 86. Büyük Akgöl

Göletler

Gölet Adı	İlçesi	Durumu
Aşırlar Göleti	Adapazarı	Tamamlandı
Turnalı Göleti	Kaynarca	Tamamlandı
Nalköy Göleti	Ferizli	Tamamlandı
Merkez Kışlaköy Göleti	Adapazarı	İnşaat Aşamasında
Merkez Beşevler Göleti	Adapazarı	İnşaat Aşamasında
Geyve Doğantepe Göleti	Geyve	İnşaat Aşamasında
Kaynarca Topçu Göleti	Kaynarca	İnşaat Aşamasında
Merkez Elmalı Göleti	Adapazarı	İnşaat Aşamasında
Söğütlü Kantar Göleti	Söğütlü	İnşaat Aşamasında
Pamukova Turgutlu Göleti	Pamukova	İnşaat Aşamasında

Tablo 25. Sakarya İli Göletleri

Fotoğraf 87. Aşırlar Göleti

3.8.5.3. Baraj Gölleri

Ballıkaya Barajı: Sakarya’da Mudurnu çayı üzerinde içme suyu maksadıyla 2016-2017 yılları arasında inşa edilmiştir. Yıllık 189 hm³ hacminde olup, barajın gövde yüksekliği 98 m’dir. Sakarya-Akyazı-Beldibi Mahallesiinde bulunan baraj Sakarya iline 54 km uzaklıktadır. Ballıkaya Baraj Gölü çevresinde rekreasyon maksatlı kullanım alanı yoktur.

Fotoğraf 88. Ballıkaya Barajı

Fotoğraf 89. Ballıkaya Barajı

Kemaliye Barajı (Deveboynu): Pamukova ilçesi Kemaliye Köy sınırlarında bulunan Kemaliye Barajı'nın temelden yüksekliği 39 m, depolama hacmi 0.39 milyon m³ olup, sulama maksadıyla inşa edilmiştir. Barajın sulama kapasitesi 2400 dekadır.

Fotoğraf 90. Kemaliye (Deveboynu) Barajı

Çilekli Barajı: Pamukova ilçesi Çilekli Köy sınırlarında bulunan Çilekli Barajı'nın temelden yüksekliği 38 m, depolama hacmi 0.97 milyon m³ olup, sulama maksadıyla inşa edilmiştir. Barajın sulama kapasitesi 3700 dekadır.

Fotoğraf 91. Çilekli Barajı

Akçay Barajı: Pamukova ilçesi İkramiye Köyünün 8 km Güney Batısında Akçay Çayı üzerine kurulmuştur. Adapazarı'nın 50 yıllık içme suyunun temini amacıyla yapılmıştır. Temelden yüksekliği 75 m olup, barajın aktif hacmi 16,44 hm³'tür.

Fotoğraf 92. Akçay Barajı

Ballıkaya Barajı	Akyazı
Kemaliye Barajı	Pamukova
Çilekli Barajı	Pamukova
Akçay Barajı	Pamukova

Tablo 26. Baraj Gölleri

3.8.5.4. ŞELELELER

Şelaleler Sakarya'ya tabii çevresi açısından da farklı ve eşsiz bir güzellik sunar. Labirenti andıran derin vadilerin içine sokulan bu topraklar bazen de şelaleler sürpriziyle karşımıza çıkar. Bu şelaleler; Sogucak şelalesi, Harkköy şelalesi, Doğançay şelalesi ve Maden Deresi şelalesidir.

Doğançay Şelalesi	Geyve-Doğançay
Soğucak Şelalesi	Sapanca
Harkköy Şelalesi	Taraklı
Maden Deresi Şelalesi	Karasu

Tablo 27. Sakarya ilindeki

Doğançay Şelalesi

Sakarya'nın Geyve ilçesine bağlı Doğançay Köyü sınırları içerisinde bulunan Doğançay Şelalesi, il merkezine 25 km, Sakarya-Bilecik Karayoluna 10 km mesafede bulunmaktadır.

5 basamaklı olan Doğançay şelalesi, süt beyazı ve köpük şeklinde su yatağına dökülmektedir. Şelale ve çevresinin zengin flora ile oluşturduğu uyumlu peyzaj görülmeye değer güzellikler arasındadır.

2013 yılında Tabiat Anıtı ilan edilmiş olup, 4,2 Ha alana sahiptir. Şelalenin bulunduğu noktada yer alan eşsiz peyzaj ve etkileyici manzara, yöreye bu açıdan büyük üstünlük katmaktadır.

Fotoğraf 93. Doğançay Şelalesi Tabiat Anıtı

Fotoğraf 94. Doğançay Şelalesi Tabiat Anıtı

Soğucak Şelalesi

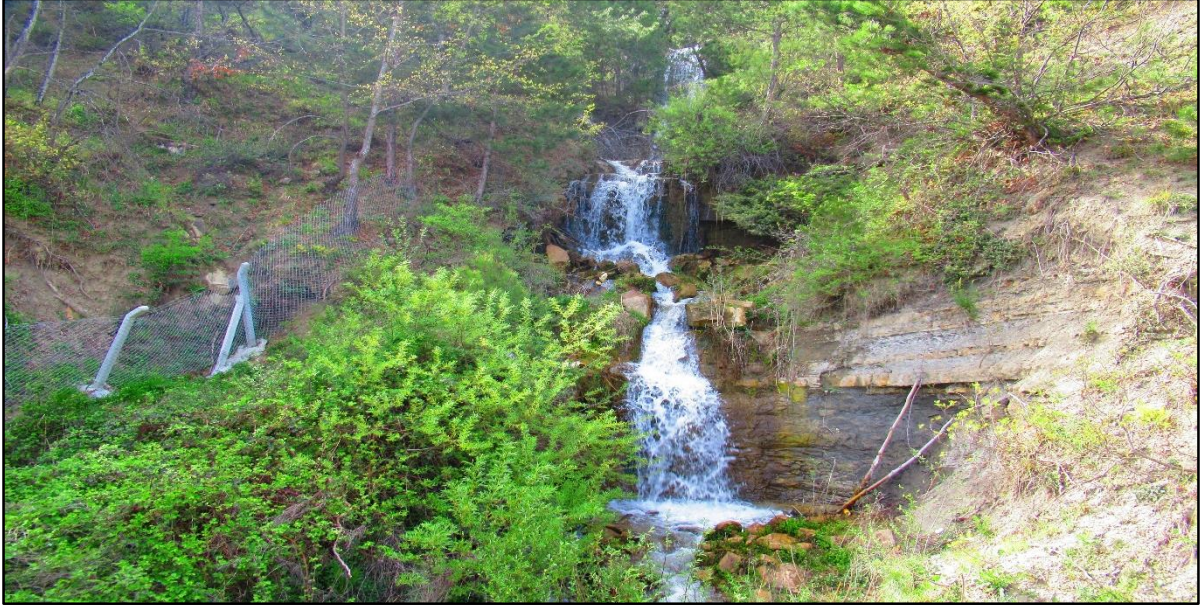
Sapanca'ya uzaklığı 8 Km mesafededir. Şehir Merkezine 27 Km. mesafededir. Sapanca'dan sonra toprak yoldur. Kış aylarında çıkmak mümkün değildir.

Fotoğraf 95. Soğucak Şelalesi

Harkköy Şelalesi

Taraklı İlçesi, Tuzla ve Harkköyü Yolu Üzerinde bulunmaktadır.

Fotoğraf 96. Harkköy Şelalesi

Maden Deresi Şelalesi

Karasu İlçesi, Maden Deresi üzerinde bulunmaktadır.

Fotoğraf 97. Maden Deresi Şelalesi

3.8.6. Mağaralar

Mağara: Karst bölgelerinde kireçtaşının erimesiyle oluşan, büyük ve birbirine geçeneklerle bağlı yeraltı kovukları

Mağaralar bilindiği gibi insanların ilk tabii barınaklarıdır. Uzun yıllar araştırmacıların dikkatlerini üzerine çekmiş ve ayrıntılı araştırmalara konu olmuşlardır. Mağaracılık son yıllarda hem heyecan verici bir spor hem de bağımsız bir bilim dalı (speleoloji) haline gelmiştir.

Mağaralar, birkaç metreden kilometrelerce uzunluk ve yüzlerce metre derinlik veya yüksekliğe ulaşılabilirler. Oluşum şekline göre tabii ve suni mağaralar olarak iki çeşit mağara vardır. insanların kazdığı (kaya mezarları ile volkanik tüf veya marnlarda açılan yeraltı şehirleri, kaya evleri ve tapınaklar, meyve-sebze depoları vb.) veya hayvanların oyduğu boşluklar suni mağaraları oluştururlar. Ana kaya oluşurken veya oluştuktan sonraki fizikokimyasal olaylarla oluşan mağaralara da **tabii mağara** adı verilir. Mağaralar, sadece karanlık münhal galeri ve salonlardan oluşmaktadırlar.

Bin yıllarla ifade edilen zaman süreçlerinde oluşan sarkıtlar, dikitler ve diğer damlataşlar mağaraları gizli birer cennet haline getirmektedir. Ayrıca mağaraların astım ve benzeri hastalıkların tedavisinde yardımcı tesirlerinin olduğu bilinmektedir.

Fotoğraf 98. Pandovicca Mağarası

Fotoğraf 99. Hark Mağarası

Fotoğraf 100. Şingil Ali Mağarası

S.NO:	YAPININ ADI:	ADRESİ
1-	Pandovicca Mağarası	Karasu-Yassıgeçit Köyü
2-	Taşoluk Mağarası	Karynarca-Taşoluk Köyü
3-	Eskiciler Mağarası	Kaynarca-Topçu Köyü
4-	Hark Mağarası	Taraklı-Hark Köyü
5-	Şıngıl Ali Mağarası	Taraklı
6-	Üfleyen Mağarası	Sapanca-Soğucak Yaylası
7-	Kaymakamsuyu Mağarası	Pamukova-Eskiyayla
8-	Aksiğin Mağarası	Pamukova-İnönü Yaylası

Tablo 28. Sakarya ilindeki Mağaralar

Üfleyen Mağarası

Sapanca'nın güneyinde yer alan, Eskiyayla Köyü'ne bağlı ve yaklaşık 1100 metre irtifada bulunan Soğucak Yaylası'ndaki Soğucak ve Üfleyen mağaraları MTA tarafından 2002 yılında yapılan araştırma sırasında bulunmuş ve ölçülüp haritalanmıştır. 2009 yılında ASPEG bölgeye iki gezi düzenlemiş ve mağarada devam eden kol olduğu tespit edilmiştir. Mağaradan çıkan suyun soğukluğu tahminen 4,5 derece civarında olup, yüzü güneye bakan, yaklaşık 70-80 metre yüksekliğinde, dik bir kalker duvar yer almaktadır.

Fotoğraf 101. Üfleyen Mağarası

3.8.7. Toprak Özellikleri

Araziler kullanma kabiliyetine göre, üzerinde erozyona sebep olunmadan en iyi, en kolay ve en ekonomik bir şekilde tarım yapılabilen birinci sınıf ile hiç bir tarıma elverişli olmayan, çayır veya ormanlık olarak dahi kullanılamayan, ancak tabii hayata ortam teşkil edebilen veya insanlar tarafından dinlenme yerleri ve milli park olarak kullanılabilen sekizinci sınıf arasında yer alırlar. Aşağıda bu sınıflara ait genel tanımlar verilmiştir.

I. Sınıf Arazi:

Birinci sınıf arazi; alışılmış ziraat metotları uygulanabilen düz veya düze yakın, derin, verimli ve kolayca işlenebilen toprakları ihtiva eden arazidir. Bu sınıf arazide pek az su ve rüzgar erozyonu olabilir. Topraklar iyi drenaja sahiptirler, su taşkın zararlarına maruz değildirler. Çapa bitkileri ve diğer entansif yetiştirilen ürünlere uygundur. Yağışların az olduğu yerlerde sulanan birinci sınıf araziler % 1 den az meyilli, derin, tınlı yapılı, iyi su tutma kapasitesi olan, orta derecede geçirgen topraklara sahip arazilerdir. Sakarya ilinde 14.166 Ha. I. sınıf arazi vardır.

II. Sınıf Arazi:

İkinci sınıf arazi ancak bazı özel tedbirler alınmak suretiyle kolayca işlenebilen iyi bir arazidir. Bunun birinci sınıf araziden farkları, hafif meyillilik, orta derecede erozyona maruz kalmak, orta derecede kalın toprağa sahip olmak, ara sıra orta derecede taşkınlara uğramak ve kolayca izole edilebilecek orta derecede ıslaklık ihtiva etmek gibi sınırlayıcı faktörlerden bir veya bir kaç olabilir. Sakarya ilinde 62.805 Ha. II. sınıf arazi vardır.

III. Sınıf Arazi:

Üçüncü sınıf arazi, üzerinde iyi bir bitki münavebesi kullanılmak ve uygun ziraat metotları tatbik edilmek suretiyle fazla gelir getiren çapa bitkileri için orta derecede iyi bir arazidir. Orta derecede meyillilik, erozyona fazla hassasiyet, fazla ıslaklık, yüzlek toprak, taban taşının varlığı, fazla kumluluk veya çakıllılık, düşük su tutma kapasitesi ve az verimlilik bu sınıf araziye ait olan özelliklerdir. Sakarya ilinde 40.857 Ha. III. sınıf arazi vardır.

IV. Sınıf Arazi:

Dördüncü sınıf arazi, özellikle devamlı olarak çayıra tahsis edilmeye müsait arazi sınıfıdır. Ara sıra tarla bitkileri de yetiştirilebilir. Fazla meyil, erozyon, kötü toprak karakterleri ve iklim bu sınıf topraklar üzerinde yapılacak ziraatı sınırlayıcı faktörlerdir. Kötü drenaja sahip az meyilli topraklar da dördüncü sınıfa ithal edilirler. Bunlar erozyona maruz kalmazlar, fakat ilkbaharda birdenbire kuruduklarından ve verimlilikleri de pek az olduğundan birçok ürünlerin yetiştirilmesine uygun değildirler. Yarı-arid bölgelerde dördüncü sınıf araziler üzerinde baklagilleri ihtiva eden münavebe sistemlerinin uygulanması genellikle iklim dolayısıyla mümkün olmamaktadır. Sakarya İlinde 40.620 Ha. IV. sınıf arazi vardır.

V. Sınıf Arazi:

Beşinci sınıf arazi kültür bitkileri yetiştirmeye müsait olmadığından çayır ve orman gibi uzun ömürlü bitkilere tahsis edilir. Kültivasyona, taşlılık ve ıslaklık gibi bir veya birkaç faktör mani olur. Arazi düz veya düze yakındır. Fazla miktarda su ve rüzgar erozyonuna maruz değildir. Otlatma ve ağaç kesimi iyi bir toprak örtüsünün devamlı muhafazası şartıyla yapılır. Sakarya İlinde 2.900 Ha. V. sınıf arazi vardır.

VI. Sınıf Arazi

Altıncı sınıf arazi, ormanlık veya çayır olarak kullanılmada dahi orta derecede tedbirler alınmasını icap ettiren arazidir. Fazla meyillidir ve şiddetli erozyona maruz kalır. Yüzlektir, ıslak veya çok kurudur veya başka sebeplerden dolayı kültivasyona müsait değildir. Sakarya İlinde 70.618 Ha. VI. sınıf arazi vardır.

VII. Sınıf Arazi

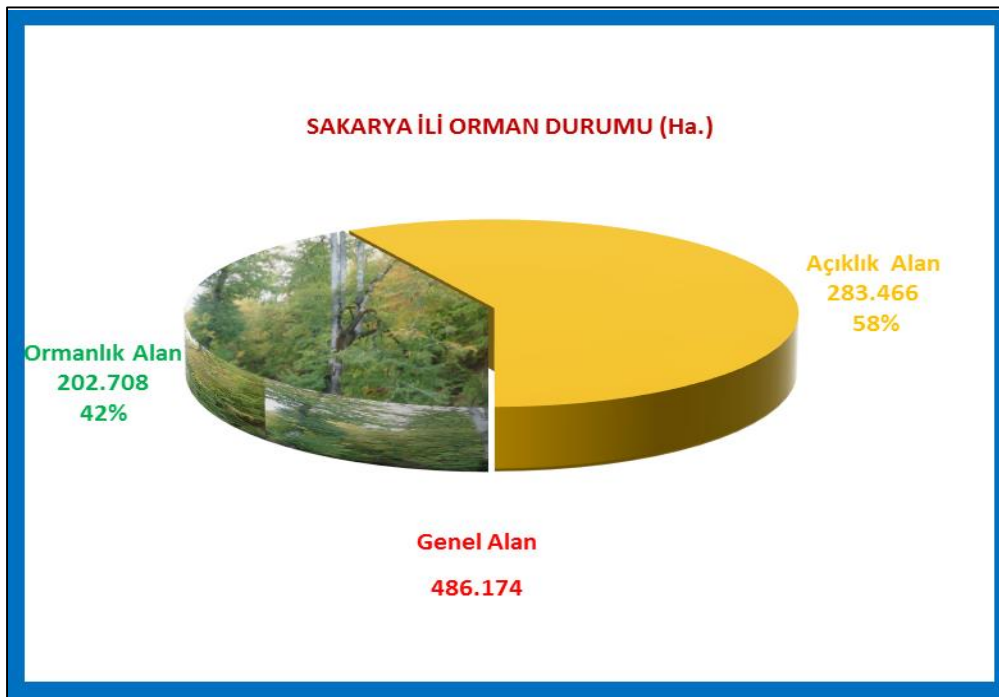
Yedinci sınıf arazi, çok meyilli, erozyona fazla uğramış, taşlı ve arızalı olup, yüzlek, kuru, bataklık veya diğer bazı elverişsiz toprakları ihtiva eder. Çok fazla ihtimam gösterilmek şartıyla çayır veya orman olarak kullanılabilir. Üzerindeki bitki örtüsü azalırsa erozyon çok şiddetlenir. Sakarya İlinde 238.054 Ha. VII. sınıf arazi vardır.

VIII. Sınıf Arazi:

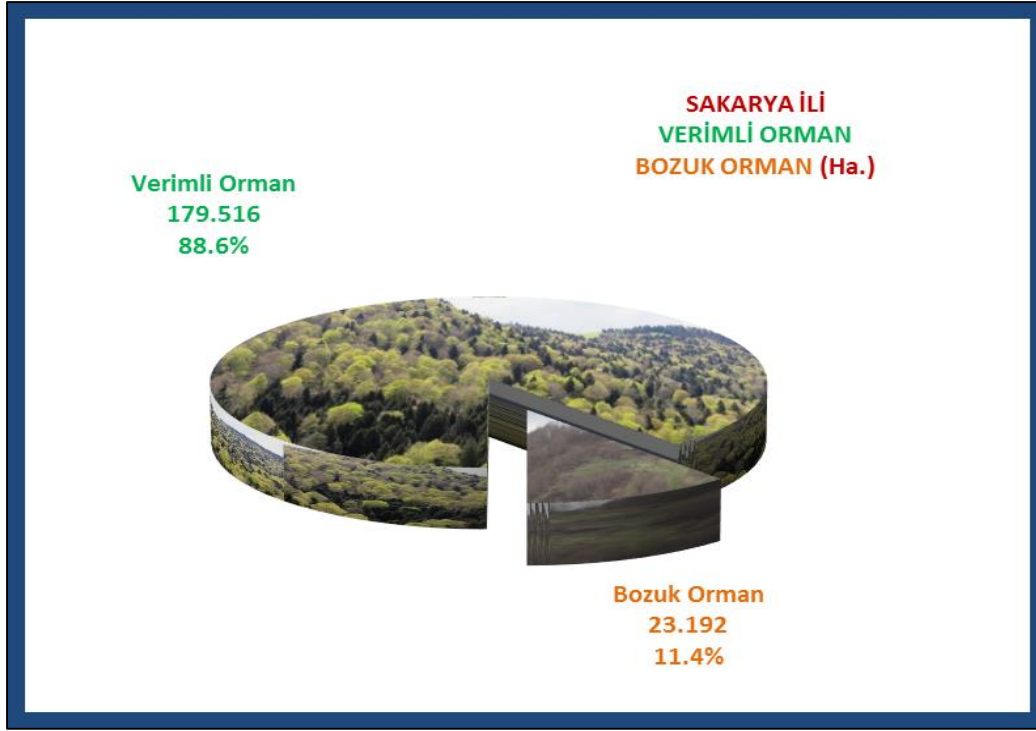
Sekizinci sınıf arazi, kültivasyona ve  ayır veya ormanlık olarak kullanılmaya mani özellikleri ihtiva eder. Bu tür araziler tabii hayata ortam teşkil ettikleri gibi, dinlenme yeri olarak da kullanılır veya akan sulara su toplama havzası olarak muhafaza edilirler. Bunlar, bataklık,   l, çok derin oyuntuları ihtiva eden arazilerle, yüksek dağlık, fazla arızalı, ta lı arazileri kapsar. Sakarya ilinde 11.631 Ha. VIII. sınıf arazi vardır.

3.8.8. Arazi ve Orman Varlığı

Sakarya ilinin tüm sahası 486.174 hektardır. Bunun 202.708 hektarı ormanlık alan, 245.356 hektarı tarıma elverişli alan, 16.443 hektarı  ayır ve mera ve 21.667 hektarı kullanılmayan alandır (*Sakarya Orman Bölge Müdürlüğü ve İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü*).

Şekil 4. Sakarya İl Orman Durumu

Şekil 5. Sakarya İli Verimli Orman Bozuk Alan

3.8.9. Flora-Fauna ve Hassas Yörelere

Türkiye biyolojik zenginlikler bakımından, bulunduğu coğrafyadaki hiçbir ülke ile kıyaslanamayacak düzeyde şanslı bir ülkedir. Tüm Avrupa’da 12.000 civarında bitki türü varken, Türkiye’deki bugüne kadar tespit edilen bitki taksonu sayısı 11.000’i geçmiştir. Bunların yaklaşık 3.500’ü endemiktir.

Türkiye bitki çeşitliliğinde olduğu üzere hayvan çeşitliliğinde de tüm Avrupa kıtasıyla yarışır durumdadır. Avrupa’da yaşayan 150 memeli hayvan türünün 120’si Türkiye’de bulunmaktadır. Türkiye’de bilinen yerli ve göçmen 426 kuş türü bulunurken 93 sürüngen, 18 amfibi, 276 deniz balığı ve 192 tatlı su balığı türü bulunmaktadır. Böcek türlerinin sayısı ise 60-80 bin kadar olarak tahmin edilmektedir.

Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından “Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Envanter ve İzleme Projesi” ile ülke genelinde biyolojik çeşitlilik çalışmaları başlamıştır. Bu proje ile “Sakarya İlinin Karasal ve İç Su Ekosistemleri Biyolojik Çeşitlilik Envanter ve İzleme İşleri” kapsamında gerekli arazi ve literatür çalışmaları devam etmekte olup, Sakarya İlinin bütün flora ve fauna zenginliği çalışmalar sonucunda ortaya koyulacaktır.

3.8.9.1. Flora

Sakarya ili, tabii bitki örtüsü yönünden çok zengindir. Kuzey Anadolu kıyı dağlarının uzantısı olan dağlar, gür ormanlarla kaplıdır. Hemen her yerde kayın ağacı başta olmak üzere gürgen, kavak, kestane, ıhlamur, çınar, akçaağaç ve meşe başlıca ağaç türlerini oluşturur. 700 metre yükselti kuşağından sonra iğne yapraklı ağaçlar da yer almaya başlar. Adapazarı'nın doğusunda bol miktarda dışbudak ormanlarına rastlanır. Karasu ilçesinin batısında Acarlar Gölü çevresinde de dışbudak ormanları vardır. Ovalık kesimlerde Aşağı Sakarya Vadisi çevresinde bitki örtüsü zayıftır.

Sakarya ilinin Karasal ve İç Su Ekosistemleri Biyolojik Çeşitlilik Envanter ve İzleme işi kapsamında Sakarya Orman ve Su İşleri Şube Müdürlüğümüze sunulan 2. Ara rapor sonucunda elde edilen flora verileri **Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.**'da sunulmuştur.

Sakarya ili flora türleri Fotoğraf 102, Fotoğraf 103, Fotoğraf 104, Fotoğraf 105, Fotoğraf 106, Fotoğraf 107, Fotoğraf 108, Fotoğraf 109'de görülmektedir.

Fotoğraf 102. *Sagittaria sagittifolia*

Fotoğraf 103. *G. palustre* subsp. *Elongatum*

Fotoğraf 104. *Xanthium strumarium*

Fotoğraf 105. *Viburnum opulus*

Fotoğraf 106. *Daucus carota* subsp. *Maritimus*

Fotoğraf 107. *Robinia pseudoacacia*

Fotoğraf 108. *Phillyrea latifolia*

Fotoğraf 109. Böğürtlen (*Rubus sanctus*)

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Acorus calamus</i> L.	Eğirotu	<i>Medicago rigidula</i> (L.) All.	Kaba yonca
<i>Adiantum capillus-veneris</i> L.	Baldırıkara	<i>Medicago sativa</i> L.	Karayonca
<i>Adiantum cuneifolium</i> Viv.	Baldırıkara	<i>Melilotus albus</i> Desr.	Aktaşyoncası
<i>Sambucus ebulus</i> L.	Mürverotu	<i>Melilotus officinalis</i> (L.) Desr.	Kokuluyonca
<i>Sambucus nigra</i> L.	Ağaç mürver	<i>Onobrychis caput-galli</i> (L.) Lam.	Pıtrak korunga
<i>Viburnum lantana</i> L.	Germeşe	<i>Onobrychis hypargyrea</i> Boiss.	Merkep korungası
<i>Viburnum opulus</i> L.	Gilaburu	<i>Onobrychis oxydonta</i> Boiss.	Kır korungası
<i>Alisma gramineum</i> Lej.	İnce çobandüdüğü	<i>Ononis pusilla</i> L.	Yaltakdiken
<i>Alisma lanceolatum</i> With.	Kurbağakaşığı	<i>Ononis spinosa</i> L.	Demirdelen
<i>Baldellia ranunculoides</i> (L.) Parl.	Sutopuzu	<i>Ononis spinosa</i> L.	Şırbık
<i>Sagittaria sagittifolia</i> L.	Suoku	<i>Ononis viscosa</i>	Siyek diken
<i>Amaranthus retroflexus</i> L.	Tilkikuyruğu	<i>Ornithopus compressus</i> L.	Kuşayağı
<i>Beta trigyna</i> Waldst. & Kit.	Kır pazısı	<i>Pisum sativum</i> L.	Boylubezelye
<i>Chenopodium album</i> L.	Aksirken	<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	Yalancı akasya
<i>Chenopodium foliosum</i> Asch.	Cülek	<i>Scorpiurus muricatus</i>	Dikenli akrepkuyruğu
<i>Agave americana</i> L.	Sabırlık	<i>Securigera cretica</i> (L.) Lassen	Ada köriği
<i>Allium ampeloprasum</i> L.	Pırasa	<i>Securigera securidaca</i> (L.) Degen & Dörf.	Kanca köriği

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Allium atroviolaceum</i> Boiss.	Lifli körmən	<i>Securigera varia</i> (L.) Lassen	Körigen
<i>Allium flavum</i> L.	Toros sarısı	<i>Sophora alopecuroides</i> L.	Acımeyan
<i>Allium guttatum</i> Steven	Benli soğan	<i>Sophora jaubertii</i> Spach	Çelepen
<i>Allium hirtovaginatun</i> Kunth	Kıllı soğan	<i>Spartium junceum</i> L.	Katırtırnağı
<i>Allium lycaonicum</i> Siehe ex Hayek	Konya soğanı	<i>Teline monspessulana</i> (L.) K.Koch	Üçtelliçalı
<i>Allium pallens</i> L.	Nursoğanı	<i>Tetragonolobus maritimus</i> (L.) Roth	Canavardışi
<i>Allium paniculatum</i> L.	Sürüsalkım	<i>Trifolium angustifolium</i> L.	Nefel
<i>Allium scorodoprasum</i> L.	Deli pırasa	<i>Trifolium arvense</i> L.	Tavşanayağı
<i>Allium sphaerocephalon</i> L.	Yılan sarımsağı	<i>Trifolium badium</i>	Katuna
<i>Allium szovitsii</i> Regel	Yayla körməni	<i>Trifolium campestre</i> Schreb.	Üçgül
<i>Galanthus elwesii</i> Hook.f.	Kardelen	<i>Trifolium cherleri</i> L.	Tokalı dücük
<i>Galanthus plicatus</i> Bieb.	İstanbul kardeleni	<i>Trifolium constantinopolitanum</i> Ser.	Üçkulakotu
<i>Galanthus plicatus</i> M.Bieb.	Boğaz kardeleni	<i>Trifolium echinatum</i> M.Bieb.	Kirpiüçgülü
<i>Leucojum aestivum</i> L.	Göl soğanı	<i>Trifolium elongatum</i> Willd.	Helvaüçgülü
<i>Pancratium maritimum</i> L.	Kum zambağı	<i>Trifolium fragiferum</i> L.	Çilek üçgülü
<i>Sternbergia lutea</i> (L.) Ker Gawl. ex Spreng.	Karanergis	<i>Trifolium hirtum</i> All.	Deliyonca
<i>Allium rupestre</i> Steven	Taş körməni	<i>Trifolium hybridum</i> L.	Melezüçgül
<i>Allium amethystinum</i> Tausch	Ege soğanı	<i>Trifolium ligusticum</i> Balb. ex Lois.	Pembediş
<i>Cotinus coggygia</i> Scop.	Boyacısumağı	<i>Trifolium medium</i> L.	Köse yonca
<i>Pistacia palaestina</i> Boiss.	Çöğre	<i>Trifolium nigrescens</i> Viv.	Yanık üçgül
<i>Rhus coriaria</i> L.	Sumak	<i>Trifolium ochroleucum</i> Huds.	Mızraküçgülü
<i>Pistacia terebinthus</i> L.	Menengiç	<i>Trifolium pallidum</i> Waldst. & Kit.	Soluk üçgül
<i>Ammi majus</i> L.	Kürdanotu	<i>Trifolium pratense</i> L.	Çayır üçgülü
<i>Ammi visnaga</i> (L.) Lam.	Hıltan	<i>Trifolium pratense</i> L.	Çayır üçgülü
<i>Anethum graveolens</i> L.	Dereotu	<i>Trifolium purpureum</i>	Mor üçgül
<i>Angelica sylvestris</i> L.	Kekire	<i>Trifolium purpureum</i>	Mor üçgül
<i>Anthriscus caucalis</i> M.Bieb.	Deligımı	<i>Trifolium repens</i> L.	Aküçgül
<i>Anthriscus nemorosa</i> (M.Bieb.) Spreng.	Peçek	<i>Trifolium repens</i> L.	Aküçgül
<i>Apium graveolens</i> L.	Kereviz	<i>Trifolium resupinatum</i> L.	Anadolu üçgülü
<i>Apium nodiflorum</i> (L.) Lag.	Bendik	<i>Trifolium tomentosum</i> L.	Yünlüyonca
<i>Artemisia squamata</i> L.	Karabenek	<i>Trigonella cretica</i> (L.) Boiss.	Ada nefeli
<i>Astrantia maxima</i> Pall.	Yıldızca	<i>Trigonella monspeliaca</i> L.	Som çemenotu
<i>Astrodaucus orientalis</i> (L.)Drude	Havyıldız	<i>Trigonella spruneriana</i> Boiss.	Koç boyotu
<i>Berula erecta</i> (Huds.) Coville	Gendeme	<i>Vicia cassubica</i> L.	Dirifiğ
<i>Bifora radians</i> M.Bieb.	Gisbana	<i>Vicia cracca</i> L.	Kuşfiği
<i>Bunium microcarpum</i> (Boiss.) Freyn	Adol	<i>Vicia cracca</i> L.	Meşefiği

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Bupleurum falcatum</i> L.	Çataltavşan	<i>Vicia ervilia</i> (L.) Willd.	Küşne
<i>Bupleurum flavum</i> Forssk.	Sarışeytan	<i>Vicia faba</i> L.	Bakla
<i>Bupleurum rotundifolium</i> L.	Soluk şeytanayağı	<i>Vicia hirsuta</i> (L.) S. F. Gray	Bozfiğ
TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Bupleurum odontites</i> L.	Damarlı şeytanayağı	<i>Vicia grandiflora</i> Scop.	Kocabakla
<i>Caucalis platycarpus</i> L.	Kavkal	<i>Vicia hybrida</i> L.	Melezbakla
<i>Chaerophyllum byzantinum</i> Boiss.	Hılakotu	<i>Vicia lathyroides</i> L.	Çamfiği
<i>Chaerophyllum temulum</i> L.	Dallı handok	<i>Vicia pannonica</i> Crantz	Macarfiği
<i>Cnidium silaifolium</i> (Jacq.) Simonk.	Galyobişotu	<i>Vicia peregrina</i> L.	Kavli
<i>Conium maculatum</i> L.	Baldıran	<i>Vicia sativa</i> L.	Eşekgürülü
<i>Crithmum maritimum</i> L.	Deniz teresi	<i>Vicia sativa</i> L.	Fiğ
<i>Daucus carota</i> L.	Yabani havuç	<i>Vicia sibthorpii</i> Boiss.	Deli efrek
<i>Daucus guttatus</i> Sibth. & Sm.	Benekli havuç	<i>Vicia tetrasperma</i> (L.) Schreb.	Kırkbakla
<i>Echinophora tenuifolia</i> L.	Sarıçördük	<i>Vicia villosa</i> Roth.	Tüylüfiğ
<i>Echinophora tournefortii</i> Jaub. & Sapch	Dikenli çördük	<i>Vicia villosa</i> Roth.	Boğala
<i>Eryngium bithynicum</i> Boiss.	Çakırotu	<i>Wisteria sinensis</i> (Sims) Sweet	Mor salkım
<i>Eryngium campestre</i> L.	Kırsenet	<i>Acacia saligna</i> (Labill.) Wendl.	Kıbrıs akasyası
<i>Eryngium campestre</i> L.	Kırsenet	<i>Genista carinalis</i> Griseb.	Kırtıl çalısı
<i>Eryngium creticum</i> Lam.	Göz dikenli	<i>Castanea sativa</i> Miller	Kestane
<i>Eryngium giganteum</i> M.Bieb.	Boğadikenli	<i>Fagus orientalis</i> Lipsky	Kayın
<i>Falcaria vulgaris</i> Bernh.	Orakotu	<i>Quercus cerris</i> L.	Saçlı meşe
<i>Ferula communis</i> L.	Atkasnağı	<i>Quercus coccifera</i> L.	Kermes meşesi
<i>Ferulago galbanifera</i> (Miller) W. Koch	Gümüş kişniş	<i>Quercus frainetto</i> Ten	Macar meşesi
<i>Ferulago thirkeana</i> (Boiss.) Boiss.	Sarı çakşır	<i>Quercus hartwissiana</i> Steven	Istıranca meşesi
<i>Foeniculum vulgare</i> Miller	Rezene	<i>Quercus petraea</i> (Matt.) Liebl.	Sapsız meşe
<i>Heracleum platytaenium</i> Boiss.	Öğrekotu	<i>Quercus petraea</i> (Mattuschka)	Ballık meşesi
<i>Heracleum sphondylium</i> L.	Devesil	<i>Quercus pubescens</i> Willd.	Tüylü meşe
<i>Laser trilobum</i> (L.) Borkh.	Kefe kimyonu	<i>Quercus robur</i> L.	Saplı meşe
<i>Laserpitium hispidum</i> M. Bieb.	Saçlı enguban	<i>Blackstonia perfoliata</i> (L.) Hudson	Sarı sıra
<i>Malabaila secacul</i> Banks & Sol.	Davarotu	<i>Centaurium erythraea</i> Rafn	Kırmızı kantaron
<i>Oenanthe pimpinelloides</i> L.	Deli maydanoz	<i>Centaurium erythraea</i> Rafn	Tukulotu
<i>Oenanthe silaifolia</i> Bieb.	At tohumu	<i>Centaurium pulchellum</i> (Sw.) Druce	Pembe tukul
<i>Opopanax hispidus</i> (Friv.) Gris.	Kaymacık	<i>Gentiana asclepiadea</i> L.	Sütlü güşad
<i>Orlaya daucoide</i> (L.) Greuter	Dilkanatan	<i>Erodium acaule</i> (L.) Becherer & Thell.	Leylek gagası

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Pastinaca sativa</i> L.	Şekerhavucu	<i>Erodium ciconium</i> (L.) L Her.	Kocakariğnesi
<i>Peucedanum obtusifolium</i> Sibth. & Sm.	Kıyı kerevizi	<i>Erodium cicutarium</i> (L.) L Hér	İğnelik
<i>Pimpinella anisum</i> L.	Anason	<i>Geranium asphodeloides</i> Burm. f.	Yaramerhemi
TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Pimpinella tragi</i> Vill.	Teke anasonu	<i>Geranium columbinum</i> L.	Güvercin ıtırı
<i>Sanicula europaea</i> L.	Sanikel	<i>Geranium dissectum</i> L.	Dilimli ıtır
<i>Scandix iberica</i> M.Bieb.	At kişnekotu	<i>Geranium lucidum</i> L.	Dakkaotu
<i>Scandix pecten-veneris</i> L.	Zühretarağı	<i>Geranium psilostemon</i> Ledeb.	Zarif ıtır
<i>Scandix stellata</i> Banks & Sol.	Dağ kişkişi	<i>Geranium purpureum</i> Vill.	Ebedön
<i>Seseli campestre</i> Besser	Otlak çasıırı	<i>Geranium pusillum</i> Burm. fil.	İncegelin çarşafı
<i>Seseli tortuosum</i> L.	Horozgözü	<i>Geranium pyreniacum</i> Burm. fil.	Gelinçarşafı
<i>Sium sisarum</i> L.	Dere kerevizi	<i>Geranium robertianum</i> L.	Dağ ıtırı
<i>Smyrniolum perfoliatum</i> L.	Sarıkörek	<i>Geranium rotundifolium</i> L.	Helilok
<i>Tordylium maximum</i> L.	Koca davulotu	<i>Geranium sylvaticum</i> L.	Orman ıtırı
<i>Torilis arvensis</i> (Huds.) Link	Dercikotu	<i>Geranium tuberosum</i> L.	Çakmuz
<i>Torilis leptophylla</i> (L.) Rchb.	İnce dercikotu	<i>Geranium molle</i> L.	Yumuşak ıtır
<i>Turgenia latifolia</i> (L.) Hoffm.	Karaheci	<i>Myriophyllum spicatum</i> L.	Su civanperçemi
<i>Eryngium maritimum</i> L.	Kum boğadikeni	<i>Egeria densa</i> Planch.	Egerya
<i>Chaerophyllum aureum</i> L.	Sarılakotu	<i>Vallisneria spiralis</i> L.	Kordelaotu
<i>Daucus littoralis</i> Sibth. & Sm.	Dendefirişotu	<i>Hydrocharis morsus-ranae</i> L.	Kurbağa zehiri
<i>Falcaria falcarioides</i> (Bornm. & H.Wolff) H.Wolff	Hasorakotu	<i>Hypericum androsaemum</i> L.	Kamaniça
<i>Aegopodium podagraria</i> L.	Keçi ayağı	<i>Hypericum atomarium</i> Boiss.	Serkil
<i>Cionura erecta</i> (L.) Griseb.	Babrik	<i>Hypericum aucheri</i> Jaub. & Spach	Koramanotu
<i>Cynanchum acutum</i> L.	Bacırgan	<i>Hypericum bithynicum</i> Boiss.	Uludağ koyunkıranı
<i>Nerium oleander</i> L.	Zakkum	<i>Hypericum calycinum</i> L.	Koyunkıran
<i>Periploca graeca</i> L.	Gariplerurganı	<i>Hypericum cerastoides</i> (Spach) N. Robson	Küçük kantaron
<i>Vinca herbacea</i> Waldst & Kit.	Bikir çiçeği	<i>Hypericum elegans</i> Stephan ex Willd.	Yılanmisi
<i>Vinca major</i> L.	Cezayir menekşesi	<i>Hypericum linarioides</i> Bosse	Mideotu
<i>Vincetoxicum fuscum</i> (Hornem.) Rchb.	Gavurbiberi	<i>Hypericum lydium</i> Boiss.	Cayesancıyan
<i>Ilex colchica</i> Poj.	İşılğan	<i>Hypericum montbertii</i> Spach	Çay lantaronu
<i>Arum elongatum</i> Steven	Yılan cücüğü	<i>Hypericum organifolium</i> Willd.	Lüferotu

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Arum italicum</i> Mill.	Domuz lahanası	<i>Hypericum organifolium</i> Willd.	Lüferotu
<i>Arum maculatum</i> L.	Yılanekmeği	<i>Hypericum perfoliatum</i> L.	Binbirdelikotu
<i>Arum rupicola</i> Boiss.	Dağsorsalı	<i>Hypericum perforatum</i> L.	Kantaron
<i>Dracunculus vulgaris</i> Schott	Yılanbıçağı	<i>Hypericum tetrapterum</i> Fries	Çizgili kantaron
<i>Lemna gibba</i> L.	Yamuk sumercimeği	<i>Hypericum venustum</i> Fenzl	Tentürdiyototu
<i>Lemna minör</i> L.	Su mercimeği	<i>Crocus ancyrensis</i> (Herb.) Maw	Ankara çiğdemi
<i>Spirodela polyrrhiza</i> (L.) Schleiden	Telli sumercimeği	<i>Crocus antalyensis</i> B.Matthew	Antalya çiğdemi
<i>Dracunculus vulgaris</i> Schott	Yılan bıçağı	<i>Crocus biflorus</i> Mill.	Çakır çiğdem
<i>Hedera colchica</i> (C. Koch) C. Koch	Kara sarmaşık	<i>Crocus chrysanthus</i> (Herb.) Herb.	Sarı çiğdem
<i>Hedera helix</i> L.	Duvar sarmaşığı	<i>Crocus danfordiae</i> Maw	İnce çiğdem
<i>Trachycarpus fortunei</i> (Hook.) H.Wendl.	Yelpaze palmyesi	<i>Crocus olivieri</i> J.Gay	Hırçın çiğdem
<i>Aristolochia bodamae</i> Dingler	Develiotu	<i>Crocus pallasii</i> Goldb.	Güzçimi
<i>Aristolochia bottae</i> Jaub. & Spach	Köpektaşığı	<i>Crocus speciosus</i> M.Bieb.	Çayır çiğdemi
<i>Aristolochia clematitis</i> L.	Lohusaotu	<i>Crocus kotschyanus</i>	
<i>Aristolochia maurorum</i> L.	Kargabardağı	<i>Gladiolus atrovioleaceus</i> Boiss.	Kıraç süseni
<i>Aristolochia pallida</i> Willd.	Sarıcaotu	<i>Gladiolus italicus</i> Mill.	Kılıçotu
<i>Aristolochia pontica</i> Lam.	Gangırdak	<i>Iris kerneriana</i> Asch. & Sint. ex Baker	Çalı süseni
<i>Asarum europaeum</i> L.	Afşarotu	<i>Iris orientalis</i> Mill.	Ankara süseni
<i>Asparagus acutifolius</i> L.	Tilkişen	<i>Iris pseudacorus</i> L.	Batak süseni
<i>Asparagus aphyllus</i> L.	Papazsakalı	<i>Iris purpureobracteata</i> B.Mathew & T.Baytop	Mor süsen
<i>Asparagus officinalis</i> L.	Kuşkonmaz	<i>Iris schachtii</i> Markgr.	Kır süseni
<i>Asparagus tenuifolius</i> Lam.	Üçkuşkonmaz	<i>Iris sintenisii</i> Janka	Çatal süsen
<i>Bellevalia clusiana</i> Griseb.	Kırsümbülü	<i>Iris suaveolens</i> Boiss. & Reut.	Bodur süsen
<i>Hyacinthella lineata</i> (Steud. ex Schult. & Schult.f.) Chouard	Dağsümbülü	<i>Crocus olivieri</i>	İstanbul çiğdemi
<i>Muscari armeniacum</i> Leichtlin ex Baker	Gavurbaşı	<i>Crocus abantensis</i> T.Baytop & B.Mathew	Abant çiğdemi
<i>Muscari aucheri</i> Baker	Gök müşkürüm	<i>Crocus flavus</i>	Dilik çiğdem
<i>Muscari comosum</i> (L.) Mill.	Morbaş	<i>Crocus gargaricus</i> Herb.	Kaz çiğdemi
<i>Muscari neglectum</i> Guss. ex Ten.	Arapüzümü	<i>Juglans regia</i> L.	Ceviz
<i>Muscari tenuiflorum</i> Tausch	Püsküllübaş	<i>Pterocarya fraxinifolia</i> (Poiret) Spach	Yalankoz
<i>Ornithogalum comosum</i> L.	Göze sasal	<i>Juncus articulatus</i> L.	Camışotu
<i>Ornithogalum montanum</i> Cirillo	Dağ akyıldızı	<i>Juncus bufonius</i> L.	Kamır
<i>Ornithogalum narbonense</i> L.	Akbaldır	<i>Juncus capitatus</i> Weigel	Topak kofa
<i>Ornithogalum nutans</i> L.	Tükrükotu	<i>Juncus compressus</i> Jacq.	Karahasırlık

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Ornithogalum oligophyllum</i> E.D. Clarke	Kurt soğanı	<i>Juncus conglomeratus</i> L.	Hasırsazı
<i>Ornithogalum orthophyllum</i> Ten.	Bayır yıldızı	<i>Juncus heldreichianus</i> T.Marsson ex Parl.	Dombayotu
<i>Ornithogalum pyrenaicum</i> L.	Eşek susamı	<i>Juncus inflexus</i> L.	Sazak
<i>Ornithogalum sigmoideum</i> Freyn & Sint.	Sakarca	<i>Luzula forsteri</i> (Sm.) DC.	Gevşek luzul
<i>Ornithogalum sphaerocarpum</i> Kerner	Salkım sakarca	<i>Luzula spicata</i> (L.) DC.	Dölek luzul
<i>Ornithogalum umbellatum</i> L.	Sunbala	<i>Luzula sylvatica</i> (Hudson) Gaudin	Meşe luzulu
<i>Polygonatum orientale</i> Desf.	Boğumluca	<i>Ajuga chamaepitys</i> (L.) Schreb.	Acıgıcı
<i>Prospero autumnale</i> (L.) Speta	Güz sümbülü	<i>Ajuga laxmannii</i> (Murray) Benth.	Bozmayası
<i>Ruscus aculeatus</i> L.	Tavşanmemesi	<i>Ajuga orientalis</i> L.	Dağmayası
<i>Ruscus hypoglossum</i> L.	Atdili	<i>Ajuga reptans</i> L.	Meryemsaçı
<i>Scilla bifolia</i> L.	Orman sümbülü	<i>Ballota nigra</i> L.	Gripotu
<i>Scilla bithynica</i> Boiss	Boncuk sümbül	<i>Ballota nigra</i> L.	Kırk nemnem
<i>Ornithogalum wiedemannii</i> Boiss.	Engin yıldız	<i>Clinopodium alpinum</i> (L.) Kuntze	Dağ fesleğeni
<i>Muscari bourgaei</i> Baker	Top müşkürüm	<i>Clinopodium grandiflorum</i> (L.) Kuntze	Kaba fesleğen
<i>Polygonatum multiflorum</i> (L.) All.	Mührüsüleyman	<i>Clinopodium menthifolium</i>	Leylak fesleğen
<i>Dryopteris affinis</i> (Lowe) Fraser-Jenk.	Geyik piluncu	<i>Clinopodium nepeta</i> (L.) Kuntze	Sümüklü fesleğen
<i>Dryopteris filix-mas</i> (L.) Schott	Erkek eğrelti	<i>Clinopodium vulgare</i> L.	Yabani fesleğen
<i>Asplenium cuneifolium</i> Viv.	Baldırotu	<i>Clinopodium vulgare</i> L.	Kamış fesleğen
<i>Asplenium onopteris</i> L.	Kalkan eğreltisi	<i>Lallemantia iberica</i> (M.Bieb.) Fisch. & C.A.Mey	Ajdarbaşı
<i>Asplenium scolopendrium</i> L.	Geyikdili	<i>Lamium album</i> L.	Balıcak
<i>Asplenium trichomanes</i> L.	Saçakotu	<i>Lamium album</i> L.	Kovanlık
<i>Achillea arabica</i> Kotschy	Hanzabel	<i>Lamium amplexicaule</i> L.	Baltutan
<i>Achillea coarctata</i> Poir.	Kirpit	<i>Lamium galeobdolon</i> (L.) L.	Sarı balıcak
<i>Achillea maritima</i> (L.) Ehrend. & Y.P.Guo	Çocukotu	<i>Lamium galeobdolon</i> (L.) L.	Meşe balıcağı
<i>Achillea millefolium</i> L.	Civanperçemi	<i>Lamium garganicum</i> L.	Tel balıcak
<i>Achillea nobilis</i> L.	Binbiryaprak	<i>Lamium maculatum</i> L.	Benli balıcak
<i>Achillea santolinoides</i> Lag.	Kardaşkınası	<i>Lamium orientale</i> (Fisch. & C.A.Mey.) E.H.L.Krause	Güzelce
<i>Achillea setacea</i> Waldst. & Kit	Ayvabala	<i>Lamium purpureum</i> L.	Ballıbaba
<i>Acroptilon repens</i> (L.) DC.	Kekrediken	<i>Lavandula stoechas</i> L.	Karabaş
<i>Anthemis cotula</i> L.	Hozan çiçeği	<i>Lycopus europaeus</i> L.	Kurtayağı
<i>Anthemis cretica</i> L.	Laz papyası	<i>Marrubium astracanicum</i> Jacq.	Mor yayotu

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Anthemis cretica</i> L.	İnce papatya	<i>Marrubium cephalanthum</i> Boiss. & Noë	Başlı bozot
<i>Arctium minus</i> (Hill) Bernh.	Löşlek	<i>Marrubium peregrinum</i> L.	Yabaniderme
<i>Artemisia absinthium</i> L.	Acı pelin	<i>Melissa officinalis</i> L.	Oğulotu
<i>Artemisia santonicum</i> L.	Denizyavşanı	<i>Mentha aquatica</i> L.	Su nanesi
<i>Asteriscus aquaticus</i> (L.) Less.	Sarıtop	<i>Mentha aquatica</i> L. x <i>longifolia</i> (L.) Hudson	Nane
<i>Bellis perennis</i> L.	Koyungözü	<i>Mentha longifolia</i> (L.) Hudson	Dere nanesi
<i>Bidens tripartita</i> L.	Üçsuketeni	<i>Mentha pulegium</i> L.	Yarpuz
<i>Calendula arvensis</i> (Vaill.) L.	Portakal nergisi	<i>Mentha spicata</i>	Kıvırcık nane
<i>Calendula officinalis</i> L.	Aynısafa	<i>Mentha spicata</i> L.	Eşeknanesi
<i>Carduus acanthoides</i> L.	Saka diken	<i>Mentha suaveolens</i> Ehrh.	Kaba nane
<i>Carduus nutans</i> L.	Eşekdikeni	<i>Mentha x piperita</i> L.	Nane
<i>Carduus pycnocephalus</i> L.	Soymaç	<i>Micromeria myrtifolia</i> Boiss. & Hohen.	Boğumluçay
<i>Carlina biebersteinii</i> Hornem.	Kısa kayadikeni	<i>Nepeta italica</i> L.	Eşekçayı
<i>Carlina oligocephala</i> Boiss & Kotschy	Domuzdikeni	<i>Nepeta nuda</i> L.	Morküncü
<i>Carlina vulgaris</i> L.	Deli domuzdikeni	<i>Nepeta nuda</i> L.	Karaküncü
<i>Carthamus dentatus</i> Vahl	Kınadikeni	<i>Origanum sipyleum</i> L.	Mor mercan
<i>Carthamus lanatus</i> L.	Sarıdiken	<i>Origanum vulgare</i> L.	Kara mercan
<i>Centaurea calcitrapa</i> L.	Çobankaldıran	<i>Origanum vulgare</i> L.	Karakınık
<i>Centaurea carduiformis</i> DC.	Kavgalaz	<i>Phlomis armeniaca</i> Willd.	Boz şavlak
<i>Centaurea diffusa</i> Lam.	Ak düğme	<i>Phlomis pungens</i> Willd.	Silvanok
<i>Centaurea iberica</i> Trev. ex. Sprengel	Deligözdikeni	<i>Phlomis russeliana</i> (Sims) Benth	Akbaşlı çalba
<i>Centaurea inermis</i> Velen.	Kuzdüşmesi	<i>Prunella laciniata</i> (L.) L.	Bodur fesleğen
<i>Centaurea kilaea</i> Boiss.	Kilyos düğmesi	<i>Prunella vulgaris</i> L.	Gelinciklemeotu
<i>Centaurea phrygia</i>	Mor serçebaşı	<i>Salvia absconditiflora</i> Greuter & Burdet.	Kara şalba
<i>Centaurea solstitialis</i> L.	Çakırdikeni	<i>Salvia aethiopis</i> L.	Habeş adaçayı
<i>Centaurea thracica</i> (Janka) Janka ex Gugler.	Sarıbaş diken	<i>Salvia argentea</i> L.	Boz şalba
<i>Centaurea urvillei</i> DC.	Alakötürüm	<i>Salvia bracteata</i> Banks & Sol.	Çoban şalbası
<i>Centaurea urvillei</i> DC.	Yerkötürümü	<i>Salvia cadmica</i> Boiss.	Kaya şalbası
<i>Centaurea virgata</i> Lam.	Acı süpürge	<i>Salvia candidissima</i> Vahl	Galabor
<i>Centaurea sakariyaensis</i> Uysal & Dural sp. Nova		<i>Salvia cyanescens</i> Boiss. & Balansa	Mor galabor
<i>Chondrilla juncea</i> L.	Karakavuk	<i>Salvia dichroantha</i> Stapf	Kutnu
<i>Cichorium intybus</i> L.	Hindiba	<i>Salvia forskahlei</i> L.	Dolmayaprağı
<i>Cirsium arvense</i> (L.) Scop.	Köygöçüren	<i>Salvia fruticosa</i> Miller	Adaçayı
<i>Cirsium creticum</i> (Lam.) d' Urv.	Eşek çalısı	<i>Salvia glutinosa</i> L.	Oklu şalba
<i>Cirsium hypoleucum</i> DC.	Vişne kangalı	<i>Salvia napifolia</i> Jacq.	Ters şalba
<i>Cirsium italicum</i> (Savi) DC.	Kısa kangal	<i>Salvia sclarea</i> L.	Paskulak
<i>Cirsium leucopsis</i> DC	Boz kobuk	<i>Salvia tomentosa</i> Miller	Şalba

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Cirsium ligulare</i> Boiss.	Kör kazankulbu	<i>Salvia verbenaca</i> L.	Elmakekiği
<i>Cirsium vulgare</i> (Savi) Ten	Yaygın kangal	<i>Salvia verticillata</i> L.	Hart şalbası
<i>Cnicus benedictus</i> L.	Topdiken	<i>Salvia virgata</i> Jacq.	Fatmanaotu
<i>Conyza bonariensis</i> (L.) Cronquist	Çakalotu	<i>Salvia viridis</i> L.	Zarif şalba
<i>Conyza canadensis</i> (L.) Cronquist	Selviotu	<i>Satureja cuneifolia</i> Ten.	Kayakekiği
<i>Cota altissima</i> (L.) J. Gay	Köpek papatyası	<i>Satureja hortensis</i> L.	Çibriska
<i>Cota austriaca</i> (Jacq.) Sch. Bip.	Babuçça	<i>Scutellaria albida</i> L.	Akkaside
<i>Cota tinctoria</i> (L.) J. Gay ex Guss.	Boyacıpapatyası	<i>Scutellaria albida</i> L.	Benekli kaside
<i>Cota tinctoria</i> (L.) J. Gay ex Guss.	Boyacıpapatyası	<i>Scutellaria altissima</i> L.	Uzun kaside
<i>Crepis alpestris</i> (Jacq.) Tausch	Yayla kıskısı	<i>Scutellaria brevibracteata</i>	Kadife kaside
<i>Crepis commutata</i> (Spreng.) Greuter	Deli kıskısı	<i>Scutellaria galericulata</i> L.	Su kasidesi
<i>Crepis foetida</i> L.	Sakar kanak	<i>Scutellaria orientalis</i> L.	Kırbaç sırimı
<i>Crepis micrantha</i> Czerep.	Yedi kıskısı	<i>Sideritis germanicopolitana</i> Bornm.	Köseçay
<i>Crepis pulchra</i> L.	Zarif kıskısı	<i>Sideritis germanicopolitana</i> Bornm.	Karakurbağacı
<i>Crepis sancta</i> (L.) Bornm.	Yaban kıskısı	<i>Sideritis lanata</i> L.	İpekçayı
<i>Crepis setosa</i> Hall. fil.	Kılçıklı kıskısı	<i>Sideritis montana</i> L.	Mor karaçay
<i>Crupina crupinastrum</i> Vis.	Gelindöndüren	<i>Sideritis montana</i> L.	Karaçay
<i>Crupina vulgaris</i> Pers. ex Cass.	Kır gelindöndüreni	<i>Stachys annua</i> (L.) L.	Haciosmanotu
<i>Cyanus depressus</i> (M.Bieb.) Soják	Gökbaş	<i>Stachys annua</i> (L.) L.	Haciosmanotu
<i>Cyanus matthioliifolius</i> (Boiss.) Wagenitz & Greuterr	Kingözü	<i>Stachys byzantina</i> C.Koch	Boz karabaş
<i>Cyanus segetum</i> Hill	Gelintacı	<i>Stachys cretica</i> L.	Şabıla
<i>Cyanus triumfettii</i> (All.) Dostál ex Á.Löve & D.Löve	Deli kapele	<i>Stachys cretica</i> L.	Yağlıkara
<i>Doronicum bithynicum</i> J.R.Edm.	Darınaç	<i>Stachys germanica</i> L.	Boz deliçay
<i>Doronicum orientale</i> Hoffm.	Kaplanotu	<i>Stachys iberica</i> Bieb.	Tok deliçay
<i>Echinops microcephalus</i> Sibth. & Sm.	Papazkalpağı	<i>Stachys lavandulifolia</i> Vahl	Tüylüçay
<i>Echinops ritro</i> L.	Topuz	<i>Stachys maritima</i> Gouan	Kum karabaşı
<i>Echinops sphaerocephalus</i> L.	Şeytanarabası	<i>Stachys palustris</i> L.	Gölısrkanı
<i>Erigeron acer</i> L.	Şifaotu	<i>Stachys thirkei</i> C.Koch	Kestere
<i>Erigeron nigromontanus</i> Boiss. & Buhse	Tarla şifaotu	<i>Teucrium chamaedrys</i> L.	Kısamahmut
<i>Eupatorium cannabinum</i> L.	Koyun tırpağı	<i>Teucrium chamaedrys</i> L.	Bodurmahmut
<i>Filago arvensis</i> L.	Keçeotu	<i>Teucrium lucidum</i> L.	Kısamahmut
<i>Filago eriocephala</i> Guss.	Deli keçeotu	<i>Teucrium polium</i> L.	Acıyavşan
<i>Filago germanica</i> (L.) L.	Alaman keçeotu	<i>Teucrium scordium</i> L.	Kurtluca

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Filago pyramidata</i> L.	Ateşpamuğu	<i>Thymra spicata</i> L.	Zahter
<i>Glebionis segetum</i> (L.) Fourr.	Kasımçiçeği	<i>Thymus longicaulis</i> C. Presl	Dağ kekiği
<i>Gnaphalium sylvaticum</i> L.	Çam bozağanı	<i>Thymus longicaulis</i> C. Presl	Aş kekiği
<i>Hedypnois rhagadioloides</i> (L.) F.W.Schmidt	Sünnetlice	<i>Thymus nummularius</i> M.Bieb.	Limon kekiği
<i>Helichrysum arenarium</i> (L.) Moench	Yaylaçiçeği	<i>Thymus praecox</i> Oprz	Yayla kekiği
<i>Helichrysum graveolens</i> (M.Bieb.) Sweet	Hencecalik	<i>Thymus roegneri</i> C.Koch	Koyun kekiği
<i>Helichrysum plicatum</i> DC.	Mantuvar	<i>Thymus sibthorpii</i> Benthaem	Top kekik
<i>Helminthotheca echinoides</i> (L.) Holub	Billurdüğme	<i>Thymus sipyleus</i> Boiss.	Sipil kekiği
<i>Hieracium bithynicum</i> (Zahn) Sell & Wes	Mavi şahinotu	<i>Vitex agnus-castus</i> L.	Hayıt
<i>Hieracium bornmuelleri</i> Feryn	Pala şahinotu	<i>Ziziphora capitata</i> L.	Anuk
<i>Hieracium oblongum</i> Jordan	Bey şahinotu	<i>Ziziphora taurica</i> Bieb.	Çöl reyhanı
<i>Hieracium olympicum</i> Boiss.	Ulu şahinotu	<i>Ziziphora tenuior</i> L.	Fareotu
<i>Hieracium sabaudum</i> L.	Kaba şahinotu	<i>Laurus nobilis</i> L.	Defne
<i>Hypochaeris radicata</i> L.	Dağ marulu	<i>Utricularia australis</i> R.Br.	Durgun sumiğferi
<i>Inula britannica</i> L.	Çayır andızı	<i>Fritillaria bithynica</i> Baker	Delilale
<i>Inula conyzae</i> (Griess.) Meikle	Gölge andızotu	<i>Fritillaria pontica</i> Wahlenb.	Eğrilale
<i>Inula germanica</i> L.	Ekin andızotu	<i>Gagea bithynica</i> Pascher	Çam yıldızı
<i>Inula graveolens</i> (L.) Desf.	Deli sarıot	<i>Gagea bohémica</i> (Zauschn.) Schult. & Schult.f.	Sarı yıldız
<i>Inula oculus-christi</i> L.	Yolotu	<i>Gagea villosa</i> (M.Bieb.) Duby	Tüylü yıldız
<i>Inula salicina</i> L.	Su andızotu	<i>Gagea granatellii</i> (Parl.) Parl.	Yedi yıldız
<i>Inula viscosa</i> (L.) Aiton	Sümenit	<i>Linum austriacum</i> L.	Zeyrek
<i>Jurinea consanguinea</i> DC.	Geyikgöbeği	<i>Linum bienne</i> Miller	Deli keten
<i>Jurinea kilaea</i> Azn.	Kilyos moru	<i>Linum catharticum</i> L.	Arsız keten
<i>Jurinea pontica</i> Hausskn.& Freyn ex Hausskn.	Kavotu	<i>Linum hirsutum</i>	Ana keteni
<i>Koelpinia linearis</i> Pall.	Kaşgaldak	<i>Linum hirsutum</i>	Ana keteni
<i>Lactuca muralis</i> (L.) Gaertn	Divar marulu	<i>Linum nodiflorum</i> L.	Yaban keten
<i>Lactuca saligna</i> L.	Deli marul	<i>Linum tenuifolium</i> L.	Narin keten
<i>Lactuca serriola</i> L.	Eşekhelvası	<i>Linum trigynum</i> L.	Otlak keteni
<i>Lactuca tuberosa</i> Jacq.	Topar marul	<i>Lycopodium clavatum</i> L.	Göbektozu
<i>Lactuca viminea</i> (L.) J. Presl & C. Presl	Çukurçitlığı	<i>Lythrum salicaria</i> L.	Hevhulma
<i>Lapsana communis</i> L.	Şebrek	<i>Alcea apterocarpa</i> (Fenzl) Boiss.	Gülfatma
<i>Leontodon crispus</i> Vill.	Aslandişi	<i>Alcea biennis</i> Winterl	Fatmaanagülü
<i>Leontodon hispidus</i> L.	Gülükazer	<i>Althaea cannabina</i> L.	Gülhannaz
<i>Leontodon tuberosus</i> L.	Yumrulu aslandişi	<i>Althaea hirsuta</i> L.	Gülhatmi
<i>Onopordum acanthium</i> L.	Galagan	<i>Althaea officinalis</i> L.	Delihatmi

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Onopordum tauricum</i> Willd.	At diken	<i>Hibiscus trionum</i> L.	Kerkede
TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Pallenis spinosa</i> (L.) Cass.	Dikenotu	<i>Lavatera punctata</i> All.	Saracak
<i>Petasites hybridus</i> (L.) Gaertner	Kabalak	<i>Malva neglecta</i> Wallr.	Çobançöreği
<i>Picnomon acarna</i> (L.) Cass.	Kılıkdiken	<i>Malva sylvestris</i> L.	Ebegümece
<i>Picris hieracioides</i> L.	Deli şiro	<i>Tilia rubra</i> DC.	Felamur
<i>Pilosella hoppeana</i> (Schult.) F.W.Schultz & Sch.Bip.	Saplı tırnakotu	<i>Tilia tomentosa</i> Moench	Gümüşi ıhlamur
<i>Pilosella hoppeana</i> (Schult.) F.W.Schultz & Sch.Bip.	Er tırnakotu	<i>Nymphoides peltata</i> O.Kuntze	Küçük nilüfer
<i>Pilosella piloselloides</i> (Vill.) Soják	Daz tırnakotu	<i>Ficus carica</i> L.	İncir
<i>Pilosella x auriculoides</i> (A.F.Lang) P.D.Sell & C.West	Kulak tırnakotu	<i>Morus alba</i> L.	Ak dut
<i>Pulicaria dysenterica</i> (L.) Bernh.	Yaraotu	<i>Morus nigra</i> L.	Kara dut
<i>Pulicaria odora</i> (L.) Reichb.	Kokulu çayırotu	<i>Morus rubra</i> L.	Mor dut
<i>Pulicaria vulgaris</i> (L.) Gaertner	Ak yaraotu	<i>Myrtus communis</i> L.	Mersin
<i>Rhagadiolus stellatus</i> (L.) Gaertn.	Çatlakçanak	<i>Peganum harmala</i> L.	Üzerlik
<i>Santolina chamaecyparissus</i> L.	Lavatin	<i>Nuphar lutea</i> (L.) Sm.	Sarı nilüfer
<i>Scolymus hispanicus</i> L.	Şevketibostan	<i>Nymphaea alba</i> L.	Nilüfer
<i>Scorzonera cana</i> (C.A.Mey.) Grossh.	Tekesakalı	<i>Fraxinus angustifolia</i> Vahl	Sivri dişbudak
<i>Scorzonera cana</i> (C.A.Mey.) Grossh.	Tekesakalı	<i>Fraxinus excelsior</i> L.	Dişbudak
<i>Scorzonera cana</i> (C.A.Mey.) Grossh.	Tekesakalı	<i>Jasminum fruticans</i> L.	Boruk
<i>Scorzonera laciniata</i> L.	Parım	<i>Ligustrum japonicum</i> Thunb.	Lügüstrüm
<i>Senecio aquaticus</i> Hill	Tarla kanaryaotu	<i>Ligustrum vulgare</i> L.	Kurtbağrı
<i>Senecio pseudo-orientalis</i> Schischkin in Fl.	Sarı şiro	<i>Olea europaea</i> L.	Zeytin
<i>Senecio vernalis</i> Waldst & Kit.	Kanaryaotu	<i>Osmanthus heterophyllus</i> (G.Don) PS.	Osmantus
<i>Senecio vulgaris</i> L.	Taşakçilotu	<i>Phillyrea latifolia</i> L.	Akçakesme
<i>Solidago virgaurea</i> L.	Altınbaşak çiçeği	<i>Syringa vulgaris</i> L.	Leylak
<i>Sonchus asper</i> (L.) Hill	Gevirtlek	<i>Epilobium angustifolium</i> L.	Yakıotu
<i>Sonchus oleraceus</i> L.	Kuzugevreği	<i>Epilobium hirsutum</i> L.	Hasanhüseyin çiçeği
<i>Tanacetum corymbosum</i> (L.) Sch.Bip.	Boz pireotu	<i>Epilobium montanum</i> L.	Dağyakısı
<i>Tanacetum parthenium</i> (L.) Schultz Bip.	Beyaz papatya	<i>Epilobium parviflorum</i> Schreber	İraz yakıotu
<i>Tanacetum poteriifolium</i> (Ledeb.) Grierson	Dişlek pireotu	<i>Ludwigia palustris</i> (L.) Elliot	Su toynakotu

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
Tanacetum vulgare L.	Yaygın pireotu	Anacamptis pyramidalis (L.) Rich.	Sivri salep
Taraxacum officinale Weber	Karahindiba	Cephalanthera damasonium (Mill.) Druce	Orman kuşçuğu
Taraxacum scaturiginosum G. Haglund	Kıvrıkıvrır	Cephalanthera epipactoides Fisch. & C.A.Mey	Ana çamçiçeği
Taraxacum serotinum (Waldst. & Kit.) Poiret	Aslandişi	Cephalanthera longifolia (L.) Fritsch	Kuşu salebi
TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
Taraxacum waltheri Doll	Seyyah çıtlığı	Cephalanthera rubra (L.) Rich.	Çamçiçeği
Telekia speciosa (Schreber) Baumg.	Puğre	Dactylorhiza incarnata (L.) Soó	Azsalep
Tolpis barbata (L.) Gaertn.	Koru kıskısı	Dactylorhiza nieschalkiorum H.Baumann & Künkele	Kocadudaklı
Tragopogon dubius Scop.	At yemliği	Dactylorhiza romana (Seb.) Soo.	Elçik
Tragopogon porrifolius L.	Helevan	Dactylorhiza saccifera (Brongn) Soó	Keseli salep
Tripleurospermum decipiens (Fisch. & C.A.Mey.) Bornm.	Sarı papatya	Epipactis helleborine (L.) Crantz	Bindallı çiçeği
Tripleurospermum sevanense (Manden.) Pobed.	Hanım gödesi	Epipactis persica (Soó) Hausskn. ex Nannf.	Acem danakıranı
Tripleurospermum tenuifolium (Kit.) Freyn in Verh.	Saçaklı beybunik	Himantoglossum caprinum (M.Bieb.) Spreng.	Kayışlı keşkeş
Tussilago farfara L.	Öksürükotu	Limodorum abortivum (L.) Schwartz	Saçuzatan
Tyrimnus leucographus (L.) Cass.	Dulkarigömeği	Ophrys apifera Hudson	Arı salebi
Xanthium orientale L.	Domuz pıtrağı	Ophrys fusca Link.	Kedigözü
Xanthium spinosum L.	Pıtrak	Ophrys mammosa Desf.	Kedikulağı
Xanthium strumarium L.	Koca pıtrak	Ophrys oestrifera Bieb.	Arı salebi
Xeranthemum annuum L.	Kağıtçiçeği	Orchis anatolica Boiss.	Dildamak
Xeranthemum cylindraceum Sm.	Deli kağıtçiçeği	Orchis coriophora L.	Pirinççiçeği
Helianthus tuberosus L.	Yerelması	Orchis italica Poir.	Teketaşağı
Carthamus tinctorius L.	Aspir	Orchis laxiflora Lam.	Salep sümbülü
Bellis annua L.	Ak bubeçlik	Orchis mascula (L.) L.	Çam salebi
Taraxacum hyberniforme Soest	Marmara çıtlığı	Orchis morio L.	Gelincik salebi
Lapsana communis	Sidikli şebrek	Orchis morio L.	Boyalı salebi
Silybum marianum	Devedikeni	Orchis pallens L.	Solgun salep
Crepis macropus Boiss. & Heldr.	Ak kıskıs	Orchis palustris Jacq.	Çayır salebi
Crepis bithynica Boiss.	Bursa kıskısı	Orchis purpurea Huds.	Hasancık
Anthemis cretica	Horoz papatyası	Orchis simia Lam.	Salep püskülü
Taraxacum turcicum Soest	Ağcakavağı	Orchis tridentata Scop.	Katranalacası
Berberis vulgaris L.	Kızılkaramuk	Platanthera bifolia (L.) Rich.	Guguk salebi

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Epimedium pubigerum</i> (DC.) C.Morren & Decne.	Tekeotu	<i>Platanthera chlorantha</i> (Custer) Rchb.	Çarpık salep
<i>Alnus glutinosa</i> (L.) Gaertner	Kızılağaç	<i>Serapias bergonii</i> E.G.Camus	İncesagırkulağı
<i>Carpinus betulus</i> L.	Gürgen	<i>Spiranthes spiralis</i> (L.) Chevall.	İnci salebi
<i>Carpinus orientalis</i> Miller	İstiriç	<i>Euphrasia pectinata</i> Ten.	Gözotu
<i>Corylus avellana</i> L.	Fındık	<i>Lathraea squamaria</i> L.	Gizliot
<i>Corylus colurna</i> L.	Türk fındığı	<i>Melampyrum arvense</i> L.	İnekbuğdayı
<i>Ostrya carpinifolia</i> Scop.	Firek	<i>Orobancha alba</i> Stephan	Boğasak
<i>Betula pendula</i> Roth	Huş ağacı	<i>Orobancha anatolica</i> Boiss. & Reut.	Ana canavarotu
<i>Campsis radicans</i> (L.) Seem	Acemborusu	<i>Orobancha crenata</i> Forssk.	Zıpirotu
<i>Blechnum spicant</i> (L.) Sm	Tarak eğreltisi	<i>Orobancha elatior</i> Sutton	Boylu canavarotu
<i>Aegonychon purpureoaceruleum</i> (L.) Holub	Göktaşkesen	<i>Orobancha hadroantha</i> G.Beck	Has yörgöbeği
<i>Alkanna orientalis</i> (L.) Boiss.	Sarı sormuk	<i>Orobancha minor</i> Sm.	Göveotu
<i>Alkanna tinctoria</i> (L.) Tausch	Havacivaotu	<i>Orobancha mutellii</i> F.W.Schultz	Baklakıran
<i>Anchusa azurea</i> Mill.	Sığırdili	<i>Orobancha nana</i> Noë ex Gbeck	Veremotu
<i>Anchusa hybrida</i> Ten.	Tatlıbaba	<i>Orobancha ramosa</i> L.	Narin canavarotu
<i>Anchusa leptophylla</i> Roemer & Schurtes	Ballık	<i>Parentucellia latifolia</i> (L.) Caruel	Üçdilotu
<i>Anchusa leptophylla</i> Roemer & Schurtes	Toklubaşı	<i>Pedicularis comosa</i> L.	Hotozlu bitotu
<i>Anchusa officinalis</i> L.	Ballağan	<i>Oxalis acetosella</i> L.	Ekşiyonca
<i>Anchusa thessala</i> Boiss. & Spruner	Emmecik	<i>Oxalis corniculata</i> L.	Sarı ekşiyonca
<i>Borago officinalis</i> L.	Hodan	<i>Paeonia peregrina</i> Mill.	Bocur
<i>Brunnera orientalis</i> (Schenk) I.M. Johnston	Minik göğce	<i>Chelidonium majus</i> L.	Kırlangıçotu
<i>Buglossoides arvensis</i> (L.) I.M. Johnst.	Tarla taşkeseni	<i>Corydalis cava</i> Schweigg. & Kort.	Kırım kazgagası
<i>Cerinth minor</i> L.	Cücegözü	<i>Corydalis cava</i> Schweigg. & Kort.	Çayır kazgagası
<i>Cynoglossum creticum</i> Miller	Pisiktetiği	<i>Corydalis solida</i> (L.) Clairv.	Rumeli kazgagası
<i>Cynoglossum montanum</i> L.	Dağ köpek dili	<i>Fumaria officinalis</i> L.	Şahtere
<i>Cynoglossum officinale</i> L.	Gözpıtrağı	<i>Fumaria parviflora</i> Lam.	Tarla şahteresi
<i>Echium angustifolium</i> Miller	Agres	<i>Glaucium corniculatum</i> (L.) Curtis	Çömlekçatlatan
<i>Echium italicum</i> L.	Kurtkuyruğu	<i>Glaucium flavum</i> Crantz	Gündürmelalesi
<i>Echium plantagineum</i> L.	Kırkbatıran	<i>Hypocoum procumbens</i> L.	Yavruağzı
<i>Echium vulgare</i> L.	Engerek otu	<i>Hypocoum pseudograndiflorum</i> Petrovic	Hidrellezotu
<i>Heliotropium dosolum</i> De Not.	Bambulotu	<i>Papaver dubium</i> L.	Köpekyığı

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Heliotropium europaeum</i> L.	Akrepotu	<i>Papaver lacerum</i> Popov	Karagelincik
<i>Heliotropium lasiocarpum</i> Fisch. & C.A.Mey.	Bozkır bambulotu	<i>Papaver pilosum</i> Sibth. & Sm.	Kellale
<i>Lappula squarrosa</i> (Retz.) Dumort.	Sülün gürke	<i>Papaver rhoeas</i> L.	Gelincik
<i>Lycopsis orientalis</i> L.	Öküzdili	<i>Papaver somniferum</i> L.	Afyonçiceği
<i>Melanortocarya obtusifolia</i> (Willd.) Selvi, Bigazzi, Hilger & Papini	Gök sormuk	<i>Corydalis caucasica</i> DC.	Çalı tarlakuşu
<i>Moltkia coerulea</i> Lehm.	Mavi kesen	<i>Andrachne telephioides</i> L.	Duvarnohutu
<i>Myosotis alpestris</i> F.W. Schmidt	Boncukotu	<i>Phytolacca americana</i> L.	Şekerciboyası
<i>Myosotis arvensis</i> (L.) Hill	Kardeşboncuğu	<i>Abies nordmanniana</i>	Kazdağı göknarı
<i>Myosotis incrassata</i> Guss.	Deli kuşgözü	<i>Picea abies</i> (L.) Karst	Avrupa ladini
<i>Myosotis laxa</i> Lehm.	Hüthütgözü	<i>Picea orientalis</i> (L.) Peterm.	Ladin
<i>Myosotis lithospermifolia</i> (Willd.) Hornem.	Taş boncukotu	<i>Picea pungens</i> Engelm	Mavi ladin
<i>Myosotis ramosissima</i> Rochel	Kuşgözü	<i>Pinus brutia</i> Ten.	Kızılçam
<i>Myosotis sylvatica</i> Ehrh. ex Hoffm.	Unutmabeni	<i>Pinus nigra</i> J.F.Arnold	Karaçam
<i>Neatostema apulum</i> (L.) I.M. Johnst.	Sarı taşkesen	<i>Pinus sylvestris</i>	Sarıçam
<i>Nonea echioides</i> (L.) Roem. & Schult.	Kirpi sormuğu	<i>Pinus pinea</i> L.	Fıstık çamı
<i>Onosma aucheriana</i> DC.	Emcek	<i>Digitalis ferruginea</i> L.	Arikovanı
<i>Onosma bracteosa</i> Hausskn. & Bornm.	Küpelı emcek	<i>Digitalis lamarckii</i> Ivanina	Yüksükotu
<i>Onosma heterophylla</i> Griseb.	Deli emzik	<i>Globularia orientalis</i> L.	Küreçiceği
<i>Onosma isauricum</i> Boiss. & Heldr.	Kül emcek	<i>Globularia trichosantha</i> Fisch. & C.A.Mey.	Köse yayılımı
<i>Onosma taurica</i> Palas ex. Willd	Emzikotu	<i>Kickxia elatine</i> (L.) Dumort.	Fukaraotu
<i>Paracaryum racemosum</i> Britten	Köseçarşakotu	<i>Linaria corifolia</i> Desf.	Tarla nevrüzotu
<i>Symphytum orientale</i> L.	Eşek kafesotu	<i>Linaria genistifolia</i> (L.) Mill.	Som nevrüzotu
<i>Symphytum tuberosum</i> L.	Şiş tomara	<i>Linaria grandiflora</i> Desf.	Koca aslanagzı
<i>Trachystemon orientalis</i> (L.) G. Don	Kaldirik	<i>Linaria pelisseriana</i> (L.) Miller	Mor nevrüzotu
<i>Aethionema arabicum</i> (L.) Andr. ex DC.	Arap taşçantası	<i>Linaria simplex</i> (Link) DC.	Yalın nevrüzotu
<i>Aethionema iberideum</i> (Boiss.) Boiss.	Ak kayagülü	<i>Plantago afra</i> L.	Ateşyaprağı
<i>Alliaria petiolata</i> (M.Bieb.) Cavara & Grande	Sarımsak hardalı	<i>Plantago coronopus</i> L.	Boğaothu
<i>Alyssum dasycarpum</i> Steph. Ex. Willd.	Boz kuduzotu	<i>Plantago lagopus</i> L.	Kırkdamarotu
<i>Alyssum desertorum</i> Stapf.	Dumanotu	<i>Plantago lanceolata</i> L.	Damarlıca
<i>Alyssum hirsutum</i> M.Bieb.	Kıllı demet	<i>Plantago major</i> L.	Sinirotu

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Alyssum linifolium</i> Stephan ex Willd.	Çıplak kuduzotu	<i>Plantago major</i> L.	Yedidamarotu
<i>Alyssum minutum</i> Schlecht. ex. DC.	Gıllık kuduzotu	<i>Plantago maritima</i> L.	Yılandili
<i>Alyssum murale</i> Waldst. & Kit Tan	Seki kuduzotu	<i>Plantago scabra</i> Moench	Sinirseke
<i>Alyssum pateri</i> Nyar.	Kanatlı kekke	<i>Veronica anagallis-aquatica</i> L.	Sugedemesi
<i>Alyssum sibiricum</i> Willd.	Kedidili	<i>Veronica anagalloides</i> Guss.	Camak
<i>Alyssum simplex</i> Rudolph	Sade kuduzotu	<i>Veronica arvensis</i> L.	Ekin mavişi
<i>Alyssum strigosum</i> Banks & Sol.	Dökük kuduzotu	<i>Veronica beccabunga</i> L.	At teresi
<i>Alyssum trichostachyum</i> Rupr.	Sülün kekke	<i>Veronica bozakmanii</i> M.A.Fisch.	Bozakman mavişi
<i>Andrzeiowskia cardamine</i> Rchb.	Kesekotu	<i>Veronica chamaedrys</i> L.	Cancan
<i>Arabidopsis thaliana</i> (L.) Heynhold	Fenotu	<i>Veronica gentianoides</i> Vahl	Kandil çiçeği
<i>Arabis abietina</i> Bornm.	İlgaz teresi	<i>Veronica hederifolia</i> L.	Bahar mavisii
<i>Arabis alpina</i> L.	Kazteresi	<i>Veronica jacquinii</i> Baumg.	Çalı mavişi
<i>Arabis nova</i> Vill.	Tıfıl kazteresi	<i>Veronica multifida</i> L.	Devesabunu
<i>Aubrieta deltoidea</i> (L.) DC.	Köşeli obrizya	<i>Veronica officinalis</i> L.	Oropaçayı
<i>Barbarea vulgaris</i> R. Br.	Nicarotu	<i>Veronica pectinata</i> L.	Tarak mavişi
<i>Berteroa mutabilis</i> (Vent.) DC.	Delitere	<i>Veronica peduncularis</i> M. Bieb.	Ayaklı maviş
<i>Boreava orientalis</i> Jaub. & Spach	Sarıot	<i>Veronica persica</i> Poiret	Cırcamuk
<i>Brassica elongata</i> Ehrh.	Uzun şalgam	<i>Veronica polita</i> Fr.	Mavişot
<i>Brassica nigra</i> (L.) W.D.J.Koch	Kara hardal	<i>Veronica serpyllifolia</i> L.	Güzelnane
<i>Brassica oleracea</i> L.	Lahana	<i>Veronica triloba</i> Opiz	Üç maviş
<i>Cakile maritima</i> Scop.	Kum teresi	<i>Plantago gentianoides</i> Sm.	Karakabarcık
<i>Calepina irregularis</i> (Asso) Thell.	Top hardal	<i>Platanus orientalis</i> L.	Çınar
<i>Camelina rumelica</i> Velen	Ketenkere	<i>Acantholimon acerosum</i> (Willd.) Boiss.	Pişikkeveni
<i>Camelina sativa</i> (L.) Crantz	Ketencik	<i>Plumbago europaea</i> L.	Karakına
<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik.	Çobançantası	<i>Aegilops biuncialis</i> Vis.	İkikılıçık
<i>Cardamine bulbifera</i> (L.) Crantz	Dişlikök	<i>Aegilops geniculata</i> Roth	Konbaş
<i>Cardamine hirsuta</i> L.	Kıllı kodim	<i>Aegilops triuncialis</i> L.	Üçkılıçık
<i>Cardamine impatiens</i>	Sultan kodimotu	<i>Aegilops umbellata</i> Zhukovsky	Buğdayanası
<i>Cardamine impatiens</i> L.	Taraklı kodimotu	<i>Aegilops umbellulata</i> Zhuk.	Hanım buğdayı
<i>Cardamine quinquefolia</i> (M.Bieb.) Schmalh.	Hanımgömleği	<i>Agropyron cristatum</i> (L.) Gaertn.	Otlak ayrığı
<i>Clypeola jonthlaspi</i> L.	Akçeotu	<i>Agrostis castellana</i> Boiss. & Reuter	Titrek tavusotu

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Conringia orientalis</i> (L.) Dumort.	Koca telkari	<i>Agrostis stolonifera</i> L.	Tavusotu
<i>Descurainia sophia</i> (L.) Webber ex Prantl	Sadırotu	<i>Alopecurus arundinaceus</i> Poir.	Kamış tilkikuyruğu
<i>Diplotaxis muralis</i> (L.) DC.	Boğaz penki	<i>Alopecurus myosuroides</i> Hudson	Tarla tilkikuyruğu
<i>Diplotaxis tenuifolia</i> (L.) DC.	Türpenk	<i>Alopecurus vaginatus</i> (Wild) Boiss.	Benekli tilkikuyruğu
<i>Diplotaxis viminea</i> (L.) DC.	Sepetçi penki	<i>Ammophila arenaria</i> (L.) Link	Sahilotu
<i>Draba bruniifolia</i> Steven	Uludolama	<i>Apera intermedia</i> Hack.	Puslu ipekçimi
<i>Draba verna</i> L.	Çırçırotu	<i>Apera spica-venti</i> (L.) P. Beauv.	İpek çimi
<i>Enarthrocarpus arcuatus</i> Labill.	Orakturbu	<i>Arrhenatherum elatius</i> (L.) P. Beauv. ex J. Presl & C. Presl	Çayır yulafı
<i>Eruca vesicaria</i> (L.) Cav.	Roka	<i>Arundo donax</i> L.	Kargı
<i>Erysimum crassipes</i> Fisch. & C. A. Mey.	Zarifeotu	<i>Avena barbata</i> Pott ex Link	Narin yulaf
<i>Erysimum cuspidatum</i> (Bieb.) DC.	Kuyruklu zarife	<i>Avena fatua</i> L.	Deli yulaf
<i>Erysimum smyrnaeum</i> Boiss. & Balansa	Zeybek zarifesi	<i>Avena sativa</i> L.	Yulaf
<i>Fibigia clypeata</i> (L.) Medik.	Sikkeotu	<i>Avena wiestii</i> Steudel	Faraz otu
<i>Hesperis pendula</i> DC.	Dingildek	<i>Beckmannia eruciformis</i> (L.) Host	Toparлак
<i>Hirschfeldia incana</i> (L.) Lagr.-Foss.	Nadas turpu	<i>Bothriochloa ischaemum</i> (L.) Keng	Sarı sakalotu
<i>Iberis simplex</i> DC.	Civanotu	<i>Brachypodium distachyon</i> (L.) P. Beauv.	Tekkılcan
<i>Isatis arenaria</i> Azn.	Kelebekotu	<i>Brachypodium pinnatum</i> (L.) P. Beauv.	Tüylü kılcan
<i>Isatis floribunda</i> Boiss. ex Bornm.	Deliizgın	<i>Brachypodium sylvaticum</i> (Hudson) p. Beauv.	Koru kılcanı
<i>Isatis tinctoria</i> L.	Kızlargoğlu	<i>Briza humilis</i> M. Bieb.	Kadındili
<i>Lepidium campestre</i> (L.) Aiton	Horozcuk	<i>Briza maxima</i> L.	Kuşyüreği
<i>Lepidium draba</i> L.	Diğnik	<i>Briza media</i> L.	Zembilotu
<i>Lepidium latifolium</i> L.	Nujdar	<i>Bromus arvensis</i> L.	Tarla bromu
<i>Lepidium perfoliatum</i> L.	Gübreotu	<i>Bromus commutatus</i> Schrader	Çayır bromu
<i>Matthiola longipetala</i> (Vent.) DC.	Gecegündüz çiçeği	<i>Bromus diandrus</i> Roth	Kılçıkotu
<i>Microthlaspi perfoliatum</i> (L.) F. K. Mey.	Giyle	<i>Bromus hordeaceus</i> L.	Başakotu
<i>Nasturtium officinale</i> R. Br., Aiton	Su teresi	<i>Bromus hordeaceus</i> L.	Kılcanotu
<i>Neslia paniculata</i> (L.) Desv.	Göçmen hardalı	<i>Bromus hordeaceus</i> L.	Kum kılcanı
<i>Raphanus raphanistrum</i> L.	Eşek turbu	<i>Bromus inermis</i> Leysser	Kılçıksız brom
<i>Rapistrum rugosum</i> (L.) All.	Kedi turpu	<i>Bromus japonicus</i> Thunb.	İyeotu
<i>Rorippa sylvestris</i> (L.) Besser	Çakandura	<i>Bromus madritensis</i> L.	Kırmızı brom

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Sinapis alba</i> L.	Mamanık	<i>Bromus racemosus</i> L.	Salkım kılcan
<i>Sinapis arvensis</i> L.	Hardal	<i>Bromus ramosus</i> Huds.	Kaba brom
<i>Sisymbrium altissimum</i> L.	Ergelenotu	<i>Bromus rubens</i> L.	Tilki bromu
<i>Sisymbrium irio</i> L.	Çalgıcıotu	<i>Bromus secalinus</i> L.	Çavdar bromu
<i>Sisymbrium loeselii</i> L.	Bülbülotu	<i>Bromus sterilis</i> L.	Sağır ilcan
<i>Sisymbrium polyceratum</i> L.	Sülün bülbülotu	<i>Bromus tectorum</i> L.	Kır bromu
<i>Strigosella africana</i> (L.) Botsch.	Keçeteresi	<i>Calamagrostis epigejos</i> (L.) Roth	Bekarotu
<i>Teesdalia coronopifolia</i> (Berg.) Thellung	Çobançadırı	<i>Calamagrostis pseudophragmites</i> (Haller) Koeler	Sazçimi
<i>Thlaspi arvense</i> L.	Ekin dağarcığı	<i>Catabrosa aquatica</i> (L.) P.Beauv.	Çipil
<i>Thlaspi jaubertii</i> Hedge	Köşe dağarcık	<i>Catapodium rigidum</i> (L.) C.E. Hubbard ex Dony	Telekotu
<i>Thlaspi lilacinum</i> Boiss. & Huet	Mor dağarcık	<i>Chrysopogon gryllus</i> (L.) Trin.	Buzağıotu
<i>Matthiola fruticulosa</i>	Kum şebboyu	<i>Cinnamomum camphora</i> (L.) J. Presl	Kafur ağacı
<i>Arabis verna</i> (L.) R.Br.	Mor kazteresi	<i>Crypsis schoenoides</i> (L.) Lam.	Bakakotu
<i>Alyssoides utriculata</i> (L.) Medik.	Deli kuduzotu	<i>Cynodon dactylon</i> (L.) Pers.	Köpekdişi
<i>Butomus umbellatus</i> L.	Bataklık gülü	<i>Cynosurus cristatus</i> L.	Tarakotu
<i>Buxus sempervirens</i> L.	Şimşir	<i>Cynosurus echinatus</i> L.	Top tarakotu
<i>Opuntia ficus-barbarica</i> A. Berger	Firenkinciri	<i>Dactylis glomerata</i> L.	Domuzayrığı
<i>Asyneuma amplexicaule</i> (Wild.) Hand.-Mazz.	Hoşdeğnek	<i>Deschampsia caespitosa</i> (L.) P.Beauv.	Çayırşacı
<i>Asyneuma limonifolium</i> (L.) Janchen	Tavşanekmeği	<i>Digitaria sabulosa</i> Tzvelev	Kum çatalotu
<i>Asyneuma lobelioides</i> (Willd.) Hand.-Mazz.	Bozkırdeğneği	<i>Digitaria sanguinalis</i> (L.) Scop.	Kızıl çatalotu
<i>Asyneuma rigidum</i> (Willd.) Grossh.	Nujdan	<i>Echinaria capitata</i> (L.) Desf.	Dikenbaşotu
<i>Asyneuma virgatum</i> (Labill.) Bornm.	Çiçeklideğnek	<i>Echinochloa crus-galli</i> (L.) P.Beauv.	Darıcan
<i>Campanula ajugifolia</i> Schult.	Erciyes çanı	<i>Elymus elongatus</i> (Host) Runemark	Puslu putaotu
<i>Campanula glomerata</i> L.	Yumak çanı	<i>Elymus flaccidifolius</i> (Boiss. & Heldr.) Melderis	Bataklık cicorası
<i>Campanula grandis</i> Fisch. & C.A.Mey.	Öküzçingırağı	<i>Elymus hispidus</i> (Opiz) Melderis	Elimotu
<i>Campanula involucrata</i> Aucher ex A.DC.	Sarım çanı	<i>Elymus repens</i> (L.) Gould	Sabankıran
<i>Campanula latifolia</i> L.	Çan çiçeği	<i>Eragrostis minor</i> Host	Bodur yulaf
<i>Campanula lyrata</i> Lam.	Memek	<i>Festuca callieri</i> (Haeck.) Markgr.	Çarşak yumağı
<i>Campanula olympica</i> Boiss.	Ormançanı	<i>Festuca drymeja</i> Mert.&W. D. J. Koch	Çalı yumağı
<i>Campanula persicifolia</i> L.	Zarif çingırak	<i>Festuca valesiaca</i> Schleicher ex Gaudin	Meşe yumağı
<i>Campanula pterocaula</i> Hausskn.	Kanatlı çingırak	<i>Glyceria fluitans</i> (L.) R.Br.	Dere tatlıçimi

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
Campanula rapunculoides L.	Elmacık	Glyceria notata Chevall.	Kıvrık tatlıçim
Legousia falcata (Ten.) Fritsch ex Janch.	Eğrikadınaynası	Holcus lanatus L.	Kadifeotu
Legousia pentagonia (L.) Thellung	Kadınaynası	Hordeum bulbosum L.	Boncuk arpa
Legousia speculum-veneris (L.) Chaix	Hoş kadınaynası	Hordeum murinum L.	Duvar arpası
Celtis australis L.	Çitlenbik	Hordeum murinum L.	Pisipisiotu
Humulus lupulus L.	Şerbetçiotu	Koeleria nitidula Velen.	Köse kırnal
Capparis sicula Veill.	Delikarpuzu	Koeleria pyramidata (Lam.) P. Beauv.	Kırnal
Capparis spinosa L.	Kebere	Lolium multiflorum Lam.	İtalyan çimi
Centranthus calcitrapae (L.) Dufr.	Taş mahmuzu	Lolium perenne L.	Çim
Centranthus longiflorus Steven	Mahmuzçiçeği	Lolium rigidum Gaudin	Sert çim
Cephalaria syriaca (L.) Schrader	Pelemir	Melica ciliata L.	Kirpikliinci
Cephalaria transsylvanica (L.) Schrad.	Tarla pelemiri	Melica uniflora Retz.	Seyrek inciotu
Dipsacus laciniatus L.	Fesçitarağı	Molinia caerulea (L.) Moench	Isır çayırı
Knautia degenii Barbos ex Formanek	Has eşekkulağı	Oryzopsis coerulescens (Desf.) Hack.	Gök pirinçotu
Knautia integrifolia (L.) Bert.	Götürotu	Paspalum distichum L.	Yalan darısı
Knautia orientalis L.	Eşekkuklağı	Phalaris arundinacea L.	Kanyaş
Lonicera etrusca Santi	Dokuzdon	Phalaris paradoxa L.	Topuzlu kanyaş
Morina persica L.	Merdivençiçeği	Phleum alpinum L.	Alp itkuyruğu
Scabiosa argentea L.	Yazısüpürgesi	Phleum exaratum Griseb	Meşe itkuyruğu
Scabiosa atropurpurea L.	Mor uyuzotu	Phleum montanum K.Koch	Dağ itkuyruğu
Scabiosa columbaria L.	Uyuzotu	Phleum pratense L.	Çayır itkuyruğu
Scabiosa columbaria L.	Sarı uyuzotu	Phleum subulatum (Savi) Aschers. & Graebn.	Tel itkuyruğu
Scabiosa columbaria L.	Sarı uyuzotu	Phragmites australis (Cav.) Trin. ex Steudel	Kamış
Scabiosa micrantha Desf.	Kavurotu	Poa angustifolia L.	Dar salkımotu
Scabiosa triniifolia Friv.	Üçuyuzotu	Poa annua L.	Salkımotu
Valeriana alliariifolia Adams	Pisot	Poa bulbosa L.	Yumrulu salkım
Valeriana dioscoridis Sm.	Çobanzurnası	Poa nemoralis L.	Orman salkımı
Valeriana officinalis L.	Kediotu	Poa pratensis L.	Çayır salkımotu
Valerianella carinata Lois	Sandal kuzugevreği	Poa trivialis L.	Kaba salkımotu
Valerianella coronata (L.) DC.	Taçlı kuzugevreği	Polypogon monspeliensis (L.) Desf.	Hıtır
Valerianella echinata (L.) DC.	Kirpi gevreği	Polypogon viridis (Gouan) Breistr.	Tüylüceot
Valerianella vesicaria (L.) Moench	Kuzugevreği	Psilurus incurvus (Gouan) Schinz & Thell.	Eğri kuyrukotu
Scabiosa canescens Waldst. & Kit.	Boz uyuzotu	Rostraria cristata (L.) Tzvelev	Gagaotu

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Agrostemma githago</i> L.	Buğdaykaramuğu	<i>Rostraria cristata</i> (L.) Tzvelev	Gagaotu
<i>Arenaria serpyllifolia</i> L.	Tarla kumotu	<i>Saccharum strictum</i> (Host) Sprengel	Koca şekerkamışı
<i>Arenaria serpyllifolia</i> L.	Kuru kumotu	<i>Sclerochloa dura</i> (L.) P.Beauv.	Mıcırotu
<i>Bolanthus minuartioides</i> (Jaub. & Spach) Hub.-Mor.	Havalotu	<i>Secale cereale</i> L.	Çavdar
<i>Cerastium chlorifolium</i> Fisch. & C.A.Mey.	Parlak boynuzotu	<i>Sesleria alba</i> Sm.	Ak bozkıryumağı
<i>Cerastium dichotomum</i> L.	Çatal boynuzotu	<i>Setaria glauca</i> (L.) P.Beauv.	Sıçansaçı
<i>Cerastium fontanum</i> Baumg.	Koru boynuzotu	<i>Setaria viridis</i> (L.) P.Beauv.	Yeşil sıçansaçı
<i>Cerastium glomeratum</i> Thuill.	Boynuzotu	<i>Sorghum halepense</i> (L.) Pers.	Ekin süpürgesi
<i>Dianthus barbatus</i> L.	Hüsnüyusuf	<i>Stipa bromoides</i> (L.) Dörfler	Kılaç
<i>Dianthus calocephalus</i> Boiss.	Güzel karanfil	<i>Stipa holosericea</i> Trin.	Dirgen kılaç
<i>Dianthus carthusianorum</i> L.	Dağ karanfili	<i>Tragus racemosus</i> (L.) All.	Kızıl kirpikotu
<i>Dianthus cibrarius</i> Clem.	Al karanfil	<i>Trisetum flavescens</i> (L.) P.Beauv.	Palah
<i>Dianthus giganteus</i> d' Urv.	Deve karanfili	<i>Triticum aestivum</i> L.	Ekmeklik buğday
<i>Dianthus zonatus</i> Fenzl	Kaya karanfili	<i>Vulpia ciliata</i> Dumort.	Kirpikliçim
<i>Gypsophila pilosa</i> Huds.	Tarla çöveni	<i>Vulpia myuros</i> (L.) C. C. Gmelin	Arsız kirpikliçim
<i>Herniaria incana</i> Lam.	Kabayaran	<i>Polygala anatolica</i> Boiss. & Heldr.	Yılanyoncası
<i>Holosteum umbellatum</i> L.	Şeytan küpesi	<i>Polygala monspeliaca</i> L.	Mart sütotu
<i>Holosteum umbellatum</i> L.	Şeytan küpesi	<i>Polygala pruinosa</i> Boiss.	Puslu sütotu
<i>Minuartia hamata</i> (Hausskn.) Mattf.	Koruotu	<i>Polygala supina</i> Schreb.	Gihaye sipirge
<i>Minuartia hirsuta</i> (M.Bieb.) Hand.-Mazz.	Çengel tıstısı	<i>Polygala vulgaris</i> L.	Sütotu
<i>Minuartia hybrida</i> (Vill.) Schischk.	Kır tıstısı	<i>Polygonum amphibium</i> L.	Yerdeğıştiren
<i>Minuartia intermedia</i> (Boiss.) Hand.-Mazz.	Kum tıstısı	<i>Polygonum aviculare</i> L.	Köyotu
<i>Minuartia juniperina</i> (L.) Marie & Petitm.	Hanım şiltesi	<i>Polygonum bistorta</i> L.	Çimen eveleği
<i>Moenchia mantica</i> (L.) Bartl.	Dördüzotu	<i>Polygonum cognatum</i> Meissn.	Madımak
<i>Myosoton aquaticum</i> (L.) Moench	Vergelotu	<i>Polygonum convolvulus</i> L.	Yayılğan
<i>Paronychia kurdica</i> Boiss.	Boz kepekotu	<i>Polygonum lapathifolium</i> L.	Tırşon
<i>Petrorhagia prolifera</i> (L.) Ball & Heywood	Çerikaranfili	<i>Polygonum maritimum</i> L.	Sicimlik
<i>Sagina apetala</i> Ard.	Tarla saginotu	<i>Rumex acetosella</i> L.	Kuzukulağı
<i>Saponaria glutinosa</i> M.Bieb.	Karga sabunu	<i>Rumex conglomeratus</i> Murray	Ekşikulak
<i>Saponaria prostrata</i> Willd.	Ebem terliğı	<i>Rumex crispus</i> L.	Labada
<i>Scleranthus annuus</i> L.	Kınavel	<i>Rumex cristatus</i> DC.	Lapuşa

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Scleranthus perennis</i> L.	Kaz kınavel	<i>Rumex scutatus</i> L.	Ekşimen
<i>Silene armeria</i> L.	Horozpipiği	<i>Rumex tuberosus</i> L.	Kuzukırdığı
<i>Silene compacta</i> Fisch. ex Hornem.	Kanlıbasıra otu	<i>Rumex obtusifolius</i>	Kökükızıl
<i>Silene conoidea</i> L.	Şıvananotu	<i>Polypodium vulgare</i> L.	Benli eğrelti
<i>Silene coronaria</i> Clairv. ex Rchb.	Rana nakıl	<i>Portulaca oleracea</i> L.	Semizotu
<i>Silene cretica</i> L.	Ada nakılı	<i>Potamogeton lucens</i> L.	Tel susümbülü
<i>Silene dichotoma</i> Ehrh.	Çatal nakıl	<i>Potamogeton nodosus</i> Poir.	Düğmeli suotu
<i>Silene gallica</i> L.	Serçeçiçeği	<i>Potamogeton perfoliatus</i> L.	Sargın susümbülü
<i>Silene italica</i> (L.) Pers.	Yuğuşyüreği	<i>Anagallis arvensis</i> L.	Farekulağı
<i>Silene latifolia</i>	Gıcıcı	<i>Anagallis arvensis</i> L.	Farekulağı
<i>Silene latifolia</i> Poir.	Gıcime	<i>Anagallis foemina</i> Mill.	Bağırsakotu
<i>Silene otites</i> (L.) Wibel	Sinekkıran	<i>Androsace maxima</i> L.	Tavukkursağı
<i>Silene subconica</i> Friv.	Mahruti nakıl	<i>Androsace villosa</i> L.	Catili
<i>Silene thymifolia</i> Sibth. & Sm.	Istranca nakılı	<i>Cyclamen coum</i> Miller	Yersomunu
<i>Silene vulgaris</i> (Moench) Garcke	Ecibücü	<i>Hottonia palustris</i> L.	Sumenekşesi
<i>Silene vulgaris</i> (Moench) Garcke	Ecibücü	<i>Lysimachia atropurpurea</i> L.	Mor kargaotu
<i>Stellaria holostea</i> L.	Urgancık	<i>Lysimachia verticillaris</i> Sprengel	Hilal kargaotu
<i>Stellaria media</i> (L.) Vill.	Kuşotu	<i>Lysimachia vulgaris</i> L.	Kargaotu
<i>Stellaria pallida</i> (Dumort.) Pire	Kuşmak	<i>Primula acaulis</i> (L.) L.	Evvelbahar çiçeği
<i>Telephium imperati</i> L.	Zuzula	<i>Primula vulgaris</i> Huds.	Çuhaçiçeği
<i>Vaccaria hispanica</i> (Mill.) Rauschert	Ekin ebesi	<i>Adonis aestivalis</i>	Kandamlası
<i>Velezia rigida</i> L.	Tıgotu	<i>Adonis annua</i> L.	Kanavcıotu
<i>Silene sangaria</i> Coode & Cullen	Nakıl	<i>Adonis flammea</i> Jacq.	Cinlalesi
<i>Euonymus latifolius</i> (L.) Miller	İğaçacı	<i>Ceratocephala falcata</i> (L.) Pers.	Yelotu
<i>Euonymus verrucosus</i> Scop.	Benli içcik	<i>Clematis cirrhosa</i> L.	Bahar sarmaşığı
<i>Salsola tragus</i> L.	Kum döngelesi	<i>Clematis flammula</i> L.	Hamilmiskin
<i>Cistus creticus</i> L.	Laden	<i>Clematis vitalba</i> L.	Akasma
<i>Cistus laurifolius</i> L.	Karağan	<i>Clematis viticella</i> L.	Yakmuk
<i>Cistus salviifolius</i> L.	Kartli	<i>Consolida orientalis</i> (J.Gay) Schrödinge	Mor çiçek
<i>Fumana laevis</i> (Cav.) Pau	Yaban güneşotu	<i>Consolida hellespontica</i> (Boiss.) Chater	Süvari mahmuzu
<i>Fumana scoparia</i> Pomel	Nisan güneşotu	<i>Consolida raveyi</i> (Boiss.) Schrödinger	Topal mahmuz
<i>Helianthemum nummularium</i> (L.) Mill.	Güngülü	<i>Consolida regalis</i> Gray	Horozkuyruğu
<i>Helianthemum oelandicum</i> (L.) DC.	Tüylü güngülü	<i>Consolida thirkeana</i> (Boiss.) Bornm.	Boz mahmuz
<i>Helianthemum salicifolium</i> (L.) Miller	Söğüt güngülü	<i>Delphinium peregrinum</i> L.	Tel hezaren

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Colchicum speciosum</i> Steven	Şepart	<i>Delphinium venulosum</i> Boiss.	Hezaren
<i>Colchicum szovitsii</i> Fisch. & C.A.Mey.	Katır çiğdemi	<i>Helleborus orientalis</i> Lam.	Çöpleme
<i>Colchicum atticum</i> Spruner ex Tommas	Yırtık çiğdem	<i>Nigella arvensis</i>	Tarla çörekotu
<i>Colchicum bivonae</i> Guss.	Öksüzdoğan	<i>Nigella damascena</i> L.	Şam çörekotu
<i>Colchicum turcicum</i> Janka	Tarana çiğdemi	<i>Ranunculus arvensis</i> L.	Mustafaçiçeği
<i>Calystegia sepium</i> (L.) R. Br.	Çit sarmaşığı	<i>Ranunculus illyricus</i>	Gümüş düğünçiçeği
<i>Convolvulus cantabrica</i> L.	Çadırçiçeği	<i>Ranunculus cornutus</i> DC.	Evlimemedotu
<i>Calystegia silvatica</i> (Kit.) Griseb.	Bürük	<i>Ranunculus ophioglossifolius</i> Vill.	Çamur yağotu
<i>Convolvulus arvensis</i> L.	Tarla sarmaşığı	<i>Ranunculus brutus</i> Ten.	Buladanotu
<i>Convolvulus betonicifolius</i> Mill.	Büyük yayılgan	<i>Ranunculus constantinopolitanus</i> (DC.) d'Urv.	Kağıthane çiçeği
<i>Convolvulus galaticus</i> Rostan ex Choisy	Boz sarmaşık	<i>Ranunculus damascenus</i> Boiss. & Gaill.	Şam düğünçiçeği
<i>Convolvulus holosericeus</i> M.Bieb.	Gündüzsefası	<i>Ranunculus dissectus</i>	Hoş kebikeç
<i>Convolvulus lineatus</i> L.	Top yayılgan	<i>Ranunculus ficaria</i>	Arpacık salebi
<i>Convolvulus scammonia</i> L.	Bingözotu	<i>Ranunculus marginatus</i> d' Urv.	Çırnıkotu
<i>Cuscuta approximata</i> Babington	Bağboğanotu	<i>Ranunculus muricatus</i> DC.	Kutsaldefne
<i>Cuscuta campestris</i> Yuncker	Kafirsaçı	<i>Ranunculus neapolitanus</i> Ten.	Çiçeğezer
<i>Cuscuta epithymum</i> (L.)L.	Cinsaçı	<i>Ranunculus peltatus</i> Schrank	Su yağlıcanağı
<i>Cuscuta europaea</i> L.	Bostanbozan	<i>Ranunculus repens</i> L.	Tiktakdana
<i>Ipomoea purpurea</i> (L.) Roth	Kahkaha çiçeği	<i>Ranunculus sceleratus</i> L.	Batak düğünçiçeği
<i>Calystegia soldanella</i> (L.) R.Br.	Kum sarmaşığı	<i>Thalictrum flavum</i> L.	Yalanravend
<i>Cornus mas</i> L.	Kızılcık	<i>Thalictrum lucidum</i> L.	Çayır sedefi
<i>Cornus sanguinea</i> L.	Kansıgdiren	<i>Pulsatilla albana</i>	Rüzgar çiçeği
<i>Prometheum sempervivoides</i> (Fischer ex M. Bieb.) H. Ohba	Horozlelesi	<i>Anemone coronaria</i> L.	Manisa lalesi
<i>Sedum acre</i> L.	Acı damkоруğu	<i>Reseda lutea</i> L.	Muhabbet çiçeği
<i>Sedum album</i> L.	Çoban kavurgası	<i>Reseda luteola</i> L.	Eşekçitlimi
<i>Sedum hispanicum</i> L.	Damkоруğu	<i>Frangula alnus</i> Mill.	Barut ağacı
<i>Sedum pallidum</i> Bieb.	Koyun örmece	<i>Paliurus spina-christi</i> P. Mill.	Karaçalı
<i>Umbilicus luteus</i> (Huds.) Webb&Berthel.	Sarı göbekotu	<i>Rhamnus lycioides</i> L.	Top cehri
<i>Phedimus stoloniferus</i> (S. G. Gmel.) t Hart	Pisikulağı	<i>Rhamnus thymifolia</i> Bornm.	Pala cehri
<i>Ecballium elaterium</i> (L.) A.Rich.	Eşek hıyarı	<i>Rhamnus alaternus</i> L.	Geyikdiken
<i>Cupressus sempervirens</i> L.	Servi	<i>Rhamnus cathartica</i> L.	Ak diken

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Juniperus chinensis</i> L.	Çin ardıcı	<i>Rhamnus petiolaris</i> Boiss. & Balansa	Cehri
<i>Juniperus communis</i>	Bodur ardıç	<i>Agrimonia eupatoria</i> L.	Fıtıkoto
<i>Juniperus excelsa</i> M.Bieb.	Boz ardıç	<i>Alchemilla erythropoda</i> Juz.	Al şebnemli
<i>Juniperus foetidissima</i> Willd.	Kokar ardıç	<i>Amygdalus communis</i> L.	Badem
<i>Juniperus oxycedrus</i> L.	Katran ardıcı	<i>Cerasus avium</i> (L.) Moench	Kiraz
<i>Platycladus orientalis</i> (L.) Franco	Doğu mazısı	<i>Cormus domestica</i> (L.) Spach	Üvez
<i>Bolboschoenus maritimus</i> (L.) Palla	Sandalyesazı	<i>Crataegus microphylla</i> C. Koch	Kocakarı armudu
<i>Carex distans</i> L.	Sina ayakotu	<i>Cydonia oblonga</i> Miller	Ayva
TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Carex cuprina</i> (Sándor ex Heuff.) Nendtv. ex A.Kern.	Kurusaz	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq.	Yemişen
<i>Carex distans</i> L.	Sina ayakotu	<i>Cydonia oblonga</i> Miller	Ayva
<i>Carex divisa</i> Huds.	Zevzirçimeni	<i>Filipendula vulgaris</i> Moench	Çayırmelikesi
<i>Carex divulsa</i> Stokes	Ayakotu	<i>Fragaria vesca</i> L.	Dağ çileği
<i>Carex elata</i> All.	Elasaparna	<i>Geum urbanum</i> L.	Meryemotu
<i>Carex filiformis</i> L.	Dalsaparna	<i>Laurocerasus officinalis</i> M. Roemer	Karayemiş
<i>Carex flacca</i> (Hoppe) Holub	Yanık çayırşazı	<i>Malus sylvestris</i> Miller	Ekşi elma
<i>Carex lasiocarpa</i> Ehrh.	Keçelisaz	<i>Mespilus germanica</i> L.	Muşmula
<i>Carex panicea</i> L.	Darı ayakotu	<i>Potentilla argentea</i> L.	Gümüş parmakotu
<i>Carex pendula</i> Hudson	Salkımsaparna	<i>Potentilla astracantha</i> Jacq.	Yıldız parmakotu
<i>Carex pseudocyperus</i> L.	Üçsazotu	<i>Potentilla micrantha</i> Ramond ex DC.	Cüce parmakotu
<i>Carex remota</i> L.	Nazlısaparna	<i>Potentilla recta</i> L.	Su parmakotu
<i>Carex riparia</i> Curtis	Yılan sazotu	<i>Potentilla reptans</i> L.	Reşatınotu
<i>Cladium mariscus</i> (L.) Pohl,	Gıyak	<i>Prunus divaricata</i> Ledeb.	Yunus eriği
<i>Cyperus alternifolius</i> Kük.	Japon şemsiyesi	<i>Prunus spinosa</i> L.	Çakal eriği
<i>Cyperus capitatus</i> Vand.	Şehvetotu	<i>Prunus x domestica</i> L.	Erik
<i>Cyperus glaber</i> L.	Kösnötu	<i>Pyracantha coccinea</i> Roemer	Ateşdiken
<i>Cyperus longus</i> L.	Karatopalak	<i>Pyrus communis</i> L.	Bey armudu
<i>Cyperus serotinus</i> Rottb.	Gelgit hasırı	<i>Rosa canina</i> L.	Kuşburnu
<i>Eleocharis carniolica</i> W.D.J.Koch	Sivrisaz	<i>Rosa foetida</i> J. Herrm.	Acemsarısı
<i>Eleocharis mitracarpa</i> Steud.	Feslisaz	<i>Rosa gallica</i> L.	Hokka gülü
<i>Eleocharis palustris</i> (L.) Roem. & Schult.	Delisaz	<i>Rosa pulverulenta</i> M.Bieb.	Bodur gül
<i>Isolepis setacea</i> (L.) R. Br.	Tüylü kınotu	<i>Rosa turcica</i> Rouy	Özgül
<i>Pycnus flavescent</i> (L.) P.Beauv. ex Rchb.	Samanberdi	<i>Rubus caesius</i> L.	Büküzümü
<i>Schoenoplectus lacustris</i> (L.) Palla.	Semerotu	<i>Rubus canescens</i> DC.	Çobankösteği
<i>Scirpoides holoschoenus</i> (L.) Sojak	Vurla	<i>Rubus hirtus</i> Waldst. & Kit.	Tüntürük
<i>Scirpus sylvaticus</i> L.	Topakbedri	<i>Rubus sanctus</i> Schreber	Böğürtlen

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Schoenoplectus tabernaemontani</i> (C.C.Gmel.) Palla	Ayna semerotu	<i>Rubus ulmifolius</i> Schott	Böğürtlen
<i>Cystopteris fragilis</i> (L.) Bernh.	Gevrek eğrelti	<i>Sanguisorba minor</i> Scop.	Çayırdüğmesi
<i>Cytinus hypocistis</i> L.	İnekmemesi	<i>Sorbus torminalis</i> (L.) Crantz	Pitlicen
<i>Cytinus ruber</i> (Fourr.) Fritsch	Yer narı	<i>Spiraea crenata</i> L.	Keçisakalı
<i>Datisca cannabina</i> L.	Renkotu	<i>Crataegus pentagyna</i> Waldst. & Kit. ex Willd.	Kömüş diken
<i>Pteridium aquilinum</i> (L.) Kuhn	Eğrelti	<i>Crataegus orientalis</i>	Koyun alıcı
<i>Dioscorea communis</i> (L.) Caddick & Wilkin	Dolanbaç	<i>Asperula arvensis</i> L.	Tarla belumotu
<i>Diospyros kaki</i> Thunb.	Trabzon hurması	<i>Asperula lilaciflora</i> Boiss.	Sarmaş belum
<i>Polystichum setiferum</i> (Forssk.) Moore ex Woyn.	Kızıl pilunç	<i>Asperula involucrata</i> Wahlenb.	Akça belumotu
<i>Diospyros lotus</i> L.	Hırnik	<i>Asperula pestalozzae</i> Boiss.	Has belumotu
<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	İğde	<i>Asperula taurina</i> L.	Küçük fevve
<i>Ephedra foeminea</i> Forssk.	Borotu	<i>Asperula tenella</i> Heuffel ex Degen	Yamaç belumotu
<i>Ephedra major</i> Host	Hum	<i>Callipeltis cucullaris</i> (L.) DC.	Nermik
<i>Equisetum arvense</i> L.	Atkuyruğu	<i>Crucianella angustifolia</i> L.	İnce haçotu
<i>Equisetum giganteum</i> L.	Kırk kiliotu	<i>Crucianella latifolia</i> L.	Geniş haçotu
<i>Equisetum palustre</i> L.	Kırkbacak	<i>Cruciata taurica</i> (Pall. ex Willd.) Ehrend.	Kırım güzeli
<i>Equisetum ramosissimum</i> Desf.	Dallı atkuyruğu	<i>Galium aparine</i> L.	Çoban süzgeci
<i>Equisetum telmateia</i> Ehrh.	Deredoruk	<i>Galium elongatum</i> C. Presl	Çayır yoğurtotu
<i>Arbutus andrachne</i> L.	Sandalağacı	<i>Galium fissureense</i> Ehrend. & Schönbn.-Tem	Yarık iplikçiği
<i>Arbutus unedo</i> L.	Kocayemiş	<i>Galium incanum</i> Sm.	Gür iplikçik
<i>Calluna vulgaris</i> (L.) Hull	Süpürge çalısı	<i>Galium odoratum</i> (L.) Scop.	Orman iplikçiği
<i>Erica arborea</i> L.	Funda	<i>Galium rivale</i> (Sibth. & Sm.) Griseb.	Boyluca
<i>Orthilia secunda</i> (L.) Hause	Keklikdüğmesi	<i>Galium rotundifolium</i> L.	Koru yoğurtotu
<i>Rhododendron ponticum</i> L.	Kumar	<i>Galium tenuissimum</i> Bieb.	Yoz iplikçik
<i>Vaccinium arctostaphylos</i> L.	Likarpa	<i>Galium tricornutum</i> Dandy	Havotu
<i>Vaccinium myrtillus</i> L.	Ayüzümü	<i>Galium verum</i> L.	Boyalık
<i>Erica manipuliflora</i> Salisb.	Püren	<i>Galium verum</i> L.	Sarı yoğurtotu
<i>Chrozophora tinctoria</i> (L.) A.Juss.	Siğilotu	<i>Rubia peregrina</i> L.	Yabani kökboya
<i>Euphorbia aleppica</i> L.	Haşul	<i>Rubia tinctorum</i> L.	Kökboyası
<i>Euphorbia amygdaloides</i> L.	Zerana	<i>Sherardia arvensis</i> L.	Gökörenotu
<i>Euphorbia apios</i> L.	Fiçiotu	<i>Dictamnus albus</i> L.	Gazelotu
<i>Euphorbia chamaesyce</i> L.	Şebrem	<i>Ruta montana</i> (L.) L.	Yabani sedefotu

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Euphorbia cyparissias</i> L.	Servi sütleğen	<i>Ruta thesioides</i> Fisch. ex DC.	Kır sedefotu
<i>Euphorbia falcata</i> L.	Eğri sütleğen	<i>Populus alba</i> L.	Ak kavak
<i>Euphorbia falcata</i> L.	Eğri sütleğen	<i>Populus nigra</i> L.	Karakavak
<i>Euphorbia helioscopia</i> L.	Feribanotu	<i>Populus tremula</i> L.	Titrek kavak
<i>Euphorbia herniariifolia</i> Willd.	Boncuk sütleğeni	<i>Salix alba</i> L.	Ak söğüt
<i>Euphorbia hirsuta</i> L.	Kıllı sütleğen	<i>Salix caprea</i> L.	Sorgun
<i>Euphorbia myrsinites</i> L.	Deli sütleğen	<i>Salix cinerea</i> L.	Boz söğüt
<i>Euphorbia palustris</i> L.	Su sütleğeni	<i>Salix elaeagnos</i> Scop.	İğde söğütü
<i>Euphorbia pannonica</i> Host	Macar sütleğeni	<i>Salix triandra</i> L.	Dağ söğüdü
<i>Euphorbia peplus</i> L.	Bahçe sütleğeni	<i>Osyris alba</i> L.	Moracak
<i>Euphorbia petrophila</i> C.A.Mayer	Taş sütleğeni	<i>Viscum album</i> L.	Ökseotu
<i>Euphorbia platyphyllos</i> L.	Koca sütleğen	<i>Viscum album</i> L.	Gökmar güvelliği
<i>Euphorbia rigida</i> M.Bieb.	Sütleğen	<i>Acer campestre</i> L.	Ovaakçaağacı
<i>Euphorbia seguieriana</i>	Ekin sütleğeni	<i>Acer heldreichii</i> Orph. ex Boiss	Kafkas akçaağacı
<i>Euphorbia seguieriana</i> Necker	Tasmaotu	<i>Acer palmatum</i> C.P. Thunberg ex A. Murray	Japon akçaağacı
<i>Euphorbia stricta</i> L.	Katı sütleğen	<i>Acer platanoides</i> L.	Çınar akçaağacı
<i>Euphorbia taurinensis</i> All.	Tilki sütleğeni	<i>Acer hyrcanum</i> Fisch. & C.A.Mey.	Taraklık ağacı
<i>Mercurialis annua</i> L.	Parşen	<i>Saxifraga rotundifolia</i> L.	Benli taşkıran
<i>Albizia julibrissin</i> Durazz.	Gülbrişim	<i>Antirrhinum majus</i> L.	Vakvak çiçeği
<i>Alhagi maurorum</i> Medik.	Aguldikeni	<i>Bartsia trixago</i> L.	Karaballıbaba
<i>Anthyllis hermanniae</i> L.	Akıllıgeven	<i>Odontites vulgaris</i> Moench	Davunotu
<i>Anthyllis vulneraria</i> L.	Çobangülü	<i>Rhinanthus angustifolius</i> C.C.Gmel	Horozotu
<i>Astragalus andrachnaefolius</i> Fenzl	Çakılgeveni	<i>Scrophularia canina</i> L.	İtsıracaotu
<i>Astragalus angustifolius</i> Lam.	Keçiyeveni	<i>Scrophularia scopolii</i> [Hoppe ex] Pers.	Elköpürten
<i>Astragalus brachypterus</i> Fischer	Kuşgeveni	<i>Scrophularia umbrosa</i> Dumort.	Su kestereotu
<i>Astragalus glycyphyllos</i> L.	Dev geven	<i>Scrophularia xanthoglossa</i> Boiss.	Serkele
<i>Astragalus hamosus</i> L.	Koçboynuzu	<i>Verbascum bithynicum</i> Boiss.	Koca sığırkuyruğu
<i>Astragalus hirsutus</i> Vahl.	Tüylügeven	<i>Verbascum blattaria</i> L.	Tutan sığırkuyruğu
<i>Astragalus macrocephalus</i> Willd.	Sarıponpon	<i>Verbascum bugulifolium</i> Lam.	Riva sığırkuyruğu
<i>Astragalus mesogitanus</i> Boiss.	Aydın geveni	<i>Verbascum cheiranthifolium</i> Boiss.	Bozkulak
<i>Astragalus micropterus</i> Fischer	Serçegeveni	<i>Verbascum degenii</i> Hal.	Sahil sığırkuyruğu
<i>Astragalus onobrychis</i> L.	Korungageveni	<i>Verbascum flavidum</i> Freyn & Bornm.	Altuni sığırkuyruğu
<i>Astragalus pendulus</i> DC.	Sırık geveni	<i>Verbascum glomeratum</i> Boiss.	Sığırkulağı
<i>Astragalus ponticus</i> Pall	Zümrangeveni	<i>Verbascum lasianthum</i> Boiss. ex Benth.	Yünlü sığırkuyruğu

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Astragalus vulnerariae</i> DC.	Civcivotu	<i>Verbascum orientale</i> (L.) All.	İbrahimotu
<i>Astragalus wiedemannianus</i> F.B.Fisch.	Karın geveni	<i>Verbascum sinuatum</i> L.	Bodanotu
<i>Bituminaria bituminosa</i> (L.) C.H.Stirt.	Asfaltotu	<i>Verbascum speciosum</i> Schrader	Zelve
<i>Caesalpinia gilliesii</i> (Hook) D.Dietr.	Zamparabıyığı	<i>Verbascum bombyciferum</i> Boiss.	İpek sığırkuyruğu
<i>Colutea cilicica</i> Boiss. & Bal.	Patlangaç	<i>Verbascum lachnopus</i> Hub.-Mor.	Havlı sığırkuyruğu
<i>Coronilla scorpioides</i> (L.) W.D.J.Koch	Akrep burçağı	<i>Ailanthus altissima</i> (Mill.) Swingle	Kokarağaç
<i>Cytisus austriacus</i> L.	Koru keçitirfılı	<i>Smilax aspera</i> L.	Gıcırdiken
<i>Cytisus hirsutus</i> L.	Keçi tırfılı	<i>Smilax excelsa</i> L.	Dikenucu
<i>Cytisus pygmaeus</i> Willd.	Cüce keçitirfılı	<i>Atropa belladonna</i> L.	Güzelvratotu
<i>Cytisus scoparius</i> (L.) Link	Kuşçubuğu	<i>Datura stramonium</i> L.	Boruçiçeği
<i>Dorycnium graecum</i> (L.) Ser.	Ak kaplanotu	<i>Hyoscyamus niger</i> L.	Banotu
<i>Dorycnium pentaphyllum</i> Scop.	Zehirli yonca	<i>Hyoscyamus reticulatus</i> L.	Kumacıkotu
<i>Dorycnium pentaphyllum</i> Scop.	Kaplanotu	<i>Lycium chinense</i> Mill.	Termiye çalısı
<i>Dorycnium rectum</i> (L.) Ser.	Deli kaplanotu	<i>Nicotiana tabacum</i> L.	Tütün
<i>Galega officinalis</i> L.	Keçisedefi	<i>Physalis alkekengi</i> L.	Güveyfeneri
<i>Genista aucheri</i> Boiss.	Bayır borcağı	<i>Solanum alatum</i> Moench	Karagöğündürme
<i>Genista januensis</i> Viv.	Geyik borcağı	<i>Solanum decipiens</i> Opiz	Eceavlus
<i>Genista sessilifolia</i> DC.	Borcak	<i>Solanum dulcamara</i> L.	Sofur
<i>Genista tinctoria</i> L.	Boyacı katırtırnağı	<i>Solanum luteum</i> Mill.	Damat sirkeni
<i>Glycyrrhiza glabra</i> L.	Meyan	<i>Solanum americanum</i> Mill.	İtüzümü
<i>Hedysarum varium</i> Willd.	Batalak	<i>Staphylea pinnata</i> L.	Ağızlıkçalısı
<i>Hippocrepis emerus</i> (L.) Lassen	Gevrecik	<i>Styrax officinalis</i> L.	Ayıfındığı
<i>Hippocrepis unisiliquosa</i> L.	Atnalı	<i>Tamarix parviflora</i> DC.	Deli ılgın
<i>Hymenocarpus circinnatus</i> (L.) Savi	Pulluot	<i>Tamarix smyrnensis</i> Bunge	İlgın
<i>Lathyrus annuus</i> L.	Dağdırılcısı	<i>Taxus baccata</i> L.	Porsuk
<i>Lathyrus aphaca</i> L.	Sarı burçak	<i>Thelypteris palustris</i> (A.Gray) Schott	Karakız eğreltisi
<i>Lathyrus aureus</i> (Steven) D. Barandza	Koru mürdümüğü	<i>Oreopteris limbosperma</i> (All.) Holub	İfteri
<i>Lathyrus cicera</i> L.	Colban	<i>Daphne oleoides</i> Schreb.	Gövçek
<i>Lathyrus clymenum</i> L.	Fafulyas	<i>Daphne pontica</i> L.	Sırımağu
<i>Lathyrus digitatus</i> (Bieb.) Fiori	Tavşankanı	<i>Thymelaea passerina</i> (L.) Coss. & Germ.	Çekem
<i>Lathyrus hirsutus</i> L.	Kaba mürdümük	<i>Daphne sericea</i> Vahl	Tavukbüzüğü
<i>Lathyrus laxiflorus</i> (Desf.) O. Kuntze	Deli burçak	<i>Sparganium erectum</i> L.	Şiritotu
<i>Lathyrus nissolia</i> L.	Çimen burçak	<i>Typha angustifolia</i> L.	Saz
<i>Lathyrus palustris</i> L.	Dere şokılı	<i>Typha domingensis</i> Pers.	Şeytanmumu
<i>Lathyrus pratensis</i> L.	Yılgürülül	<i>Typha latifolia</i> L.	Cil
<i>Lathyrus sativus</i> L.	Mürdümük	<i>Ulmus glabra</i> Hudson	Dağ karaağacı
<i>Lathyrus tukhtensis</i> Czeck.	Kuşbaklası	<i>Ulmus laevis</i> Pallas	Hercai karaağaç
<i>Lathyrus undulatus</i> Boiss.	İstanbul nazendes	<i>Ulmus minor</i> Miller	Ova karaağacı

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Lathyrus venetus</i> (Miller) Wohlf.	Ebem burçağı	<i>Parietaria judaica</i> L.	Duvar fesleğeni
<i>Lotononis genistoides</i> (Fenzl) Benth.	Başborcak	<i>Urtica dioica</i> L.	Isırgan
<i>Lotus aegaeus</i> (Gris.) Boiss.	Nohudak	<i>Urtica urens</i> L.	Cılağan
<i>Lotus angustissimus</i> L.	Kurtlu ot	<i>Verbena officinalis</i> L.	Mineçiçeği
<i>Lotus corniculatus</i> L.	Gazalboynuzu	<i>Viola alba</i> Besser	Meşe menekşesi
<i>Lotus corniculatus</i> L.	Gazalboynuzu	<i>Viola gracilis</i> Sibth. & Sm.	Kır menekşesi
<i>Lotus palustris</i> Willd.	Su gazalboynuzu	<i>Viola kitaibeliana</i> Roem.&Schult	Yabani menekşe
<i>Lupinus angustifolius</i> L.	Acı bakla	<i>Viola occulta</i> Lehm.	Saklı menekşe
<i>Medicago biflora</i> (Griseb.) E.Small	İkizyonca	<i>Viola odorata</i> L.	Kokulu menekşe
<i>Medicago falcata</i> L.	Kart yonca	<i>Viola reichenbachiana</i> Jord. ex Bor.	Kayın menekşesi
<i>Medicago lupulina</i> L.	Bitçikotu	<i>Viola sieheana</i> Becker	Çayır menekşesi
<i>Medicago marina</i> L.	Sahilyoncası	<i>Viola suavis</i> Bieb.	Akgöz menekşe
<i>Medicago minima</i> (L.) Bart.	Gurnik	<i>Parthenocissus quinquefolia</i> (L.) Planchon	Amerikan sarmaşığı
<i>Medicago monantha</i> C.A.Mey.	Dağ gurniği	<i>Vitis sylvestris</i> C.C.Gmel.	Deli asma
<i>Medicago orbicularis</i> (L.) Bart.	Paralık	<i>Vitis vinifera</i> L.	Asma
<i>Asphodeline lutea</i> (L.) Reichb.	Sarı çiriş	<i>Asphodeline damascena</i> (Boiss.) Baker	Çekiçlik
<i>Tribulus terrestris</i> L.	Çobançökerten		

Tablo 29 .Sakarya İli Flora Türleri

Fotoğraf 110. E. Telmateia - Consilida regalis

Fotoğraf 111. *C. maritima* - *Viola alba*

Fotoğraf 112. *Geranium lucidum* - *Tribulus terrestris*

Fotoğraf 113. *Otanthus maritimus* - *Campanula persicifolia*

Fotoğraf 114. *Andrachne telephioides* - *Lycium chinese*

3.8.9.2. Fauna

Fauna zenginliği ve yaban hayatı tabiat turizmini destekleyen en önemli öğelerden birisidir. Fauna bakımından zengin alanlar özellikle fauna ve kuş gözlemcileri, tabiat yürüyüşleri tarafından tercih edilme sebebidir. Tabiat turizminin yoğun olduğu bölgeler incelendiğinde fauna bakımından daha zengin olduğu görülür.

İlde, tabii bitki örtüsü ve su kaynaklarının bolluğu, yabanıl hayatı güçlendirmiştir. Güney ve doğudaki ormanlarla kaplı dağlık kesimlerde yaban domuzu, karaca, ayı ve geyik, göl kıyılarındaki sazlık ve bataklıklarla, Karadeniz kıyısındaki koylar ve vadi boylarında keklik, çulluk, yaban ördeği, bıldırcın, güvercin ve sülün yaşamaktadır. İlin hemen tümünde tilki, çakal, kurt, tavşan ve bazı yırtıcı kuşlara rastlanmaktadır.

Sakarya ilinin Karasal ve İç Su Ekosistemleri Biyolojik Çeşitlilik Envanter ve İzleme işi kapsamında Sakarya Orman ve Su İşleri Şube Müdürlüğümüze sunulan 2. Ara rapor sonucunda elde edilen fauna verileri aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Sakarya ili memeli hayvan türleri **Fotoğraf 115**, **Fotoğraf 116**, **Fotoğraf 117**, **Fotoğraf 118**, **Fotoğraf 119**, **Fotoğraf 120**'de görülmektedir.

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
Vulpes vulpes	Tilki	Myotis daubentonii	Su Yarasası
Canis aureus	Çakal	Crocodylus suaveolens	Sivriburunlu Bahçe Faresi

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Felis silvestris</i>	Yabani Kedi	<i>Nannospalax leucodon</i>	Beyaz Dişli Körfare
<i>Mustela nivalis</i>	Gelincik	<i>Barbastella barbastellus</i>	Basık Burunlu Yarasa
<i>Martes foina</i>	Kaya Sansarı	<i>Felis chaus</i>	Saz Kedisi
<i>Meles meles</i>	Porsuk	<i>Mus domesticus</i>	Siyah Ev Faresi
<i>Lutra lutra</i>	Su samuru	<i>Canis lupus</i>	Kurt
<i>Ursus arctos</i>	Ayı	<i>Lynx lynx</i>	Vaşak
<i>Capreolus capreolus</i>	Karaca	<i>Rhinolophus hipposideros</i>	Küçük Nalburunlu Yarasa
<i>Cervus elaphus</i>	Kızıl Geyik	<i>Rhinolophus euryale</i>	Akdeniz Nalburunlu Yarasa
<i>Sus scrofa</i>	Domuz	<i>Rhinolophus mehelyi</i>	Mehelyi'nin Nalburunlu Yarasa
<i>Eptesicus serotinus</i>	Geniş Kanatlı Yarasa	<i>Rhinolophus blasii</i>	Blasius Nalburunlu Yarasa
<i>Myotis myotis</i>	Farekulaklı Büyük Yarasa	<i>Myotis blythii</i>	Fare Kulaklı Küçük Yarasa
<i>Nyctalus noctula</i>	Akşamcı Yarasa	<i>Myotis emarginatus</i>	Kirpikli Yarasa
<i>Pipistrellus savii</i>	Savi'nin Cüce Yarasa	<i>Myotis mystacinus</i>	Bıyıklı Yarasa
<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	Cüce Yarasa	<i>Myotis capaccinii</i>	Uzunayaklı Yarasa
<i>Pipistrellus kuhlii</i>		<i>Miniopterus schreibersi</i>	Uzun Kanatlı Yarasa
<i>Talpa levantis</i>	Köstebek	<i>Erinaceus concolor</i>	Kirpi
<i>Arvicola terrestris</i>	Susıçanı	<i>Sorex volnuchini</i>	Sivriburunlu Fare
<i>Microtus subterraneus</i>	Yaygın Orman Tarla Faresi	<i>Neomys anomalus</i>	Sivriburunlu Bataklık Faresi
<i>Dryomys nitedula</i>	Hasancık - Bahçe Uyuru	<i>Crocidura leucodon</i>	Sivriburunlu Bahçe Faresi
<i>Glis glis</i>	Yediuyur	<i>Clethrionomys glareolus</i>	Kızıl Orman Faresi
<i>Muscardinus avellanarius</i>	Fındık Faresi	<i>Cricetulus migratorius</i>	Cüce Avurtlak
<i>Rattus rattus</i>	Çatı Sıçanı	<i>Microtus hartingi</i>	Batı Anadolu Tarla Faresi
<i>Rattus norvegicus</i>	Göçmen Sıçan	<i>Microtus levis</i>	Çayır Tarla Faresi
<i>Apodemus flavicollis</i>	Sarı Göğüslü Orman Faresi	<i>Apodemus mystacinus</i>	Orman Kayalık Faresi
<i>Mus macedonicus</i>		<i>Apodemus uralensis</i>	Küçük Orman Faresi
<i>Sciurus anomalus</i>	Anadolu Sincabı	<i>Sciurus vulgaris</i>	Kızıl Sincap
<i>Lepus europaeus</i>	Yabani Tavşan	<i>Myotis nattereri</i>	Nattereri'nin Yarasa
<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>	Büyük Nalburunlu Yarasa	<i>Pipistrellus nathusii</i>	Sert Derili Yarasa

Tablo 30. Sakarya İli Memeli Hayvan Türleri

Fotoğraf 115. *Ursus arctos* (Ayı) - *Vulpes vulpes* (Tilki)

Fotoğraf 116. *Nannospalax leucodon* (Beyaz Dişli Körfare) - *Microtus levis* (Çayır Tarla Faresi)

Fotoğraf 117. *Myotis myotis* (Farekulaklı Büyük Yarasa) - *Mustela nivalis* (Gelincik)

Fotoğraf 118. Cervus elaphus (Kızıl Geyik) - Sciurus vulgaris (Kızıl Sincap)

Fotoğraf 119. Felis chaus (Saz Kedisi) - Lutra lutra (Su Samuru)

Fotoğraf 120. Lynx lynx (Vaşak) - Lepus europaeus (Yabani Tavşan)

TÜR	TURKCE ADI	TÜR	TURKCE ADI
Circus aeruginosus	Kızıl Tuynun	Anthus trivialis	Ağaç İncir kuşu
Circus cyaneus	Gökçe Tuynun	Motacilla cinerea	Dağ Kuyruksallayanı
Buteo buteo	Bayağı Şahin	Motacilla flava	Sarı Kuyruksallayan
Haliaeetus albicilla	Akkuyruk	Motacilla alba	Ak Kuyruksallayan
Accipiter brevipes	Yoz Atmaca	Muscicapa striata	Benekli Sinekkapan
Accipiter gentilis	Çakır Kuşu	Ficedula parva	Küçük Sinekkapan
Accipiter nisus	Bayağı Atmaca	Ficedula hypoleuca	Kara Sinekkapan
Circaetus gallicus	Yılan Kartalı	Ficedula albicollis	Halkalı Sinekkapan
Buteo rufinus	Kızıl Şahin	Oriolus oriolus	Sarıasma
Aquila chrysaetos	Kaya kartalı	Parus ater	Çam Baştankarası
Aquila heliaca	Şah kartal	Parus major	Büyük Baştankara
Pernis apivorus	Arı Şahini	Parus caeruleus	Mavi Baştankarası
Milvus migrans	Kara Çaylak	Parus palustris	Bataklık Baştankarası
Aegithalos caudatus	Bayağı Uzunkuyruk	Parus lugubris	Dağ Baştankarası
Melanocorypha calandra	Boğmaklı Tarlakuşu	Passer domesticus	Bayağı Serçe
Melanocorypha leucoptera	Akkanat Tarlakusu	Passer hispaniolensis	Söğüt Serçesi
Eremophila alpestris	Kulaklı Tarlakusu	Passer montanus	Ağaç Serçesi
Calandrella rufescens	Küçük Bozkır toygarı	Phalacrocorax carbo	Karabatak
Galerida cristata	Tepeli Toygar	Phalacrocorax pygmeus	Küçük Karabatak
Alauda arvensis	Tarla Kuşu	Perdix perdix	Çil Keklik
Lullula arborea	Orman Toygarı	Coturnix coturnix	Bıldırcın
Alcedo atthis	Bayağı Yalıçapkını	Dendrocopos major	Gökmar Ağaçkakanı
Cygnus cygnus	Ötücü Kuğu	Dendrocopos medius	Ortanca Ağaçkakan
Anser fabalis	Tarla Kazı	Dendrocopos syriacus	Alaca Ağaçkakan
Anser albifrons	Akalınlı Büyük Sakarca Kazı	Dryocopus martius	Karaağaçkakan
Anser anser	Boz Kazı	Picus viridis	Yeşil ağaçkakan
Cygnus olor	Sessiz Kuğu	Dendrocopos minor	Küçük Ağaçkakan
Tadorna tadorna	Suna	Podiceps cristatus	Bahri
Anas platyrhynchos	Yeşilbaş	Phalacrocorax auritus	Kulaklı Karabatak
Anas crecca	Çamurcun	Podiceps grisegena	Kızıl Boyunlu Batağan
Anas acuta	Kılkuyruk	Tachybaptus ruficollis	Küçük Batağan
Anas clypeata	Bayağı Kaşıkçaga	Podiceps nigricollis	Kara Boyunlu Batağan
Anas strepera	Boz Ördek	Prunella modularis	Bayağı Dağ Bülbülü
Netta rufina	Macar Ördęi	Gallinula chloropus	Saz Tavuğu
Aythya ferina	Elmabaş Patka	Fulica atra	Sakarmeke
Anas penelope	Fiyu	Rallus aquaticus	Su Kılavuzu
Branta ruficollis	Sibirya Kazı	Himantopus himantopus	Uzunbacak
Aythya nyroca	Pasbaş Patka	Recurvirostra avosetta	Kılıççaga
Aythya fuligula	Tepeli Patka	Remiz pendulinus	Bayağı Çulha Kuşu
Bucephala clangula	Altıngöz	Tringa hypoleucos	Dere Dödükcünü
Mergellus albellus	Sütlabi	Calidris minuta	Küçük Kum Kuşu

TÜR	TURKCE ADI	TÜR	TURKCE ADI
TÜR	TURKCE ADI	TÜR	TURKCE ADI
Apus apus	Ebabil	Tringa stagnatilis	Bataklık Kızılbaçağı
Apus melba	Ak Karınlı Ebabil	Tringa totanus	Kızılbacak
Ardea cinerea	Gri Balıkçıl	Gallinago gallinago	Su Çulluğu
Casmerodius alba	Büyük Ak Balıkçıl	Limicola falcinellus	Genişgaga Balçıkkuşu
Botaurus stellaris	Balaban	Scolopax rusticola	Avrasya Çulluğu
Bubulcus ibis	Öküz Balıkçılı	Calidris ferruginea	Kızılkumkuşu
Ardeola ralloides	Alaca Balıkçıl	Calidris alpina	Kara Karınlı Kumkuşu
Egretta garzetta	Küçük Ak Balıkçıl	Tringa ochropus	Yeşil Düdükçün
Ixobrychus minutus	Küçük Balaban	Tringa glareola	Orman Düdükçünü
Nycticorax nycticorax	Gece Balıkçılı	Sitta europaea	Bayağı Sıvacı Kuşu
Ardea purpurea	Erguvani Balıkçıl	Sitta krueperi	Küçük Sıvacı Kuşu
Caprimulgus europaeus	Çoban Aldatan	Athene noctua	Kukumav
Charadrius dubius	Halkalı Küçük Cılibit	Strix aluco	Alaca Baykuş
Pluvialis squatarola	Gümüş Yağmurcun	Asio otus	Kulaklı Orman Baykuşu
Charadrius hiaticula	Halkalı Cılibit	Bubo bubo	Bayağı Puhu
Ciconia ciconia	Leylek	Sturnus roseus	Pembe Sığırcık
Ciconia nigra	Kara Leylek	Sturnus vulgaris	Sığırcık
Columba livia	Kaya Güvercini	Acrocephalus scirpaceus	Saz Kamışçını
Streptopelia decaocto	Kumru	Acrocephalus arundinaceus	Büyük Kamışçın
Streptopelia senegalensis	Küçük Kumru	Hippolais olivetorum	Zeytinlik Mukallidi
Columba oenas	Gökçe Güvercin	Hippolais icterina	Sarı Mukallit
Streptopelia turtur	Üveyik	Sylvia hortensis	Karayüzlü Ötleğen
Coracias garrulus	Gökkuzgun	Sylvia atricapilla	Karabaş Ötleğen
Pica pica	Avrupa Saksıkanı	Phylloscopus sibilatrix	Orman Çıvgını
Corvus corone corone	Kara Leş Kargası	Phylloscopus collybita	Bayağı Çıvgın
Corvus monedula	Küçük Karga	Phylloscopus trochilus	Söğüt Bülbülü
Corvus frugilegus	Ekin Kargası	Hippolaus pallida	Ak Mukallit
Corvus corone cornix	Leş Kargası	Sylvia borin	Boz Ötleğen
Garrulus glandarius	Bayağı Alakarga	Sylvia communis	Akgerdanlı Ötleğen
Corvus corax	Bayağı Kuzgun	Sylvia curruca	Küçük Akgerdan
Cuculus canorus	Bayağı Guguk	Sylvia melanocephala	Maskeli Ötleğen
Emberiza hortulana	Bayağı Kiraz Kuşu	Phylloscopus bonelli	Boz çıvgın
Emberiza melanocephala	Kara Başlı Kiraz Kuşu	Cettia cetti	Kamışbülbülü
Emberiza cia	Kaya Kiraz Kuşu	Locustella luscinioides	Bataklık Kamışçını
Emberiza citrinella	Sarı Kiraz Kuşu	Plegadis falcinellus	Çeltikci parlak ibis
Falco tinnunculus	Bayağı Kerkenez	Platalea leucorodia	Bayağı kaşıkçı
Falco peregrinus	Gökdoğan	Turdus merula	Karatavuk
Fringilla coelebs	Bayağı İspinoz	Turdus iliacus	Kızıl Ardıç Kuşu

TÜR	TURKCE ADI	TÜR	TURKCE ADI
Carduelis carduelis	Saka Kuşu	Locustella megarhynchos	Bülbül
TÜR	TURKCE ADI	TÜR	TURKCE ADI
Fringilla montifringilla	Dağ İspinozu	Oenanthe oenanthe	Kuyrukkakan
Carduelis spinus	Kara Başlı İskete	Oenanthe finschii	Kaya Kuyrukkakanı
Loxia curvirostra	Bayağı Çaprazgaga	Oenanthe isabellina	Toprakrengi Kuyrukkakan
Coccothraustes coccothraustes	Bayağı Kocabaş	Saxicola rubetra	Kahvegerdantarlakusu
Serinus serinus	Küçük İskete	Phoenicurus phoenicurus	Kızılkuyruk
Gavia arctica	Kara Gerdanlı Dalgıç	Phoenicurus ochruros	Karaev Kızılkuyruk
Hirundo rustica	Kır Kırlangıcı	Luscinia luscinia	Alacagöğüs Bülbül
Hirundo daurica	Kızıl Kırlangıç	Erithacus rubecula	Narbülbülü
Riparia riparia	Kıyı Kırlangıcı	Cercotrichas galactotes	Kızıl Çalibülbülü
Lanius collurio	Kızıl Sırtlı Örümcek Kuşu	Turdus philomelos	Öter Ardiç Kuşu
Larus melanocephalus	Akdeniz Martısı	Turdus pilaris	Tarla Ardiç Kuşu
Larus minutus	Küçük Martı	Turdus viscivorus	Ökse Ardiç Kuşu
Larus ridibundus	Karabaş Martı	Upupa epops	İbibik
Larus genei	İnce gagalı Martı	Limosa limosa	Çamur Çulluğu
Rissa tridactyla	Üçparmak Martı	Falco eleonora	Adaodoğanı
Larus argentatus	Kuzey Gümüş Martısı	Falco columbarius	Bozdoğan
Larus canus	Küçük Gümüş Martı	Pandion haliaetus	Balık Kartalı
Larus cachinnans	Gümüş Martı	Oxyura leucocephala	Dikkuyruk
Sterna hirundo	Bayağı Sumru	Carduelis chloris	Florya
Larus fuscus	Kara Sırtlı Martı	Acrocephalus melanopogon	Bıyıklı Kamışçın
Larus michahellis	Gümüş Martı	Limosa lapponica	Kıyı Çamur Çulluğu
Merops apiaster	Avrupa Arı Kuşu	Philomachus pugnax	Döğüşkenkuş
Anthus campestris	Kır İncir kuşu	Anthus spinoletta	Dağ İncir kuşu

Tablo 31. Sakarya İli Kuş Türleri

Sakarya ili kuş türleri Fotoğraf 121, Fotoğraf 122, Fotoğraf 123, Fotoğraf 124, Fotoğraf 125’de görülmektedir.

Fotoğraf 121. *Egretta garzetta* - Küçük Ak Balıkçıl ve *Ardea cinerea* - Gri Balıkçı

Fotoğraf 122. *Accipiter nisus* – Bayağı Atmaca ve *Alcedo atthis* – Bayağı Yalı Çapkını

Fotoğraf 123. *Neophron percnopterus* – Büyük Akbalı ve *Buteo rufinus* – Kızıl Şahin

Fotoğraf 124. Branta ruficollis – Sibirya Kazı ve Galerida cristata – Tepeli Toygar

Fotoğraf 125. Streptopelia turtur – Üveyik Kuşu ve Anas platyrhynchos – Yeşilbaş

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
Emys orbicularis	Benekli kaplumbağa	Ablepharus kitaibelii	İnce kertenkele
Mauremys rivulata	Balkan çizgili kaplumbağası	Coronella austriaca	Avusturya yılanı
Testudo graeca	Tosbağa	Dolichophis caspius	Hazer yılanı
Anguis fragilis	Yılan kertenkele	Eirenis modestus	Uysal yılan
Pseudopus apodus	Oluklu kertenkele	Elaphe sauromates	Sarı yılan
Hemidactylus turcicus	Geniş parmaklı kertenkele	Malpolon insignitus	Çukurbaşı yılan
Mediodactylus kotschy	İnce parmaklı kertenkele	Natrix natrix	Yarı sucul yılan
Darevskia rudis	Trabzon kertenkelesi	Natrix tessellata	Su yılanı
Lacerta trilineata	İri yeşil kertenkele	Platycephalus najadum	İnce yılan
Lacerta viridis	Yeşil kertenkele	Zamenis longissimus	Eskülap yılanı
Ophisops elegans	Tarla kertenkelesi	Zamenis situla	Ev yılanı
Podarcis muralis	Duvar kertenkelesi	Montivipera xanthina	Şeritli engerek
Podarcis siculus	İstanbul kertenkelesi	Pelias barani	Baran engereği
Podarcis tauricus	Trakya kertenkelesi	Vipera ammodytes	Boynuzlu engerek

Tablo 32. Sakarya İli Sürüngen Türleri

Sakarya ili kertenkele türleri Fotoğraf 126, Fotoğraf 127’de görülmektedir.

Fotoğraf 126. *Emys orbicularis* (Benekli Kaplumbağa) ve *Pseudopus apodus* (Oluklu Kertenkele)

Fotoğraf 127. *Testudo graeca* (Tosbağa) ve *Podarcis tauricus* (Trakya kertenkelesi)

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Lissotriton vulgaris</i>	Küçük Semender	<i>Bombina bombina</i>	Kırmızılı Kurbağa
<i>Lissotriton vulgaris</i>	-	<i>Bombina bombina</i>	-
<i>Ommatotriton ophryticus</i>	Şeritli Karadeniz Semenderi	<i>Hyla orientalis</i>	Oriental Ağaç Kurbağası, Ağaç Kurbağası
<i>Ommatotriton ophryticus</i>	-	<i>Pelobates syriacus</i>	Toprak Kurbağası
<i>Triturus cristatus</i>	-	<i>Rana dalmatina</i>	Çevik Kurbağa
<i>Ommatotriton vittatus</i>	Şeritli Semender	<i>Rana macrocnemis</i>	Uludağ Kurbağası
<i>Triturus ivanbureschi</i>	Pürtüklü Semender	<i>Pelophylax ridibundus</i>	Ova Kurbağası, Bataklık Kurbağası
<i>Bufo viridis</i>	Gece Kurbağası	<i>Bufo bufo</i>	Siğilli Kurbağa

Tablo 33. Sakarya İli Çiftyaşar Türleri

Sakarya ili çiftyaşar türleri Fotoğraf 128 ve Fotoğraf 129’de görölmektedir.

Fotoğraf 128. *Bombina bombina* (Kırmızı Kurbağa) ve *Triturus ivanbureschi* (Pürtüklü Semender)

Fotoğraf 129. *Bufo bufo* (Siğilli Kurbağa) ve *Pelobates syriacus* (Toprak Kurbağası)

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
<i>Acipenser gueldenstaedtii</i>	Mersin balığı	<i>Gobio gobio</i>	Dere kayabalığı
<i>Acipenser stellatus</i>	Mersin balığı	<i>Phoxinus phoxinus</i>	Ot balığı
<i>Acipenser sturio</i>	Mersin balığı	<i>Rhodeus amarus</i>	Acıbalık
<i>Anguilla anguilla</i>	Yılan balığı	<i>Rutilus rutilus</i>	Kızıl göz
<i>Atherina boyeri</i>	Gümüş balığı	<i>Scardinius erythrophthalmus</i>	Kızılkanat
<i>Lepomis gibbosus</i>	Güneş levreği	<i>Squalius pursakensis</i>	Tatlısu kefali
<i>Alosa maeotica</i>	-	<i>Tinca tinca</i>	Kadife balığı
<i>Clupeonella abraui</i>	-	<i>Vimba vimba</i>	Eğrez
<i>Cobitis vardarensis</i>	Taş Isıran	<i>Esox lucius</i>	Turna balığı
<i>Abramis brama</i>	Tatlısu çipurası	<i>Perca fluviatilis</i>	Tatlısu levreği
<i>Alburnoides bipunctatus</i>	Noktalı inci balığı	<i>Neogobius fluviatilis</i>	Tatlısu kayabalığı
<i>Alburnus chalcoides</i>	Tatlısu kolyozu	<i>Neogobius gymnotrachelus</i>	Tatlısu kayabalığı
<i>Alburnus istanbulensis</i>	Tatlısu kolyozu	<i>Neogobius melanostomus</i>	Tatlısu kayabalığı

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
Luciobarbus escherichi ²	Bıyıklı balık	Proterorhinus marmoratus	Tatlısu kayabalığı
Blicca bjoerkna	Tahtabalığı	Knipowitschia caucasica	Kafkasya kayabalığı
Capoeta baliki ³	İn balığı	Mugil auratus	Kefal
Carassius carassius	Havuz balığı	Oxyneomacheilus angorae ⁷	-
Crassius gibelio	Gümüş sazanı	Gambusia holbrookis	Sivrisinek balığı
Chondrostoma nasus	-	Salmo rizeensis ⁹	Alabalık
Cyprinus carpio	Sazan	Oncorhynchus mykiss	Gökkuşağı alabalığı
Silurus glanis	Yayın balığı	Syngnathus abaster ¹⁰	Deniz iğnesi

Tablo 34. Sakarya İli Balık Türleri

Fotoğraf 130. Atherina boyeri (Gümüş Balığı)

Fotoğraf 131. Crassius gibelio (Gümüş Sazanı)

Fotoğraf 132. *Lepomis gibbosus* (Güneş Levreği)

Fotoğraf 133. *Acipenser gueldenstaedtii* (Mersin Balığı)

Fotoğraf 134. *Cyprinus carpio* (Sazan)

Fotoğraf 135. *Silurus glanis* (Yayın Balığı)

Sakarya ili balık türleri Fotoğraf 130, Fotoğraf 131, Fotoğraf 132, Fotoğraf 133, Fotoğraf 134 ve Fotoğraf 135’da görülmektedir.

3.8.10. Yerleşim Alanları ve Nüfus

Sakarya ilinin yüzölçümü 4.817 km² olup, doğudan Düzce İli ve Akçakoca ilçesi, güney doğudan Bolu’nun; Göynük ile Mudurnu İlçeleri, güneyden Bilecik’in Gölpazarı ve Osmaneli ilçeleri, batıdan Kocaeli’nin; Kandıra, merkez ve Gölçük ilçeleri, kuzeyden ise Karadeniz ile çevrilidir. Toplam 16 ilçe ve 664 Mahalleden oluşmaktadır. 2015 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

verilerine göre nüfusu 953.181 kişi, ortalama nüfus yoğunluğu ise 197 kişi/km² ve yıllık nüfus artış hızı ise %21,7'dir (*Sakarya Valiliği*).

3.8.11. Tarım ve Hayvancılık

Sakarya ili ekonomisi içerisinde tarım sektörü önemli bir paya sahiptir. Sakarya ili topraklarının yaklaşık %50'si tarım toprağıdır. Ancak ilde arazilerin küçük ve parçalı olması ilin tarımsal geleceğinde sebzeçilik sektörünü ön plana çıkarmaktadır. Sebzeçilik, meyvecilik, fındık yetiştiriciliğı, bağcılık, kavakçılık ve zeytincilik önemli tarım kollarıdır. İlin güneyinde yer alan ilçelerde sebzeçilik yapılır ve çeşitli meyveler yetiştirilir. Orta kesimde başta mısır olmak üzere tarla ziraatı ve sebzeçilik yapılır, kuzeye gidildikçe fındık yetiştiriciliğinin ön plana çıktığı görülmektedir. Tarım alanlarının büyük bir kısmında üretilen mısır, ekim alanları açısından olduğu gibi endüstride kullanımı açısından da önemlidir. Tarla tarımında ağırlıklı olarak yer alan ürünler arasında, mısır ile münavebe bitkisi olarak buğday, endüstri bitkilerinden şeker pancarı ile ayçiçeğı, yumrulu bitkilerden patates ve yem bitkilerinden yonca sayılabilir. Modern tarım teknikleri kullanıldığı için tarımdaki verim yüksektir.

Sakarya ilinin iklim, toprak yapısı bakımından iç ve dış mekân süs bitkileri yetiştiriciliğine uygun olması nedeniyle bu alanda yetiştirici sayısı ve yetiştirme alanı hızla artmaktadır. İstanbul, Kocaeli, Ankara gibi büyükşehir belediyelerinin park ve bahçe düzenlemelerinde Sakarya'da yetiştirilen dış mekân süs bitkilerine yoğun talep bulunmaktadır.

Sakarya ili genelinde hayvancılık yaygın olarak yapılmaktadır. Sakarya kırmızı et, yumurta ve koyun sütü gibi hayvansal ürünler üretiminde önemli illerden biridir. Sakarya'da hayvan başına verim ortalaması ülke ortalamasından yüksektir. Kimi köylerde ipekböcekçiliğı yapılmaktadır.

3.8.12. Sanayi ve Teknoloji

Sakarya'da ekonomik gelişme 19. asır sonlarında Anadolu demiryolunun yapılmasıyla görülür. 1950 başlarında vagon ve şeker fabrikası ile sanâyileşme başlamış; 1960'tan sonra özel sektör yatırımları ile hızını arttırmış; 1970'ten sonra çok faal duruma gelmiştir. Sanâyi daha ziyâde tarım, kereste ve îmalât sanâyii olarak gelişmiştir. 10 ve daha fazla işçi çalıştıran iş yeri 250'ye ve 2-9 kişi çalıştıran iş yeri sayısı 1500'e yaklaşmıştır. Başlıca sanâyi kuruluşları; Şeker, vagon, nişasta, yağ, lâstik, pipo, vinç ve palanga, tel, dişli, otomobil, yedek parça, metal, gıdâ, hayvan

yemi, kimyevî maddeler, kauçuk, orman ürünleri, süt, kiremit, tuğla, mermer, kireç ve ondulin fabrikalarıdır.

3.8.13. Altyapı, Ulaşım, Haberleşme ve Konaklama

Sakarya, karayolu ağının en önemli transit merkezlerinden biridir. Edirne-İstanbul-İzmit istikâmetinden gelen, Ankara-Adana istikâmetine giden E-5 karayolu buradan geçer. E-5 karayolu ise Türkiye'nin en işlek karayoludur. İstanbul-Şile-Kandıra devlet yolu ile Zonguldak-Akçakoca-Karasu devlet yolu Adapazarı'nda birbirine bağlanır.

Eskişehir-Bilecik hattından gelen devlet yolu Adapazarı'nda E-5 karayolu ile birleşir. Ankara-İstanbul otoyolu Sakarya topraklarından geçer. Şehir merkezi bütün ilçelerine asfalt yolla bağlıdır.

İlin havaalanı ve Karadeniz kıyısında limanı yoktur. İzmit Limanından faydalanır. Haydarpaşa'dan gelen Ankara istikâmetine giden demiryolu hattının üzerindedir. İl sınırlarına Sapanca'dan giren demiryolu Arifiye'den güneye Bilecik-Eskişehir-Ankara'ya doğru ilerler. Arifiye ile Adapazarı 8 km'lik bir hat ile birleştirilmiştir. Haydarpaşa-Adapazarı arasında hergün devamlı karşılıklı seferler vardır.

Sakarya'nın şehir Merkezlerine Uzaklığı: Düzce 83 km, Bilecik 99 km, Kocaeli 46 km, Bolu 114 km, Bursa 159 km, İstanbul 148 km, Ankara 305 km, İzmir 501 km'dir.

İl'den ilçelere Olan Ulaşım Olanakları: il'den ilçelere ulaşım karayoluyla sağlanmaktadır.

Sakarya - Akyazı: 32 km

Sakarya - Arifiye: 8 km

Sakarya - Erenler: 8 km

Sakarya - Ferizli: 24 km

Sakarya - Geyve: 36 km

Sakarya - Hendek: 36 km

Sakarya - Karasu: 55 km

Sakarya - Karapürçek: 26 km

Sakarya - Kaynarca: 38 km

Sakarya - Kocaali: 73 km

Sakarya - Pamukova: 46 km

Sakarya - Sapanca: 17 km

Sakarya - Serdivan: 7 km

Sakarya - Söğüt: 17 km

Sakarya - Taraklı: 68 km

Türk Telekom tarafından; telefon şebekesinin genişletilmesi ve iyileştirilmesine yönelik yatırım ve bakım onarım programları sürdürülmekte olup, bu çerçevede direkli havai şebekeler başta il ve ilçe merkezleri olmak üzere tüm Sakarya genelinde belirtilen oranda yeraltından sağlanarak görüntü kirliliği asgariye indirilmiştir. Diğer taraftan santraller arası irtibatları sağlayan fiber optik kablolar da arazi ve yol şartlarının elverdiği durumlarda yine yeraltından çekilmektedir. Yeni yapılacak binalarda bina içi ankastre uygulaması için projelerin kontrolleri yapılmakta, mevcut binalarda da zaman içerisinde oluşmuş ankastre yetersizliği dolayısıyla dışarıda çekilen kabloların görüntü kirliliğini ortadan kaldırmak üzere bina yönetimleri ile görüşülerek ankastrelerin onarımları sağlanmaktadır.

Sakarya ilinde konaklama yapmak isteyenler Best Western Premier Sakarya (5 yıldız), Elmas Garden İNN Otel (5 yıldız), NG Sapanca Wellnes Otel (5 Yıldız), Arya Otel (4 Yıldız), İhlas Kuzuluk Termal Otel (4 Yıldız), Baltürk Otel (4 Yıldız), Sertaç Otel (4 Yıldız), Ramada Otel (4 Yıldız), Ottoman Otel (4 Yıldız), Hotel Limapark (4 Yıldız), Talia Otel (4 Yıldız), İstanbul Otel-Sapanca (3 Yıldız), Grand Otel (3 Yıldız), Seçkin Otel (3 Yıldız) ve Çakırlar Konağı bulunmaktadır.

3.8.14. Madencilik ve Enerji

Sakarya ilinde çeşitli madenler vardır. Ama bunların bir kısmı işletmeye açılmış değildir. İlin en önemli maddenlerinden biri olan demir, Karasu ilçesinin Aktaş köyü çevresinde geniş yataklar meydana getirir. Toplam rezervi 110 milyon tona yaklaşan bu yataklar işletmeye açılabilmiş değildir.

İldeki ikinci önemli madden ise mermerdir. Merkez, Sapanca ve Akyazı ilçelerinde büyük mermer rezervleri vardır. Akyazı-Harmantepe yöresindeki mermer yataklarının rengi, koyu, kırmızıdan menekşeye kadar değişmektedir. Bu yatakların kalınlığı 50-150 m arasındadır.

Büyük bloklar hâlinde çıkarılmaya elverişli olan yataklar iç dekorasyon çalışmaları için çok uygundur. Akyazı-Dokurcum yöresindeki siyah mermerler de kalitelidir. Merkez ilçe-Taşkırsıği yöresinde işletilen 50 milyon m³ toplam rezervli yataklardan siyah mermer çıkarılır. Sapanca-Erdemli köyü yakınlarındaki mermer yatakları da zaman zaman işletilir. Bu yataklardan gri-siyah renkli iki vasıflı mermer çıkarılmaktadır.

Sakarya'da demir ve mermer dışında, bakır, manganez, asbest, talk ve kil yatakları vardır. Hendek ilçesinin Hüseyinşeyh köyü çevresindeki bakır yataklarının rezerv tespit çalışmaları henüz tamamlanmamıştır. Geyve ilçesindeki manganez yatakları % 40 cevher ihtivâ eder. Bu yataklar için işletme ruhsatı alınmış durumdadır. Sakarya'da geniş alanlar kaplayan kil yatakları ise, tuğla ve kiremit yapımında kullanılmak gâyesiyle işletilmektedir. Merkez, Akyazı, Geyve ve Karasu ilçelerindeki kil yataklarının toplam rezervi 100 milyon ton dolayındadır.

Sakarya ilinin su varlığı bakımından zengin kaynak değerlere sahip olmasından dolayı birçok akarsuyun üzerine kurulu hidroelektrik santralleri ile ilin ihtiyaç duyulan elektrik enerjisi karşılanmaktadır. Sakaryada 5 adet Hidroelektrik santrali mevcuttur. Bunun yanı sıra ilimizde 1 adet hidroelektrik ve 3 adet rüzgar enerji santralinin de yapımına devam edilmektedir.

3.9. SAKARYA İLÇELERİ

ADAPAZARI

Bölgede önceleri Britanyalıların, ardından Bizanslıların yaşadıkları bilinmektedir. Öte yandan bilim adamlarının yaptıkları araştırmalara göre, Sakarya Nehri'nin birkaç asır öncesine kadar biri şehrin doğu yakasından geçen bugünkü yatağından, diğeri Beşköprü'nün altından olmak üzere iki farklı koldan aktığı tespit edilmiştir. 1324'de Orhan Gazizamanında Bizanslılar'dan fethedilen yerleşim birimine "Ada Karyesi" (Adaköy) adının verilmesi, söz konusu bilgileri doğrulamaktadır. Halen mevcudiyetini koruyan Orhan Camii, deprem ve yangınlarla mimarisi değişse de, Osmanlı fethi'nin en önemli ayak izlerini taşımaktadır.

Başta Gubarizadeler, Arapzadeler, Abasıyanıkzadeler ve Rençberzadeler olmak üzere 12 aile tarafından kurulan köy, bölgede ziraatın canlanması üzerine pazarıyla ilgi çekmiş, ardından nüfus artmaya başlamış 16. yüzyılda "Ada Nahiyesi"ne dönüşmüş, 18. yüzyılda Kocaeli

vilayetine bağlı “Ada Kazası” adını almıştır.19. yüzyılda bölgenin zirai ve ticari yapısına göre şekillenen yerleşim; Semerciler; Tıgıcılar; Hasırcılar; Papuçcular ve Çıracılar adını taşıyan merkez mahalleler kurulmuş ve ilçe Sakarya Nehri’nin iki kolu arasında kurulan pazarıyla, gerçek bir “Adapazarı” hüviyetine dönüşmüştür.

1868 yılında “Adapazarı Belediyesi” adıyla belediye teşkilatı kurulan ilçe, 93 Harbi diye bilinen 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi sonrasında, bilhassa Kafkasya ve Balkanlar’dan yoğun göçe maruz kalmış ve bir nevi “Der Saadet” (huzur yurdu) hüviyeti kazanmıştır.19. asrın ikinci yarısında ilçede, gayri müslim unsurların (Rum ve Ermeni cemaatlerinin) önemli bir ticari gelişme gösterdikleri Uzunçarşı ve Orta Camii civarındaki dükkanlarda ticaret yaptıkları, Kömürpazarı, Karaağaçdibi ve Tuzla Mahallelerinde ikamet ettikleri gözlenmiştir. I. Cihan Harbi neticesinde işgal kuvvetlerinin Anadolu’ya üşüşükleri dönemde; 3 kez Yunan ve onların işbirlikçisi yerli çetelerin işgaline maruz kalan Adapazarı ilçesi; bir kısmında Çerkez Ethem Kuvvetleri, diğerlerinde Halit Molla liderliğindeki Mahalli Milis Kuvvetleri sayesinde, gayri müslim unsurlardan temizlenerek 21 Haziran 1921’de düşman işgalinden kurtarılmıştır.

Fotoğraf 136. Adapazarı

Uzun yıllar Kocaeli’ye bağlı bir ilçe olarak yaşayan Adapazarı, TBMM’de 17 Haziran 1954 tarihinde kabul edilen bir yasa ile “Sakarya” adıyla vilayet haline gelmiştir. Sakarya ilinin merkez ilçesi ise Adapazarı olmuştur (Adapazarı Kaymakamlığı).

AKYAZI

Akyazı Selçuklular zamanında kurulmuş bir Türk kasabasıdır. Selçuklu Devleti'nin sona ermesi ile merkezi Göynükte bulunan Umurhan Beyliği'nin eline geçmiştir. 1303 tarihinde Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman bey'in komutanlarında Konuralp tarafından Osmanlı topraklarına katılmıştır. Bundan böyle sürekli Türk egemenliğinde kalan Akyazı, 1808 yılında İstanbul ve 1845 yılında Üsküdar'a bağlanmıştır.

Kanuni Sultan Süleyman'ın oğulları Selim ve Beyazıt zamanında başlayan taht kavgaları yüzünden çıkan kanlı çatışmalar yöre halkı üzerinde derin izler bırakmıştır. Yine bu bölgede çıkan suhte (softa) ayaklanmaları yüzünden Akyazı ve çevresi halkı büyük zarar görmüştür.

Akyazı tarih çağları içinde Bitinya, Roma ve Bizans gibi büyük devletlerin egemenliği altında kalmıştır. Osmanlı Devletinin kurulması ile Bizanslıların egemenliği altında bulunan Akyazı ve çevresine yapılan seferler sonunda Osmanlı egemenliğine geçmiştir. 1944 yılında İlçe olan Akyazı önce Kocaeli iline, 1954 yılında da Sakarya'nın il olması ile Sakarya'ya bağlanmıştır.

Doğuda Hendek ve Mudurnu İlçeleri, batıda Erenler ve Karapürçek ilçeleri, kuzeybatıda Adapazarı ilçesi, güneyde Bolu-Göynük ilçesi, güneybatıda Taraklı ilçesiyle çevrilidir (Akyazı Kaymakamlığı).

ARİFİYE

Bizans İmparatorluğunun sınırları içinde ve tarihi İpek Yolunun üzerinde bulunmaktadır. Bölge 7. ve 9. yüzyılda Arapların ve Perslerin saldırılarına, 944 yılında da Rusların saldırılarına uğramıştır. Bitinya denilen bölge Avrupa'dan gelen orduların toplanma bölgesiydi. Ordunun ahırları burada bulunur ve atlar bölgedeki otlaklarda bakılırdı. Bizans ordusu sefere çıkacağına toplanan kuvvetler Bitinya bölgesinde buluşurdu. Anadolu Selçuklu devletini kuran Süleyman Şahın yerine geçen Ebu'l Kasım 1081'de İzmit'e kadar uzanan Bitinya bölgesini ele geçirmiştir. Bizans İmparatoru Alexios ülkesinin doğu sınırlarını korumak ve Türkleri bölgeden uzaklaştırmak için 1095 yılında Sapanca Gölünün doğusunda bir kale yaptırmıştır. Adliye Köyü sınırlarında halen kalıntıları mevcuttur. 1097 yılında bölgemiz Haçlı seferlerine güzergah olmuştur. 13. yy. ortalarındaki Moğol istilasında Türk Kabileleri Bizans sınırlarına doğru sürülmüştür. 1260 yılında Türkler Sakarya Nehri (Sangarius)'nin doğusunu ele

geçirmiştir. 1299 yılında Osmanlı Devleti kurulunca Osmanlılar doğudan değil, güneyden Sakarya nehri boyunca ilerleyip bugün varlığına pek rastlanmayan kaleleri ve manastırları kullanılamaz hale getirerek içinde yaşadığımız bölgeyi ele geçirmişlerdir (yaklaşık 1326 yılı). Bitinya denen bölge düzlüğü ve bolca otlaklarının olması nedeniyle göçebe yaşayan Türkmen halkının yerleşik düzen için aradığı ideal bir ortam idi. Batısında Sapanca Gölü, kuzeyinde Çark Deresi beldemizin su yönünden bir zenginliği olarak göze çarpmaktadır.

Arifiye'nin tarihi İpek Yolu üzerinde kalması sebebiyle diğer ulaşım yolları da bu güzergahtan geçmiştir.

Yakın tarihimize baktığımızda, 1954 yılına kadar Adapazarı İzmit iline bağlı bir kasaba olduğundan Arifiye'de Sapanca'ya bağlı bir nahiye idi. Cumhuriyetin ilk yıllarında Arifiye'ye yerleşen Osmanlı göçebeleri ile nüfus mübadeleleri sonucu Kafkaslardan Müslüman Gürcü, Abaza ve Çerkeşler, Balkanlardan Müslüman Arnavut, Boşnak ve ayrıca Bulgaristan, Romanya ve Kırım'dan gelen soydaşlarımızın yerleştiği zengin bir insan ve kültür mozaiki oluşmuştur. Bölgede zenginliği ve yardımseverliğiyle anılan Arif Beyin adı 1850 yıllarında beldemize verilerek köyün adı Arifiye olmuştur. (Arifiye Kaymakamlığı).

ERENLER

Erenler İlçesinin tarihi Sakarya ilinin tarihiyle özdeştir. Sakarya toprakları Sakarya Nehri'nin getirdiği suların taşması nedeniyle tarihte büyük yerleşimlere sahne olmamıştır. Geçmişi çok eskiye inmeyen, yeni bir şehir olan Sakarya, 16. yüzyılda Osmanlı Devleti hâkimiyetinde bir köy olarak kurulmuştur.

Yaklaşık 250 yıla yakın köy konumunda olan yerleşim birimine, Anadolu erenlerinden yedisinin 700 yıl önce yerleştiği ve burada bir tekkenin olduğu rivayet edilmektedir. Günümüzde Sakar Baba Türbesi'nin söylencesi ve türbenin halen olması bu ihtimali kuvvetlendirmektedir. Ancak son 200 yıldır, yaşanan su baskınları ve depremler birçok tarihsel izi silmiştir.

Fotoğraf 137. Erenler

Ulaştırma, sanayi ve eğitim-öğretim alanındaki gelişmeler neticesinde hızla büyüyen Erenler, 1964 yılının Nisan ayında Belediye olmuştur.

Tarımsal alanları yok olsa da sanayi gelişimi önlenemeyen bir hıza ulaşmış, karayolunun hizmete açılmasından sonra, 1975 yılından itibaren Erenler Beldesi cazip hale gelmiş şehrin büyümesi bu bölgeye kaymıştır (Erenler Kaymakamlığı).

FERİZLİ

İlçe coğrafi konum olarak Adapazarı'nın kuzeyinde yer almaktadır. Şehir Merkezine uzaklığı 24 Km.'dir. İlçenin kuzeyinde ve doğusunda Karasu ilçesi, güneyinde Söğütlü ilçesi, güneydoğusunda Hendek ilçesi, batısında Kaynarca ilçesi yer almaktadır. Sakarya Nehri havzasına yakın olan ilçe, özellikle merkezinin büyük kısmı genellikle sert ve kayalık bir zemin üstüne yerleşiktir. İlçe genelinin tamamı orta yükseklikte tepelerle kaplıdır. 1973 yılında belde statüsüne kavuşan ve belediye teşkilatı kurulan Ferizli, 20 Mayıs 1990 tarihinde ilçe statüsüne kavuşmuştur.

GEYVE

Geyve Türklerce 1312 'de Osman Gazi Devrinde Osmanlı topraklarına katılmıştır. 1839' da kaza olmuş ve 1954 yılına kadar Kocaeli iline bağlı iken bu tarihte Sakarya İline bağlanmıştır. 35 Km' lik karayolu ile Sakarya'ya bağlıdır.

Milli Mücadelenin önemli merkezlerinden biridir. İstiklal harbi komutanlarından Ali Fuat CEBESÖY Paşa şimdi kendi adı ile anılan mahallemizde karargâh kurarak milli mücadelede mühim vazifeler ifa etmiş ve Geyve işgal görmemiştir.

Geyve merkezinin rakımı 80 metre, yüzölçümü ise 792 km² dir. Arazinin Sakarya nehri boyunca Bayat, Eşme ve Doğantepe arasındaki takriben % 20 lik kısmı ova, bakiye % 80'i ise dağlık ve ormanlıktır.

Şehir Merkezine Uzaklığı 36 Km.'dir. İlçenin doğusunda Taraklı ilçesi, kuzeydoğusunda Karapürçek ilçesi, batısında Pamukova ilçesi, kuzeyinde Arifiye ve Erenler İlçeleri, kuzeybatısında Sapanca ilçesi ve güneyinde ise Bilecik-Osmaneli ve Bilecik-Gölpazarı ilçeleri yer almaktadır (Geyve Kaymakamlığı).

HENDEK

Hendek İlçesinin bilinen tarihi 12. asıra dayanmaktadır. 12. asırda Türkistan'ın Gürcan bölgesinden göç eden Türk kabilelerinin bir kısmının bu günkü Hendek İlçesinin bulunduğu yere gelerek yerleştikleri ve buraya Handok adını verdikleri, Handok'un zamanla Hendek olarak değiştiği sanılmaktadır.

Hendek 1800'lü yıllarda Kocaeli Sancağına bağlı bir yerleşme yeri iken, 93 harbi de denen 1876 Osmanlı-Rus Savaşından sonra Kafkaslardan göç eden Gürcü, Abaza, Çerkez ve Lazların bölgeye yerleşmesiyle önemi artarak, 1890 yılında Nahiye olmuştur. İlk belediye teşkilatı 1907 yılında kurulmuştur. Kurtuluş Savaşı sonunda Balkanlardan göç eden Türk halkından bir kısmı ilçeye yerleştirilmiştir.

Hendek İlçesi, Cumhuriyetten sonra 1924 yılında Kocaeli Mutasarrıflığına bağlı kaza haline getirilmiş olup, Sakarya'nın 1954 yılında İl yapılmasıyla birlikte, bu vilayete bağlanmıştır.

Şehir Merkezine Uzaklığı 36 Km.'dir. İlçe kuzeyden Kocaali ve Karasu ilçeleri, güney ve güneybatıdan Akyazı ilçesi, batıdan Adapazarı ilçesi, kuzeybatıdan Ferizli ve Söğüt ilçeleri, doğudan ise Düzce-Gümüşova ve Düzce-Gölyaka ilçeleri ile çevrilidir (Hendek Kaymakamlığı).

KARASU

Karasu 1316 ve 1360 yıllarına kadar, Bizanslıların elinde bulunmakta idi. 1326 yılında Sultan Orhan'ın uç beylerinden Konuralp komutasında Türk Osmanlı kuvvetleri Sakarya Bölgesi ile beraber Karasu'yu da Osmanlı topraklarına kattı. Karasu, Pazarsuyu namı ile Voyvodalık olarak 1888 yılına kadar İzmit Livası olarak Kastamonu Eyaleti'ne, daha sonra İzmit Livası olarak Hüdavendigâr Eyaleti'ne bağlanmıştır.

Evliya Çelebi, meşhur Seyahatnamesi'nde Karasu'dan bahsederken "Bundan 300 sene evvel Karasu Köyü'de kurulmuştur. İzmit Sancağı'nın Kandıra Kazası'na bağlı bir kasabadır. Halkı çoğunlukla kömür taşımacılığı ve balıkçılık yapmaktadır" diye bahsetmektedir.

İstiklâl Savaşı sırasında Adapazarı, Sapanca, Geyve Yunanlılar tarafından işgal edildiği halde Karasu'ya düşman girememiştir. Caferiye, Menağzı Köyleri'nin bulunduğu kısımdan, düşman top atışlarıyla karaya çıkmak istemişse de arazinin engebeli oluşu, halk ve milislerin ellerindeki silahları ile top atışlarına karşılık vermeleri sonunda, düşman çıkartma yapamamıştır. Karasu, İstiklal Savaşı sırasında herhangi bir zarar görmemiştir.

İlçe, 1933 yılına kadar bucak merkezi, 1933 yılında Kocaeli İline bağlı bir ilçe olmuştur. 22 Haziran 1954 yılında Sakarya'nın İl olması ile birlikte Sakarya İline bağlı bir ilçe olmuştur.

Şehir Merkezine Uzaklığı 55 Km.'dir. Doğusunda Kocaali ilçesi, batısında Kaynarca ilçesi, güneybatısında Ferizli ilçesi, güneyinde Hendek ilçesi, kuzeyinde ise Karadeniz ile çevrilidir (Karasu Kaymakamlığı).

Fotoğraf 138. Karasu

KARAPÜRÇEK

Kuruluş tarihi belli olmamakla birlikte Bizanslılar zamanında büyük yerleşme yerlerinden birisi olduğu kabul edilmektedir. Karapürçek isminin Rumca “Pıçak” kelimesinden türemiş olduğu ve söylencelere göre Bizanslılar zamanında Karabıçaklı adında üç kardeşin doğuda Küçücek, kuzeyde Küçükkarapürçek ve güneyde Büyükkarapürçek köylerini paylaşarak yerleştikleri. O zaman Karapürçek’in adının Büyükkarapürçek olarak geçtiği anlatılmaktadır. İlçe adının, zaman içerisinde “Pürçek” anlamında Büyükkarapürçek olarak kullanıldığı ve zamanla Karapürçek olarak kullanıldığı bilinir.

Sakarya’nın güneydoğusunda yer almaktadır. Şehir Merkezine Uzaklığı 26 Km.'dir. Doğu, kuzeydoğu ve güneydoğusunda Akyazı ilçesi, batısında Erenler ilçesi, güneybatısında Geyve ilçesi, güneyinde Taraklı ilçesi ile çevrilidir. Karapürçek ilçesi Sakarya İlinin en eski nahiyesidir (Sakarya İl Kültür Turizm Müdürlüğü).

KAYNARCA

Kaynarca, Orhan Gazi döneminde Konuralp tarafından Osmanlı topraklarına katılmıştır.

Kaynarca'nın ismine 1227-1888 yılları arasına ait Osmanlı tapu kayıtlarında HOCAKÖYÜ MAHALLESİ ve ŞEYHLER olarak rastlanmaktadır. İlçe kurtuluşu 3 Mayıs 1921'dir. 1 Nisan 1959 tarihinde Kocaeli iline bağlı Kaynarca ilçesi kurulmuştur. 21 Ocak 1966 tarihinde ise Sakarya iline bağlanmıştır.

İlçe Kocaeli yarımadasının doğu uzantısında, Sakarya Vadisi ile Karadeniz arasında yer almaktadır. Şehir Merkezine Uzaklığı 38 Km.'dir. Sakarya'nın kuzeybatısında yer alan Kaynarca'nın, kuzeyinde Karadeniz, doğusunda Karasu ilçesi, güneydoğusunda Ferizli ve Söğütlü ilçeleri, güneyinde Adapazarı ilçesi, batısında ise Kocaeli'ne bağlı Kandıra ilçesi yer alır (Kaynarca Kaymakamlığı).

KOCAALİ

Osmanlı Döneminde Caharköy olarak anılan Kocaali, 1923-1954 tarihleri arasında Karasu ilçesine bağlı bir köy konumundayken 1954 yılında bucak, 1987 yılında ise ilçe statüsü almıştır.

Kocaali, Sakarya'nın kuzeyinde Karadeniz sahilinde 40,000'e ulaşan nüfusuyla yıllara göre büyüklük gösteren bir ilçenin şehir merkezine uzaklığı 73 Km.'dir. Doğuda Düzce-Akçakoca ilçesi, güneydoğuda Düzce-Cumaova ile Düzce-Gümüşova ilçeleri, güneyde Hendek, batıda Karasu ilçesi ve kuzeyde Karadeniz ile tamamı kumsal olan bir kıyı şeridiyle sınırlanmıştır (Kocaali Kaymakamlığı).

PAMUKOVA

Bugünkü Pamukova halkının ilk insanları; Orta Asya'nın Navarein bölgesinden göç eden Türk boylarından tüm yurda yayılan Kınık ve Kayı soyundandır. Türk boylarından olan ilk Türkmenlerin de II. yy sonlarında çevremize geldikleri bilinmektedir. Selçuklular'ın yöreye hakim olmasından önceki tarihi durumu incelendiğinde, Pamukova' da çok çeşitli uygarlıkların yaşamış olduğu görülür.1071 Yılında Malazgirt meydan savaşından sonra, Anadolu'yu yurt edinen Türkler, Selçuklu devletinin temellerini atmıştır. 1072 Yılında Artuk Bey çevrede yerleşmiş olan Bizans'lıları yenmiş, 1091 Yılında da bölgeye Selçuklu Türklerinin tam olarak hakim olmasıyla Akhisar (Pamukova) civarında bir kısım köyler kurulmuştur. Ancak Moğol

istilasası ile Selçuklu devleti çeşitli beyliklere bölünerek parçalanmıştır. Osmanlı akıncıları 1313 Yılında da Akhisar (Pamukova)'ı fethederek Osmanlı topraklarına katmışlardır.

Yörenin Osmanlılarca fethinden ve Eminlik oluşundan sonra Söğüt civarında Yaşayan Balaban Türkmenlerinin sanatkar olanları Akhisar (Pamukova)'a çiftçi olanları da yeni kurdukları köylere yerleşmişlerdir. Hayvancılık yapanları ise İnönü, Kıranyurt ve Erikli (Karacasu) gibi yaylalara giderek hayvancılık yapmaya başlamışlardır. Tapu kayıtlarından da anlaşıldığına göre 18.yy da Akhisar ilk olarak kaza olmuştur.

Pamukova'nın ilk kaza olduğu yıllarda bugünkü Belediye binası hükümet konağı olarak yapılmıştır. Pamukova'nın ilk yeri; bugünkü ilçe merkezinin üç kilometre batısında Oruçlu ve Üçevler köylerinin güneyinde, bugün tarla olarak kullanılan Altıntaş mevkii ve halk tarafından kasaba diye isimlendirilen yerdir.

Uzun yıllar ilçe olmak için mücadele veren, bazen ilçe olan, bazen bilinemeyen nedenlerle ilçe teşkilatı feshedilen Pamukova, 7 Eylül 1987 Günü ilçe olmuştur.

Şehir Merkezine uzaklığı 46 Km.'dir. Pamukova, doğuda Geyve ilçesi, kuzeyde Sapanca ve Kocaeli-İzmit ilçeleri, batıda Bursa-İznik ilçesi, güneyde ise Bilecik-Osmaneli ilçesi ile çevrilidir (Pamukova Kaymakamlığı).

Fotoğraf 139. Pamukova

SAPANCA

Bilinen yazılı belgelere göre MÖ 1200 yılında Frigyalıların bölgeye gelmesiyle, bir yerleşim yeri olarak adı geçen Sapanca, gerçek anlamda M.S. 378 yılında Bitinya Krallığı tarafından kurulmuştur. İlk defa 391 senesine ait Lazca bir kaynakta Siphonensis Lacus ismi kullanıldı. Doğu Roma İmparatorluğu döneminde Buanes, Sofhan ve Sofhange adıyla anılmıştır.

Sapanca ve çevresinde 1075 tarihinde Anadolu Selçukluları'nın gelmesiyle bölge Ayan ve Ayanköy adıyla anılmaya başlamıştır. Haçlı Seferleri sonrasında bölge yeniden Bizanslılar'a geçmiştir. 1640 yılında Erzurum seyyahatına giderken kasabadan geçen Evliya Çelebi, kasaba hakkında şu bilgileri vermektedir; Bir zamanlar izmitli bir ihtiyar buradaki orman ve çalıları temizleyerek saban yürüttüğünden Sabancı Koca adıyla bir köy kurulur. Sonra zaman geçtikçe Mamur bir hale gelerek Kanuni Sultan Süleyman zamanında kasaba olmuştur.

Fotoğraf 140. Sapanca

1837 yılında 2. Mahmut Döneminde Adapazarı kaza merkezi haline getirilmiştir. Sapanca buraya nahiye olarak bağlanmıştır. İzmit - Bolu yolu Sapanca'dan geçmekte idi. Kâtip Çelebi, Cihannüma adlı eserinde bu yolun Sapanca kısmı hakkında yolun burada yarım mil su içinden geçtiğini ve suların kabarık olduğu zaman üzengiye çıktığını kaydetmektedir.

Şehir Merkezine uzaklığı 17 Km.'dir. İlçenin kuzeyinde Sapanca gölü ile Serdivan ilçesi, doğusunda Arifiye ilçesi, güneyinde Geyve ilçesi, güneydoğusunda Pamukova ilçesi yer almaktadır. Coğrafi olarak güneyde Samanlı Dağları ile Sapanca Gölü arasında bulunmaktadır (Sapanca Kaymakamlığı).

SERDİVAN

Serdivan ilçesinin yerleşim yeri olarak kullanılması Adapazarı'ndan daha sonra olduğu belirtilmektedir. İlk olarak 17. yüzyılda buraya yerleştirilen Rum tebaa tarafından kurulduğu tahmin edilmektedir. İlk adının "Petrades" olduğuna ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Zaman içinde "Sardovan" ve bugünkü ifadeyle "Serdivan" adı kullanılmaya başlamıştır.

İlçenin bugünkü yerleşim yerinde kurulması, Lozan Antlaşması çerçevesinde yapılan nüfus mübadelesine bağlıdır. Mübadele sürecinde, ilçemizde ikamet eden Rum nüfus giderken yerine Müslüman nüfus gelmiştir. Yeni gelenler, Rumların boşalttığı mekânlara değil, yeni bir alana (bugünkü Serdivan) yerleşmiştir. 1923 yılında 400 hane ile kurulmuştur. 6 Mart 2008 tarihinde ilçe statüsüne geçmiştir.

Adapazarı ovasının uç noktalarındaki tepeler üzerine kuruludur. Rakımı 90 m olan ilçenin, doğu ve kuzeyinde Adapazarı Merkez ilçesi, batısında Kocaeli ili, güneyinde Arifiye ilçesi ve Sapanca Gölü bulunmaktadır (Serdivan Kaymakamlığı).

SÖĞÜTLÜ

Söğütlü' nün tarihi, M.Ö.2340 yıllarına, Akadlara kadar dayanmaktadır. Sırasıyla Hitit, Makedonya, Lidya, Roma ve Bizanslıların hâkimiyetinde kalmıştır.

İlçe merkezine Türklerin ilk yerleşimi Osman Bey'in Komutanı olan Konur ALP' in göçebe Türklere buraları kışlak olarak vermesi ile başlamıştır.

Söğütlü İlçesi, adını bölgede yetişen "SÖĞÜT" ağaçlarından esinlenerek almıştır. İlçe sakinlerinin bir kısmı, Yunanistan'dan gelen Arnavut Türkleri ve 93 Harbi (Osmanlı-Rus savaşı) sırasında Bulgaristan'ın Provadi ve Tırnova kentlerinden gelen muhacirlerden oluşmaktadır. 09/05/1990 tarihinde Sakarya İl'ine bağlı olarak ilçe statüsü almıştır.

İlçe, kuzeyinden Ferizli ilçesi, kuzeybatısından Kaynarca İlçesi, doğusundan Hendek, güney ve batısından Adapazarı ilçesi ile çevrilidir. Şehir merkezine uzaklığı 17 km'dir (Söğütlu Kaymakamlığı).

Fotoğraf 141. Söğütlu

TARAKLI

Eski adı “Dablar” olan Taraklı’nın Hellenestik dönemde “Bytinia” adını alan bölge içinde olduğu bilinmektedir.

Osmanlı Devletinin kuruluşundan önce, Ertuğrul Gazi zamanında, Osman Bey’in Komutanı Samsa Çavuş Sakarya Vadisindeki Sorkun, Yenice Tarakçı (Taraklı) ve Göynük taraflarına akın düzenlemiş, Hıristiyan ahalinin yaşadığı bu toprakları Bizanslılardan alarak Osmanlı Beyliğinin topraklarına katmıştır.

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde bahsedildiği üzere İlçede halkın şimşir kaşık ve tarak yapması nedeniyle adının Yenice Tarakçı olarak anıldığı belirtilmektedir. Bu isim zamanla halk dilinde Taraklı olarak değişmiştir.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Taraklı'dan şöyle bahsetmektedir: "Oradan Kuzey tarafa köprüyü geçerek Sakarya nehri boyunca 'ağaç denizi' denilen ormandan geçtik. Burası bir ormandır ki içinde şehir adamı olmayan nice garip kimseler kaybolup vahşi canavarlara kismet olmuştur. Defne, ardıç, çam, ıhlamur ağaçlarının kokusundan insanın damağı kokulanır. Güneş içine asla etki yapmaz. Bu ağaçlıklar içinde nice bir tahta biçecek biçki değirmenleri olup, gemi keresteleri keserler. Bu dağlar dört sancak sınırında olup, gerçekten ağaç denizidir. Bir yanı Bursa, bir yanı İzmit, Bir yanı da Bolu ve Kocaeli sancaklarıdır. Etrafı ancak bir ayda dolaşılabilir. Ama seçme yerleri Geyve Taraklı yolu arasında olan kısmıdır."

1926-1928 yılları arasında bucak haline gelen Taraklı da 1954 yılında Belediye teşkilatı kurulmuş 1987 yılına kadar Geyve İlçesine bağlı kasaba olarak kalmıştır.

İlçenin batısında Geyve, kuzeyinde Karapürçek, kuzey doğusunda Akyazı, doğuda ise Bolu ili ile sınır komşusudur. Şehir Merkezine uzaklığı 68 km.'dir.

İLGİ GRUBU ve PAYDAŞ ANALİZİ

Sakarya ilinde 2012 yılı itibariyle toplam 1560 adet sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının 470'i sosyal, 90'ı kültürel, 296'sı spor başlığı altında faaliyet göstermektedir (Sakarya Valiliği, İl Dernekler Müdürlüğü, 2012).

İlde tabiat turizmi ile ilgili sivil toplum kuruluşlarınca tabiat yürüyüşleri, dağ tırmanışları v.b faaliyetler organize edilmektedir.

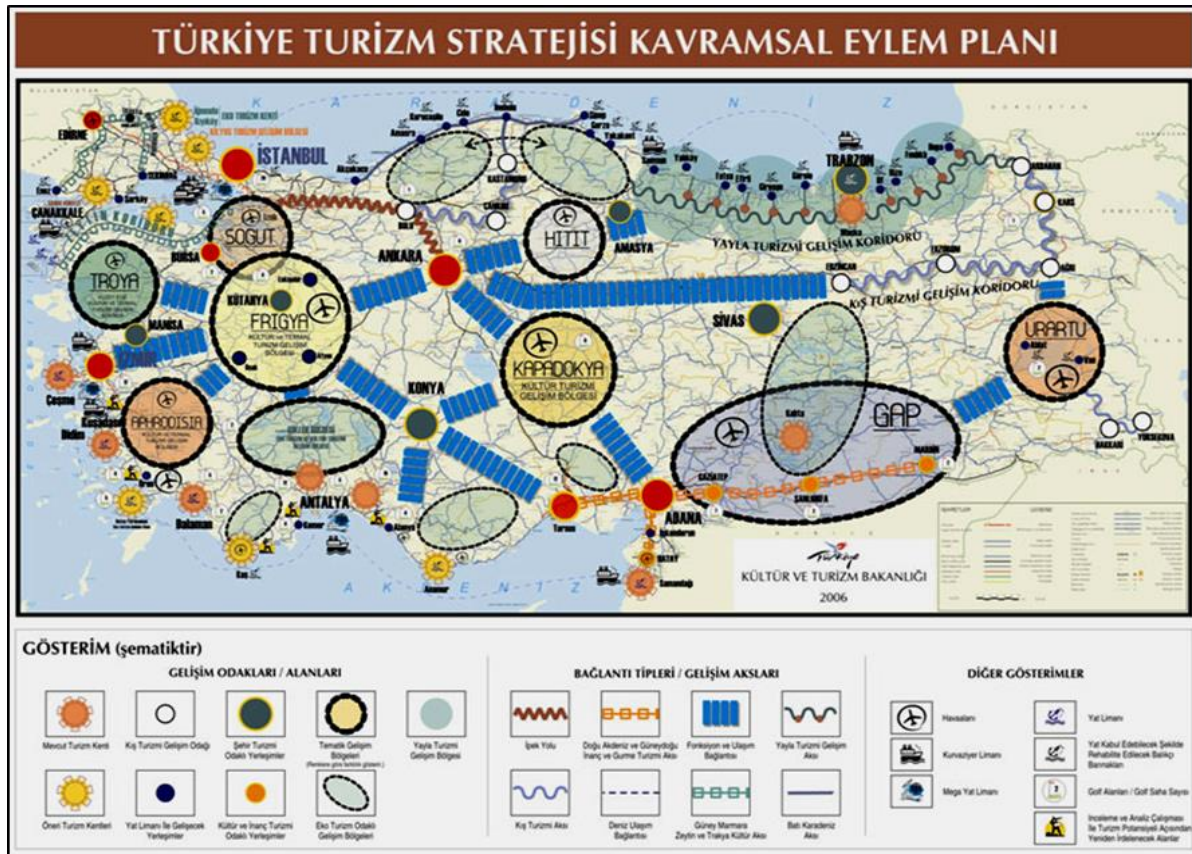
- 61 Eya Turizm Seyahat Acentası
- A.V.T. Turizm Seyahat Acentası
- Ada Center Turizm Seyahat Acentası
- Adabaşar Turizm Seyahat Acentası
- Adr Sakarya Travel Turizm Seyehat Acentası
- Adres Tour Seyahat Acentası
- Ahmet Dizdar Turizm Seyahat Acentası
- Akarslanlar Turizm Seyahat Acentası
- Al Hayat Tour Turizm Seyahat Acentası

- Alm Alemdar Turizm Seyahat Acentası
- Altıntaşlar Turizm Seyahat Acentası
- Ay Ada Turizm Seyahat Acentası
- Birey Turizm Seyahat Acentası
- Cebir Turizm Seyahat Acentası
- Çelen Turizm Seyahat Acentası
- Çubukçu Turizm Seyahat Acentası
- Danyal Travel Seyahat Acentası
- Ebrar Turizm Seyahat Acentası
- Ekrem Turizm Seyahat Acentası
- El-Tekbir Turizm Seyahat Acentası
- Erbap Tur Turizm Seyahat Acentası
- Fesya Turizm Seyahat Acentası
- Giba Tour Turizm Seyahat Acentası
- Gönültaş Turizm Seyahat Acentası
- Grand Adapir Travel Seyahat Acentası
- Grand Evin Travel Agency Turizm Seyahat Acentası
- Hilal Turizm Seyahat Acentası
- Kılavuzoğlu Turizm Seyahat Acentası
- Large Tours Turizm Seyahat Acentası
- Mehmet Enes Turizm Seyahat Acentası
- Muhlasun Turizm Seyahat Acentası
- Nevdin Turizm Seyahat Acentası
- Nosok For Tourism Turizm Seyahat Acentası
- Nurex Turizm Seyahat Acentası
- Öz&El Turizm Seyahat Acentası
- Puan Tur Turizm Seyahat Acentası
- Rehber Turizm Seyahat Acentası
- Sakarya Turizm Ve Seyahat Acentası
- Semerşah Turizm Seyahat Acentası
- Serdivan Turizm Seyahat Acentası

- Sıla Turizm Seyehat Acentası
- Tafi Turizm Seyahat Acentası
- Tatil Medya Travel Turizm Seyahat Acentası
- Toprak Turizm Seyehat Acentası
- Turindex Turizm Seyehat Acentası
- Ukba Turizm Seyahat Acentası
- Yakamoz Seyahat Acentası
- Yavuzabrak Turizm Seyahat Acentası
- Yörüngen Turizm Seyahat Acentası
- İlde faaliyet gösteren turizm firmalarıdır.

4. SAKARYA TABİAT TURİZMİ ARZI

4.1. SAKARYA'NİN TABİAT TURİZMİ DEĞERLERİ (TABİAT TURİZMİ ARZI)

Şekil 6. Türkiye Turizm Stratejisi Kavramsal Eylem Planı

Sakarya, milat öncesi uygarlıklar döneminden Osmanlı Devleti'ne, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan tarih çizgisinde, Anadolu'ya renk veren kültürlerin birleştiği, 19. yüzyılda başlayan göçlerle, Kafkaslardan ve Balkanlardan gelen toplulukların oluşturduğu ve bu kültürlerin barış içinde yaşadığı bir ildir. Sakarya hem tarihi hem de bugünü ile Türkiye'nin bir minyatür niteliği taşımaktadır. Farklı coğrafyalardan gelmiş olmak ve farklı kültürlere sahip olmak Sakarya'da ayrıştırıcı değil birleştirici ve kaynaştırıcı bir rol oynamaktadır. Sakarya adını Sakarya Irmağından almaktadır.

Tabiatın armağanı olağanüstü güzelliklere ve zengin tabii değerlere sahip Sakarya, sahip olduğu tabiat parkları, tabiatı koruma alanı vb diğer korunan alanları ile kültürel, folklorik özellikleri, büyüleyici tabii peyzaj, biyolojik çeşitlilik ve zengin yaban hayatı gibi görülmeye değer öğeleri ile eşsiz bir manzara bütünlüğü sergilemektedir.

İlin birbirinden ilginç ekolojik değerleri Tabiat turizminde birçok aktiviteye olanak sağlamaktadır. Eşsiz peyzaj ve etkileyici manzaralarıyla Sapanca Gölü, Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı, Doğançay Şelalesi Tabiat Anıtı, Türkiye'nin tek parça halindeki en büyük su basar ormanıylar Acarlar Longozu, görünümü son derece güzel ve renkli oluşumlarıyla Maden Deresi, Tabiat harikası yaylaları ile nitelikli peyzaj değerlere sahip dağ ve Tabiat gezi alanları Tabiat turizminde öne çıkmakta ve Sakarya'yı bölgenin cazibe merkezlerinden biri haline getirmektedir.

4.2. SAKARYA İLİNDE TABİAT TURİZMİ MAKSATLI KULLANILAN VE KORUMA STATÜLÜ ALANLAR

4.2.1. TABİAT PARKLARI

Tabiat parkları; bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçalarını, ifade eder.

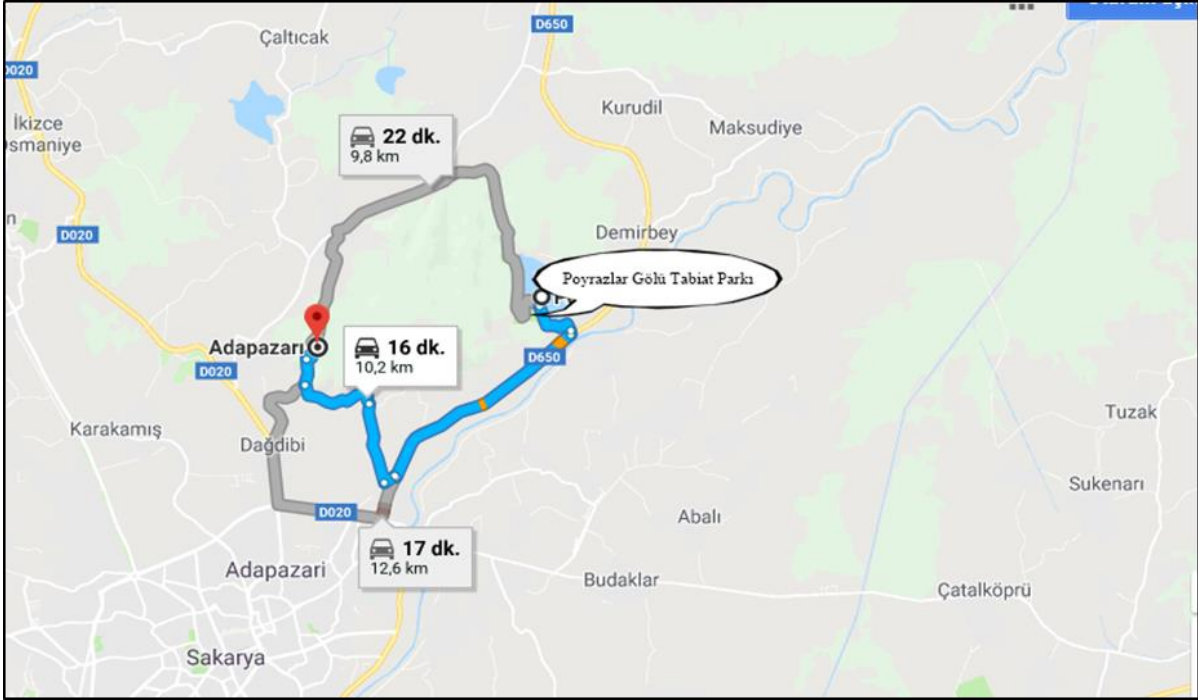
Tabiat Varlığı ise “jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerler” olarak tanımlanmıştır. Tarihi mağaralar, kaya sığınakları; özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri; taşınmaz tabiat varlığı örneklerindendir.

Sakarya ili Tabiat Parkı ilan edilen yerler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Adı	İlçesi
Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı	Adapazarı
İl Ormanı Tabiat Parkı	Arifiye - Sapanca
Kuzuluk Tabiat Parkı	Akyazı

Tablo 35. Sakarya İli Tabiat Parkı ilan edilen yerler

4.2.1.1. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı

Şekil 7. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı

Sakarya ili Adapazarı İlçesi sınırları içerisinde yer alan saha 11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiş olup 231 ha alana sahiptir. I. Derece Doğal Sit alanıdır. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı'nın en önemli kaynak değerleri, tabii orman yapısı ile saha bitişiğindeki poyrazlar gölüdür. Bunun yanı sıra çok çeşitli bitkilerin de bulunduğu tabiat parkı alanı, yaban hayatı bakımından da oldukça zengindir. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı Sakarya il merkezinden 8 km, Söğütli ilçesinden ise 5 km uzaklıkta yer almaktadır. Tabiat Parkı'na özel araçları ile gitmek isteyen ziyaretçiler Adapazarı-Karasu Karayolu üzerinden tabelaları takip ederek Kömürlük ve Poyrazlar Mahallesi sınırlarındaki alana ulaşabilirler. Toplu taşıma araçları ile Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı'na ulaşım imkânı mevcuttur.

Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı, Göl ve Orman Ekosistemlerinin birlikte bulunması hasebiyle yılın 12 ayı boyunca aktif olarak ziyaretçilerin uğrak noktasıdır.

- Sakarya'dan pek çok değişik bölgeye kolay ulaşım ve Sabiha Gökçen havalimanına yakınlığı,
- Güzel tabiat güzellikleri ve manzara ile güneşli bir bölge olması,

- Göl ve orman ekosisteminin birarada olması eşsiz peyzaj ve etkileyici manzara katmaktadır.

Tabiat Parkı içerisinde giriş kontrol noktası, kır lokantası, kır kahvesi, büfeler, iskele, çocuk oyun grupları, kameriye, piknik üniteleri, wc ve mescit ile yapımı devam eden idare ve ziyaretçi tanıtım merkezi bulunmaktadır.

Tabiat parkında yapılabilecek Tabiat turizmi çeşitleri ve faaliyetleri;

Tabiat Eğitimi, Tabiat Yürüyüşü, Atlı Tabiat Yürüyüşü, Fotosafari, Kuş Gözlemi, Piknik, Sportif Olta Balıkçılığı, Bisiklet Turları, Açık Hava Etkinlikleri.

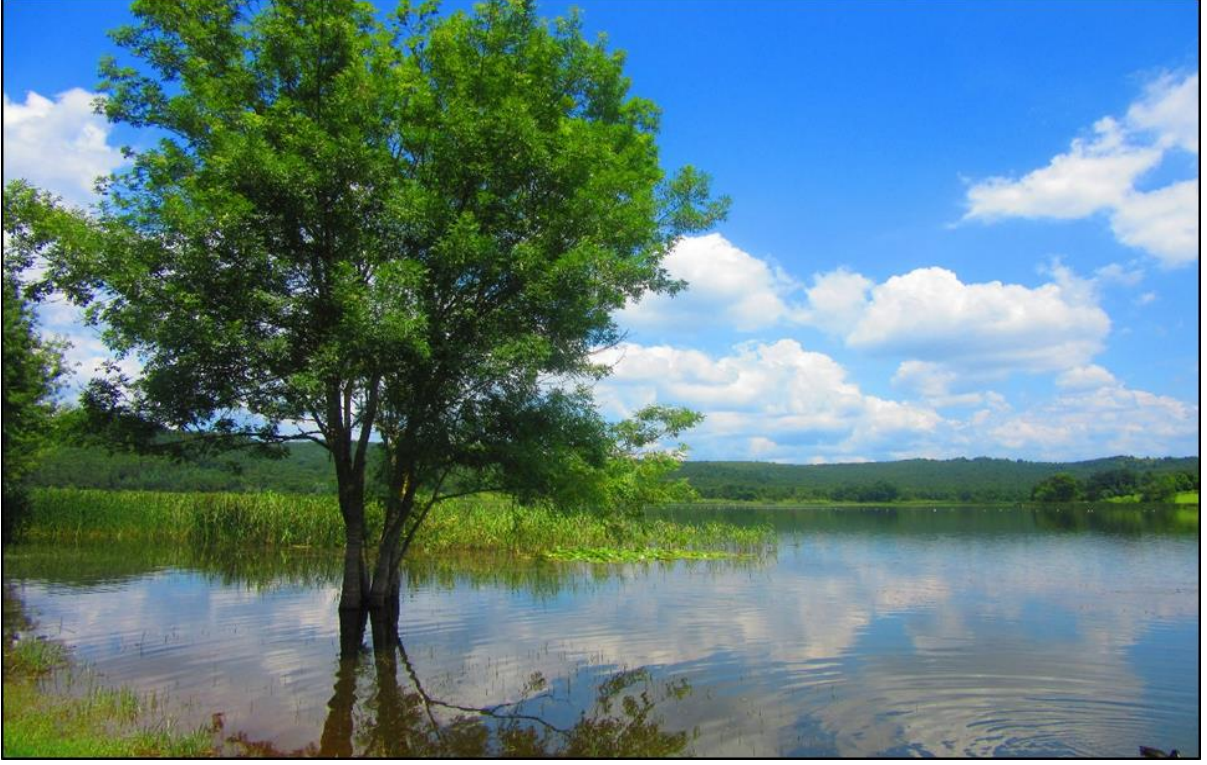
Fotoğraf 142. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı

Fotoğraf 143. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı

Fotoğraf 144. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı

Fotoğraf 145. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı

Fotoğraf 146. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı

Fotoğraf 147. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı

Fotoğraf 148. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı

Fotoğraf 149. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı

4.2.1.2. İl Ormanı Tabiat Parkı

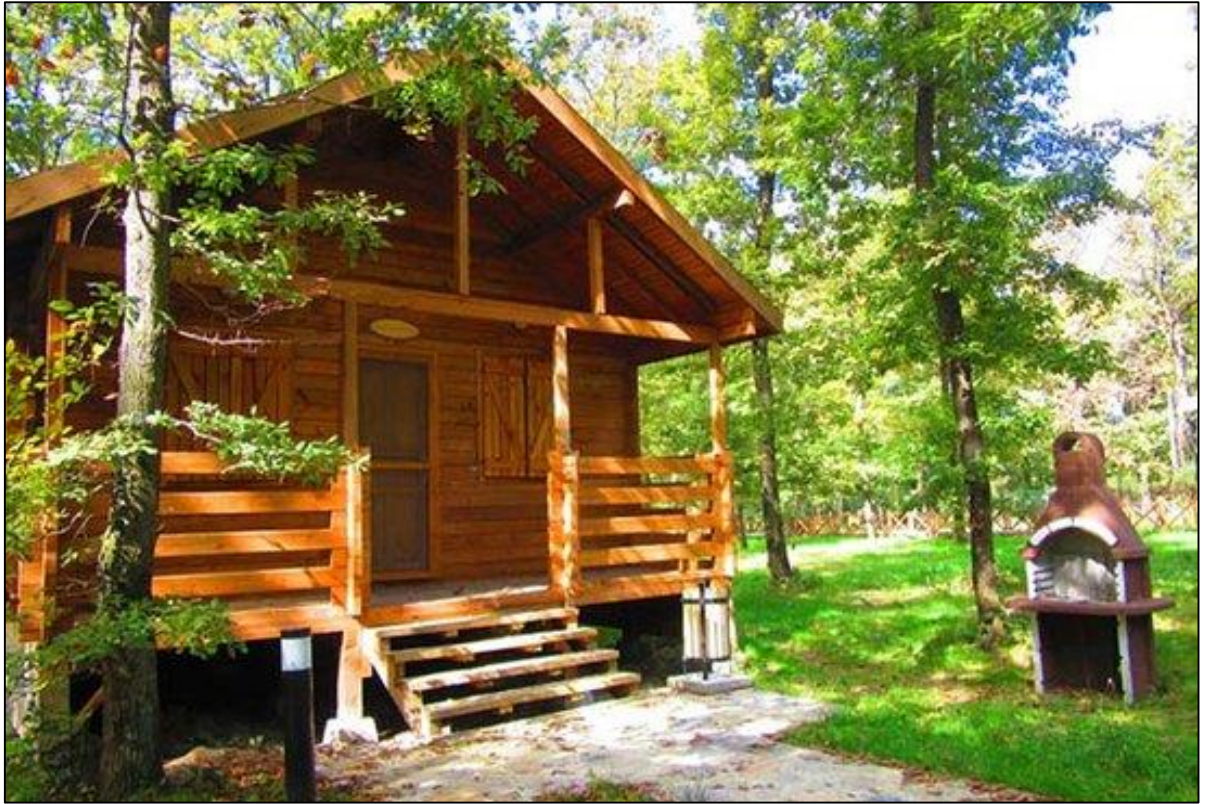
11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiş olup 103 ha alana sahiptir. Alanın bir kısmı I. Derece Doğal Sit alanıdır. Sapanca Gölünün gözlemlendiği noktada yer alan eşsiz peyzaj ve sahanın pek çok yerinde var olan etkileyici manzara yöreye bu açıdan büyük bir üstünlük katmaktadır.

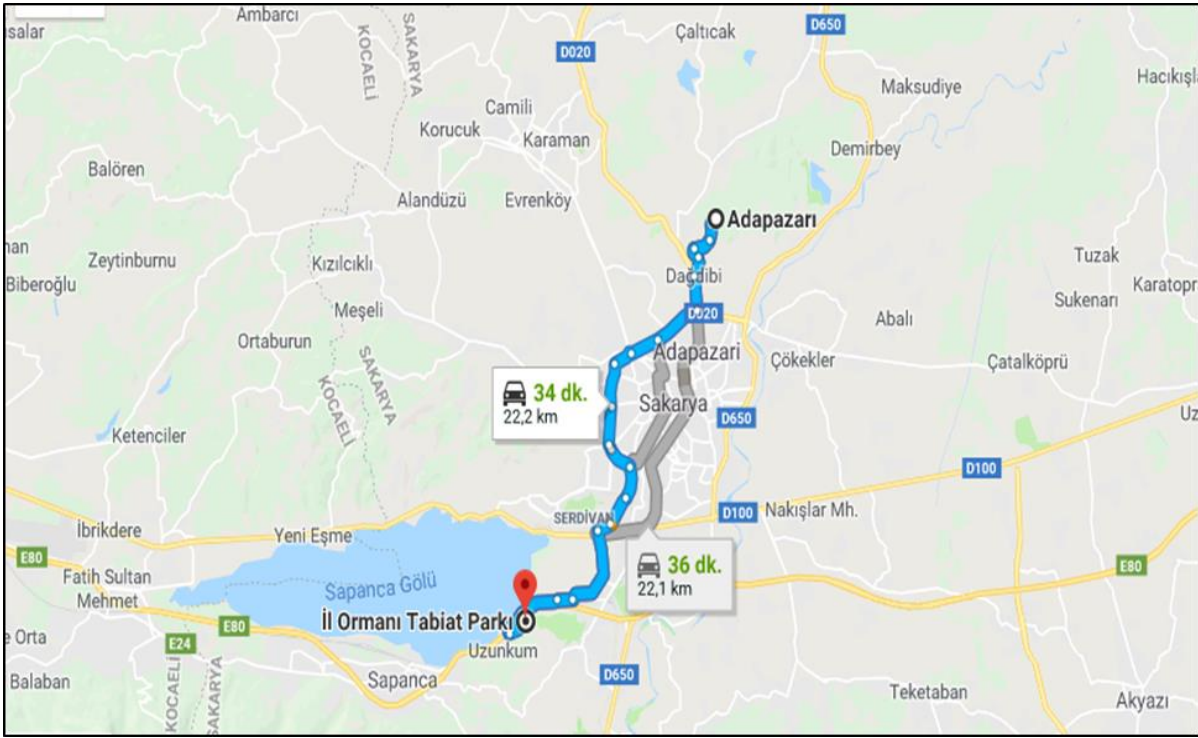
Fotoğraf 150. İl Ormanı Tabiat Parkı

Fotoğraf 151. İl Ormanı Tabiat Parkı

Fotoğraf 152. İl Ormanı Tabiat Parkı

Şekil 8. İl Ormanı Tabiat Parkı

Sakarya iline 12 Km, Sapanca ilçesine ise 4 Km uzaklıktadır. İl Ormanı Tabiat Parkı'nın en önemli kaynak değeri, tabii orman yapısıdır. Bünyesindeki zengin orman alanları, tabiat güzellikleri ve sapanca gölü ile yaz-kış ziyaret edilebilecek göl sağlık turizmi için de iyi bir alternatif oluşturmaktadır. Göl ve çevresi sahip olduğu tabii güzellikleri, zengin flora ve faunası ile adeta insanları büyülerken havası ile insanlara sağlıklı bir ortam sunar.

Tabiat parkı içerisinde, 10 adet orman köşkü, piknik üniteleri, kamelyalar, çocuk oyun grupları, 1 adet kır lokantası, su deposu ve büfe alanlarının yanı sıra, giriş kontrol kulübesi ve alan içerisinde otopark ve bay bayan WC ile mescit mevcuttur.

İl Ormanı Tabiat parkında yapılabilecek Tabiat turizmi çeşitleri ve faaliyetleri; Orman köşklerinde konaklama, foto safari, bisiklet turu, tabiat yürüyüşü, tabiat eğitimi, çadırlı kamp, açık hava etkinlikleri.

Fotoğraf 153. İl Ormanı Tabiat Parkı

Fotoğraf 154. İl Ormanı Tabiat Parkı

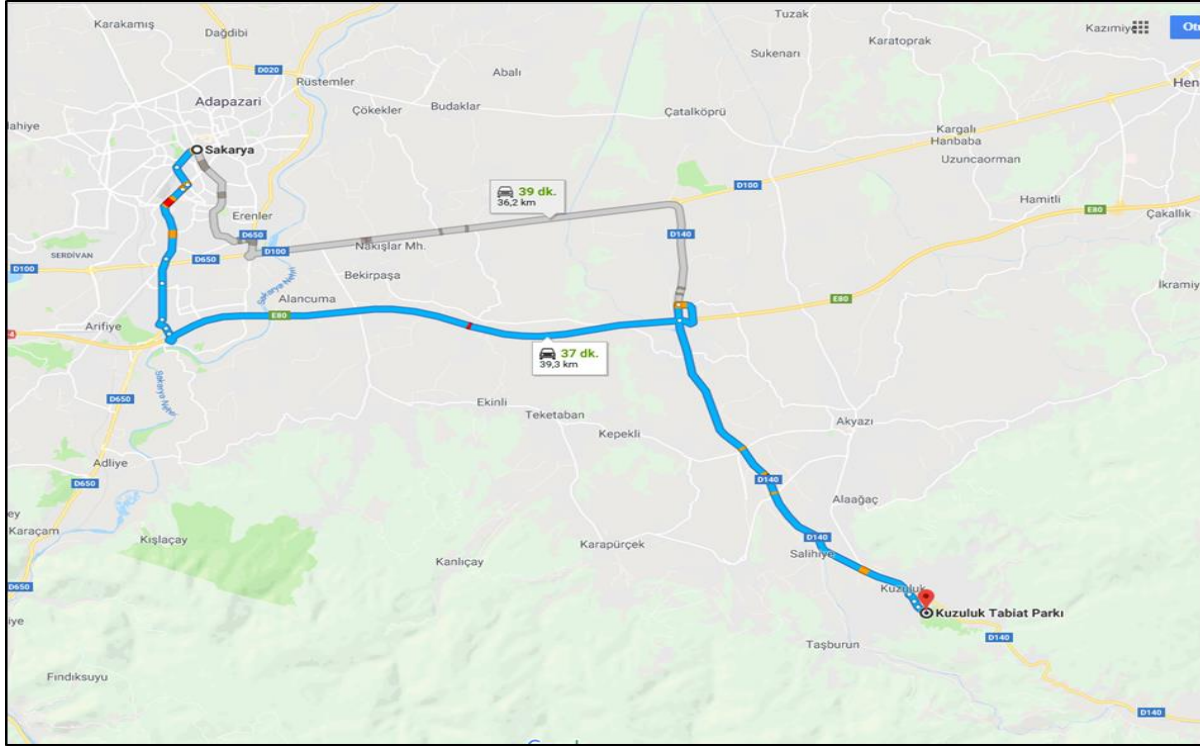

Fotoğraf 155. İl Ormanı Tabiat Parkı

4.2.1.3. Kuzuluk Tabiat Parkı

11.07.2011 tarihinde Tabiat parkı ilan edilmiş olup 42,45 ha alana sahiptir. Kuzuluk Tabiat Parkı'nın en önemli kaynak değeri, tabii orman yapısıdır. Karadeniz ikliminin etkisinde yer alan Tabiat Parkı ve yakın çevresinde yarı nemliye yakın iklim tipi hüküm sürmektedir. Tabiat Parkı içinde karasal ekosistemler içerisinde bulunan orman ekosistemi hüküm sürmektedir. Kuzuluk Tabiat Parkı orman ekosistemi; yaprak döken karışık meşe – gürgen – kayın ormanları ve orman içi açıklıklardan oluşmaktadır. Kuzuluk Mahallesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2006 yılında Termal Turizm Merkezi olarak ilan edilmiştir. Alana yakın termal tesislerin varlığı rekreasyonel açıdan Tabiat Parkı'nın önemini arttırmaktadır.

Tabiat parkında çeşme, kameriye, mescid, kıl çadırı, tuvalet ve piknik üniteleri bulunmaktadır. Tabiat Parkı, ziyaretçiler tarafından günübirlik faaliyetler ve tabiat yürüyüşü maksadıyla kullanılmaktadır.

Şekil 9. Kuzuluk Tabiat Parkı

Fotoğraf 156. Kuzuluk Tabiat Parkı

Tomara Tabiat parkında yapılabilecek Tabiat turizmi çeşitleri ve faaliyetleri; Tabiat yürüyüşü (Trekking), Foto Safari, Orman Köşklerinde Konaklama, Açık Hava etkinlikleridir.

Fotoğraf 157. Kuzuluk Tabiat Parkı

Fotoğraf 158. Kuzuluk Tabiat Parkı

Fotoğraf 159. Kuzuluk Tabiat Parkı

Fotoğraf 160. Kuzuluk Tabiat Parkı

Fotoğraf 161. Kuzuluk Tabiat Parkı

4.2.2. TABİATİ KORUMA ALANI

Tabiatı koruma alanı; bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri ihtiva eden ve mutlak korunması gerekli olup sadece bilim ve eğitim maksatlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış tabiat parçalarını, ifade eder.

4.2.3. TABİAT ANITLARI

Tabiat anıtı; tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değere sahip ve milli park esasları dahilinde korunan tabiat parçalarını, ifade eder.

Sakarya ili Tabiat Anıtları **Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.**'da verilmiştir.

Doğançay Şelalesi TA	Geyve- Maksudiye Köyü
Karagöl Sarıçam TA	Taraklı- Karagöl Yaylası

Tablo 36. Sakarya İli Tabiat Anıtları

Doğançay Şelalesi Tabiat Anıtı: Sakarya İli Geyve İlçesi Maksudiye Köyü sınırları içerisinde bulunan şelale 13.05.2013 tarihinde tabiat anıtı ilan edilmiştir. Şelale beş basamaktan oluşmakta, kademeli olarak aşağıya doğru inmektedir. Birinci basamağın yüksekliği yaklaşık olarak 30 m, ikinci büyük şelale yaklaşık olarak birinci basamak şelaleden 130-140 m. aşağıda bulunmaktadır. İki şelale arasında üç küçük şelale daha yer almaktadır. Doğançay şelalesi, Doğançay deresinin hâkim noktasında, derin vadinin içerisinde yer aldığından mükemmel bir dağ ve ormanın oluşturduğu manzara mevcuttur. Şelaleye ulaşım zor olmasına rağmen şelaleyi ziyaret etmeye gelen şahıslar bulunmaktadır. Şelalenin Suyu temmuz aylarının sonuna doğru iyice azalmaktadır. Sakarya İl Merkezine 25 km, Sakarya-Bilecik karayoluna 10 km. mesafede olup yolun 2 km'si stabilize edilmiştir. Şelaleye yürüyerek ulaşılabilen 500 m dik patika yolu mevcuttur.

Karagöl Sarıçam Tabiat Anıtı: Sakarya ili Taraklı İlçesi Karagöl Yaylası mevkiinde bulunan sarıçam ağacı 2015 tarihinde tabiat anıtı ilan edilmiştir. 150-200 yaşında olan sarıçam ağacı 17 m boy, 1,5 m çap ve 4,5 m çevre genişliğine sahiptir.

Fotoğraf 162. Doğançay Şelalesi Tabiat Anıtı

Fotoğraf 163. Karagöl Sarıçam Tabiat Anıtı

4.2.4. YABAN HAYATI GELİŞTİRME, YERLEŞTİRME VE KORUMA SAHALARI

Acarlar Gölü YHGS	Kaynarca - Karasu
-------------------	-------------------

Tablo 37. Yaban Hayatı Geliştirme Sahası

4.2.4.1. Acarlar Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası

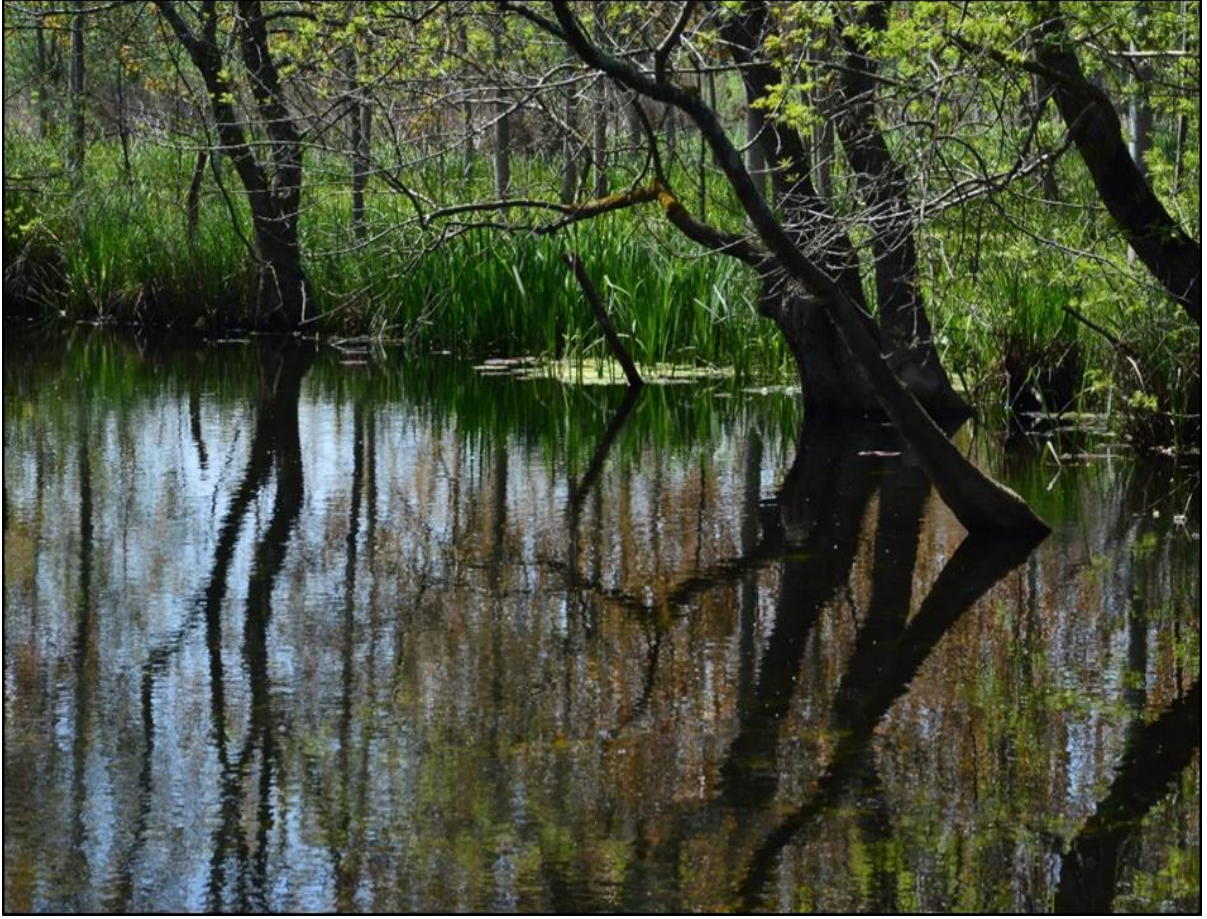
Acarlar Gölü YHGS, Sakarya Nehri Havzası'nda Karasu ile Kaynarca ilçeleri içerisinde yer almaktadır. İçi ormanla kaplı bu göl, Karadeniz'e paralel olarak konumlanmış, denize 2 km mesafede, 12 km uzunluğunda ve 1 km ile 1,5 km genişliğinde bir sulak alandır. Dişbudak, kızılağaç ve söğüt türlerinden oluşan longoz ormanı (su basar ormanı) göçmen ve birçok yerli kuş türünün konaklama ve barınma yeridir. Saha I. Derece Doğal Sit Alanı ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahası olarak koruma altındadır. Sahanın 1576 Ha'lık kısmı Genel Müdürlükçe 1976 yılında sülün ve su kuşlarını korumak maksadıyla "Yaban Hayatı Koruma Sahası" olarak ilan edilmiştir. 2004 yılı başında saha sınırları yeniden gözden geçirilmiş, 2517 hektar olarak yeniden sınırları düzenlenerek Yaban Hayatı Geliştirme Sahası olarak tescil edilmiştir.

Fotoğraf 164. Gri Balıkçıl

Fotoğraf 165. Acarlar Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası

Fotoğraf 166. Acarlar Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası

Fotoğraf 167. Acarlar Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası - Su Yılanı

4.2.4.2. Akyazı Yaban Hayatı Yerleştirme Sahası

Akyazı İlçesi Ballıkaya mevkiinde 500 ha'lık sahaya 2004, 2012, 2013 yıllarında 1700 adet keklik yerleştirilerek, saha salım sonrası 3 yıl süreyle koruma altına alınmıştır.

Fotoğraf 168. Keklik Üretimi

4.2.4.3. Adapazarı Yaban Hayatı Yerleştirme Sahası

Adapazarı Taşkırsığı mevkiinde 600 ha'lık sahaya 2011 yılında 500 adet keklik yerleştirilerek, saha 3 yıl süreyle koruma altına alınmıştır.

4.2.4.4. Sapanca Yaban Hayatı Yerleştirme Sahası

Sapanca İlçesi Soğucak mevki 1200 ha'lık sahaya 2013 yılında 500 adet keklik yerleştirilerek, saha 3 yıl süreyle koruma altına alınmıştır.

4.2.4.5. Taraklı Yaban Hayatı Yerleştirme Sahası

Taraklı İlçesi Duman Mevkiinde 504 ha'lık sahaya 2014 - 2015 yıllarında 1500 adet keklik yerleştirilerek, saha 3 yıl süreyle koruma altına alınmıştır.

4.2.5. AVLAKLAR

Ülkemizin coğrafi yapısı, bitki örtüsü ve yaban hayatı bakımından av turizminin gelişmesine elverişli konumdadır. Ancak av hayvanlarımız, bugün için belirli türler dışında av turizmine sunulabilecek belirli zenginliğe ulaşmış değildir.

Av turizmine açılacak avlaklar, Orman bakanlığı Doğa Koruma ve Milli parklar Genel Müdürlüğü tarafından tespit ve ilan edilmektedir. Ülkemizde av turizmi faaliyetleri; 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanununun “Yerli ve Yabancı Avcıların Av Turizmi Kapsamında Avlanmalarına İlişkin Esas ve Usulleri İçerir Yönetmelik” ve Kanunun 15 ve 32. maddeleri kapsamında hazırlanmıştır. Sürdürülebilir avcılık ve tabii hayatın korunması ilkelerini gözeterek oluşturulmuştur.

Fotoğraf 169. Karaca

Geyik ve karaca gibi av hayvanlarının hayat alanlarına sahip olan Almanya’da yılda 58 bin geyik, 1 milyon 200 bin civarında karaca avlattırılırken; Türkiye’de yalnızca 40 geyik ve 30 karacanın avlattırılmasına izin verilmektedir.

Adapazarı Yeniköy Devlet Avlağı	Adapazarı-Serdivan-Erenler-Arifiye
Akyazı Devlet Avlağı	Akyazı
Akgöl Genel Avlağı	Söğütlü-Karasu
Dokurcun Devlet Avlağı	Akyazı
Geyve Akdoğan Devlet Avlağı	Geyve
Gümüşdere Doğançay Devlet Avlağı	Geyve
Karasu Devlet Avlağı	Karasu
Kaynarca Devlet Avlağı	Kaynarca
Kocaali Devlet Avlağı	Kocaali
Kurtköy Süleymaniye Kurudere Devlet Avlağı	Hendek
Pamukova Devlet Avlağı	Pamukova
Sapanca Devlet Avlağı	Sapanca
Söğütlü Devlet Avlağı	Söğütlü
Taraklı Devlet Avlağı	Taraklı
Hendek-Karadere-Aksu Devlet Avlağı	Hendek
Taşburun-Göktepe-Karapürçek Devlet Avlağı	Akyazı- Karapürçek

Tablo 38. Sakarya İli Avlakları

4.2.5.1. Adapazarı Yeniköy Devlet Avlağı

Şekil 10. Adapazarı Yeniköy Devlet Avlağı

2016 yılında 53.390,00 ha'lık alanda tescil edilmiş olup Sakarya ili Adapazarı, Serdivan, Erenler, Arifiye İlçeleri sınırları içerisinde kalmaktadır. Avlakta **yaban domuzu, tilki, tavşan, çakal, çulluk, bıldırcın, tahtalı, üveyik ve ördek** avı yapılmaktadır.

4.2.5.2. Akyazı Devlet Avlağı

Şekil 11. Akyazı Devlet Avlağı

2014 yılında 23.277,60 ha'lık alanda tescil edilmiş olup Sakarya ili Akyazı İlçesi sınırları içerisinde kalmaktadır. Avlakta **yaban domuzu, tilki, tavşan, çakal, çulluk, bildircin, tahtalı, üveyik ve ördek** avı yapılmaktadır.

4.2.5.3. Akgöl Genel Avlağı

2015 yılında 4.302,50 ha'lık alanda tescil edilmiş olup Sakarya ili Söğütlü, Karasu İlçeleri sınırları içerisinde kalmaktadır. Avlakta **yaban domuzu, tilki, tavşan, çakal, çulluk, bildircin, tahtalı, üveyik ve ördek** avı yapılmaktadır.

Şekil 12. Akgöl Genel Avlağı

4.2.5.4. Dokurcun Devlet Avlağı

2013 yılında 19.396,00 ha'lık alanda tescil edilmiş olup Sakarya ili Akyazı İlçesi sınırları içerisinde kalmaktadır. Avlakta **yaban domuzu, tilki, tavşan, çakal, çulluk, bıldırcın, tahtalı, üveyik ve ördek** avı yapılmaktadır.

Şekil 13. Dokurcun Devlet Avlağı

4.2.5.5. Geyve Akdoğan Devlet Avlağı

2015 yılında 47.090,00 ha'lık alanda tescil edilmiş olup Sakarya ili Akyazı İlçesi sınırları içerisinde kalmaktadır. Avlakta **yaban domuzu, tilki, tavşan, çakal, çulluk, bıldırcın, tahtalı, üveyik ve ördek** avı yapılmaktadır.

Şekil 14. Geyve Akdoğan Devlet Avlağı

4.2.5.6. Gümüşdere Doğançay Devlet Avlağı

Şekil 15. Gümüşdere Doğançay Devlet Avlağı

2010 yılında 25.820,90 ha'lık alanda tescil edilmiş olup Sakarya ili Geyve İlçesi sınırları içerisinde kalmaktadır. Avlakta **yaban domuzu, tilki, tavşan, çakal, çulluk, bıldırcın, tahtalı, üveyik ve ördek** avı yapılmaktadır.

4.2.5.7. Karasu Devlet Avlağı

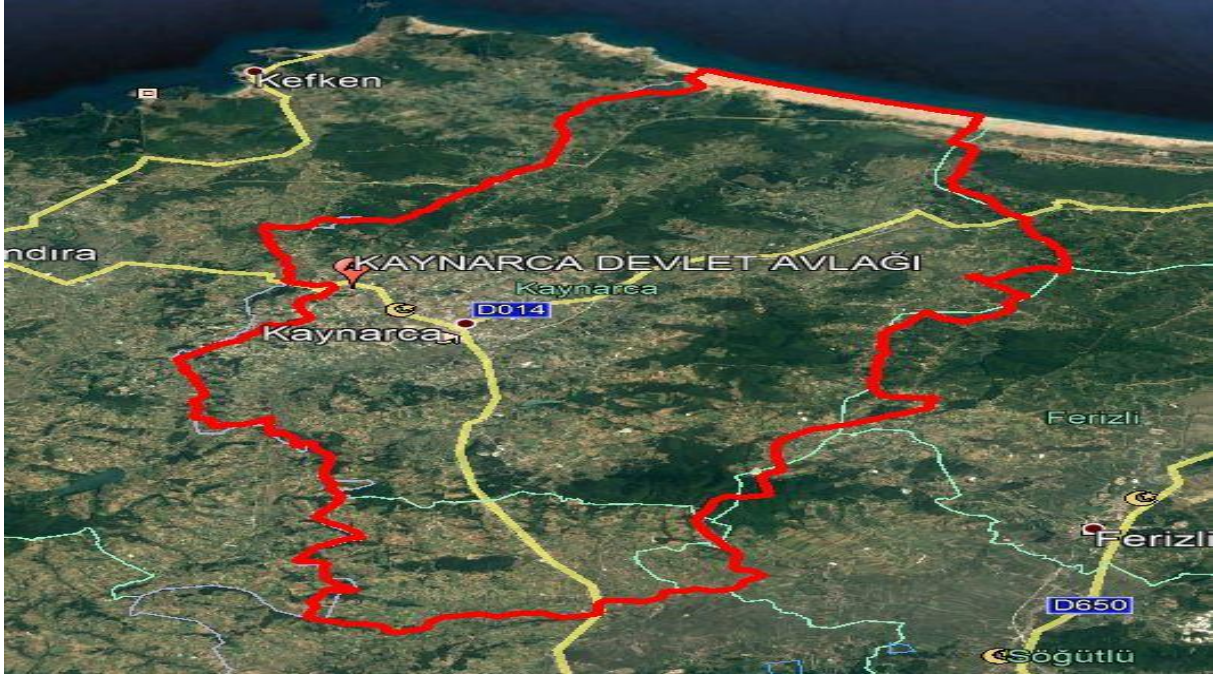

Şekil 16. Karasu Devlet Avlağı

2015 yılında 29.328,00 ha'lık alanda tescil edilmiş olup Sakarya ili Karasu İlçesi sınırları içerisinde kalmaktadır. Avlakta **yaban domuzu, tilki, tavşan, çakal, çulluk, bıldırcın, tahtalı, üveyik ve ördek** avı yapılmaktadır.

4.2.5.8. Kaynarca Devlet Avlağı

2013 yılında 35.394,20 ha'lık alanda tescil edilmiş olup, Sakarya ili Kaynarca İlçesi sınırları içerisinde kalmaktadır. Avlakta **yaban domuzu, tilki, tavşan, çakal, çulluk, bıldırcın, tahtalı, üveyik ve ördek** avı yapılmaktadır.

Şekil 17. Kaynarca Devlet Avlağı

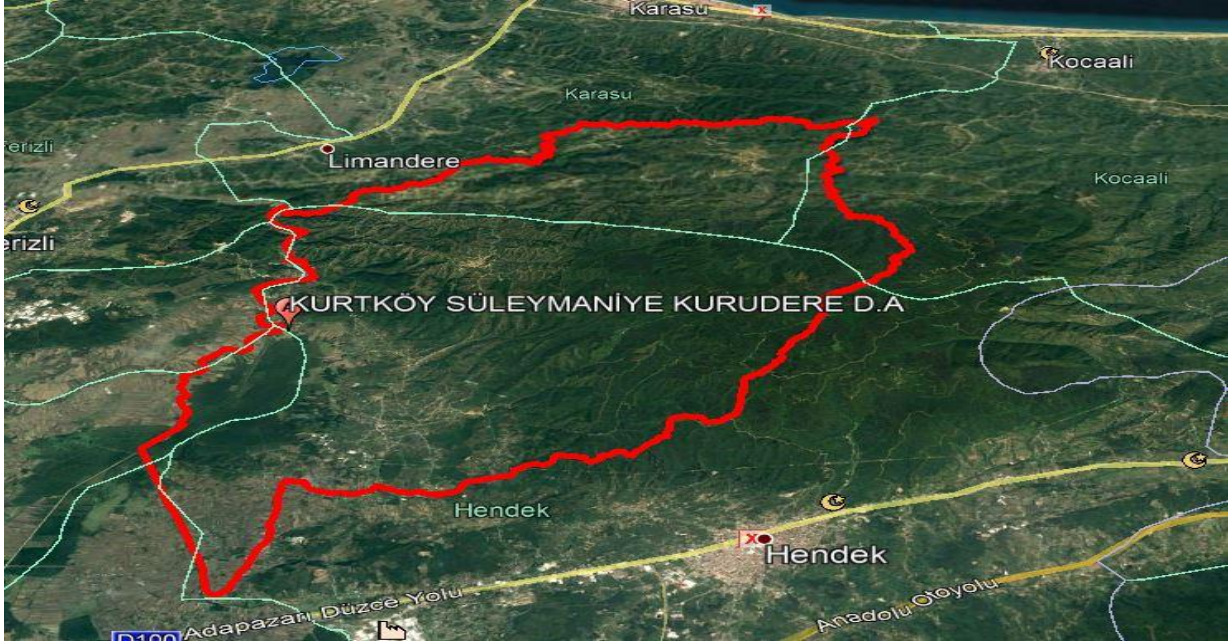
4.2.5.9. Kocaali Devlet Avlağı

Şekil 18. Kocaali Devlet Avlağı

2012 yılında 26.906,70 ha'lık alanda tescil edilmiş olup, Sakarya ili Kocaali İlçesi sınırları içerisinde kalmaktadır. Avlakta **yaban domuzu, tilki, tavşan, çakal, çulluk, bildircin, tahtalı, üveyik ve ördek** avı yapılmaktadır.

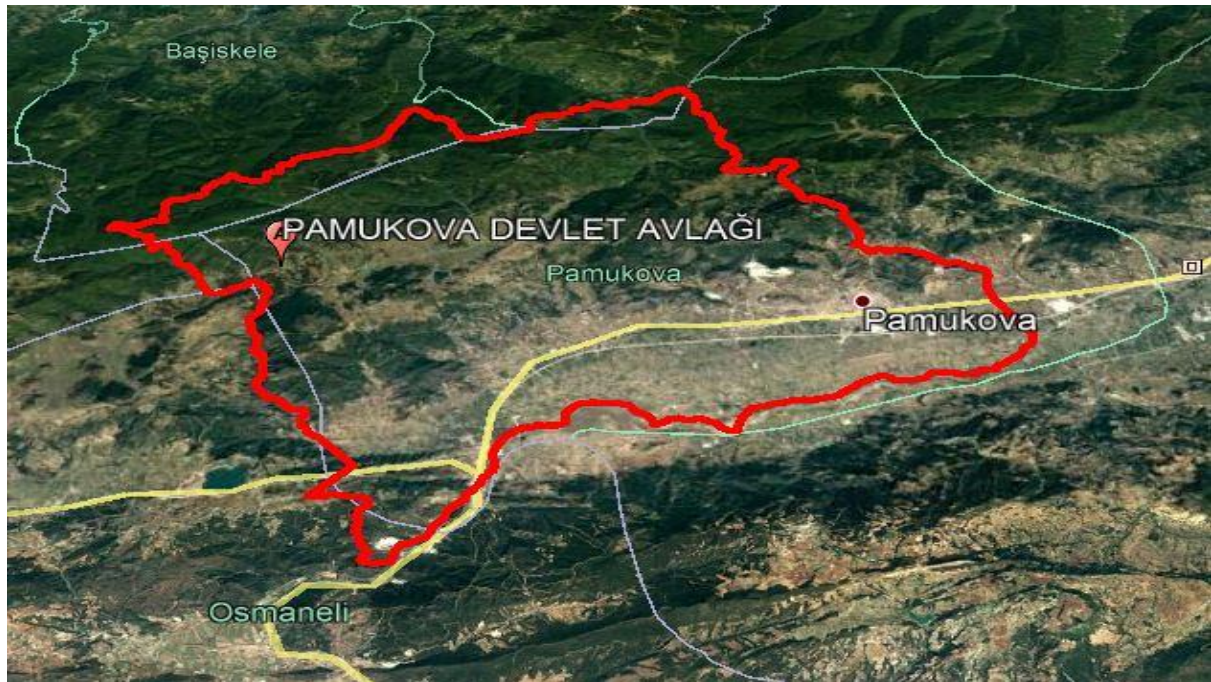
4.2.5.10. Kurtköy Süleymaniye Kurudere Devlet Avlağı

Şekil 19. Kurtköy Süleymaniye Kurudere Devlet Avlağı

2016 yılında 27.920,30 ha'lık alanda tescil edilmiş olup, Sakarya ili Hendek İlçesi sınırları içerisinde kalmaktadır. Avlakta **yaban domuzu, tilki, tavşan, çakal, çulluk, bildircin, tahtalı, üveyik ve ördek** avı yapılmaktadır.

4.2.5.11. Pamukova Devlet Avlağı

Şekil 20. Pamukova Devlet Avlağı

2012 yılında 26.904,00 ha'lık alanda tescil edilmiş olup, Sakarya ili Pamukova İlçesi sınırları içerisinde kalmaktadır. Avlakta **yaban domuzu, tilki, tavşan, çakal, çulluk, bildircin, tahtalı, üveyik ve ördek** avı yapılmaktadır.

4.2.5.12. Sapanca Devlet Avlağı

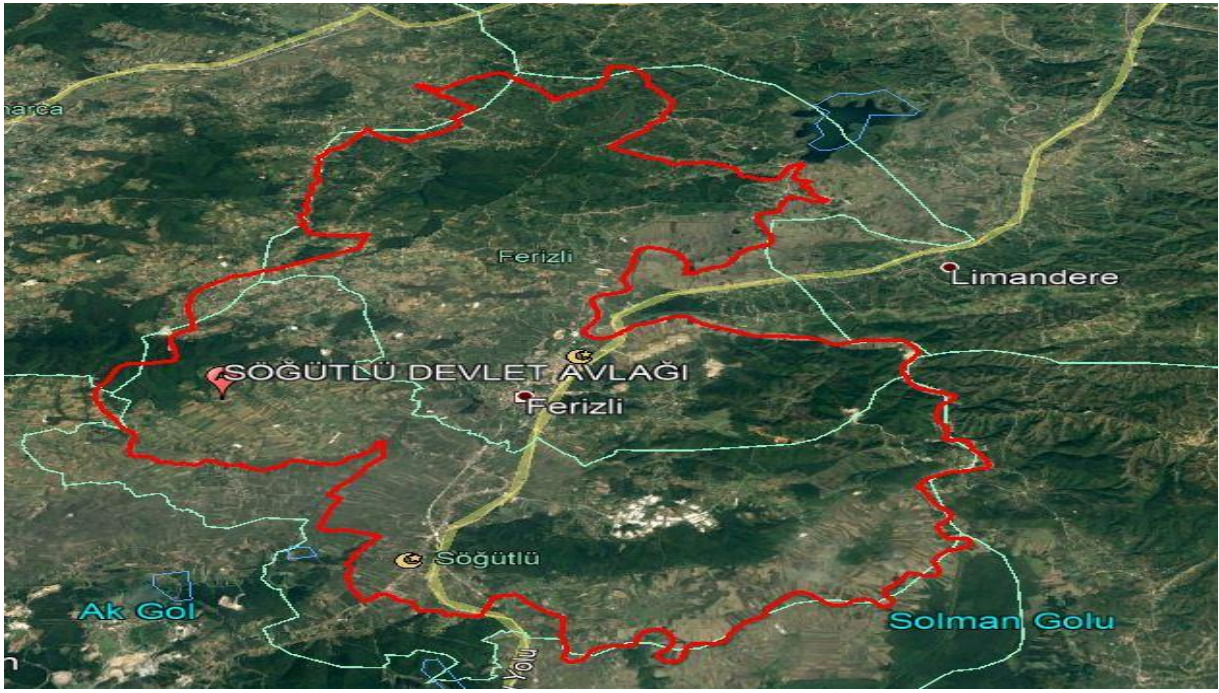

Şekil 21. Sapanca Devlet Avlağı

2016 yılında 12.704,40 ha'lık alanda tescil edilmiş olup, Sakarya ili Sapanca İlçesi sınırları içerisinde kalmaktadır. Avlakta **yaban domuzu, tilki, tavşan, çakal, çulluk, bildircin, tahtalı, üveyik ve ördek** avı yapılmaktadır.

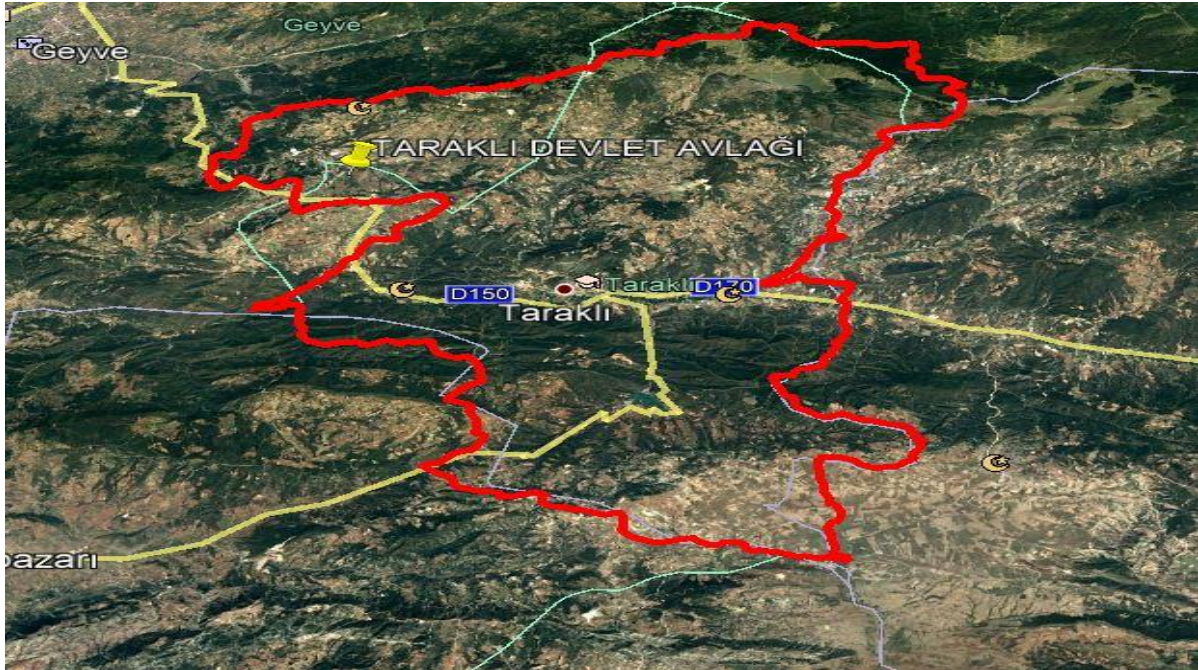
4.2.5.13. Söğütlü Devlet Avlağı

2016 yılında 23.670,20 ha'lık alanda tescil edilmiş olup, Sakarya ili Söğütlü İlçesi sınırları içerisinde kalmaktadır. Avlakta **yaban domuzu, tilki, tavşan, çakal, çulluk, bildircin, tahtalı, üveyik ve ördek** avı yapılmaktadır.

Şekil 22. Söğütlü Devlet Avlağı

4.2.5.14. Taraklı Devlet Avlağı

Şekil 23. Taraklı Devlet Avlağı

2015 yılında 33.132,30 ha'lık alanda tescil edilmiş olup, Sakarya ili Taraklı İlçesi sınırları içerisinde kalmaktadır. Avlakta **yaban domuzu, tilki, tavşan, çakal, çulluk, bildircin, tahtalı, üveyik ve ördek** avı yapılmaktadır.

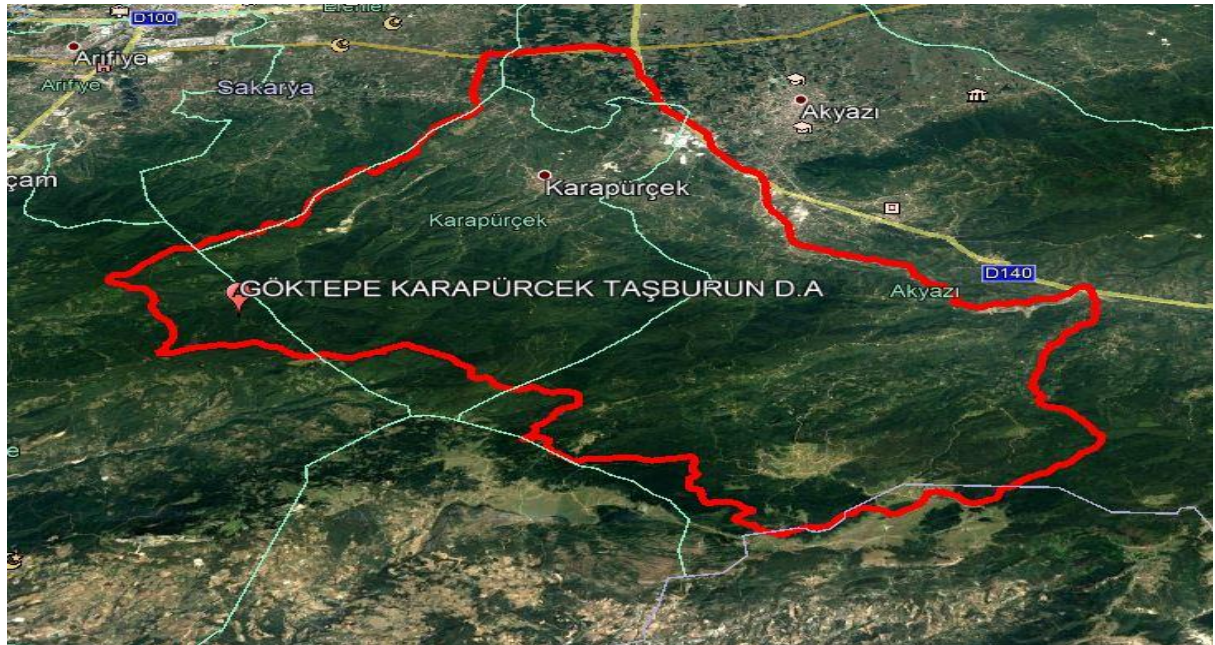
4.2.5.15. Hendek Karadere Aksu Devlet Avlağı

Şekil 24. Hendek Karadere Aksu Devlet Avlağı

2016 yılında 40.020,30 ha'lık alanda tescil edilmiş olup, Sakarya ili Hendek İlçesi sınırları içerisinde kalmaktadır. Avlakta **yaban domuzu, tilki, tavşan, çakal, çulluk, bildircin, tahtalı, üveyik ve ördek** avı yapılmaktadır.

4.2.5.16. Taşburun Göktepe Karapürçek Devlet Avlağı

Şekil 25. Taşburun Göktepe Karapürçek Devlet Avlağı

4.2.6. MESİRE YERLERİ

Sakarya ilindeki mesire yerleri Orman ve Su İşleri Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü, Sakarya Orman Bölge Müdürlüğü sorumluluğu altındadır. Sakarya ilinde A tipinde 5 adet, B tipinde 6 adet, C tipinde 34 adet toplam 45 adet Mesire Yeri bulunmaktadır (*Sakarya Orman Bölge Müdürlüğü*).

Fotoğraf 170. Sarıgöl Mesire Yeri

MESİRE YERLERİ

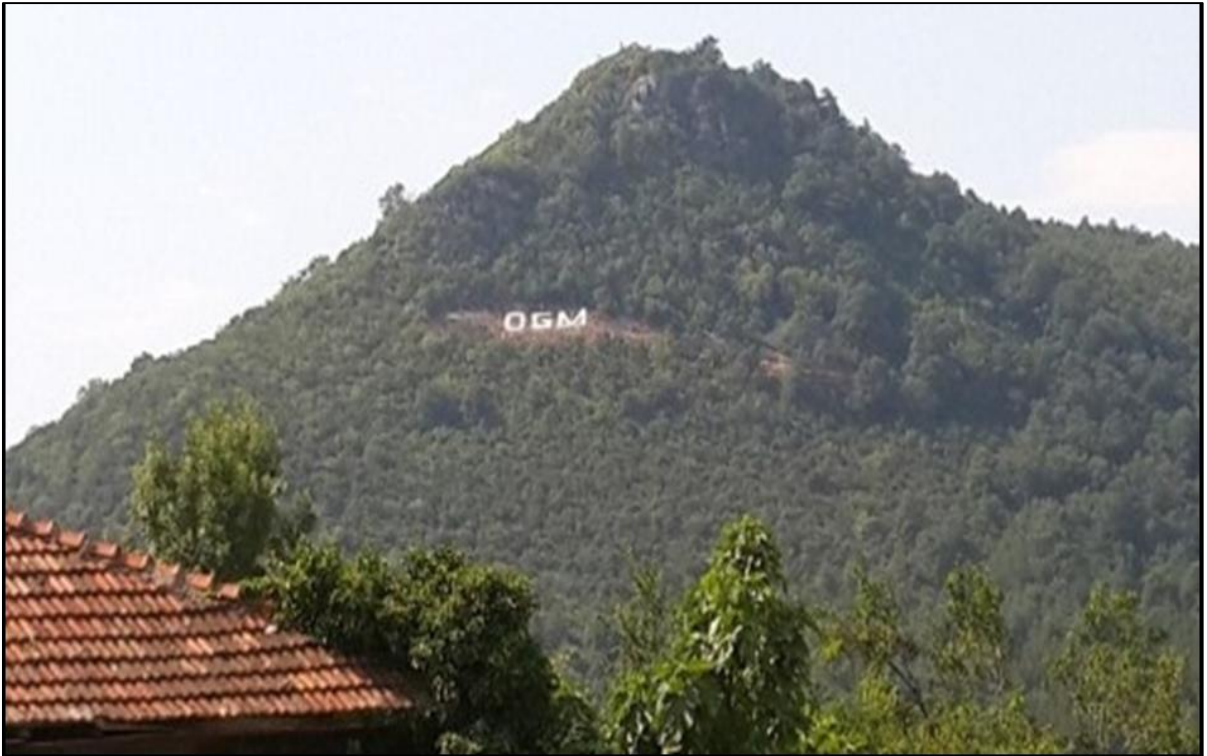
ADI	TİPİ	İLÇESİ	KÖYÜ	ALANI (Ha)	İŞLETME DURUMU
Yanıköy A Tipi	A	Sapanca	Yanık Köyü	13.78	Karan Grup A.Ş
Karapınar Gölü	C	Adapazarı	Çataldere-Bayırlar	54.00	Adapazarı Belediyesi
Kızılcaali	C	Kaynarca	Ömerağa Köyü	0.80	Kaynarca Belediyesi
Balcılar	C	Kaynarca	Güven Köyü	1.40	Kaynarca Belediyesi
Beşköprü Mahallesi	C	Serdivan	Seyirtepe	3.59	Sakarya Byş. Belediyesi
Arifağa Köyü	C	Kaynarca	Karaboğaz	4.19	Kaynarca Belediyesi
Camili	C	Adapazarı	Camili	0.37	Sakarya Byş. Belediyesi
Mahmudiye Köyü	C	Sapanca	Mahmudiye-Dereici	0.60	Yayla Alabalık Ali Osman CÖMERT
Arifiye İl Ormanı	C	Arifiye	İl Ormanı	2.48	Arifiye Belediyesi
Çatalkaya Vadisi B Tipi	B	Sapanca	Yanık Köyü Çatalkaya Vadisi	6.78	Koray LAKAY
Okçular Köyü	C	Kaynarca	Balcılar Göleti	3.00	Kaynarca Belediyesi
Çaybaşı Yeniköy	C	Erenler	Tapsalar	4.80	Erenler Belediyesi
Korucuk	C	Adapazarı	Korucuk	1.06	Sakarya Byş. Belediyesi

ADI	TİPİ	İLÇESİ	KÖYÜ	ALANI (Ha)	İŞLETME DURUMU
Serdivan	C	Serdivan	Sadıkderesi	12.06	Serdivan Belediyesi
Alandüzü	C	Adapazarı	Alandüzü	3.13	Sakarya Byş. Belediyesi
Ferizli	C	Ferizli	İstihkam Tepe	2.04	İhale Edilecek
Çalıbayırı	C	Ferizli	Ferizli-Çalıbayırı	2.54	Ferizli Belediyesi
Göl Mahallesi	C	Sapanca	Göl Mahallesi	3.80	Sapanca Belediyesi
Ambarlı Tepe	C	Adapazarı	Korucuk Ambarlı Tepe	0.77	İhale Edilecek
M. İncebel A Tipi	A	Sapanca	Mahmudiye Sırtı	6.14	Sapanca Belediyesi
Altındere	C	Akyazı	Altındere Beldesi	1.30	Aksoy Ticaret/Adem AKSOY
Aksartepe	C	Akyazı	Alağaç Köyü	7.45	Akyazı Belediyesi
Batakköy	C	Akyazı	Batakköy Köyü Hastane Yanı	3.93	Sakarya Byş. Belediyesi
Kuzuluk Beldesi	C	Akyazı	Kuzuluk Beldesi	3.00	Akyazı Belediyesi
Türkormanköy	C	Akyazı	Türkormanköy Köyü	1.92	Akyazı Belediyesi
Dışbudak	C	Akyazı	B.Tahirbey Köyü	2.96	Leyla UÇAR
Kuzuluk Şehitler Ormanı	C	Akyazı	Kuzuluk Beldesi	0.15	Şehitler ve Gaziler Derneği
Taşburun Köyü	C	Akyazı	Taşburun Köyü	5.02	Öz Mevlana Emlak/Bilal TÜRKER
Taşyatak Köyü	C	Akyazı	Taşyatak Köyü	3.48	İhale Edilecek
Çiğdem A Tipi	A	Akyazı	Dokurcun Beldesi Çiğdem Yaylası	9.50	Akyazı Belediyesi
Karapürçek B Tipi	B	Karapürçek	Ahmetler Mahallesi	7.90	İhale Edilecek
Dolamaçbaşı	C	Pamukova	Dolamaçbaşı	6.15	İhale Edilecek
Doğançay	C	Geyve	Cevizlik	1.43	Geyve Belediyesi
Hıdırlıktepe	B	Taraklı	Hıdırlık	21.00	Taraklı Belediyesi
Karşıbağlar	B	Geyve	Hırka köyü	4.96	Geyve Belediyesi
Karagöl	C	Taraklı	Karagöl	11.40	İhale Edilecek
Salman Dede	C	Hendek	Kazimiye Köyü Salman Tepe	15.68	Hendek Belediyesi
Kapanca	C	Hendek	Çamlıca Beldesi	8.00	Hendek Belediyesi
Kazimiye	C	Hendek	Kavaklık deresi	1.69	Hendek Belediyesi
Hendek Orman Park	A	Hendek	Kaldırımüstü	112.49	HİMPAŞ Hendek Gıda A.Ş
Gölyayla	A	Hendek	Gölyayla	38.12	İhale Edilecek
Kızılcıktepe	B	Karasu	Kızılcık Köyü	5.61	Karasu Belediyesi
Karapelit Çakaldağı	C	Kocaali	Çakaldağı Mevkii	2.96	Kocaali Belediyesi
Sinanoğlu	B	Karasu	Sinanoğlu	3.95	Ahmet BALTA
Madenderesi	C	Kocaali	Madenderesi	3.66	Akpınar Tar. Kal. Koop.

Tablo 39. Mesire Yerleri

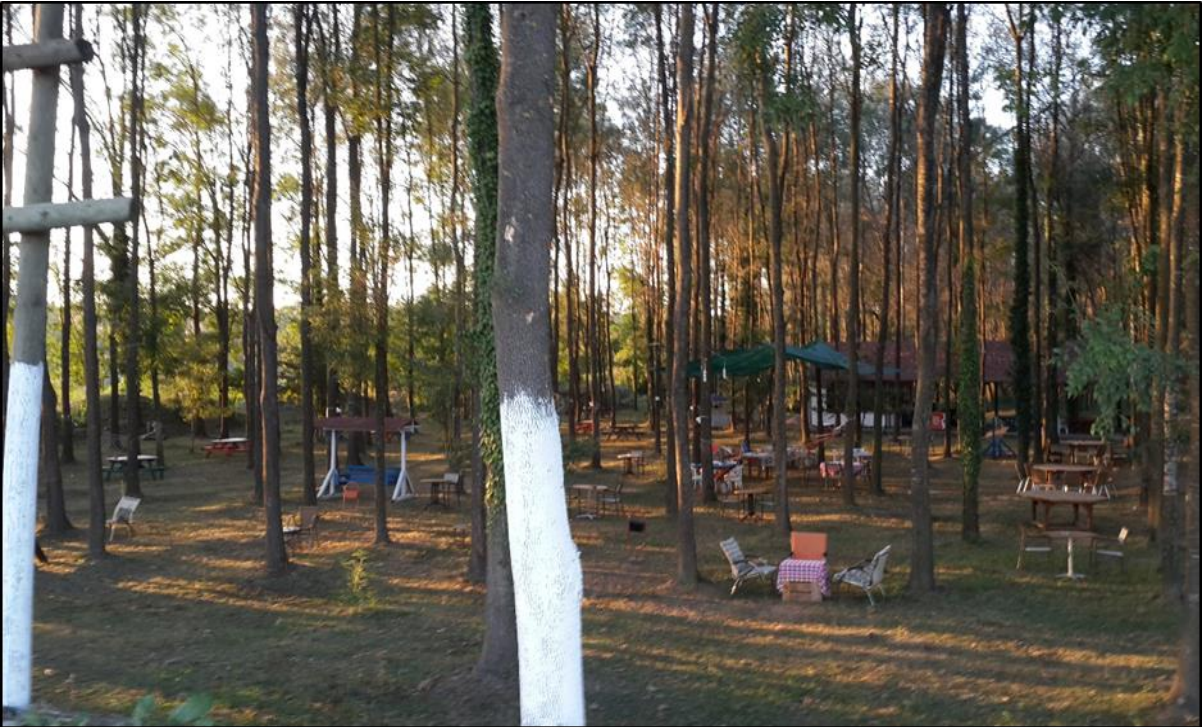
Fotoğraf 171. Mahmudiye C Tipi Mesire Yeri

Fotoğraf 172. Aksar Tepe Mesire Yeri

Fotoğraf 173. Çatalkaya Vadisi Mesire Yeri

Fotoğraf 174. Dışbudak Mesire Yeri

4.2.7. SEÇKİN ÖZELLİKLİ DİĞER SAHALAR

Acella Yaylası: Akyazı İlçesinin 35-40 km. güneyinde yer alır. Acella yaylasına ulaşım stabilize yoldan her tür kara taşıtı ile yapılabilmektedir. Yaylaya üç değişik güzergâhtan ulaşılabilir. Birinci yol Beldibi, Boztepe, Çatalkaya üzerinden gider. İkinci yol Taşburun - Ballıkaya-Taşyatak - Hasyatak köyleri üzerinden çalışır. Üçüncü yol ise Taşburun-Ballıkaya-Taşyatak-Yanık yaylası güzergâhıdır. Bu yolların üçünün de az bir kısmı asfalttır. İlçe merkezinden yaylaya ulaşma süresi yaklaşık olarak 60 dakikadır. Yayla üç ayrı köy tarafından (Taşyatak-Hasyatak-Boztepe) ortaklaşa kullanılmaktadır. Şehir merkezine 70 km. uzaklıktadır.

Fotoğraf 175. Acella Yaylası

Belengerme Yaylası: Taraklı ilçesi sınırları içerisinde yer alan yayla, Karagöl Yaylası sınırında Hamzapınar Yaylası bitişiğinde, Tuzla Köyü'ne 1 km mesafededir. Belengerme Tepesi'nden bakıldığında tabiat harikası Karagöl Yaylası'nın tamamı görülebilmektedir.

Fotoğraf 176. Belengerme Yaylası

Çiğdem Yaylası: Hendek ilçe sınırları içinde yer almaktadır. Dokurcun ve Çiğdem Yaylası arası 18 km.dir. Bununla birlikte Hendek-Karadere üzerinden Dikmen ve Çiğdem Köyleri'ne, buradan da 1.500 metredeki Çiğdem Yaylası'na ulaşılabilir. Yapısıyla ilgi çeken evlerin bulunduğu yaylanın; “topukotu” olarak adlandırılan çimle kaplı geniş alanı, küçük ve hafif eğimli tepeleri ile planlı bir çevrede oldukça hoş bir manzarası vardır. Yaylada her yıl temmuz ayının ikinci haftasında yayla şenlikleri düzenlenmektedir. Şenlikte yaylada yetişen sebze, meyveler ve hayvancılık tanıtılmakta, çeşitli eğlenceler yer almaktadır. Turizmci, gezgin ve yazarlardan oluşan büyük bir jüri tarafından Türkiye'nin en güzel on yaylasından biri olarak seçilmiştir.

Fotoğraf 177. Çiğdem Yaylası

Çiçekli Yaylası: Çiçekli Yaylası Akyazı ilçesinde bulunmaktadır. Akyazı Dokurcun yolu üzerindeki Denderiz köyünden güneye dönülerek yaylaya ulaşılabilir. Yaklaşık olarak 30 dakika süren bir yolculukla yaylaya ulaşılabilinmektedir. Yaylaya bir başka yol olarak; Sultanpınar yaylasının doğusuna gidilerek Yörükleri yaylasına ve oradan da Çiçekli yaylasına ulaşılabilir. Yaylanın diğer yaylalar ile yakın mesafede olması tur ve kampçılık yapanlar için elverişlidir. Yaylada yayla evleri de bulunmaktadır. Ayrıca elektrik, su ve wc ihtiyaçları sağlanabilmektedir.

Davlumbaz Yaylası: Haydarlar'a 10 dakika, Dokurcun'a 30 dakikalık mesafede olan yaylaya Dokurcun'dan güney istikametinde gidilerek Haydarlar Köyü üzerinden de ulaşılabilir. Şehir Merkezine uzaklığı 70 km.dir. Davlumbaz Yaylası, Sülüklü Göl'ün batısında yer alır. Bütün dikkatler Sülüklü Göl'e çevrilmesine rağmen yayla Sakarya'nın en güzel yerlerinden biridir. Yöre halkı tarafından Davlumbaz olarak isimlendirilen bu eşsiz güzellikteki yayla, kesinlikle görülmesi gereken alanlardan biridir.

Fotoğraf 178. Davlumbaz Yaylası

Dikmen Yaylası: Hendek İlçe sınırları içerisinde yer almaktadır. Hendek ve Dikmen Yaylası arası 1,5 saattir. Hendek-Karadere üzerinden Dikmen ve Çiğdem Köylerine, buradan da yaylaya ulaşılabilir. Orman gülleri ile ünlü olan yaylada elektrik mevcuttur. İlimizin 1722 m. yüksekliğindeki en yüksek tepesidir. Burada her yıl yaz sezonu şenlikler yapılmaktadır. Hendek ve Dikmen Yaylası arası 1,5 saattir.

Fotoğraf 179. Dikmen Yaylası

Güzlek Yaylası: Dokurcun yolu üzerinde ve Akyazı'ya 45 km mesafededir. Akyazı-Dokurcun istikametinde Beldibi Köyü karşısından sağa dönerek Boztepe Köyü yoluna ulaşılır. Her yıl mayıs ayında çevre köylerden yaylaya gelen yaylaklar burada bulunan yayla evlerinde kasım ayına kadar kalmakta, bu süre içinde yaban çileği toplayıp satmakta ve hayvancılık yapmaktadırlar.

Fotoğraf 180. Güzlek Yaylası

İnönü Yaylası: Şehir merkezine uzaklığı 46 km.dir. İnönü Yaylasından 20 dakikalık bir yürüyüşle, orman içindeki bir patika takip edilerek daha yukarıdaki Erikli Yaylası'na varılabilir. İnönü Yaylasından doğrudan Hüseyinli Köyü üzerinden Pamukova-Çilekli-Mekece yoluna da çıkılabilmektedir.

Fotoğraf 181. İnönü Yaylası

Karagöl Yaylası: Şehir merkezine uzaklığı 80 km.dir. Etrafı tamamen çam, kayın, köknar ve meşe ağaçları ile kaplı olan Karagöl Yaylası, 567 hektar genişliğindeki alanıyla, bol oksijenli havası ve soğuk içme sularıyla tabii bir tedavi merkezidir.

Fotoğraf 182. Karagöl Yaylası

Kırca Yaylası: İlimiz Geyve İlçesi, Alifuatpaşa Beldesi, Melekşeoruç Köyü üzerinden ulaşım mümkün olup, şehir merkezine uzaklığı 40 Km. mesafededir. İlkbahar ve yaz aylarında bol miktarda dağ menekşesi ve şimşir ağaçları ulunmaktadır. Kırca yaylasından (855 rk.) Ali Fuat Paşa Kaymakamsuyu Mağarasına doğru dere yatağından ilerlerken çok değerli olan Akça ağaçlar görülmektedir. Ana dörtyol ağzına gelindiğinde 600 m. Sonra Kırca yaylası geniş alanı ile karşımıza çıkar. Yeşillikler içerisinde bakir alanlardan oluşan bir parkur olup, Sapanca Soğucak Yaylasına geçme imkanı da vardır. Kırca Yaylasında yazın şenlikler yapılmaktadır. Ulaşımın kolay olmasından dolayı hafta sonları çok revaçtadır.

Fotoğraf 183. Kırca Yaylası

Kirpiyan Yaylası: Geyve İlçesi, Setçe Köyünden Ulaşım Mümkün Olup, Şehir Merkezine Uzaklığı 50 Km dir. Muhteşem tabiat bitki örtüsüyle yaz kış tabiat tutkunlarının sıklıkla gittiği mekanlar arasındadır. Kendinizi adeta tabiatın hakimiyetine bırakacağınız muhteşem iklimiyle görülmesi gereken en güzel yaylalarımızdandır.

Fotoğraf 184. Kirpiyan Yaylası

Kuloğlu Yaylası: Akar yaylasına 10 dakika mesafededir. Davlumbaz Yaylası Haydarlar'a 10 dakika, Dokurcun'a 30 dakikalık mesafede olan yaylaya Dokurcun'dan güney istikametinde gidilerek Haydarlar Köyü üzerinden de ulaşılabilir. Şehir merkezine 67 km.'dir. Doğal Koruma Alanı içerisinde yer alan Kuloğlu Yaylası sık orman dokusu ve bol oksijeni ile keşfedilmeyi bekleyen ender güzelliklerdendir.

Soğucak Yaylası: Sapanca İlçesine Donatım Orta Garajlardan her 20 dakikada bir kalkan araçlar mevcut. Sapanca Merkezinden yön levhalarını takip ederek Soğucak Yaylası istikametine gidebilirsiniz. Yol durumu toprak yol olup 1050 metre yüksekliğindedir. Sapanca Soğucak Yaylası yol ayrımından itibaren 15 km yol çıkışı vardır. 900 dönüm kadar bir araziye sahip olan Soğucak Yaylası, 1.100 m. yüksekliğinde ve Sapanca'ya 17 km. mesafededir. Sapanca-Muradiye Köyü istikametinden, Erdemli Köyü'ne gelmeden önce sağa ayrılan yolu takip ederek, 35 dakika kadar süren bir yolculukla yaylaya ulaşmak mümkündür. En yoğun dönemi, temmuz ayının ikinci haftasına denk gelen yayla şenlikleri zamanıdır. Yöre halkı ve çevre illerden gelen vatandaşların katılımıyla tam bir panayır havasında geçen "Soğucak Yayla Şenlikleri", bir gün sürmekte, ancak yayla daha şenliklere bir hafta kala dolmaya başlamaktadır. Yayla şenlikleri kapsamında, bisiklet ve at yarışları, karakuşak güreş müsabakaları, folklor gösterileri ve sanatçıların katılımıyla halk konserleri düzenlenmektedir.

Fotoğraf 185. Soğucak Yaylası

Sultanpınar Yaylası: Dokurcun yolu üzerinde olup Akyazı'ya 45 km. mesafededir. Akyazı-Dokurcun istikametinde Beldibi Köyü karşısından sağa dönerek Boztepe Köyü yoluna ulaşılır. Boztepe üzerinden Güzlek Yaylası, Sultanpınarı Yaylası, Yörükyeri Yaylası, Çiçekli Yaylası ve Acelle Yaylası'na, Acelle üzerinden de Yanık Yaylası'na gidilir. Şerefiye ve Beldibi köyleri arası 1 km. mesafededir. Beldibi-Sultanpınar Yaylası arası ise 16 km.dir. Yayla sakinlerini Karadeniz'den göçen insanlar oluşturmaktadır. 1200 metre yükseklikte bulunmaktadır. Çevresinde de bolca bulunan yaylalarla birlikte bir plato görünümü bulunmaktadır. Yaylanın alt sınırlarında karışık orman üst sınırlarda ise Köknar ormanı bulunmaktadır. Sultanpınar Yaylası orman ile çevrili geniş ve düzlük bir alana kurulmuş olup oldukça yeşil, huzur verici bir ortam sunmaktadır.

Fotoğraf 186. Sultanpınar Yaylası

Sulucuova Yaylası: Şehir Merkezine uzaklığı 50 Km. olup, Beldibine 22 km. mesafededir. İlimizin 1000 mt yüksekliğindeki ender güzellikteki yaylalarımızdan bir tanesi olup, tabii bitki örtüsüne sahiptir. Yaylada yerli halkın yaz-kış oturduğu yayla evleri de mevcuttur.

Fotoğraf 187. Sulucuova Yaylası

Turnalı Yaylası: Akyazı İlçesi, Dokurcun beldesi Sınırları içerisinde yer almaktadır. Özel araçlar ile ulaşım mümkün olup, şehir merkezine uzaklığı 60 km.dir. Muhteşem tabii güzelliklere sahiptir. Çiğdem yaylası ile birleşir ve harika bir manzaraya sahiptir.

Fotoğraf 188. Turnalı Yaylası

Yanık Yaylası: İlimiz Akyazı ilçesi sınırlarındadır. Acelle Yaylasından 15-20 dakika mesafededir. İlimizin en büyük yaylarından biridir. Sulak bitki örtüsüne sahiptir. Tabiat yürüyüşleri ve dağcılık faaliyetleri için uygundur. Acelle Yaylasından 15-20 dakika mesafede olup, yayla evleri mevcuttur.

Fotoğraf 189. Yanık Yaylası

Keremali Yaylası: Sakarya'da Akyazı ile Hendek arasında yer alan Keremali Yaylası, Akyazı'ya 20 km, Hendek'e ise 27 km uzaklıkta konumlanmaktadır. Yayla, Keremali Dağı üzerinde yer alan dört yayladan biridir. Bölgede 1200 m ile 1400 m yükseklikte yayla evleri yer almaktadır. Özellikle bahar ve yaz aylarında ziyaretçiler için muhteşem bir mesire yeri olan Keremali Yaylası'nda ve çevre yaylalarda çok sayıda aktiviteye olanak bulabilirsiniz. Piknik, yürüyüş, bisiklet sürüşü, dağcılık, fotoğrafçılık ve koşu gibi aktivitelere olanak bulacağınız yayla, her yıl sayısız yerli ve yabancı ziyaretçiye ev sahipliği yapmaktadır. Yayla aynı zamanda çevresinde kamp yapma olanağı bulacağınız muhteşem bir göle ev sahipliği yapmaktadır.

Keremali Yaylası'nın bulunduğu Keremali Dağı'nda çok çeşitli bitki ve ağaç türlerine rastlanmakta olup, aynı zamanda ihraç edilen ünlü kaynak suyu bulunmaktadır. Sakarya ziyaretiniz sırasında mutlaka uğramanız gereken duraklardan biri olan yayla, Karadeniz'in bol bol nefes alacağınız, oksijen dolu durakları arasında yer almaktadır.

Fotoğraf 190. Keremali Yaylası

Yörükleri Yaylası Dokurcun yolu üzerinde olup, Azizağa-Yörükleri arası 20 kilometredir. Yörükleri Yaylası'na Sultanpınarı Yaylası üzerinden de ulaşılabilir.

Fotoğraf 191. Yörükleri Yaylası

Hamzapınar Yaylası: Taraklı Yaylası'nın 1 kilometre aşağısındadır. Belengerme Tepesi'nin arka yüzünde kalan Hamzapınarı içimine doyum olmayan nefis bir soğuk suya sahiptir. Taraklı İlçesi'ne gelen konukların çoğunluğu Orman İşletmesi tarafından düzenlenen halka açık piknik alanına götürülür.

Katırözü Yaylası: Pamukova'ya bağlı Eskiya köyü sınırları içerisinde yer almaktadır. Eskiya köyü (1125 metre yükseklikte) üzerinden Katırözü Yaylası'na varılmaktadır. Soğuk kaynak suları ve geniş piknik alanları ile eşsiz bir tabii güzelliğe sahip olan yaylanın üst yanında bulunan mağarada hava sirkülasyonu olmakta ve sarkıt diktirler bulunmaktadır.

Fotoğraf 192. Katırözü Yaylası

Kıranıyurt Yaylası: Kıranıyurt Yaylası Sakarya Pamukova ilçemize bağlı 1150 m yükseklikte yer almaktadır.

Fotoğraf 193. Kiranyurt Yaylası

Öküzcüyatağı Yaylası: Eskiayla köyü ile Kartepe arasında düz ve geniş alanı kapsar. Pamukova halkının yaz günlerinde serinlemek için gittiği Eskiayla Öküzcü Yatağı Şenlikleri' nin yapıldığı ormanın içindeki mesire yeridir. Bu bölge Halk arasında öküzcü yatağı olarak adlandırılır.

Fotoğraf 194. Öküzcüyatağı Yaylası

Kaymakamsuyu Yaylası: Pamukova ilçesinde yer alan Kaymakam Suyu Yaylası her türlü ağacın bulunduğu bol oksijenli, tabii güzelliğe sahip bir yerdir. Kaymamam Suyu Yaylası kamp yapmak için uygun bir yerdir.

Fotoğraf 195. Kaymakamsuyu Yaylası

4.2.8. DOĞAL SİT ALANLARI

Doğal sit; 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunun 3.Maddesinin a bendinde yer alan tanımlara göre; Jeolojik devirlere ait olup, ender bulunmaları nedeniyle olağanüstü özelliklere sahip yer üstünde, yeraltında veya su altında bulunan korunması gerekli alanlardır.

Tabiat Varlığı ise “jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerler” olarak tanımlanmıştır.

Doğal Sit ve Tabiat Varlığı arasındaki fark nedir? Bir başka ifade ile “tabiat varlığı” mağara, anıt ağaç ve ağaç toplulukları gibi korunması gereken tabii varlıkları ifade ederken, “doğal sit” korunması gerekli tabii bir alanı ifade eder.

Sakarya ilindeki doğal sit alanları Tablo 40’ta sunulmuştur.

ADI	TESCİL TARİHİ VE KARARI	SİT DERECE
Acarlar Gölü Ve Longoz Ormanı	25.06.1998-6526	1.Derece
Maden Deresi Mevkii	06.08.2008-516	1. Ve 2. Derece
Sapanca Gölü Havzası	07.12.1991-2163-25.11.2005-1095	1. Ve 3. Derece
Sapanca Kurtköy Mesire Alanı	25.06.1998-6524	1.Derece
Sapanca Vakıf Otel Yolu	07.12.1991-2164-25.11.2005-1095	1.Derece
Akgöl Mevkii	06.12.2001-8821	2. Derece
Arifiye-Sapanca Uzunkum	07.12.1991-2163	1.Derece
Akçay-Fevziye Köyü Arası	07.12.1991-2163	1.Derece
Poyrazlar Gölü Ve Çevresi	16.01.1993-2916	1.Derece
Taraklı	01.09.1989-675	1.Derece
Hanlı Beldesi Ve Sakarya Nehri Arasındaki Kısım	23.03.1997-5766	3.Derece

Tablo 40. Sakarya İlindeki Doğal Sit Alanları

Acarlar Gölü Ve Longoz Ormanı: Bursa K.T.V.Kurulu tarafından 25.06.1998 Tarih ve 6526 Sayılı Kararı ile 1. Derece Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.

Fotoğraf 196. Acarlar Longozu

Acarlar Longozu Sakarya Nehrinin Karadenize ulaştığı ağız kesiminin yaklaşık 6 km batısında yer alır. Doğusu Karasu, Batısı ise Kaynarca İlçelerinin sınırları içinde kalan Acarlar Longozu Türkiye'nin tek parça halindeki en büyük su basar ormanıdır. Kıyı çizgisinden ortalama 1,5 km içeride ve kıyaya paralel bir uzanım gösteren longozun uzunluğu yaklaşık 123 km genişliği ise 250 m ile 1250 m arasında değişmektedir. Gölün yaklaşık 1560 ha'dır. Gölün en karakteristik özelliklerinden biri göl tabanının çok yoğun orman ile kaplı olmasıdır. Uygun iklim koşulları

sonucunda gerek göl içerisinde ve gerekse göl civarında zengin bir biyolojik çeşitlilik söz konusudur.

Maden Deresi Mevkii Doğal Sit Alanı: Sakarya İli Karasu İlçesine bağlı Kuyumculu ve Kurudere Köyü ile Kocaali İlçesi Kirazlı Köyü Sınırları içinde kalan Maden Deresi Kocaeli K.T.V.K. Bölgesi tarafından 06.08.2008 Tarih ve K.516 Sayılı Kararı ile 1-2. Derece Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.

Fotoğraf 197. Maden Deresi

Dere ve dereye bakan iki yamacı genel görünüm ve bitki örtüsü açısından doğal güzelliğe sahiptir. Dik yamaçlara sahip derin bir vadi içerisinde akan Maden Deresi kenarından başlamak üzere yamaçlara doğru çam, meşe, gürgen, kayın ve porsuk ağaçları mevcuttur. Çam Dağından çıkan kaynak sularıyla beslenen ve Karadeniz'e dökülen Maden Deresi suyu, bölgede yerleşim seyrek olduğundan berrak bir şekilde akmaktadır. Dere üzerinde yapay yolla alabalık, yayın gibi balık üretimi yapılan iki tesis bulunmakla birlikte derede doğal olarak saza, kızılkanat vb. balık türleri yaşamaktadır. Ayrıca dere üzerinde 1800'lü yıllarda yapıldığı tahmin edilen düzgün kesme taşlardan inşaa edilmiş muhtemelen maden arıtma ve yıkma tesisi binası olarak kullanılan yapı kalıntısına ait temel izleri ile bu kalıntının yukarısında baraj gövdesi kalıntısı bulunmaktadır.

Sapanca Gölü Havzası Doğal Sit Alanı: Bursa K.T.V.Kurulu tarafından 01.09.1989 Tarih ve 680 Sayılı Kararı ile 1-3. Derece Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir. Su toplama havzası 252km² yi bulan Sapanca Gölü, genel olarak Güneyindeki dağlardan gelen derelerle beslenir. Uzunluğu 16km en geniş yeri ise Sapanca İlçe Merkezi ile karşı kıyı arası olup 5,5 kmdir. Yüzölçümü 42 km², en derin yeri ise Sapanca açıklarında 61m'dir. Kaynağını dağlardan gelen kar suları ve Derbent Deresinden alan gölde, turna balığı, yayın balığı, sazan türleri bulmakta olup içilebilir nitelikli tatlı suya sahip ender bulunan göllerden biridir.

Fotoğraf 198. Sapanca Gölü

Sapanca Kurtköy Mesire Alanı Doğal Sit Alanı: 25.06.1998 Tarih ve 6524 Sayılı Kararı ile 1. Derece Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.

Sapanca Vakıf Otel Yolu Doğal Sit Alanı: 07.12.1991 Tarih ve 2164 sayı ile 25.11.2005 Tarih ve 1095 Sayılı Kararıyla 1. derece Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.

Akgöl Mevkii Doğal Sit Alanı: Bursa K.T.V.Kurulu tarafından 06.12.2001 Tarih ve 8821 Sayılı Kararı ile 2. derece Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir. Sakarya ili Söğütli ilçesi Akgöl köyünün kuzey batısında kalmakta olup, Sakarya il merkezine 12 km. uzaklıktadır. Karaçalılık tepesi ile Hamas tepe arasında kalan çukurlukta yer alan Akgöl gölünün kuzey ve güney ucunda

sazlık alanlar bulunmaktadır. Yaklaşık 2 m. derinliğinde sığ bir göl olan Akgölün çevresi orman ve yeşilliklerle kaplıdır.

Fotoğraf 199. Akgöl

Arifiye-Sapanca Uzunkum Doğal Sit Alanı: 07.12.1991 tarih ve 2163 sayılı karar ile 1. Derece Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.

Akçay-Fevziye Köyü Arası Doğal Sit Alanı: 07.12.1991 Tarih ve 2163 Sayılı Karar ile 1. Derece Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir. Sapanca ilçe merkezine 10 km. uzaklıkta, uzunluğu 7,5 km olan yürüyüş yolunu ve Akçay deresini kapsayan alandır. Akçay deresinin kaynağı Geyve ilçesinin kuzey batısındaki eski yayla mevkiindedir. Sakarya nehri ve sapanca gölü arasında yer alan derenin batı yönünden başlayan ormanlık alan içerisinde çam ve ıhlamur ağaçları yer almaktadır.

Poyrazlar Gölü Ve Çevresi Doğal Sit Alanı: Bursa K.T.V.Kurulu tarafından 16.01.1993 Tarih ve 2916 Sayılı Kararı ile 1. derece Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir. Sakarya ili merkez Adapazarı ilçesinin 8 km. kuzeyinde, Adapazarı Karasu asfaltının kenarında bulunmaktadır. Poyrazlar mahallesi sınırları içerisinde yer alan gölün yüzölçümü 6 km²'dir. Adını Poyrazlar köyünden alan gölün diğer ismi ise Teke gölüdür. Poyrazlar gölü fazla sularını Sakarya nehrine

boşaltır. Göldeki ekolojik hayatı sazlıklar, çeşitli su kuşları, nilüfer çiçeği ve diğer canlılar oluşturmaktadır.

Fotoğraf 200. Poyrazlar Gölü

Taraklı Doğal Sit Alanı: Bursa K.T.V.Kurulu tarafından 01.09.1989 Tarih ve 675 Sayılı Kararı ile 1. derece Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir. Sakarya ilinin güney doğusunda bulunan Taraklı ilçesi il merkezine 65 km. uzaklıkta, deniz seviyesinden 800 m. yükseklikte yer almaktadır. Çevresi dağlar ve ormanlarla çevrili olan ilçe tabii koruma altındadır. Osmanlı Dönemi evleri, Kurşunlu Camii olarak bilinen Yunus Paşa Camii, Hamamlar, Çeşme, Han ve tarihi dokusu ile bir bütünlük oluşturur.

Fotoğraf 201. Taraklı

Hanlı Beldesi Ve Sakarya Nehri Arasındaki Kısım Doğal Sit Alanı: 23.03.1997 tarih ve 5766 sayılı kararla 3. derece Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir. Sakarya ile Arifiye ilçesi Hanlı mahallesinde yer almaktadır. Sakarya-İstanbul otobanının kuzeyinde Sakarya nehrinin batı kenarı boyunca uzanmaktadır. Tescil edilen alan içinde 1 adet Doğal Anıt Çınar Ağacı bulunmaktadır.

ADI	TESCİL TARİHİ VE KARARI	SİT DERECE
Merkez-Beşköprü-Jüstinyanus Köprüsü	14.02.1986 - 1900	1. Derece
Söğütlü-Akarca Köyü(Roma Nekropolu)	01.09.1989 - 668	1. Derece
Hendek Yağbasan Tümülüsü Üçtepeler Mevki	20.01.2006 - 1237	1. Derece
Merkez-İkizce Köyü (Roma Nekropolu)	17.07.1990 - 1183	2. Derece
Geyve-Kulfalar Köyü (Ortaköy Mevkii)	24.02.1991 - 1611	2. Derece
Pamukova-Akçakaya Köyü	24.02.1991 - 1612	2. Derece
Taraklı-Merkez	01.09.1989 - 675 ve 25.09.1992 - 2675	1. Derece
Pamukova-Hayrettin Köyü (Menete Mevkii)	02.03.2011 - 1857	-
Adapazarı-Merkez Beşköprü Hakikat Vakfı Kooperatifi	17.09.1992 - 6666	2. Derece
Serdivan ilçesi, İstiklal Mah.Altınışık Cad. 29.İ.3 paf.468 ada, 1-2-3- parseller	11.09.2007 -117	3. Derece
Sakarya Merkez Alandüzü Köyü Bağdere Mevkii	05.08.2009 - 1009	2. Derece

Tablo 41. Sakarya İlindeki Arkeolojik Sit Alanları

4.3. SAKARYA İLİNİN BİLİNİRLİK DEĞERLENDİRMESİ

Arz analizi tabloları;

Değerin bilinirliği; Bölgesel seviyede B, Ülke seviyesinde T, Milletlerarası seviyede: M

1- Milli Parklar ve benzeri sahalar		
Adı	İlçesi	Bilinirlik
Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı	Adapazarı	B
İl Ormanı Tabiat Parkı	Arifiye - Sapanca	B
Kuzuluk Tabiat Parkı	Akyazı	B
Doğançay Şelalesi TA	Geyve	B
Karagöl Yaylası Sarıçam TA	Taraklı	B

Tablo 42. Milli Park ve Benzeri Sahalara Ait Bilinirlik Tablosu

Fotoğraf 202. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı

Gümüşhane Milli Park ve benzeri sahalara ait SWOT Analizi	
Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
İl yönetiminin (Vali) desteği	Meslek içi eğitim yetersizliği
Sakarya ilinin Karayolu ve Demiryolu geçiş güzergahında olması	Sakarya ilinde orman dokusuna benzer alanların ve mesire yerlerinin çevrede fazla miktarda bulunması
Tüm yurt sathına yayılmış birimleri, bilgi ve deneyimleri ile güçlü bir Devlet Orman teşkilatının varlığı	Topoğrafik koşullar ve yatay, dikey yayılışlar nedeniyle ormanların mera ve tarım alanları arasında sıkışmış olması
Yetki ve sorumlulukların hemen tamamının devlet, orman teşkilatına verilmiş olması, karar alma ve icra yetkisi	Kurumlar arası işbirliği, deneyimlerin paylaşımı ve yaygınlaştırılmasında ciddi yetersizliklerin olması
Kültür ve turizm değerleri açısından zengin oluşu	Çalışanların özlük haklarının yetersizliği
Deneyimli personel	Altyapı eksikliği
Tabiat Parklarının ulaşım yönünden avantajlı konumu (Şehir merkezine yakınlık)	Vatandaşların korunan alanlarla ilgili beklentilerinin yüksek olması
Acarlar Longozu ve Poyrazlar Gölü Tabiat Parkında göçmen ve yerli kuş türlerinin barınma ve beslenme alanlarının olması	Korunan sahalara yerel yöneticilerin ve halkın korunan alan değil de turizm alanı olarak bakmaları
Zengin orman kaynaklarının olması	Sakarya ilinde hızla artan nüfus nedeniyle korunan alanlara baskını
Alternatif turizme olan ilginin artması	Yatırım için yeterli kamu arazisinin bulunmaması

Tablo 43. Milli Park ve benzeri Sahalara Ait SWOT Analizi Tablosu

Fırsatlar	Tehditler
Tabiat ve çevre güzelliği, zengin su kaynaklarına (maden suları, kaynak suları ve kaplıcalara) sahip olması	Orman teşkilatı dışında diğer ilgi gruplarının orman kaynaklarının yönetimi ile ilgili finans katkılarının yetersiz olması
Zengin biyolojik çeşitlilik kaynaklarının varlığı ve tabii kaynakların korunması ve sürdürülebilir yönetiminin önemi konusunda artan bilinçlenme	Orman teşkilatı dışındaki ilgi gruplarının katılımcılık ve şeffaflık sağlama açısından yetersiz kalması
Güçlenen sivil toplum hareketleri ve hizmet fonksiyonuna artan talebin olması	Orman alanlarının kamu yararı adı altında ormancılık dışı faydalanmalar için uzun süreli tahsis talepleri
Ormanların ekolojik ve sosyal açılardan önemi ile ilgili olarak toplumdaki bilinçlenme beklenti ve taleplerinin özellikle son yıllarda önemli bir artış göstermekte olması	Hızlı kentleşme, eğitim, bilinç ve gelir düzeyinin gelişmesi paralelinde, toplumun ormanların sosyal ve kültürel hizmetleri ile ilgili talep ve beklentilerinin artması

Tablo 44. Milli Park ve benzeri Sahalara Ait SWOT Analizi Tablosu (Devamı)

Milli Park ve benzeri sahalara dayalı Tabiat turizmi uygulamalarında güçlü yönlerin daha geliştirilmesi, güçlü yönler ve fırsatlardan yararlanarak zayıflık ve tehditlerin önlenmesine ve Tabiat turizminin geliştirilmesine yönelik stratejik kararlar;

Tüm Korunan Alanların Tabiat Turizmi açısından planlanmasının güncellenerek, hem korunan alanlarda, hem sulak alanlarda ve hem de potansiyel alanlarda Tabiat turizmini destekleyecek tesisler yapılması

Akarsu Koruma Bantlarının Rehabilitasyonuna Yönelik İş Termin Planlarının hayata geçirilmesi, Sulak Alanların Tabiat turizmine açılması çalışmalarının hızlandırılması

Tabiat parklarımızda; özel olarak dizayn edilmiş, çevreye zarar vermeyecek ve yönetimce denetlenen araçlar ile turlar düzenlenmesi

Tabiat parklarımızda, çeşitli çadırılı kamp alanlarında ve yaylalarda konaklama imkânlarının geliştirilerek bu alanların yaya olarak gezilmesinin teşvik edilmesi

Tabiat parklarımızın tanıtılmasına önem verilecek tanıtıcı görsel ve yazılı broşür, belgesel vb. hazırlanarak ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtılmasının sağlanması

Tabiat parklarımızın kaynak değerlerini tanıtıcı ve bilgilendirici tabelaların yerleştirilmesi

Kuş ve Yaban Hayatı (Kuş, Memeliler ve Kelebek) gözlem noktaları belirlenerek gözlem kulelerinin yapılması

Eşsiz manzaraların görüldüğü manzara seyir noktaları (seyir terasları, seyir kuleleri) yapılması

Tabiat parklarımızda yürüyüş ve dağ bisikleti faaliyetleri için gerekli çalışmaların yapılması

Yürüyüş parkurları üzerinde; en yakın wc, çeşme, lokanta, mescit, seyir terası, kaynak değer, yağmur barınağı, konaklama yapılabilecek yerleri gösteren bilgilendirme panoları yaptırılması

Tabiat parklarımızın sınırları içerisinde çadırılı kamp alanlarının tesis edilerek, bu alanlarda üniversitelerle ortaklaşa yaban hayatı gözlem turları, botanik turları gibi "Tabiat Eğitimi Projeleri" gerçekleştirilmesi

Tabiat parklarımızın gerek coğrafi yapısı, gerek tabii dokusuyla insanların görmek ve gezmek istedikleri alanlardan olması sebebiyle "Fotosafari Turları"nın düzenlenmesi.

Tabiat parklarımızın Uzun Devreli Gelişme Planında (UDGP) öngörülen tesislerin yaptırılarak ziyaretçilerin hizmetine sunulması

Korunan alanlarda Yaban Hayatı ve flora yönünden envanter çalışmalarının tamamlanarak Bölgedeki endemik türlerin tespitinin sağlanması

İlimizin biyoçeşitlilik envanterinin tamamlanarak, endemik veya nesli tehlikede olan türlere ilişkin resimli ve açıklamalı tabelaların korunan alanlarımızın belli noktalarına ziyaretçilerin bilgilennemeleri için yerleştirilmesi

Tabiat parklarımızın fuarlar, televizyon, dergi ve benzeri kaynaklarda tanıtılması, yerli yabancı tur acenteleri ile görüşme yapılarak tanıtılması

Tablo 45. Milli Park ve benzeri Sahalara Ait SWOT Analizi Tablosu (Devamı)

Yaban Hayatı Geliştirme ve Yerleştirme Sahaları ile Avlaklar		
Adı	İlçesi	Bilinirlik
Acarlar Gölü YHGS	Kaynarca-Karasu	T
Akyazı YHYS	Akyazı - Ballıkaya mevkii	B
Adapazarı YHYS	Adapazarı - Taşkısığı mevkii	B
Sapanca YHYS	Sapanca - Soğucak mevkii	B
Taraklı YHYS	Taraklı - Duman mevkii	B
Adapazarı Yeniköy Devlet Avlağı	Adapazarı-Serdivan-Erenler-Arifiye	B
Akyazı Devlet Avlağı	Akyazı	B
Akgöl Genel Avlağı	Söğütlü-Karasu	B
Dokurcun Devlet Avlağı	Akyazı	B
Geyve Akdoğan Devlet Avlağı	Geyve	B
Gümüşdere Doğançay Devlet Avlağı	Geyve	B
Karasu Devlet Avlağı	Karasu	B
Kaynarca Devlet Avlağı	Kaynarca	B
Kocaali Devlet Avlağı	Kocaali	B
Kurtköy Süleymaniye Kurudere Devlet Avlağı	Hendek	B
Pamukova Devlet Avlağı	Pamukova	B
Sapanca Devlet Avlağı	Sapanca	B
Söğütlü Devlet Avlağı	Söğütlü	B
Taraklı Devlet Avlağı	Taraklı	B
Hendek-Karadere-Aksu Devlet Avlağı	Hendek	B
Taşburun-Göktepe-Karapürçek Devlet Avlağı	Akyazı- Karapürçek	B

Tablo 46. YHGS, YHYS İle Avlaklara Ait Bilinirlik Tablosu

Sakarya YHGS, YHYS ve Avlaklara ait SWOT Analizi	
Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
Koruma ve kontrol teşkilatının olması	Kaçak avcılığın fazla olması ve taşıma kapasitesinin üstünde avcı gelmesi
Çok çeşitli yaban hayvanlarını barındırması	Av koruma faaliyetlerinin fazla sayıda personel gerektirmesi
Zorlu kış aylarında yaban hayatına yem desteğinin yapılabilmesi	Yetişmiş profesyonel av kılavuzlarının olmaması
Sahaların her yıl envanterinin yapılması	Yönetim planlarının olmaması

Tablo 47. YHGS, YHYS ve Avlaklara Ait SWOT Analizi Tablosu

Fırsatlar	Tehditler
Coğrafi bilgi sistemlerinin gelişmesi	Envanter giderlerinin çok yüksek olması sebebi ile mali külfet
Mali imkânların teknolojik gelişimleri takip ve satın alma için yeterli olması	Kullanılan envanter yöntemlerinin yetersizliği arazi yapısının engebeli olması
Avcı Derneklerinin fazla sayıda olması	Av sayısının azalması

Tablo 48. YHGS, YHYS ve Avlaklara Ait SWOT Analizi Tablosu (Devamı)

Av turizmine ve av yaban hayatı değerlerine dayalı Tabiat turizmi uygulamalarında güçlü yönlerin daha geliştirilmesi, güçlü yönler ve fırsatlardan yararlanarak zayıflık ve tehditlerin önlenmesine ve Tabiat turizminin geliştirilmesine yönelik stratejik kararlar;

Avlaklarda av sayısının artırılması için Tabiatda av üretimi metotlarının tatbiki

Zorlu kış aylarında av kaynağına yem takviyesinin artırılması

Avlaklarımızın televizyon, dergi vb. görsel kaynaklarda, yerli yabancı av turizmi acentaları ile görüşülerek tanıtılması

Av turizmine yeterli talebin olmaması nedeniyle teşvik edilmesi için çalışmaların yapılması

Kırsal kalkınma maksadıyla, av turizmi uygulamalarından yöre insanının daha fazla pay almasına dayalı bir uygulamanın geliştirilmesi

Av turistlerinin konaklama ihtiyacının avlaklara yakın bölgelerde nitelikli pansiyon vb.küçük kapasiteli butik otellerle giderilmesi

Yerel profesyonel av kılavuzu ihtiyacının giderilmesi için gerekli eğitimlerin yapılması ve staj imkânı verilmesi

Şube Müdürlüğümüzün av ve yaban hayatı mezunu personel bakımından güçlendirilmesi

Tablo 49. YHGS, YHYS ve Avlaklara Ait SWOT Analizi Tablosu (Devamı)

Yayla ve Dağ Ekosistemleri		
Adı	İlçesi	Bilinirlik
Acella Yaylası	Akyazı	T
Davlumbaz Yaylası	Akyazı	T
Güzlek Yaylası	Akyazı	B
Kuloğlu Yaylası	Akyazı	B
Sultanpınar Yaylası	Akyazı	T
Sulucaova Yaylası	Akyazı	B
Turnalı Yaylası	Akyazı	B
Yanık Yaylası	Akyazı	B
Keremali Yaylası	Akyazı	T
Yörükyeri Yaylası	Akyazı	B
Çiçekli Yaylası	Akyazı	B
Çiğdem Yaylası	Hendek	T
Dikmen Yaylası	Hendek	T
Belengerme Yaylası	Taraklı	B
Karagöl Yaylası	Taraklı	T
Hamzapınar Yaylası	Taraklı	B
Soğucak Yaylası	Sapanca	T
İnönü Yaylası	Pamukova	B
Katırözü Yaylası	Pamukova	B
Kıranıyurt Yaylası	Pamukova	B
Öküzçüyatağı Yaylası	Pamukova	B

Yayla ve Dağ Ekosistemleri		
Adı	İlçesi	Bilinirlik
Kaymakamsuyu Yaylası	Pamukova	B
Kırca Yaylası	Geyve	B
Kirpiyan Yaylası	Geyve	B
Pandovicca Mağarası	Karasu	B
Taşoluk Mağarası	Karynarca	B
Eskiciler Mağarası	Kaynarca	B
Hark Mağarası	Taraklı	T
Şingil Ali Mağarası	Taraklı	B
Üfleyen Mağarası	Sapanca	T
Kaymakamsuyu Mağarası	Pamukova	T

Tablo 50. Yayla ve Dağ Ekosistemlerine Ait Bilinirlik Tablosu

Orman Meyveleri		
Adı	İlçesi	Bilinirlik
Kuşburnu	Tüm İlçelerde	T
Alıç	Pamukova, Akyazı, Taraklı, Geyve	T
Yaban mersini	Tüm İlçelerde	T
Ahududu	Tüm İlçelerde	T
Kızılcık	Tüm İlçelerde	T
Yabani Elma	Tüm İlçelerde	T

Tablo 51. Orman Meyvelerine Ait Bilinirlik Tablosu

Sakarya Yayla ve Dağ Ekosistemlerine Ait SWOT Analizi	
Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
Çok sayıda yayla olması	Eski yayla evlerinin tamiri için masraf gerektirmesi
Yaylaların geniş sahalarda olması	Yaylacılık yapanların turizm altyapısı ve turizm fikri olmaması
Turizm için kullanılabilir nitelikte olan yaylaların varlığı	Bazı mülkiyet ve yönetim meseleleri
Yayla turizmi için girişimcilerin olması	Yayla yollarının bakım istemesi, arazili araçların dışındakilerin gelmesinin zor olması
Yaylaların çok sayıda turizm çeşidine imkân veriyor olması	İnsan kaynağının az olması
Yayla evlerinin pansiyon ve benzeri kullanımlar için uygun olması	Eğitim seviyelerinin düşük olması
Aktif yaylacılığın devam ediyor olması	Kırsal yerleşimin dağınıklığı
Yolların mevcudiyeti	Orman köylerinde gelir düzeyinin diğer alanlara göre önemli derecede düşük olması

Tablo 52. Yayla ve Dağ Ekosistemlerine Ait SWOT Analizi

Fırsatlar	Tehditler
Yaylalarda konaklama için basit kampçılık imkânlarının mevcudiyeti	Eski yolların bazı yaylalarda bakımsızlık sebebi ile daha da bozulması
Misafir sever köylülerimizin turizmin başlatılması için sıcak bakışları	Yaylalarda düzensiz yapıların yapılması
Turizm merkezi ilan edilen yaylalara sahip olması	Yaylacılık kültürünün yok olma riski

Tablo 53. Yayla ve Dağ Ekosistemlerine Ait SWOT Analizi (Devamı)

Yaylacılık faaliyetlerine değerlerine dayalı Tabiat turizmi uygulamalarında güçlü yönlerin daha geliştirilmesi, güçlü yönler ve fırsatlardan yararlanarak zayıflık ve tehditlerin önlenmesine ve Tabiat turizminin geliştirilmesine yönelik stratejik kararlar;
Yaylalarda geleneksel mimarinin korunarak aile pansiyonculuğunun desteklenmesi
Konaklamaya uygun yayla evleri yatak kapasitelerinin tespit edilerek konaklama yapacak ziyaretçilerin tesislere yönlendirilmesi
Yaylalarda atlı, yürüyüş ve bisikletli gezi rotalarının tespit edilmesi
Yaylacılığın geliştirilmesi ve desteklenmesi için İl Tarım ve Hayvan Müdürlüğüne gerekli uygulamaların başlatılması
Mevcut turizm destinasyonlarına bu sahaların da eklenerek zenginleştirilmesi çalışmalarının İl Turizm ve Kültür Müdürlüğü ile ortaklaşa yapılması

Tablo 54. Yayla ve Dağ Ekosistemlerine Ait SWOT Analizi (Devamı)

Akarsu, Baraj, Göl, Gölet ve Şelaleler		
Adı	İlçesi	Bilinirlik
Sakarya Nehri	Adapazarı	T
Çark Suyu	Adapazarı	B
Mudurnu Çayı	Akyazı	T
Darıçayırı Deresi	Adapazarı	B
Maden Deresi	Karasu	T
Karaçay Deresi	Pamukova	B
Akçay Deresi	Geyve	B
Doğançay Deresi	Geyve	B
Dinsiz Çayı	Hendek	B
Melen Deresi	Kocaali	T
İstanbul Deresi	Sapanca	T
Mahmudiye Deresi	Sapanca	T
Aygır Deresi	Sapanca	B
Yanık Deresi	Sapanca	T
Değirmen Deresi	Kaynarca	B
Yırtmaç Deresi	Kaynarca	B
Sapanca Gölü	Sapanca	M
Acarlar Gölü	Karasu, Kaynarca	T
Poyrazlar Gölü	Adapazarı	T
Büyük Akgöl	Ferizli	B
Küçük Akgöl	Adapazarı	B
Taşkısı Gölü	Adapazarı	B

Akarsu, Baraj, Göl, Gölet ve Şelaleler		
Adı	İlçesi	Bilinirlik
Gökçeören Gölü	Adapazarı	B
Küçükboğaz Gölü	Kocaali	B
Çamlıca Gölü	Akyazı	B
Aşırlar Göleti	Adapazarı	B
Turnalı Göleti	Kaynarca	B
Nalköy Göleti	Ferizli	B
Ballıkaya Barajı	Akyazı	B
Kemaliye Barajı	Pamukova	B
Çilekli Barajı	Pamukova	B
Akçay Barajı	Pamukova	B
Doğançay Şelalesi	Geyve-Doğançay	T
Soğucak Şelalesi	Sapanca	B
Harkköy Şelalesi	Taraklı	B
Maden Deresi Şelalesi	Karasu	T

Tablo 55. Akarsu, Baraj, Göl, Gölet ve Şelalelere Ait Bilinirlik Tablosu

Sakarya İli Akarsu, Baraj, Göl, Gölet ve Şelalelerine ait SWOT Analizi	
Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
Çok sayıda sulak alan bulunması	Dereler üzerinde çok sayıda HES projesi olması turizm için caydırıcı olmaktadır
Bölgede mevcut diğer turizm destinasyonlarına ilave olarak bazı etkinliklere (olta balıkçılığı, kuş gözlemi gibi) imkân bulunmaktadır	Dereler katı ve sıvı atıklarla kirletilmektedir
Mevcut sulak alanlardaki kuş konaklama sayısının fazla olması kuş görselliğini arttırmaktadır	Köylere kanalizasyon yapılmakla beraber atık arıtma sistemleri henüz yapılmamaktadır, bu sebeple dereler kirlenmektedir
Sakarya'nın Kuş Göç yolları üzerinde olması	
	Sulak alanların çevresinde tarımsal faaliyetlerin çok fazla yapılması sebebiyle zirai ilaçların yarattığı kirlilik
	Özellikle Sakarya Nehri üzerindeki madencilik faaliyetleri sonucu akarsuların kirletilmesi (suda AKM ve bulanıklığın artması, çözülmüş O ₂ azalması)
Baraj ve Göletler ile derelerde sportif maksatlı olta balıkçılığı, kuş gözlemciliği, su sporları, rafting ve fotosafarinin geliştirilebilme imkânı,	
	Sakarya İlinde sanayi faaliyetlerinin yoğunlukla yapılmasından dolayı sulak alanların endüstriyel kaynaklı atık sularla kirletilmesi
Sakarya İlinin Türkiye'nin 3 büyükşehirinin ulaşım yolu üzerinde olması (Ankara-Kocaeli-İstanbul) ile İstanbul ve Kocaeli gibi ülkemizin en önemli iki metropol şehrine yakın olması	

Sakarya İli Akarsu, Baraj, Göl, Gölet ve Şelalelerine ait SWOT Analizi	
Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
Sulak alanlarla alakalı bir Şube Müdürlüğü ve DSİ teşkilatlarının bulunması	Sapanca Gölünün kenarından otoyol ve devlet karayolu geçmesinden dolayı araçların egzoz gazlarından kaynaklı kirleticilere maruz kalması
Fırsatlar	Tehditler
Çevre bilincinin gelişmesi	Yeni HES projeleri
Tabiat eğitimleri ile çocukların bilinçlendirilmesi	Sakarya İlının tüm tabii güzellikleri, tarımsal faaliyetlerdeki çeşitlilik ve verimine rağmen bir sanayi şehri olması ve sanayinin hızla artış göstermesinden kaynaklanan olumsuzluklar
Üniversitelerin bilgi kaynağı olarak varlığı ve bu konuya önem vermesi	İstanbul ve Kocaeli'ne yakınlığından dolayı inşaat sektörü için gerekli olan kum, v.b. madenlerin Sakarya İlından karşılanması sonucu sulak alanlarla ilişkili madencilik faaliyetlerinin yoğun olması ve bundan kaynaklanan olumsuzluklar
Büyükşehir, Hendek ve Akyazı ilçelerinin evsel arıtma tesisinin bulunması	
Diğer ilçelerde atıksu arıtma tesis projelerin plan ve proje aşamasında olması	

Tablo 56. Akarsu, Baraj, Göl, Gölet ve Şelalelere Ait SWOT Analizi

Sulak Alan değerlerine dayalı Tabiat turizmi uygulamalarında güçlü yönlerin daha geliştirilmesi, güçlü yönler ve fırsatlardan yararlanarak zayıflık ve tehditlerin önlenmesine ve Tabiat turizminin geliştirilmesine yönelik stratejik kararlar;
Sportif balıkçılığa uygun yerlerin İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü ile Orman ve Su İşleri İl Şube Müdürlüğü tarafından detaylı olarak planlanması
Akarsu ve göllerde balıklandırma çalışmalarının yapılması
Sportif balıkçılık sahalarına uygun nitelikli sportif balıkçılık iskeleleri yapılması
Bu yerlere ait broşürün basılarak turistlerin istifadesine sunulması
Sportif balıkçılık ve kuş gözlemciliği gruplarına ulaşılarak bu sahalarda da çalışmalar yapılması,
Derelerin katı ve sıvı atıklarla kirlenmesi hususunun katı atık bertaraf tesisleri kurulana kadar bir mekanizma geliştirilerek belediyeler ve il özel idaresi tarafından düzenlenmesi gerektiği, kaynak temini çalışmalarına başlanması
HES'lerin sahaya bırakması gereken can suyu miktarlarının kontrolünde DSİ ve ilgili kuruluşlar tarafından gerekli titizliğin gösterilmesi
Sportif balıkçılık ve sulak sahalara yönelik turizm çeşitlerinde yöre insanının kırsal kalkınmasını temin maksadıyla öncelikli olarak yöre insanının rol alacağı uygulamalara yer verilmesi,

Tablo 57. Akarsu, Baraj, Göl, Gölet ve Şelalelere Ait SWOT Analizi (Devamı)

Fotoğraf 203. Taşkısığı Göleti

4.4. SAKARYA İLİNDE UYGULANABİLECEK TABİAT TURİZM ÇEŞİTLERİ

Sakarya, binlerce yıldan günümüze kadar çeşitli medeniyetlerin kurulduğu ve izlerinin görüldüğü bir coğrafi bölgede bulunması sebebiyle, gerek tabiat gerekse kültürel kaynak değerleri açısından oldukça zengindir. Bu bağlamda pek çok turizm türüne de mekân oluşturmaktadır. Tabiata dayalı turizm de bunlardan birisidir

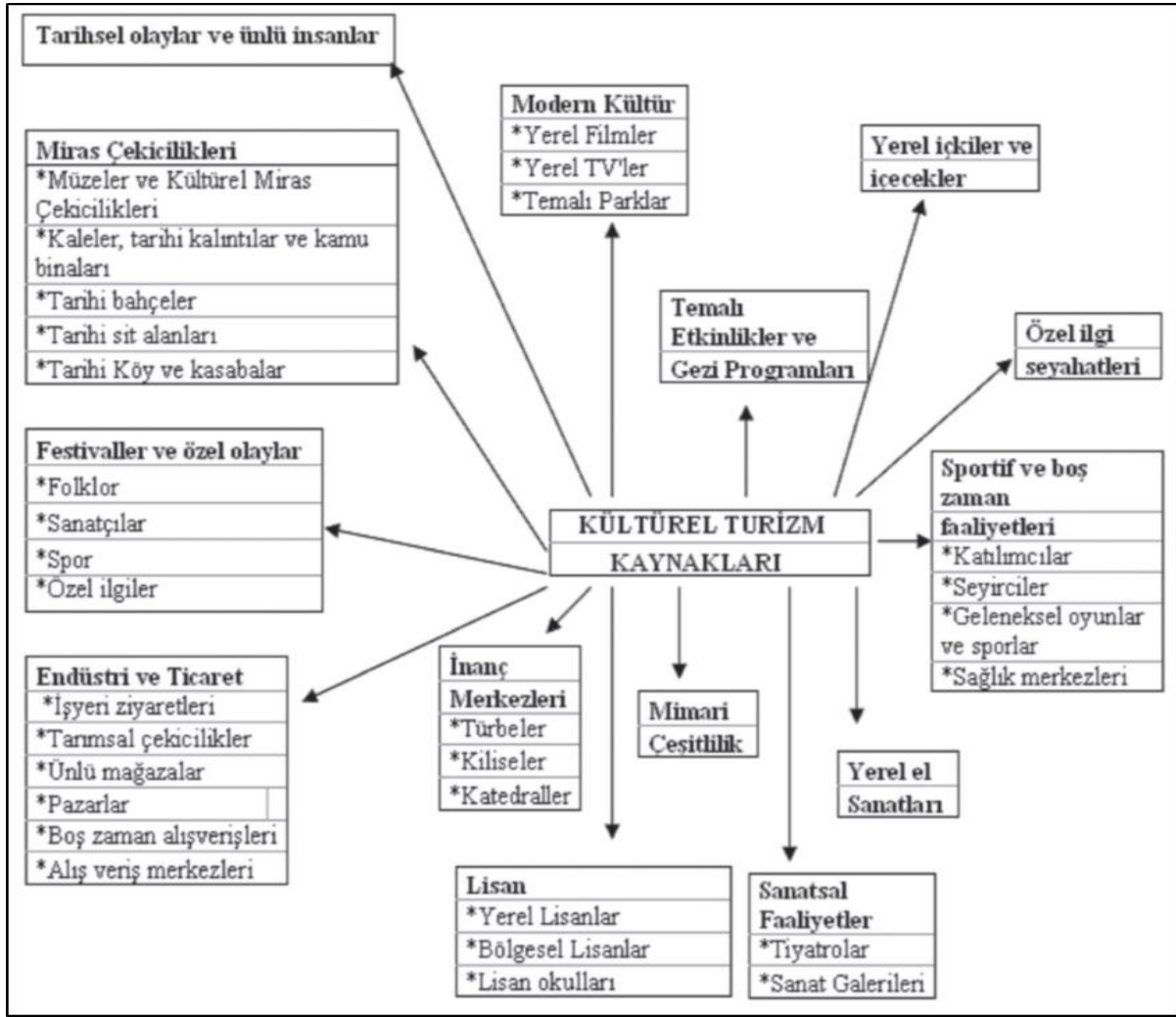
Sakarya'nın farklı bölgelerindeki Türk kültürünün yansıtıldığı yöresel el sanatları, Anadolu folkloru, geleneksel köy düğünleri, geleneksel sporları, tabii bir arboretum niteliğindeki florası, çeşitlilik arz eden faunası, olağanüstü peyzaj görüntülerine sahip yaylaları ve ormanları, Sakarya'nın ve Türkiye'nin tabiat alanlarının mozağini oluşturmaktadır.

Sakarya ilimizde yapılabilecek Tabiat Turizmi çeşitleri;

- Kültür Turizmi; Turizmi, Ziraat (Agro) Turizm, Yeşil Turizm, Ekoköy, Yayla ve Festival Turizmi, İpek Yolu Turizmi, Çiftlik Turizmi, Film ve turizm
- Gastronomi Turizmi
- Tabiat-Kırsal Turizm; Tabiat Yürüyüşü, Trekking, Oryantiring, Botanik Turizmi, Tabiat Eğitimi (İzci Kampı), Atlı Tabiat Yürüyüşü, Bisiklet Turizmi, Çadırılı/oto-karavan kamping,

Yaban Hayatı (Fauna) Gözlemciliği, Kuş Gözlemciliği (Ornitoloji), Kelebek Turizmi, Dağ Turizmi (Kaya ve Şelale tırmanışı, Boulder), Fotosafari, Mağara Turizmi, Macera Turizmi, Kamp Karavan Turizmi, Açık Alan Aktiviteleri, Jeoturizm, Konaklama, Bilimsel turlar

- Açık Alan Aktiviteleri; Festival Turizmi, Sokak Kızağı, Triatlon, Wellnes
- Spor Turizmi; Su Sporları, Hava Sporları Turizmi, Golf turizmi, Okçuluk, Paintball
 - Yelken Turizmi, Akarsu Turizmi (Kano ve Rafting), Su Yogası, Sualtı Dalış Turizmi
 - Hava Sporları Turizmi; Yamaç Paraşütü, Balon
- Av Turizmi; Sportif Olta Balıkçılığı
- Kış Turizmi; Helikayak, Teleferik
- Sağlık Turizmi
- İnanç Turizmi

Şekil 26. Kültürel Turizm Kaynakları

Fotoğraf 204. Acella Yaylası

4.4.1. Kültür Turizmi

Fotoğraf 205. Akyazı Şerefiye Değirmen

Fotoğraf 206. Orman Park

Zengin tarihi geçmişi ve bu geçmişin izleri olan kültürel varlığı ile Sakarya, söz konusu olan farklıla tırmayı sağlayabilecek ve bu sayede hem coğrafi hem de dönemsel bağımlılığı kurabilecek önemli fırsatlara sahiptir.

Sakarya ilimizde ülkemiz için kültür mirası değeri taşıyan Taraklı Evleri gibi zengin kültürel değerler ve ilgi noktaları; orman, yayla, göl, deniz ve kaplıca gibi çeşitlilikleri içine alan tabiat turizmi olanakları, bunlardan kaynak bulan diğer alternatif turizm olanakları ve bu olanakların ortaya çıkardığı turistik hizmet altyapısı mevcuttur.

Fotoğraf 207. Taraklı Tarihi Konaklar

4.4.1.1. Köy Turizmi

Köy turizmi kırsal bölgelerde yaşayan yoksul insanlara fayda sağlayacak tabiat ile barışık bir turizm türüdür. Köy evlerinde tatil yapmak isteyenler ile yoksul köy halkını bir araya getirerek onların maddi manevi standartlarını yükseltir.

Sakarya’da Taraklı, Geyve, Pamukova ilçeleri başta olmak üzere tüm ilçe ve köylerde; alternatif turizm ürünleri sunulma imkanına sahiptir (Organik ürünlerden yapılan organik yöresel yemekler, Otantik odalarda konaklama, yöresel el sanatları satın alma, Köy düğünleri, Kına gecesi, çeyiz serme ve orta oyunları vb.).

Fotoğraf 208. Pamuova-Çilekli Köyü

4.4.1.2. Ziraat (Agro) Turizm

İnsanların, şehrin gürültüsünden kurtulmaları, tabiatla daha yakın ilişki kurabilmelerinin sağlanması için; otantik yaşamın, yerel kültürün yaşatılması gerekir. Sebze ve meyve ekimi, meyve hasadı, pestil ve köme yapılışı, ekmek pişirmek, kilim-halı dokuma, at biniciliği, ormanda yürüyüş vb. etkinlikler geleneksel ürünlerin korunması ve geliştirilmesine katkıda bulunur. Yerel halka ekonomik fayda sağlar.

Fotoğraf 209. Geyve Elma Hasatı

4.4.1.3. Yeşil Turizm

Yeşille mavinin buluşma noktası olan Sakarya, yaylaları, denizi, gölü ve nehriyle tüm güzelliklere sahip Sakarya'nın tabiat turizmine elverişli bir yapıdadır. Geniş ormanları, dereleri, yaylaları, şelalesi, gölü, nehri, longozu ve denizi ile tabiatın sunabileceği tüm imkanlar sahip olan Sakarya'da yeşil turizm alanları açısından oldukça zengindir.

Fotoğraf 210. Karasu Yenimahalle

4.4.1.4. Ekoköy

Ekoköy yaşamın ekolojik ilkeler üzerine kurulduğu, kaynakların sonsuza dek sürdürülebilir biçimde kullanıldığı genellikle kırsal özellikli yerleşimler.

Ekoköylerin oluşmasına neden olan faktörler arasında, dayanışma üzerine kurulu sosyal/kültürel yapıların çökmesi ve yerküremizde giderek çoğalan zararlı çevre uygulamaları sayılabilir.

Ekoköyler, kendi kendine yeten, tatmin edici bir yaşam tarzı sürdürmeyi isteyen, birbiriyle, tüm canlılarla ve yerküreyle uyum halinde yaşamaya çalışan, kentli veya kırsal toplum insanlarından oluşur. Ekoköyler, dayanışma prensibine dayalı sosyal çevre ile sade bir yaşam

tarzını birleştirmeye çalışır. Bunu gerçekleştirmek için, ekolojik tasarım, permakültür, ekolojik mimari, yeşil üretim, alternatif enerji, toplum oluşturma uygulamaları ve benzeri birçok yöntemden yararlanılır.

Fotoğraf 211. Geyve - Günhoşlar Köyü

Sakarya ilinde Ekoköy çalışmaları açısından uygun potansiyel alanlar mevcuttur.

4.4.1.5. Yayla Turizmi ve Festival Turizm

Yayla turizmi açısından önemli bir potansiyele sahip olan Sakarya’da, çoğunlukla ilin güney ve doğu bölgelerindeki dağlarda yoğunlaşan yaylalar, genel arazi dağılımında önemli bir yer kaplamaktadır. Sakarya ilinde toplam 24 yayla bulunmaktadır.

Son yıllarda yoğunlaşan çarpık yapılaşmaya karşı alınan tedbirlerle ve yapılacak kentsel dönüşüm planlarıyla yaylalarımızda yayla ve festival turizmi daha da önemli hale gelecektir.

İlimizde öne çıkan yaylalarımız Dikmen Yaylası, Çiğdem Yaylası, Keremali Yaylası, Soğucak Yaylası, Katırözü Yaylası, Karagöl Yaylası, Davlumbaz Yaylası ve Yanık Yaylası’dır.

Yayla sözcüğü, çevreye göre daha yüksekte olan yer anlamına gelmektedir. Fazla engebeli olmayıp genelde düz, otlaklarla kaplı, suyu bol olan yaylalar, hayvancılıkla geçimlerini sağlayan

topluluklarca yılın belirli aylarında, hayvanlara taze ot temini ve aynı zamanda süt, peynir, yağ gibi hayvansal ürünlerin üretimlerini yapmak maksadıyla kullanılırdı.

Fotoğraf 212. Taraklı Karagöl Yaylası

Günümüzde hayat tarzlarının getirisi olarak gergin iş hayatı, gezme-görme isteği, havaların yaz aylarında aşırı sıcak oluşu vb. gibi sebeplerden dolayı geleneksel yaylacılık, yerini yavaş yavaş turizm yaylacılığına yani “Yayla Turizmi”ne bırakmaktadır.

Fotoğraf 213. Çiğdem Yaylası

Geçmişten günümüze büyük önem arz eden yayla ve yaylacılık faaliyetleri, gün geçtikçe daha da gelişmektedir. Yeşil tabiatı, kaynak suları, temiz havası, zengin florası, faunası ve düzenlenen şenlikleriyle katılımcı turizm anlayışının da kapısını aralamaktadır. Diğer turizm dallarıyla da iç içe geçmiş olan yayla turizmi, kapsadığı bu geniş faaliyet alanı ile adeta bir renk cümbüşü oluşturmaktadır.

Sakarya yaylaları giderek önem kazanan dağlar ve yaylalar iklimatik özellikleri sebebiyle aynı zamanda birer tedavi merkezleridir. Gerçekten de havası temiz (bol oksijenli) ve suları serin olan bu alanlar insan sağlığı açısından elverişli şartlara sahiptir.

Yayla turizmi, geleneksel turizmden farklı özelliklere sahip, daha spesifik motiflerle harekete geçirilen bir turizm ürünüdür. Dağ, kış, tabiat, yeşil, orman, mağara, akarsu, tabii beslenme, farklı iklim, gürültü ve diğer kirliliklerden uzak olma; spor, yürüyüş, rafting, kayak, yüzme, çim kayağı, golf, festivaller, avlanma vb. gibi turistik ürün bileşenleri, yayla turizmini cazip kılan faktörlerdir (Haberal H. 2013:52).

Fotoğraf 214. Sakarya Yaylaları

Yayla turizmi, tabiatı tahrip etmek değil, tersine, koruma ve kullanma dengesi içinde, tabii ve kültürel çevrenin en iyi biçimde değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır (Haberal H. 2013. 52).

Tabiat turizm türlerinden biri olan “yayla turizmi”, yaylalarda konaklama, dinlenme, çevrede geziler yapma, gerek tabii gerekse kültürel maksada yönelik gözlemlerde bulunma, geleneksel yayla hayatını izleme hatta bu hayata aktif olarak katılma gibi etkinlikleri ihtiva etmektedir.

Akarsular, göller, şelaleler, ormanlar, çeşit çeşit bitki türleri ve faunası ile tabii güzellikler bakımından büyük bir zenginliğe sahip Sakarya ili yaylaları, bu güzelliklerin yanı sıra, yayla konutlarının özgün mimari yapısı ve buralardaki geleneksel hayat tarzı gibi kültürel çekicilikleri ile hem yerli hem de yabancı turistler için giderek daha popüler hale gelmeye başlayan kırsal mekânlardır.

4.4.1.6. İpek Yolu Turizmi

İpek Yolu, Asya'yı Avrupa'ya bağlayan bir ticaret yolu olmasının ötesinde, 2000 yıldan beri bölgede yaşayan kültürlerin, dinlerin, ırkların da izlerini taşımakta ve olağanüstü bir tarihi ve kültürel zenginlik sunmaktadır. Orta Asya Türk cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını kazanmalarından sonra, İpek Yolunun hem bir ticaret yolu, hem de tarihi ve kültürel değer olarak yeniden canlandırılması gündeme gelmiş, bu yol boyunca inşa edilmiş ve artık kullanılmayan yapıların, yeni işlevler kazandırılarak korunmaları ve yaşatılmaları için çalışmalar başlatılmıştır.

Fotoğraf 215. Geyve Ali Fuat Paşa Köprüsü

Çin'in doğusundan başlayıp Avrupa'nın ortalarına kadar uzanan ve tarih boyunca farklı güzergahlardan geçen İpek Yolu, Sakarya'nın Sapanca, Geyve, Taraklı, Göynük İlçelerini de içine almaktadır. Çeşitli dönemlerde, Kral Yolu (M.Ö. VI. yy.), Roma Devri Yolları (M.Ö. II. yy.) gibi, değişik doğrultu ve karakterde olan yol ağları Anadolu'yu sarmıştır. Doğunun ipeği ile baharatının ve diğer ürünlerinin kervanlarla Batıya taşınması, Çin'den Avrupa'ya uzanan ve bugün "**İpek Yolu**" olarak adlandırılan ticaret yollarını oluşturmuştur. Ancak, İpek Yolları yalnızca ticaret yolları olmakla kalmamış, yüzyıllar boyu doğu ile batı arasında kültür alışverişini de sağlamıştır.

4.4.1.7. Çiftlik Turizmi

Çiftlik turizmi insanların sürekli yaşadıkları, çalıştıkları ve her zamanki sosyal temel ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışında, faaliyette olan bir çiftliğe gelerek gününbirlik veya daha uzun süreli konaklamalarla bu çiftlikteki ziraatla ilgili faaliyetlere katılmalarıyla oluşan bir turizm türüdür. Çiftlik turizminin yapıldığı çiftliklerde asıl maksat; ziraatla ilgili faaliyetler yapmak, hayvancılık ve üretilen ziraatsal ürünlerin satılmasıdır. Çiftlik evleri ya da konuk evlerinde konaklama sağlanır. Ziraatsal ve hayvancılık işleriyle uğraşarak konuklara yiyeceğin sağlandığı turizm çeşididir. Farklı aktiviteler düzenlenerek, çiftlik yaşantısını gözlemlemeyi ve ziyaretçilerin bu aktivitelere katılımı sağlanır.

Fotoğraf 216. Taraklı Enginar Hasatı

Sakaryanın başta merkez olmak üzere bütün ilçelerinin köylerinin büyük bölümünde Çiftlik turizmi uygulanabilir.

4.4.1.8. Film ve turizm

Filmler ülke turizminde önemli kazançlar sağlanmasına da yol açıyor. Dünya çapında büyüyen bir fenomen olan film turizmi eğlence sektörünü geliştirirken aynı zamanda uluslararası seyahatleri de arttırıyor. Zira son on yılda giderek ön plana çıkmaya başlayan film teşvikli turizm, film ve dizilerin çekildiği mekânlara ciddi katkı sağlarken, mevsimselliği de ortadan kaldırarak yerel halka istihdam sağladığı gibi, turizm gelirlerinin artmasına da neden oluyor.

Fotoğraf 217. Taraklı Dizi Çekimi

4.4.2. Gastronomi Turizmi

Yemek, kırsal turizmde önemli bir yere sahiptir. Bu önem, çeşitli boyutlarda meydana gelmektedir. Turistlerin yöresel olarak üretilen, yerel yiyecekleri tüketmesi bölgeye çarpan etkisi yapmaktadır. Böylece yerel ekonomi kazanç elde etmektedir. Ortaya çıkan bu çarpan etkisi yerel tüketimi canlandırmaktadır.

Sakarya ilimizde *Islama Köfte ve Bal Kabağı* ulusal anlamda büyük bir üne sahiptir.

Fotoğraf 218. Islama köfte ve bal kabağı

Yöresel yemekler açısından zengin bir ilimizdir. Yemek çeşitleri aşağıda sıralanmıştır.

Çorbalar: Bulgur Çorbası, Dımbıl Çorbası, Kabak Çorbası.

Fotoğraf 219. Uhut Tatlısı Yapılışı

Sebze-et yemekleri ve diğer yemekler: Yoğurtlu Adapazarı Islaması, Adapazarı Islama Köftesi, Balkabaklı Gözleme, Adapazarı Böreği, Adapazarı Usulü Kuzu Budu, Epişips, Dartı, Dartılı Keşkek, Ezme Fasulye, Pazı Tavası, Abhaz Peyniri, Kaşnuka, Kavurma, Yaprak Sarması, Ev Makarnası, Hodan (Kadirek Yemeği), Efelek-Ebe Gümeci Yemeği, Boşnak Böreği, Biryen, Kabaklı Lahmacun ve Çerkez Tavuğu.

Tatlılar: Uhut, Abhaz Tatlısı, Kabak Tatlısı, İncir Uyuşturması, Höşmelim ve Köpüklü Taraklı Helvası.

4.4.3. Tabiat-Kırsal Turizm

4.4.3.1. Tabiat Yürüyüşü

4.4.3.1.1. Trekking

Fotoğraf 220. Çiğdem Yaylası

Tabiat Yürüyüşü; Tabiatla, bir noktadan diğer bir noktaya varmak amacıyla yapılan, genelde hafif tempolu, uzun ve zorlu sportif yürüyüşlerdir. İlimizde, Şube Müdürlüğümüz korunan alanlarında İl Ormanı Tabiat Parkı, Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı, Kuzuluk Tabiat Parkı ve Doğançay Şelalesi Tabiat Anıtındaki ve Sakarya Büyükşehir Belediyesi tarafından belirlenen

Acella Yaylası, Akçay, Beşiktaş Deresi, Çiğdem Yaylası, Davlumbaz Yaylası, Dikmen Yaylası, Doğançay, Ferizli-Ağacık-Nalköy, Kaymakamsuyu Mağarası - Akçay Deresi, Keremali-Çamlıca Göleti, Keremali, Kılavuzlar-Sultanpınarı Yaylası, Maden Deresi, Soğucak Yaylası, Söğütlü – Akgöl, Sülüklü Göl, Taraklı, Turnalı-Kurtuluş ve Yanıkderesi Vadisi Parkurları olmak üzere 23 adet rotası belirlenmiş tabiat yürüyüşü (trekking) yapılabilecek parkurlar mevcut olup, aynı zamanda foto/trekking yapılabilecek alanlar konusunda da yüksek potansiyele sahiptir.

Bir bölgenin dağlık kesimlerinde, dağcılık tekniği gerektirmeden, zor ve sarp yerlere girmeden, küçük patikaların takip edildiği, belirli zorlukla ve özellikler gösteren tabiat şartlarında, yaş gruplarına uygun ve zamanla sınırlı olarak düzenlenen uzun yürüyüşlere **Tabiat yürüyüşü** denir.

Tabiat yürüyüşü; Yöresel bir köy ziyareti ve yöre haklıyla etkileşim kurarak aynı hayatı paylaşmak, tabii güzellikleri seyretmek ve tabii dokuyu incelemek, Yaban hayatını gözlemlemek maceralı deneyimler yaşamak (Örneğin, ip köprüler kullanarak akarsu geçmek vb.) gibi bir takım aktiviteleri içerir.

Fotoğraf 221. Doğançay Şelalesi Tabiat Anıtı

4.4.3.1.2. Oryantiring

Oryantiring nedir?

- Her türlü arazide yapılabilen,
- Katılımcıların kontrol noktalarını harita ve pusula yardımıyla en kısa zamanda bulmaya çalıştığı,
- Tabiatla iç içe yapılabilen,
- Tabiatla arkasında sadece ayak izi bırakan,
- Tabiatla uyumlu bir spordur.

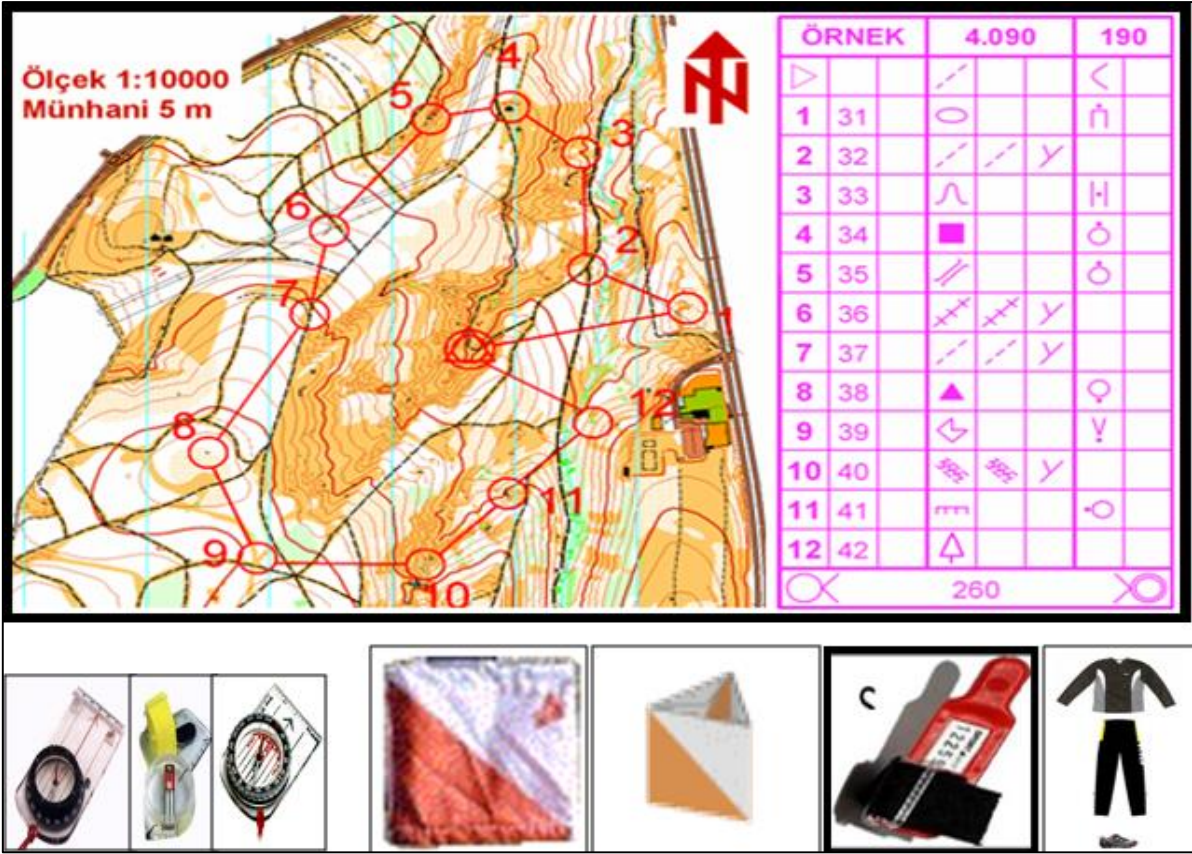
Oryantiringi diğer benzer sporlardan ayıran en önemli unsur koşarken takip edilecek birinin veya işaretlenmiş bir rotanın olmamasıdır.

- Fiziki olduğu kadar zihni de çalıştırır.
- Sporunun spor yaparken mantıklı düşünme ve problemleri bağımsız olarak analiz edip çözme yeteneğini geliştirir,
- Hedefe en kısa zamanda ulaşabilmek için cesur olmayı zorlar,
- Aile sporudur,
- Çevreci bir spordur,
- Sosyal bir spordur,
- Ucuz bir beden sporudur. İhtiyacınız sadece harita ve pusuladır.

Kadın, erkek, genç, yaşlı, acemi ya da tecrübeli, zengin ya da fakir dünyanın her yerinde herkesin ilgisini çekebilecek bir spordur.

Oryantiring İçin Neler Gerekli?

Harita, Hedef Kontrol Bayrağı, Pusula, Kontrol Sistemleri, Spor Kıyafeti.

4.4.3.2. Botanik Turizmi

Botanik Turizmi Flora zenginliği ve/veya farklılığı olan yerlerde bulunan bitkileri inceleyen bilim dalıdır.

Çeşitli coğrafi özellikleri, coğrafi farklılığın getirdiği iklim çeşitliliği, Türkiye'yi dünyada benzerine az rastlanır bitki çeşitliliğine sahip kılmaktadır.

Sakarya, ülkemizin endemik bitkilerce zengin illerinden biridir. Bu zenginliğin asıl nedeni ilin değişik ekosistemlere sahip olmasıdır. Göllerin çokluğu, denize kıyısının olması ve dağlık arazi yapısı başlıca nedenlerdendir.

Botanik turizminin gerçekleştirildiği bölgelerde tabii bitkisel yapı korunmaktadır. Tıbbi aromatik ve ekonomik değeri olan bitkiler Sakarya il sınırları içerisinde bulunmaktadır. Sakaryadaki bitki çeşitliliği varlığı Botanik Turizmin geniş bir alana ve zamana yayılmasına imkân tanımaktadır.

Fotoğraf 223. İstanbul Kardeleni (*Galanthus plicatus* Bieb.)

Turistik ürün çeşitlendirilmesine katkı sağlayan tabii bitki örtüsünün korunmasına, çevre bilincinin gelişmesine turizm açısından kullanılmayan bölgelerin turizm içerisinde olmasına

hem ekonomik hem de yeni bir iş kolunun istihdamının sağlanmasına tesir eder. Bölgede yaşayan halkta çevre bilincinin gelişmesine imkân tanımaktadır.

Fotoğraf 224. Sakarya Hendek

Fotoğraf 225. Gelincik Çiçeği

Fotoğraf 226. Botanik Gezisi

Fotoğraf 227. Nilüfer

4.4.3.3. Tabiat Eğitimi (İzci Kampı)

Tabiatın korunması için değişik yaş ve meslek gruplarına yönelik tabiat eğitimlerinin gerçekleştirilmesini sağlamak, Sakarya'nın sahip olduğu tabii ve sosyo-kültürel değerleri, biyolojik çeşitliliği tanıtmak, tabiatın korunması ve anlaşılmasına yönelik farkındalığı artırmaktır.

Tabiatda eğitim, tabiatla temas etmek suretiyle, örneğin öğrenmek ve beceri geliştirmek için saha çalışmaları ve diğer açık hava etkinlikleriyle bilgiyi teşvik eder. Bu yaklaşımla Tabiat Eğitim Merkezinde eğitimler uygulamalı, kapalı mekanlardan ziyade açık alanlarda ve uygulamalı olarak gerçekleştirilmektedir. Eğitimler konu uzmanı eğitmenler tarafından verilir ve gözlemlenmektedir.

Fotoğraf 228. İl Ormanı Tabiat Parkı İzci Eğitimi

Tabiat eğitiminin beş temel maksada hizmet etmektedir;

- Tabiat ve tabiat sorunlarına karşı farkındalık ve duyarlılık oluşturmak,
- Tabiat ve tabiatın işleyişi ile ilgili temel bilgi ve anlayışı geliştirmek,
- Tabiata karşı olumlu davranış ve değerler geliştirilmesini sağlamak,

- Tabiatla ilgili sorunları tanımlama, araştırma ve çözme ile ilgili beceriler edinilmesini sağlamak,
- Tabiatın korunmasına aktif katılım sağlamaktır.

Eğitimsel katılan ziyaretçilerin/çocukların eğitimler sonucunda;

- Tabiat ile uyumlu mekânlar hakkında bilgi sahibi olmaları,
- Sakarya'nın sahip olduğu değerleri ve önemi hakkında bilgi sahibi olmaları,
- Biyolojik çeşitlilik ve önemi hakkında bilgi sahibi olmaları,
- Tabiat ve tabiat-insan etkileşimine ilişkin bir anlayış ve bilgiye sahip olmaları, Tabiatı koruma konusunda farkındalıklarının artması ve uzun dönemde bu farkındalığın davranışa dönüşmesi,
- Yöredeki yaşam tarzı hakkında bilgi sahibi olmaları beklenmektedir.

Fotoğraf 229. İl Ormanı Tabiat Parkı

4.4.3.4. Atlı Tabiat Yürüyüşü

İlimizde Adapazarı İlçesinde bulunan Poyrazlar Gölü Tabiat Parkında ve İl Ormanı Tabiat Parkında atlı Tabiat yürüyüşü yapmak mümkündür. Ayrıca ilimizdeki yaylalar ve köyler de Tabiat yürüyüşleri için uygun yerler arasındadır.

Ziyaretçiler at ile yapılan geziler sayesinde, tabiatı, çevre kültürünü, geleneklerini, bölge halkı ve kültürünü tanıma gibi olguları barındırırlar.

Fotoğraf 230. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı

4.4.3.5. Bisiklet Turizmi

Bisiklet turizmi yeni yaygınlaşmaya başlayan bir turizm türüdür. En eski motorsuz ulaşım araçlarından biri olan bisiklet, performans geliştirmenin yanı sıra Tabiatı keşfetmenin verdiği zevkle bütünleşir. İlimizin pek çok yöresi bisiklet turları yapmaya elverişli olup, Poyrazlar Gölü ve İl Ormanı Tabiat Parkı ile yaylalar bisiklet turizmi potansiyeli olan yerler arasındadır.

İlimizde yüksek tepelerin olması, özellikle dağ bisikleti sevenlere bol inişli/çıkışlı rotalar sunmaktadır. Sakarya ilinin ovada kurulu olması sebebiyle bisiklet sporu halk tarafından yaygın olarak yapılmaktadır. Dağ bisikleti dayalı ve çok iyi kondüsyon isteyen bu rotalar, yaklaşık 1000-1500 m irtifa çıkışı içeren için böylesine hazır bir potansiyelin bulunduğu bölgede, ilçe ve köy yolları ile yaylalar arasındaki toprak yolların kullanıldığı rotalar aşağıdaki şekilde belirlenmiştir (Sakarya İl Kültür Turizm Müdürlüğü).

- Sakarya - Keremali Yaylası-Çamlıca Gölü Bisiklet Rotası(15,71 km)
- Sakarya - Soğucak Yaylası Bisiklet Rotası (12,62 km)
- Sakarya - Maden Deresi Bisiklet Parkuru (20,31 km)
- Sakarya - Küçük Boğaz Bisiklet Parkuru (6,02 km)

- Sakarya - Acarlar Longozu Bisiklet Parkuru (14,09 km)
- Sakarya - Yeni Mahalle Bisiklet Parkuru (6,04 km)
- Sakarya - Harmantepe Kalesi Bisiklet Parkuru (22,8 km)
- Sakarya - Küçük Akgöl Bisiklet Parkuru (16,05 km)
- Sakarya - Çaltıcak Gölü Bisiklet Parkuru (16,05 km)
- Sakarya - Çaltıcak Gölü Bisiklet Parkuru (13,26 km)
- Sakarya - Sakarya Köprüsü Bisiklet Parkuru (6,55 km)
- Sakarya - Sakarya Park Bisiklet Parkuru (5,18 km)
- Sakarya - Kent Ormanı, Macerapark, Kahraman Baba Türbesi Bisiklet Parkuru (10,25 km)
- Sakarya - Yenikent Park Bisiklet Parkuru (12,13 km)
- Sakarya - Serdivan Gölpark Bisiklet Parkuru (10,05 km)
- Sakarya - Sapanca Sahili Bisiklet Parkuru (17,66 km)
- Sakarya – Sapanca Gölbaşı Park Bisiklet Parkuru (11,79 km)
- Sakarya - Justinianos Köprüsü (Beşköprü) Bisiklet Rotası (4,24 km)
- Sakarya - Doğançay Şelalesi Bisiklet Rotası (10,77 km)
- Sakarya - Poyrazlar Gölü Bisiklet Rotası (9,81 km)

Fotoğraf 231. Bisiklet Turizmi

Fotoğraf 232. Bisiklet Turizmi

Fotoğraf 233. Bisiklet Turizmi

4.4.3.6. Çadırılı Kamp

Kampçılık, Tabiat sporlarının ayrılmaz bir parçasıdır. Kampçılıkta en temel unsur tabiata saygıdır. Bir yandan konforunuzu düşünürken diğer yandan da ortamın tabiliğine zarar vermemeliyiz.

Fotoğraf 234. Çadırılı Kamp Soğucak Yaylası

Bizlere böylesine mutluluk veren tabii güzelliklere saygı göstermek, birinci görevimiz olmalıdır. Bu da ancak eğitimle pekişmiş, bilinçli yapılan bir kampçılıkla mümkün olabilir. Genellikle su kaynaklarına yakın, zemin olarak araç park etmeye ve çadır kurmaya elverişli alanlarda gerçekleştirilmektedir.

Diğer turizm türlerine göre daha ekonomiktir. Daha çok tabiat ile iç içe olmak isteyen turistler tarafından gerçekleştirilir. Farklı özelliklerdeki insanların bir araya gelmesi sebebiyle sosyal gelişimlerine olanak sağlayan, atıl alanların maddi değerlere dönüşmesine olanak sağlayan, insanların yeteneklerini geliştirme imkânı sağlayan bir turizm türüdür.

4.4.3.7. Yaban Hayatı (Fauna) Gözlemciliği

Yaban Hayatı gözlemciliği son yıllarda dünyada ve ülkemizde popüler olmaya başlamış bir turizm çeşididir. Pek çok ülke, tabii yaban hayatı alanlarını insanların seyrine sunarak büyük gelirler elde etmektedir. İlimizde başta Pamukova Çilekli Köyü olmak Geyve, Taraklı, Hendek ve Akyazı ilçelerinde kurulan fotokapanlarla Geyik, Yaban Kedisi, Karaca, Ayı, Sansar, Kurt ve Tilki türleri tespit edilmiştir.

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü 1. Bölge Sakarya Şube Müdürlüğü yaban hayatının korunması, üretilmesi, envanterinin çıkarılması, bakımı, iyileştirilmesi ve geliştirilmesi gibi etkinlikler gerçekleştirilmektedir.

Fotoğraf 235. Yaban Kedisi (Sakarya Serdivan)

Fotoğraf 236. Sakarya Yaban Hayatı

4.4.3.8. Kuş Gözlemciliği (Ornitoloji)

Kuş gözlemciliği “Kuşları hayat alanlarında gözlemleme ve tanımlama faaliyeti” şeklinde tanımlanmaktadır.

Kuş gözlemcisi, kuşları gözlemeyi kendine merak edinmiş kişilere denir. Kuş Gözlemciliği profesyonel bir uzmanlık alanı olabileceği gibi, münhal zamanları değerlendirmek için yapılan bir hobi olarak da sürdürülebilir. Dünyanın pek çok yerinde kuş gözlemciliğine merak sarmış milyonlarca insan yaşar. Mevsimlere göre sulak bir alan, bir orman, dümdüz bir bozkır hatta büyük bir şehrin tam ortası kuş gözlemcisinin seçtiği yer olabilir. Kuş gözlemciliği tabiatı kuşların dünyasından tanımayı sağlayan bir gözlem sporudur. Her türlü hayat ortamında bulunan kuşlar, sağlıklı bir çevrenin en iyi göstergesidir. Sakarya ilimizin bütün coğrafyasında kuş türleri gözlenebilmektedir.

İlimizde başta Acarlar Longozu Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, Sapanca Gölü ve Büyük Akgöl Sulak Alanı olmak üzere göl ve deniz kenarlarında su kuşu gözlemciliği yapılabilir.

Fotoğraf 237. Acarlar Longozu

TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR
Küçük Batağan	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	Kum Kırılancısı	<i>Riparia riparia</i>
Tepeli Batağan (Bahri)	<i>Podiceps cristatus</i>	Kaya Kırılancısı	<i>Pyonoprogne rupestris</i>
Karabatak	<i>Phalacrocorax carbo</i>	Kır Kırılancısı	<i>Hirundo rustica</i>
Küçük Balaban	<i>Ixobrychus minutus</i>	Ev Kırılancısı	<i>Delichon urbicum</i>
Gece Balıkçılı	<i>Nycticorax nycticorax</i>	Kır İncirkuşu	<i>Anthus campestris</i>
Küçük Ak Balıkçıl	<i>Egretta garzetta</i>	Dağ İncirkuşu	<i>Anthus spinoletta</i>
Büyük Ak Balıkçıl	<i>Ardea alba</i>	Sarı Kuyruksallayan	<i>Motacilla flava flava</i>
Gri Balıkçıl	<i>Ardea cinerea</i>	Dağ Kuyruksallayanı	<i>Motacilla cinerea</i>
Erguvani Balıkçıl	<i>Ardea purpurea</i>	Ak Kuyruksallayan	<i>Motacilla alba</i>
Kara Leylek	<i>Ciconia nigra</i>	Derekuşu	<i>Cinclus cinclus</i>
Leylek	<i>Ciconia ciconia</i>	Büyük Dağ Bülbülü	<i>Prunella collaris</i>
Angıt	<i>Tadorna ferruginea</i>	Mavi Gerdan (Buğdaycıl)	<i>Luscinia svecica</i>
Yeşilbaş	<i>Anas platyrhynchos</i>	Kara Kızılkuyruk	<i>Phoenicurus ochruros</i>
Çıkrıkçım	<i>Anas querquedula</i>	Kızılkuyruk	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>
Kaşıkgağa	<i>Anas clypeata</i>	Çayır Taşkuşu	<i>Saxicola rubetra</i>
Arı Şahini	<i>Pernis apivorus</i>	Taşkuşu	<i>Saxicola torquatus</i>
Kara Çaylak	<i>Milvus migrans</i>	Kuyrukkakan	<i>Oenanthe oenanthe</i>
Sakallı (Bıyıklı) Akbaba	<i>Gypaetus barbatus</i>	Kara Kulaklı Kuyrukkakan	<i>Oenanthe hispanica</i>
Küçük Akbaba	<i>Neophron percnopterus</i>	Ak Sırtlı Kuyrukkakan	<i>Oenanthe finschii</i>
Yılan Kartalı	<i>Circus gallicus</i>	Taşkızılı	<i>Monticola saxatilis</i>
Saz Delicesi	<i>Circus aeruginosus</i>	Boğmaklı Ardıç	<i>Turdus torquatus</i>
Gökçe Delice	<i>Circus cyaneus</i>	Karatavuk	<i>Turdus merula</i>
Çayır Delicesi	<i>Circus pygargus</i>	Tarla Ardıcı	<i>Turdus pilaris</i>
Çakır	<i>Accipiter gentilis</i>	Ökse Ardıcı	<i>Turdus viscivorus</i>
Atmaca	<i>Accipiter nisus</i>	Kamış Bülbülü	<i>Cettia cetti</i>
Şahin	<i>Buteo buteo</i>	Çıvgım	<i>Phylloscopus collybita</i>
Kızıl Şahin	<i>Buteo rufinus</i>	Uzunkuyruklu Baştankara	<i>Aegithalos caudatus</i>
Paçalı Şahin	<i>Buteo lagopus</i>	Çam Baştankarası	<i>Parus ater</i>
Küçük Orman Kartalı	<i>Clanga pomarina</i>	Mavi Baştankara	<i>Cyanistes caeruleus</i>
Kaya Kartalı	<i>Aquila chrysaetos</i>	Büyük Baştankara	<i>Parus major</i>
Küçük Kartal	<i>Aquila pennata</i>	Kaya Sıvacısı	<i>Sitta neumayer</i>
Kerkenez	<i>Falco tinnunculus</i>	Bahçe Tırnaşıkkuşu	<i>Certhia brachydactyla</i>
Delice Doğan	<i>Falco subbuteo</i>	Sarıasma	<i>Oriolus oriolus</i>
Kımalı Keklik	<i>Alectoris chukar</i>	Kızıl Sırtlı Örümcekkuşu	<i>Lanius collurio</i>
Sutavuşu	<i>Gallinula chloropus</i>	Kara Alınlı Örümcekkuşu	<i>Lanius minor</i>
Sakarmeke	<i>Fulica atra</i>	Büyük Örümcekkuşu	<i>Lanius excubitor</i>
Uzunbacak	<i>Himantopus himantopus</i>	Alakarga	<i>Garrulus glandarius</i>
Halkalı Küçük Cılbıt	<i>Charadrius dubius</i>	Saksağan	<i>Pica pica</i>
Çulluk	<i>Scolopax rusticola</i>	Kırmızı Gagalı Dağ Kargası	<i>Pyrrhocorax pyrrhocorax</i>
Kızılbacak	<i>Tringa totanus</i>	Küçük Karga	<i>Coloeus monedula</i>
Yeşil Döndüğü	<i>Tringa ochropus</i>	Ekim Kargası	<i>Corvus frugilegus</i>
Dere Döndüğünü	<i>Actitis hypoleucos</i>	Leş Kargası	<i>Corvus cornix pallescens</i>

TÜR	TÜRKÇE ADI	TÜR	TÜRKÇE ADI
Vulpes vulpes	Tilki	Myotis daubentonii	Su Yarasası
Canis aureus	Çakal	Crocivura suaveolens	Sivriburunlu Bahçe Faresi
Felis silvestris	Yabani Kedi	Nannospalax leucodon	Beyaz Dişli Körfare
Mustela nivalis	Gelincik	Barbastella barbastellus	Basık Burunlu Yarasa
Martes foina	Kaya Sansarı	Felis chaus	Saz Kedisi
Meles meles	Porsuk	Mus domesticus	Siyah Ev Faresi
Lutra lutra	Su samuru	Canis lupus	Kurt
Ursus arctos	Ayı	Lynx lynx	Vaşak
Capreolus capreolus	Karaca	Rhinolophus hipposideros	Küçük Nalburunlu Yarasa
Cervus elaphus	Kızıl Geyik	Rhinolophus euryale	Akdeniz Nalburunlu Yarasası
Sus scrofa	Domuz	Rhinolophus mehelyi	Mehelyi'nin Nalburunlu Yarasası
Eptesicus serotinus	Geniş Kanatlı Yarasa	Rhinolophus blasii	Blasius Nalburunlu Yarasası
Myotis myotis	Farekulaklı Büyük Yarasa	Myotis blythii	Fare Kulaklı Küçük Yarasa
Nyctalus noctula	Akşamcı Yarasa	Myotis emarginatus	Kirpikli Yarasa
Pipistrellus savii	Savi'nin Cüce Yarasası	Myotis mystacinus	Bıyıklı Yarasa
Pipistrellus pipistrellus	Cüce Yarasa	Myotis capaccinii	Uzunayaklı Yarasa
Pipistrellus kuhlii		Miniopterus schreibersi	Uzun Kanatlı Yarasa
Talpa levantis	Kötebek	Erinaceus concolor	Kirpi
Arvicola terrestris	Susıçanı	Sorex volnuchini	Sivriburunlu Fare
Microtus subterraneus	Yaygın Orman Tarla Faresi	Neomys anomalus	Sivriburunlu Bataklık Faresi
Dryomys nitedula	Hasancık - Bahçe Uyuru	Crocivura leucodon	Sivriburunlu Bahçe Faresi
Glis glis	Yediuyur	Clethrionomys glareolus	Kızıl Orman Faresi
Muscardinus avellanarius	Fındık Faresi	Cricetulus migratorius	Cüce Avurtlak
Rattus rattus	Çatı Sıçanı	Microtus hartingi	Batı Anadolu Tarla Faresi
Rattus norvegicus	Göçmen Sıçan	Microtus levis	Çayır Tarla Faresi
Apodemus flavicollis	Sarı Göğüslü Orman Faresi	Apodemus mystacinus	Orman Kayalık Faresi
Mus macedonicus		Apodemus uralensis	Küçük Orman Faresi
Sciurus anomalus	Anadolu Sincabı	Sciurus vulgaris	Kızıl Sincap
Lepus europaeus	Yabani Tavşan	Myotis nattereri	Nattereri'nin Yarasası
Rhinolophus ferrumequinum	Büyük Nalburunlu Yarasa	Pipistrellus nathusii	Sert Derili Yarasa

Tablo 58. Sakarya İli Memeli Hayvan Türleri

4.4.3.9. Kelebek Turizmi

Tüm Avrupa'da 482 tür bulunurken, Türkiye sınırları içerisinde yaklaşık 400 kelebek türü bulunur ve bu türlerin 45'i ülkemize endemiktir. Bunun yanında 21 türün de dağılımının % 60'ından fazlası Türkiye sınırları içerisinde (Kelebekler; Tabiatın Sessiz Kanatları, Prof. Dr. Mustafa SÖZEN, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi).

Kelebek gözlemciliği ve fotoğrafçılığı aktivitelerine olanak sağlama açısından ilimizde bu aktiviteler; Davlumbaz, Karagöl, Çiğdem, Acelle gibi yaylalarında, Keremali Dağı'nın ormanlarında, Sapanca, Poyrazlar, Karagöl, Akgöl, Ferizli ve Taşkısığı'nda dört mevsim yapılabilmektedir.

Fotoğraf 238. Ferizli

Fotoğraf 239. Ferizli

Fotoğraf 240. Ferizli

4.4.3.10. Dağ Turizmi (Kaya ve Şelale tırmanışı, Boulder)

Dağcılık ciddi eğitim gerektiren, kaya, kar ve buz tırmanışları olmak üzere çeşitlere ayrılan bir spor dalıdır. Dağcılığın gerçek anlamı çeşitli yayınlarda "Dağlık bölgelere, ulaşılması zor yüksekliklere tırmanmayı ya da ulaşmayı maksatlayan spor" olarak geçmektedir.

Sakarya farklı yükseltilerde, zengin jeomorfolojik yapıya sahip, flora ve faunası olan ormanlara sahip, zengin av ve yaban hayatı olan dağlarıyla hem kış turizmi hem de dağ yürüyüşü ve tırmanışları için dağcılık sporunu sevenlere olağanüstü çekici ve ilginç imkânlar sunar.

Sakarya'nın yüksek yaylalara sahip Hendek, Akyazı, Taraklı, Pamukova ve Geyve ilçeleri Dağcılık faaliyetleri için oldukça uygundur. Özellikle Geyve ilçesi sınırları içerisinde bulunan Kılıçkaya, Kapıorman Dağları'nın bir parçasıdır. Kılıçkaya Tepesi'nin etrafındaki ormanlık alan, pek çok yürüyüş parkurunu barındırmaktadır. Yürüyüşe Kılıçkaya'nın altındaki 1.001 metre rakımlı köyden başlanır. Tırmanış rotası düz ve hafif tırmanış şeklinde Kılıçkaya tepesinin arkasına dolanıp bir yönde ilerleyerek, sonrasında ise fundalık bölgeden Kılıçkaya'nın beline çıkılarak sonlandırılır. Kılıçkaya'nın yüksekliği 1.500 metre civarındadır. Güzel havalarda zirveden Uludağ görülebilir.

Fotoğraf 241. Dağ Turizmi Hark Kanyonu

Ayrıca Taraklı İlçesi Hark ve Tuzla Köylerinde yer alan Hark Kanyonu kayalıklarında Kaya tırmanışı yapılmaktadır.

4.4.3.11. Fotosafari

Fotoğraf 242. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı

Fotosafari ise tahmin edilebileceği gibi fotoğraf çekmek için yapılan gezintidir. Bu yürüyerek ya da araba, jip, otobüs, uçak vb. bir araç kullanarak bir yere bireysel veya grup olarak giderek yapılabilir. Maksat sadece fotoğraf çekmektir.

İlimiz pek çok tabii güzelliği, flora ve fauna zenginliği ve kültürü ile fotosafari için oldukça elverişli bir yöredir. İlimizin yüksek kesimlerinde, dağ ve yaylalarda fotosafari yapma olanağı bulunmaktadır.

Fotoğraf 243. İl Ormanı Tabiat Parkı Fotosafari Etkinliği

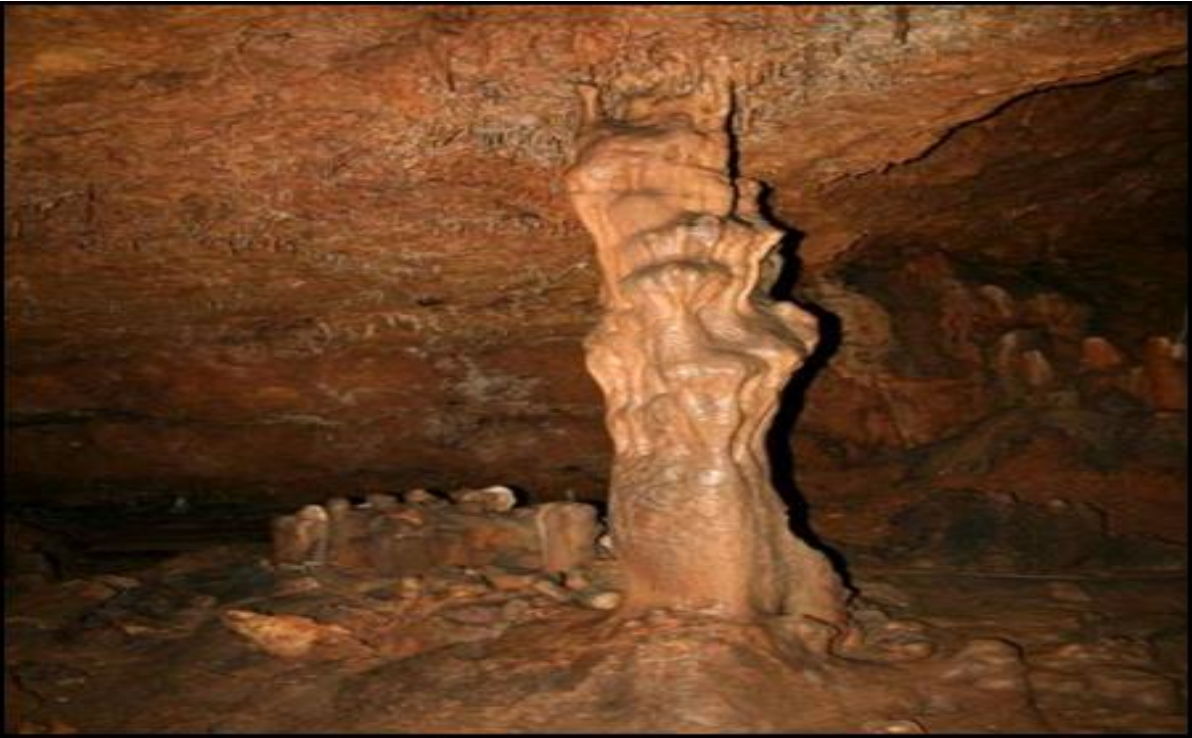
4.4.3.12. Mağara Turizmi

Sakarya ili, bulunduğu coğrafi bölgenin jeolojik yapısından dolayı, mağara turizmine ve mağara sporlarına elverişli mağaralara sahiptir. Bölgede yapılan inceleme ve araştırmalarda 7 tane mağaranın varlığı tespit edilmiştir.

Sakarya'da Mağara Turizmi; Karasu, Kaynarca, Taraklı, Sapanca ve Pamukova ilçelerinde yer alan mağaralardaki çeşitlilik ve zenginlik görsel ve sportif maksatlı mağara turizmi açısından önemli bir potansiyel oluşturmaktadır.

Fotoğraf 244. Hark Mağarası

Fotoğraf 245. Kaymakamsuyu Mağarası

Sakarya ilinde kayıt altına alınmış mağaraların listesi aşağıda listelenmiştir;

- Pandovicca mağarası
- Taşoluk mağarası
- Eskiciler mağarası

- Hark mağarası
- Şingil Ali mağarası
- Üfleyen mağarası
- Kaymakamsuyu mağarası

4.4.3.13. Macera Turizmi

Macera turizmi, değişiklik arayan, tehlikeden ve yüksek riskten hoşlananların katıldıkları bir turizm türüdür. Bu turizm faaliyetleri insanları içinde bulundukları stresli ortamdan uzaklaştırdıkları ve onlara yeni şeyler öğrenme ve görme olanağı sağladıklarından giderek yaygınlaşmaktadır.

Sakarya ilimizde bulunan kayalar, mağaralar, göller, dağlar, ormanlar, şelaleler vb. yerler macera tutkunları için önemli yerlerdir. Ayrıca İl Ormanı Tabiat Parkında ve Yenikent Şehir Ormanı'nda inşa edilen Yaşayarak Öğrenme Macera Parkurları maceraseverlerin uğrak yerleridir.

Fotoğraf 246. İl Ormanı TP Macera Parkuru

Fotoğraf 247. Adapazarı Karaman Macera Park

4.4.3.14. Kamp Karavan Turizmi

Fotoğraf 248. İnönü Yaylası

Günöbirlik dinlenme, eğlenme ve piknik maksatlı kullanımların yanı sıra, karavanlı kamp yapma olanağı sunan pek çok tabii alana sahip olan ilimizde, özellikle yaylalarımız kamp ve karavan turizmi açısından önemli alanlardır.

Sakarya ili için önemli bir yer tutan Çiğdem, İnönü, Dikmen, Karagöl, Soğucak, Acella, Sultanpınarı gibi Yaylası gibi gözlerden uzak Tabiat ile baş başa vakit geçirmek isteyen insanlar için oldukça büyük imkânlar sunan bu alanlar, kamp ve karavan turizmi açısından önemli bir potansiyele sahiptir.

Ayrıca İl Ormanı Tabiat Parkında Çadırılı Kamp Alanı planlanmış olup 2018 yılı içerisinde faaliyete başlayacaktır.

Fotoğraf 249. Sakarya Çadır Kamp

4.4.3.15. Açık Alan Aktiviteleri

4.4.3.15.1. Festival Turizmi

Son yıllarda yoğunlaşan çarpık yapılaşmaya karşı alınan tedbirlerle ve yapılacak şehrsel dönüşüm planlarıyla yaylalarımızda festival turizmi daha da önemli hale gelecektir. İlimizde bulunan yaylalarda festival turizmi oldukça yaygın olmakla beraber Sakarya ilinde festival

turizmi kapsamında yapılan şenlik ve festivaller Tablo 59'ta verilmiştir (Sakarya Valiliği Turizm Rehberi).

FESTİVAL ADI	İLÇE	FESTİVAL ADI	İLÇE
Hıdırellez Şenlikleri	Söğütlü	Dikmen Yaylası Şenlikleri	Hendek
Tarım, Hayvancılık,Kültür Ve Sanat Festivali	Söğütlü	Şeyhler Mahallesi Hacet Bayramı	Hendek
Halk Koşusu	Sapanca	Sünnet Şöleni Ve Selman Dede'yi Anma Etkinlikleri	Hendek
Kırkpınar El Sanatları Festivali	Sapanca	Çiğdem Yaylası Şenlikleri	Hendek
Geleneksel Olgunlar Futbol Turnuvası	Sapanca	Hayvan Ve Emtia Panayırı	Taraklı
Kırkpınar Sanat Akşamları	Sapanca	Hıdırlık Doğa Kültür Ve Turizm Şenliği	Taraklı
Geleneksel Yanık Köyü Şenlikleri	Sapanca	Kalkan Balığı Şenliği	Kocaali
Mahalli Sayder At Yarışları	Sapanca	Sakarya Kültür, Turizm Ve Fındık Festivali	Karasu
Uluslararası Sapanca Şiir Akşamları	Sapanca	Dartılı Keşkek Hayvancılık Kültür Sanat Festivali	Kaynarca
Sazan Balığı Tutma Yarışması	Sapanca	Lahana Turşu Festivali	Kaynarca
Geleneksel Av Köpeği Mera Yarışması	Adapazarı	Acarlar Longozu Nilüfer Şenliği	Kaynarca
Geleneksel Fotoğraf Yarışması	Adapazarı	Uluslararası Ayva Festivali	Geyve
Geleneksel Trap Yarışması	Adapazarı	Uluslararası Yamaç Paraşütü Yarışmaları	Serdivan

Tablo 59. Sakarya ilinde Yapılan Şenlik ve Festivaller

Fotoğraf 250. Sakarya Yayla Şenlikleri

Fotoğraf 251. Acarlar Longozu

Fotoğraf 252. Çiğdem Yaylası

4.4.3.15.2. Sokak Kızağı

Tahtadan yapılan tamamen ahşaptan oluşan önde iki Teker, arkada iki teker birde direksiyondan oluşur. Bazılarında ise tekerlekler bilyeli olmaktadır. Kullanılan kızaklarda da fren yoktur. Yani durmak ya da yavaşlamak için ayaklarınızı kullanmak zorundasınız.

Fotoğraf 253. Taraklı

Sakarya ilindeki tüm ilçelerde bu spor dalı yapılabilmektedir.

4.4.3.15.3. Triatlon

Fotoğraf 254. Sapanca

Triatlon ferdi bir spordur. Yüzme, bisiklet ve koşunun arka, arkaya yapıldığı olimpik bir spor branşıdır. Kısa koşu (kısa) mesafe, olimpik mesafe, olmak üzere 2 değişik mesafede yapılmaktadır.

Sakarya ilinde Triatlon sporunun uygulanabilecek yerler; Sapanca ve Karasu ilçeleridir. Ayrıca 2010 yılında Sapanca ilçesinde Ulusal Triatlon yarışması düzenlenmiştir.

4.4.3.15.4. Wellnes

Wellness beden, beyin ve ruhsal entegrasyondur. Optimal wellness hayatın maksatlarını ve anlamını bulmamıza zemin hazırlar. Wellness, hayatın kaliteli yolu içerisinde esenliğin altı veya yedi boyutunu (Bileşen) bir bütün olarak değerlendirir. Genel olarak, wellness farklı alanlarda, dolu, anlamlı ve kişisel potansiyelleri maksimum seviyeye çıkarır.

Wellnes'in kriterleri Sakarya'da uygulanabilir olabilmesi için yeterlidir. Bunlar; tabii hayat ve felsefesi, aromaterapi, hamam uygulamaları, tabii beslenme, tabii ve geleneksel uygulamalar, egzersiz ve fiziksel aktiviteler, rekreasyonel sporlar ve aktiviteler, ibadet ve dua etmek, halk dansları, sosyal ve kültürel aktiviteler, yayla ve köy kültürü hayatı bu spor dalı için elverişlidir.

4.4.3.15.5. Jeoturizm

Son yıllarda gelişmeye başlayan ve adına Jeoturizm denilen turizm anlayışının temelinde, ilgili turistlere bu olaylardan yola çıkarak yerküreyi tanıtmak ve anlatmak yatmaktadır. Dünyada bir grup insan ellerinde broşürlerle ülke ülke gezerek önemli jeoturistik değerleri görmeye çalışmaktadırlar. Jeoturizmin maksadı sadece bu muhteşem eserlerin görülmesi ve öykülerinin öğrenilmesi değil, bazen barınak bazen de korunma maksatlı aklımıza getirdiğimiz taşların aslında çok değerli birer belge olduğunu da anlatmaktır (*www.jmo.org.tr, Yıldırım GÜNGÖR, Turizmde Yükselen Eğilim: Jeoturizm*).

Fotoğraf 255. Jeoturizm

İlimizde jeoturizm yapılacak alanlar arasında Taraklı ve Akyazı ilçeleri sayılabilir. Özellikle Jeotermal bakımdan oldukça zengin kaynakları bulunan Sakarya’da Termal Turizm oldukça yaygındır.

Jeo-Turizm’de, jeomorfolojik peyzaj ile anıt şekiller, göller, jeotermal kaynaklar, antik mağara ve maden ocakları ve biyolojik zenginlik önemli yer tutmaktadır. İldeki Çok çeşitli jeoturizm potansiyelinin etüt ve envanterlerinin yapılarak turizm çeşidi içine alınması, alternatif seçeneklerin arttırılmasında önemli olacaktır.

4.4.4. Spor Turizmi

4.4.4.1. Su Sporları

4.4.4.1.1. Yelken Turizmi

Yelkencilik İlimizde bulunan Sapanca Gölünde yelkencilik ve deniz bisikleti turları yapılabilmektedir.

Yelken kanat motoru olmayan, rüzgar ve diğer hava tesirleri ile uçuş yapabilen tek kişilik bir uçuş aracıdır. Havalanma, havada kalma ve havalanma yeri yamaç paraşütüne benzer. Ancak

uçuş için daha fazla eğitim süresine ihtiyaç vardır. Güvenlik için kişiye bağlı paraşüt de bulunmaktadır. Paraşütü yapılan yerlerde yelken-kanat sporu da yapılabilir.

Fotoğraf 256. Sapanca Gölü

4.4.4.1.2. Akarsu Turizmi (Kano ve Rafting)

Fotoğraf 257. Sapanca Gölünde Kano

Rafting, raft adı verilen botlarla, tepesi yüksek nehirlerde yapılan bir nehir sporudur. Raftingde asıl olan içinde bulunduğunuz raftı devirmeden, kürekle yönlendirerek kayalar ve engeller arasından geçirmektir. Rafting, 6 ile 8 kişilik takımlar halinde yapılır ve başarılı olabilmek tek vücut gibi hareket eden bir takım olabilmekten geçer. Bu sporda akarsular zorluk derecesine göre altı dereceye ayrılırlar. 6. derece en zor parkurları, 1. derece ise en kolay parkurları belirtir.

İlimizde Sakarya Nehri, Melen Çayı ve Mudurnu Çayı'nda rafting, Sapanca gölünde de Kano yapılabilir.

Fotoğraf 258. Melen Çayı Rafting

Zengin tabii kaynaklarına sahip olan Sakarya su sporları (rafting, kano ve nehir kayağı) için ziyaretçilerine önemli bir akarsu turizmi potansiyeli sunmaktadır. İldeki tarihi, arkeolojik, kültürel ve otantik değerlerine entegre olan akarsu turizmi, çevrenin ve diğer turizm çeşitleriyle bir bütün oluşturmaktadır.

Türkiye Kano Federasyonu tarafından Sapanca Gölünde her yıl Temmuz-Ağustos aylarında düzenlenen Durgunsu Kano Türkiye ilimizden, çevre illerden ve ülke genelinden çok sayıda yarışmacı ve izleyici iştirak etmektedir. Ayrıca Akyazı Dokurcun - Beldibi köyü arasında 20

km'lik Parkurda ve Beldibi-Kuzuluk beldesi arası 12 km'lik parkurda akarsu kanosu yapılmaktadır.

4.4.4.1.3. Su Yogası

Ayakta durduğun geniş ve hafif bir sörf board benzeri yüzey üzerinde kürek çekerek yapılan bir spor. Dünyada en hızlı büyüyen ve popülerleşen sporlardan biri sayılan yoga, minimum ekipman ile bütün dünyada dalganın olmadığı her türlü deniz, okyanus ve gölde yapılabilir. Sakarya ilimizde bu spor dalı için; Sapanca, Poyrazlar Gölü, Akgöl gölleri ve yaylalardaki göletler uygun alanlar arasındadır.

4.4.4.1.4. Sualtı Dalış Turizmi

Bilim ve teknolojinin gelişmesi ile yavaş yavaş gizemini yitirmeye başlayan denizler, uzay çağına girdiğimiz yirmi birinci yüzyılda hala bilinmeyenle doludur. Son yıllarda tüm dünyada çığ gibi çoğalan dalgıç sayısı, bu bilinmeyene olan özlemi ve keşif içgüdüsünü dile getirmektedir. Buda andığımız etkenlerden dolayı yepyeni bir turizm dalı olan "Dalış Turizmi'ni" ortaya çıkarmıştır.

Fotoğraf 259. Acarlar Longozu

Sakarya ilinin coğrafi yapısından kaynaklı çok sayıda irili ufaklı gölleri bünyesinde bulundurmakta olup başta Acarlar Longozu ve Sapanca gölü olmak üzere tüm göllerde ve Karadenize kıyısı olan Karasu ve Kaynarca ilçelerinde su altı dalış turizmi yapmaya uygundur.

4.4.4.2. Hava Sporları Turizmi

Hava sporları yamaç paraşütü, yelken kanat, planör, paraşüt ve balon gibi araçlar yardımıyla uçmaya dayalı olarak yapılan sportlardır. Heyecan vermesi ve uçuş duygusunun tatmin edilmesi sebebiyle bu spora bağlı olan seyahatleri de artırmaktadır. Dolayısıyla, bu sportlarla ilgilenenlerin katıldığı farklı özel alan faaliyetleridir.

Türkiye, Yamaç paraşütü, Yelken Kanat, Planör, Paraşüt, Balon gibi hava sportları meraklıları için keşfedilmesi gereken bir ülkedir.

Sakarya ilinde Havada Yapılabilecek Olan Spor Etkinlikleri; Hand gliding Balon Gliding Paraşüt Paragliding Gezinti turları (küçük uçak, helikopter) Helikopterli bungy jumping.

4.4.4.2.1. Yamaç Paraşütü

İlimizde Serdivan Kırantepe'deki yamaç Paraşütü parkuru 280m yükseklikteki yamaçta yer almaktadır. Bu alanda Serdivan Belediyesi ve Sakarya Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü tarafından Hedef yarışmaları yapılmakta olup ülkemizin tüm illerinden katılımlar sağlanmaktadır.

Sportif havacılıkta ülkemizin sahip olduğu büyük potansiyelin çok azı kullanabilmektedir.

Fotoğraf 260. Serdivan (Yamaç Paraşütü)

Fotoğraf 261. Kazımpaşa Yamaç Paraşütü

4.4.4.2.2. Balon

Balon, içine doldurulan sıvı propan gazının ısıtılması ile havalanır. Balon turizmi için muhteşem bir tabiata ve hava akımına sahip olan Sapanca da balon uçuşlarında 4500 fite yükselmek mümkündür. Balonla Sapanca semalarından İzmit Körfezini iyi havalarda İstanbul ve Karadeniz'i, alabildiğince yeşili ve Sapanca Gölünün muhteşem manzarasını ile İl Ormanı Tabiat Parkını görmek mümkündür. Balon sporu için ayrıca Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı Akyazı, Hendek, Taraklı, Geyve ve Pamukova yaylaları elverişlidir.

4.4.4.3. Golf turizmi

Türkiye, son yıllarda art arda hizmete giren uluslararası nitelikteki golf tesisleriyle dünya golf severlerini bir araya getiren nezaketin, kalitenin ve prestijin bulunduğu seçkin bir golf merkezi konumuna dönüşmüştür

Türkiye'de golfe talep yurtiçi ve yurtdışı pazarlarından oluşuyor. Tatil yöreleri ve otellerde konaklayan müşteriler hem tesislerin kendi golf sahalarında hem de bölgedeki diğer sahalarda oynamak için geliyorlar. Yüzde 5 ile 15'inin Türkiye'ye golf oynamak için geldiği tahmin edilen ziyaretçilerin çoğu, golf ile beraber çağrışım yapan tabiat güzellikleri, parklar gibi özellikler için de bu yöreleri seçiyorlar.

Akyazı, Adapazarı, Sapanca ilçeleri başta olmak üzere Sakaryanın birçok ilçesi golf sporu için uygun alanlara sahiptir. Bu spor Sakarya ilinin kültürel, tarihi ve tabiat güzellikleri ile ön plana çıkaracaktır.

Tabiat ile iç içe düzenlenen golf sahaları ile ziyaretçilerine tabiata dönük bir ortamda tatil geçirebilmek için eşsiz fırsatlar sunacaktır.

4.4.4.4. Okçuluk ve Trap

Okçuluk. Kökeni insanoğlunun avcılık günlerine dayanan, oku bir yay aracılığıyla hedefe göndermeyi maksatlayan spor dalıdır. Bireysel bir spor olarak kişinin kendi öz güvenini yükseltir ve ön plana çıkartır. Maksatlı, planlı, düzenli ve bilimsel çalışmayı öğretir. Doğru nefes almayı sağlar; doğru nefes alırken daha fazla oksijenin beyne akın etmesiyle beynin verimli çalışmasına sebep olur. Yeşil tabiatıyla Sakarya ili okçuluk sporu için uygun alanlara sahiptir.

Sakarya ilimizde Sakarya Spor Salonu içinde okçuluk atış poligonu, İl Ormanı Tabiat Parkı içinde ise Trap atışları için Atış poligonu bulunmaktadır.

4.4.4.5. Paintball

Paintball oyununda boya kapsülleri olan ve bu kapsülleri fırlatan havalı tarzda silahlar, iki takım ve sınırları belirlenmiş bir alan vardır ve doğru strateji ve beceri tek takımın kazanmasını sağlamaktadır. Silahlar ateşlenir, boya kapsülleri fırlatılır ve rakibe temas anında kapsüller patlar ve oyuncu oyundan elenir. Temel anlamda bu spor böyle oynanmaktadır.

Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı, İl Ormanı Tabiat Parkı ve Serdivan Esenler Kampüsünde bu spor dalı için hazır paintball alanları bulunmaktadır.

4.4.5. Av Turizmi

İlimizde av turizmi kapsamında avlattırılacak hayvanlar arasında karaca, yaban domuzu, tilki, çakal ve tavşan bulunmaktadır. Ancak bu türlerin büyük çoğunluğu avlattırılacak yoğunlukta bulunmadığından Sakarya ilinde av turizmi yapılmamaktadır. Önümüzdeki yıllarda

yaban domuzu ve karaca popülasyon yoğunluklarına göre av turizmi yapılması planlanmaktadır.

Avrupa ülkeleri arasında av turizminden elde edilen gelirler aşağıda gösterilmiştir.

İspanya: 6 milyar dolar Fransa: 90 milyon dolar

G. Afrika: 500 milyon dolar Macaristan: 25 milyon dolar

Almanya: 150 milyon dolar Türkiye: 10 milyon dolar

Geyik ve karaca gibi av hayvanlarının yaşam alanlarına sahip olan Almanya’da yılda 58 bin geyik, 1 milyon 200 bin civarında karaca avlattırılırken; Türkiye’de yalnızca 40 geyik ve 30 karacanın avlattırılmasına izin verilmektedir.

4.4.5.1. Sportif Olta Balıkçılığı

İlimizin tüm dereleri ile Sapanca, Büyük Akgöl ve Poyrazlar Gölleri, Mollaköy Göleti, Sakarya Nehri ve çok sayıdaki akarsu kenarlarında Sportif Olta Balıkçılığı açısından önemli potansiyele sahiptir.

Sportif maksatlı olta balıkçılığı için orman içi akarsuların geniş yatak yaptığı bölümlerde alabalık, sazan, yayın ve turna balığı gibi türler yaygın olarak bulunur. Sportif Olta Balıkçılığı yapılabilecek dereler:

- Sapanca Gölü
- Mollaköy Göleti
- Büyük Akgöl
- Poyrazlar Gölü
- Sakarya Nehri
- Melen Çayı
- Mudurnu Deresi
- Aksu Deresi
- Bıçkı Deresi

4.4.6. Kış Turizmi

4.4.6.1. Helikayak

Helikopterden dağın en sarp ve ayak basmamış yerine bırakılma ve buralardan aşağıya kayak ya da snowboard yapma olayıdır.

Soğucak Yaylası Helikayak için uygun bir alandır.

4.4.7. Sağlık Turizmi

Sağlık Turizmi; kısaca tedavi maksadı ile yapılan seyahatlerdir. Sağlık turizmi, fizik tedavi ve iyileştirme ihtiyacı olanlarla birlikte uluslararası hasta potansiyelini kullanarak sağlık kuruluşlarının büyümesine imkân sağlayan turizm türüdür.

Akyazı Kuzuluk ve Taraklı termal kaplıcaları sağlık turizmi açısından büyük önem arz etmektedir.

4.4.7.1. Sakarya Kaplıcaları

Kuzuluk Kaplıcaları

Selçuklular döneminden bu yana bilinen bir kür merkezi olan Kuzuluk Kaplıca suyu, her türlü mide, karaciğer, şeker, böbrek, romatizma, üst solunum yolları nörolojik depresyon vb. hastalıklar üzerinde olumlu etkiler meydana getirmektedir. Kaplıca sularının iyi geldiği belirlenen rahatsızlıklar şöyledir:

Kuzuluk Kaplıcalarının Faydaları:

- Ortopedik ameliyat ve kaza sonuçlarının rehabilitasyonu
- Kan dolaşımı ve kalp hastalıkları
- Mide, bağırsak, karaciğer ve safra kesesi hastalıkları ve kronik iltihapları, idrar yolları ve kadın hastalıkları
- Cilt ve deri hastalıkları
- Sinir sistemi rahatsızlıkları
- Solunum yolu hastalıkları

- Çocuk felci ve bazı çocuk hastalıklar
- Kireçlenme
- Kırık – çıkık sekeleri
- Aşırı kilolar
- Böbrek taşları
- Her türlü romatizmal hastalık

Şehirde konaklama oteller mevcut olduğu gibi kaplıca evleri mevcuttur. Dairelerin haricinde günübirlik ziyaretçilerin de faydalanabileceği bay-bayan ziyaretçiler için ayrı ayrı iki havuz mevcuttur. Havuzlardan faydalanacak konuklar için soyunma kabinleri, yeme-içme tesisleri vs. hazırlanmıştır.

Taraklı Kaplıcaları

Termal sular yer altından 20°C'lik bir sıcaklıkla çıkmaktadırlar. Toprağın üst kısmına çıkış esnasında yer altında bulunan çeşitli faydalı mineralleri ve gazları da beraberinde çıkartmaktadırlar. Termal suyun çıkış noktasına verilen isim kaynarca denirken çevresinde kurulan yapıya ise kaplıca adı verilmektedir. Termal suyu, hem banyo ile hemde içilerek şifa maksatlı kullanılabilir. Çeşitli hastalıklara iyi gelmektedir. Bu nedenle tedavi maksatlı bir yapıya sahiptir. Termal suyun özellikleri arasında suyun içerisinde barındırdığı kükürt ve tam 32 farklı mineral yer almaktadır. Var olan minerallerin iyileştirici etkiye sahip olduğu tıbben kanıtlanmıştır. Termal suyun tadı içerisindeki kükürt oranına göre farklılık göstermektedir. Taraklı Termal kaplıcalarda termal sudan yararlanmak için çeşitli havuzlar ve sistemler oluşturulmuştur. Kaplıca sularının iyi geldiği belirlenen rahatsızlıklar şöyledir:

Taraklı Kaplıcalarının Faydaları:

- Romatizmal hastalıklar
- Lokomotor Sistemle İlgili Hastalıklar
- Endokrin (Hormonal) Hastalıklar
- Genel Sağlık Güçlendirmeleri
- Cilt Hastalıkları
- Sinir Sistemi ile ilgili Hastalıklar

Acısu İçmesi (Geyve)

Gölpazarı yolu üzerinde, Geyve İlçesi'nin 5 km güneydoğusunda, Ahibaba Köyü'nde bulunan içme, tadı nedeniyle Acısu diye adlandırılır. Su sıcaklığı 26°C olup, mide ve bağırsak hastalıklarına iyi gelmektedir. Suyun çevresi, içinden akan dere ve tabii çevresi ile mesire ve dinlenme yeri olarak özellikle hafta sonları birçok ziyaretçi ağırlamaktadır.

Taraklı İlçesi'ne bağlı Hacıyakuplar Köyü sınırları içerisindeki kaplıca, Taraklı'ya 7 km, Adapazarı'na 55 km, İstanbul'a ise 185 km mesafededir.

Kaplıca bir dere içinde ve çam ormanları arasındadır. Tesislerin bahçesinde eski kaplıca binası da bulunmakta ancak kullanılmamaktadır. Tesis 70 yatak kapasitelidir. İçerisinde duşlu, balkonlu, teraslı ve baraka tipi odalar bulunmaktadır. Ayrıca kaplıcanın etrafı kamp yapmaya çok uygundur.

Çökek Kaplıcası (Akyazı)

Kuzuluk Beldesi sınırları içerisinde bulunan kaplıcada toplam 9 kuyu bulunmaktadır. Bunlardan 4'ü su, 5'i ise çamur banyosu maksatlı olarak kullanılmaktadır. Kaplıca suyu, romatizma, siyatik ve kaşıntılara iyi gelmektedir.

Ilıcak Köyü Gazlısuyu

Kaplıca, Geyve'nin 15 km güneydoğusunda Geyve-Taraklı yolunun 13. kilometresinden ayrılan bir yoldan gidilen Ilıcak Köyü içinde yer almaktadır. Mineral yönünden çok zengin ve şifalı olan kaplıca suyu bromür ve iyodür de içermektedir. Suyun ortalama sıcaklığı 26°C dir.

Fotoğraf 262. Taraklı Termal

Fotoğraf 263. Sakarya Manzara

Sakarya ormanları solunum rahatsızlığı olan hastalar için yüksek potansiyele sahiptir.

4.4.8. İnanç Turizmi

Fotoğraf 264. Yunus Paşa Camii

Fotoğraf 265. Rahime Sultan Camii

Çeşitli dinlere mensup kişiler tarafından kutsal yerlerin ziyaret edilmesi, ibadetlerin yerine getirilmesi maksadıyla yapılan gezilerdir. Anadolu farklı dillerin uğrak yerleri farklı inançlara sahip insanların birlikte yaşadıkları topraklar olarak dünyanın en ilginç coğrafyası yer alır. Çok sayıda tapınak, sinegop, kilise, cami gibi kutsal mekanlar Anadolu'da yer almaktadır.

Bölgede birçok medeniyete ait değerlerin bulunması ilin cazibeliğini artırmaktadır. Sakarya ili, 33 adet tarihi camiisi, Geyve ilçesindeki Elvanbey İmarethanesi ve çok sayıda türbesiyle İnanç Turizmi açısından büyük bir önem taşımaktadır.

4.4.9. Deniz Turizmi

Sakarya ilinin Karasu, Kocaali ve Kaynarca İlçelerinin Karadenize kıyısı olup Sakarya ve çevre illerden gelen ziyaretçiler tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır.

Karasu Plajı, Sakarya ilinin Karasu ilçesinde bulunur. Karasu sahili Türkiye'nin en uzun ikinci sahil unvanına sahiptir. Sahil uzunluğu yaklaşık olarak 15 km. dir. Kumları bazı romatizmal hastalıkların iyileştirilmesi için faydalıdır. Sakarya'dan 2 saat sürecek bir yolculuk sonunda Karasu Plajına ulaşabilir. Karasu Plajından denize girmek isteyen kişilerin aniden derinleşen kısımlarında dikkatli olmaları gerekmektedir.

Kocaali Plajı; Karasuya 16 km. uzaklıkta bulunan Kocaali İlçesi şifalı kumu, tabii plajı, kolay ulaşımı ile eşsiz bir sahile sahiptir. İlçe özellikle ikinci konutlarıyla il turizmine katkı sağlamaktadır. Karasuda genellikle çok katlı ikinci konutlar yaygınken, Kocaali İlçesinde konutlar tek veya iki katlı ve genellikle siteler halindedir. Bu bölge Sakarya Nehrinin Karadeniz'e taşıdığı kirlilikten de fazla etkilenmemektedir. Pansiyonculuğun da yaygın olduğu ilçede yeme-içme tesisleri, müzikli eğlence yerleri Karasu İlçesindeki kadar olmasa da bulunmaktadır.

Karaboğaz Deniz Sahili; Kaynarca'nın 15 km. kuzeyinde uzun ve genişliği çok fazla olan bir kumsaldır. Romatizmal hastalıklara iyi geldiği söylenen ince taneli kumu ile hem sağlık turizmine, hem de deniz turizmine elverişli birçok orman ve orman altı bitki örtüsünün denizle kucaklaştığı yurdumuzun tabii güzelliğe sahip önemli bir yöresidir. Karasu Sahili'ne dek uzanan bir alan, pek keşfedilip bilinmeyen yani henüz tüketilmemiş bakir bir yerdir.

Melenağzı Plajı; Düzce ile Sakarya'yı birbirinden ayıran bir sınır niteliğinde olan Melen Çayı'nın Karadeniz'e döküldüğü yerin hemen kıyısında bulunmaktadır. Bu yöredeki köylerde balıkçılık hayli önemlidir. Melen Çayı balıkçı teknelerinin tabii bir liman konumunda olup; ırmak boyunca balıkçı tekneleriyle yapacağınız gezinti, size tabiat ile baş başa emsalsiz anlar yaşatacaktır. Sahil boyunca geniş ve tabii plajlar, kır kahveleri, gazinolar, kamping alanları bulunmaktadır. Kıyıda su derin olmadığından, özellikle çocuklu aileler tarafından tercih edilmektedir. Melenağzına hem karadan hem de denizden tekne ile ulaşabilmektedir.

Fotoğraf 266. Karasu Plajı

Fotoğraf 267. Kocaali Plajı

4.5. SAKARYA İLİ ve İLÇELERİNİN ÖNE ÇIKAN TABİAT TURİZMİ DEĞERLERİ MATRİSİ

Aktivite/değer	Adapazarı	Arifiye İlçesi	Erenler İlçesi	Akyazı İlçesi	Ferizli İlçesi	Geyve İlçesi	Hendek İlçesi	Karapürçek İlçesi	Karasu İlçesi	Kocaali İlçesi	Kaynarca İlçesi	Pamukova İlçesi	Sapanca İlçesi	Serdivan İlçesi	Taraklı İlçesi	Söğüt İlçesi
Değerler toplamı																
Rafting (R)	x			x		x				x						
Mağaracılık (M)									x		x	x	x		x	
Dağ bisikletçiliği (DB)		x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x
Dağ-yayla gezisi imkânı (DG)				x		x	x	x	x	x		x	x		x	
Peyzaj güzelliği/fotosafari (PF)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Yaylada konaklama/kamping (YK)				x		x	x	x				x	x		x	
Düzenlenmiş Tabiat gezisi rotası(DGR)				x	x	x	x	x	x	x		x	x		x	x
Pansiyonculuk (P)				x			x		x	x			x		x	
Aktif yaylacılık(AY)				x		x	x	x				x	x		x	
Kelebek gözlemciliği imkânı (KeG)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Aktivite/değer	Adapazarı	Arifiye İlçesi	Erenler İlçesi	Akyazı İlçesi	Ferizli İlçesi	Geyve İlçesi	Hendek İlçesi	Karapürçek İlçesi	Karasu İlçesi	Kocaali İlçesi	Kaynarca İlçesi	Pamukova İlçesi	Sapanca İlçesi	Serdivan İlçesi	Taraklı İlçesi	Söğütli İlçesi
Değerler toplamı																
Sportif olta balıkçılığı imkânı (SOB)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Milli park vb sahalar (MP)	x	x		x		x							x		x	x
Kış sporları potansiyeli (KSP)													x		x	
Aktif kış sporları merkezi (KSM)																
Estetik şelale bulunan yerler (EŞ)						x			x				x		x	
Estetik göl/baraj olan yerler (EGB)	x			x	x		x			x	x	x	x		x	x
Tescilli avlak sahası (AvS)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Yaban hayatı geliştirme sahası (YHGS)									x		x				x	
Çim kayağı (ÇK)																
Orman altı florası tanıma gezi imkânı(Mantar ve benzeri dâhil) (FGİ)				x		x	x	x	x	x	x	x	x		x	
Endemik Bitkilerin Gözlemi (EBG)									x		x					
Köy Pazarları(Orman meyvelerinden reçel marmelat, kurutulmuş meyve satılması kaydıyla) (KP)	x			x		x	x	x				x			x	
Çayır şeklinde gruplanmış dağ çiçekleri gezisi (görselliği yüksek olacak) (DÇG)				x		x	x					x	x		x	
Bakır Tabiat parçaları keşif gezisi(Bakır vadi ve bakır orman gibi gizli kalan değerleri keşfetme gezileri) (BDPKG)				x		x	x					x	x		x	
Dokusu bozulmamış kırsal miras gezisi (köyler) (KMG)						x						x			x	
Yayla gezisi imkânı (Ya)				x		x	x	x	x	x		x	x	x	x	
Yaya gezi imkânı (Y)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Aktivite/değer	Adapazarı	Arifiye İlçesi	Erenler İlçesi	Akyazı İlçesi	Ferizli İlçesi	Geyve İlçesi	Hendek İlçesi	Karapürçek İlçesi	Karasu İlçesi	Kocaali İlçesi	Kaynarca İlçesi	Pamukova İlçesi	Sapanca İlçesi	Serdivan İlçesi	Taraklı İlçesi	Söğüt İlçesi
Değerler toplamı																
Tarihi eserler, sit alanı (Ts)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Şelale görme imkânı (Ş)						x			x				x			
Peyzaj değeri yüksek yerler, fotoğrafik yerler (P)	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Mağara gezisi (Mğ)									x		x	x	x		x	
Jeolojik ve jeomorfolojik değerler (Jm)															x	
Bakır orman gezisi (Bo)				x		x	x					x	x		x	
Atla geziye uygun (At)	x			x		x	x					x	x		x	

Tablo 60. Sakarya İli ve İlçelerinin Öne Çıkan Tabiat Turizmi Değerleri Matrisi Tablosu

Fotoğraf 268 . Taraklı-Karagöl

5. SEÇKİN VE YÜKSEK DEĞER TAŞIYAN (X) YILDIZ ALANLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ VE POTANSİYELİNİ GELİŞTİRME İMKÂNLARININ ORTAYA KONULMASINA İLİŞKİN ANALİZLER

5.1. POYRAZLAR GÖLÜ TABİAT PARKI

5.1.1. Alanla İlgili Genel Bilgiler

Adapazarı ilçesi, Kömürlük ve Poyrazlar Mahallesi sınırları içerisinde ve Söğütlü ilçesinin güney sınırında bulunan Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü sorumluluğu altında 1985 yılından itibaren “B tipi” mesire yeri statüsünde yönetilmekte iken Bakanlık Makamının 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı olurları ile statüsü değiştirilmek suretiyle 38,93 ha’lık alanıyla tabiat parkı olarak ilan edilmiştir. Bakanlık Makamının 15.06.2012 tarih ve 808 sayılı Olur’ları ile 38,93 ha’lık Tabiat Parkı alanı, sınır değişikliği yapılarak 231 hektara yükseltilmiştir.

Sakarya il merkezinden 8 km, Söğütlü ilçesinden ise 5 km uzaklıkta yer almaktadır. Tabiat Parkı’na özel araçları ile gitmek isteyen ziyaretçiler Adapazarı Karasu Karayolu üzerinden tabelaları takip ederek Kömürlük ve Poyrazlar Mahallesi sınırlarındaki alana ulaşabilirler. Toplu taşıma araçları ile Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı’na ulaşım imkânı mevcuttur.

Göl çevresinde gürgen ve meşeden oluşmuş ormanlık alanın yanında sonradan ağaçlandırmayla karaçam, sahil çamı, selvi türlerinden oluşan ormanlık alanlar vardır. Bölgede hâkim ağaç türü sarıçam ve ladindir. Yılın belirli mevsimlerinde zaman zaman ayı, tilki, ceylan, karaca gibi yaban hayvanlarına rastlamak mümkündür.

5.1.2. Sahanın Tabiat Turizmi Potansiyelinin Öne Çıktığı ve Sunduğu Aktiviteler

- Tabiat yürüyüşü (Trekking)
- Dağ bisikletçiliği ve Bisiklet gezileri
- Atlı Tabiat yürüyüşü
- Yaban hayatı ve kuş gözlemciliği
- Fotosafari
- Olta Balıkçılığı

5.1.3. Sahanın Tabiat Turizmi Yönetimi Maksatları

- Yüksek kalitede küçük ölçekli hizmetler olarak, yakın köylülerin yerli ve yabancı konuklara iyi bilgi ve açıklamalar verebilecek şekilde yetiştirilmesi
- Köy Turist Bilgi Noktaları (TBN) kurulması
- Yürüyüş ve dağ bisikleti patikalarından oluşan bölgesel bir ağ kurmak, Tabiat ve kültür gezileri için önemli rotalar ve noktalar belirleme ve bunlara ulaşım ve bilgilendirme planı geliştirme
- Tanıtım, bilgilendirici, açıklayıcı materyallerin sağlanmasını pazarlama etkinlikleri
- Alanda bir dağ patikası ağı ve köyde bir bisiklet kiralama yeri oluşturma
- Seyir alanlarının oluşturulması

5.1.4. Önümüzdeki 3 Yıl İçin Turist Artış Öngörüsü

2016: 97.651 kişi

2017 %5: 102.533,55 kişi

2018 %10: 112.786,90 kişi

2019 %15: 129.704,94 kişi

Bu öngörünün temelleri;

- Park ve alan tesislerinin iyileştirilmesi, daha fazla ziyaretçiyi çekmeye devam edecektir;
- Yurtiçi yenilikçi gezi işletmenleri ve yabancı gezi toptancılarının ilgisinin artması daha uzun kalışlı paketleri getirecektir;

Hali hazırdaki ziyaretçi sayısı	Sahayı gezmek maksatlı gelen ve konaklayan: 0 kişi, Ziyaretçi(konaklamayanlar) : 60000 kişi
Para harcama	Yeme-içme, bisiklet kiralama, atla göl turu veya paintball aktiviteleri için para ödeme şekilleriyle, Kişi başına ortalama en az 25 TL harcama yapılmaktadır
Ziyaretçi Profili	Bireysel gezginler: % 6, Eşler: %40 Aileler: %42, Tur grupları (tanıdık ve benzer talepteki kişilerin bir araya gelmesi şeklinde): %6, Diğerleri: %6
Gelişlerinin İlk 5 Sebebi	Tabiat Gezileri, Rekreasyon Faaliyetleri, Yaban Hayatı ve Kuş Gözlemciliği (fauna gezileri), Tabiat Sporları, Fotosafari
Kıyaslanabileceği saha	Saha, Acarlar Longozu ile kıyaslanabilir özellikle sahiptir.

Tablo 61. Sahanın Turizm Talebi Değerleri Tablosu

Ulaşılabilirlik Analizi		
Sahanın Uluslararası havaalanına yakınlığı	Orta derecede yakın; 2 saat (2-4 saat arasında)	
Alana Ulaşım	Özel taşıt (x), Toplu taşıma (x), Diğerleri (x), (Bisiklet, motosiklet, yürüyüş, atlı vb.)	Ziyaretçinin Genel ulaşım kanaati: Alan gününbirlik ulaşım açısından yakın bir noktadadır.
Ulaşım için problemler: Ulaşım problemi yoktur.		

Tablo 62. Ulaşılabilirlik Analizi Tablosu

Altyapı Analizi	Yetersiz	Yeterli	İyi	Açıklama
Taşımacılık ağı			X	
Yerel ağ(toprak, asfalt)			X	
Anayollara bağlantı			X	
Yerel genel taşımacılık			X	
Programlar		X		
Ücretler		X		
Ring patikaları		X		
İşaret levhaları		X		
Genel yer işaret levhaları		X		
Bilgi panoları		X		
Araçlar için park kapasitesi	X			
Bilgi alma ve tercüme kolaylıkları		X		
Restoran sayısı		X		

Tablo 63. Altyapı Analizi Tablosu

Restoranların durumu	Kategori	Sayısı	Açıklama
	Turistik	2	Alan içinde 2 adet restoran vardır.
	Yerel	10	Yakın çevrede
Yemek Standartları	Yüksek standartlı yemek sunanlar: 8, Yeterli ve yöresel standartta yemek sunanlar: 2, Kötü standartta yemek sunanlar: -		
Barınma imkânları	Kategori (iyi-kötü-orta)	Kuruluş Sayısı	Yatak Sayısı
Oteller	İyi	5	750
Hoteller (Misafirhaneler)	İyi	3	150
Yatak&kahvaltıoteli	-	-	-
Rota üstü kulübeler	-	-	-
Bungalov tarzı	-	-	-
Kamp alanı	-	-	-
Diğerleri: Pansiyon	-	-	-

Tablo 64. Yeme İçme Konaklama Analizi Tablosu

Sahanın kendine has seçkin ve diğer önemli özellikleri;			
		Var-Yok	Neler?
Sunduğu değerlerden	Tek-eşsiz olanlar var mı?	Var	Göl
	Biraz farklı ama değerli olanlar	Yok	
	Diğer ilgi çeken yerlere benzer olanlar	Var	Orman
Sahanın kendine has seçkin ve diğer önemli özellikleri;			
Alan turist ziyaret döngüsüne girecek şekilde turistlerin ilgisini çekecek diğer alanlara yakın mı?	Evet	Sapanca Gölü – Acarlar Longozu	Sapanca, Ziyaretçi potansiyeli yüksek bir turizm alanıdır. Acarlar Longozu, Fotosafari, kuş gözlemciliği
Alandaki yabanıl varlıklar	Bayrak türler	1. Gece Balıkçılı	2. Küçük Akbalıkçıl
	Diğer ilginç yaban hayatı (fauna)	1. Gri Balıkçıl	2. Sincap
	Endemik bitkiler	Küçük nilüfer, (Nymphoides pelta)	

Tablo 65. Sahanın Kendine Has Seçkin ve Diğer Özellikleri Tablosu

Tatmin edici yaban hayatı izleme imkanı	Memeliler		Kuşlar	Açıklama
Garanti edilen türler var mı?	-		X	Ötücü Kuşlar (Cüce karga, bataklık serçesi ve ispinoz)
Genellikle rastlanma ihtimali	-		X	Sahada özellikle ötücü kuşları görme imkanı oldukça fazladır.
Şans veya mevsime bağlı olanlar	-		Kış Göçmeni – Yaz Göçmeni	Poyrazlar gölü göçmen kuşlara ev sahipliği yaptığından mevsimine göre çeşitli göçmen kuşlar görülmektedir.
Sahadaki tesisler	Yetersiz	Yeterli	İyi	Durum Açıklaması
Rekreasyonel tesisler		X		Uzun devreli gelişme planına göre yapılabilir
Spor tesisleri		X		
Diğerleri		X		

Tablo 66. Tatmin Edici Yaban Hayatı İzleme Tablosu

Sosyal ve ekonomik taşıma kapasitesi: Değerlendirme Şekli: 1- Tamamen Sağlanabiliyor, 2- Genel Olarak Sağlanıyor, 3- Veri Yok, 4- Çoğunlukla Sağlanamıyor 5- Hiç Sağlanamıyor					
Göstergeler	1	2	3	4	5
Tüm ilgi grupları turizmden elde edilen gelirden eşit pay alırlar				x	
Tüm ilgi grupları turizm gelişimine oranlı bir miktar para yatırımı yapabilir			x		
Yerel ekonomi için turizm faydaları açıktır		x			
Turizm gelişimiyle ilgili paydaşların ihtiyaç, istek ve önerileri ele alınıyor		x			
Tüm ilgi gruplarına önem veriliyor		x			
İlgi gruplarının birbiriyle olan ilişkileri iyi		x			
Beraber çalışmanın önemi biliniyor		x			
İyi bir işbirliği içindeler		x			
Belirli kararların alınma maksadı saklanmıyor		x			
Yerel ilgi grupları karar almada söz sahibi		x			
Bölgesel ilgi grupları karar almada söz sahibi		x			
Diğer sektörler de turizm gelişimine fayda sağlıyor				x	
Turizm kırsal ekonomiye destek veriyor				x	

Sosyal ve ekonomik taşıma kapasitesi: Değerlendirme Şekli: 1- Tamamen Sağlanabiliyor, 2- Genel Olarak Sağlanıyor, 3- Veri Yok, 4- Çoğunlukla Sağlanamıyor 5- Hiç Sağlanamıyor					
Göstergeler	1	2	3	4	5
Geleneksel faaliyetler ve üretim türleri turizm gelişiminden sonra gelişme gösterdi				x	
Turizm gelişimi istihdamı artırma beklentilerini karşılıyor					x
Yerel halk, özellikle gençler için yeni iş imkânı ortaya çıktı				x	
Kendi turizm işini kurmak isteyenlere yeterli destek veriliyor				x	
Turizm işi kurmak için eğitim ve öğretim veriliyor				x	
Planlı turizm uygulaması yapılıyor		x			
Sosyal ve ekonomik taşıma kapasitesi: Değerlendirme Şekli: 1- Tamamen Sağlanabiliyor, 2- Genel Olarak Sağlanıyor, 3- Veri Yok, 4- Çoğunlukla Sağlanamıyor 5- Hiç Sağlanamıyor					
Yerel köyler ve kamusal alanın özelliği turizmden sonra zarar görmemiştir.		x			
Turizm temel olarak yerel mal ve hizmetlerden faydalanır		x			
Bölgemizi ziyaret eden turist sayısı yeterlidir			x		
Turizm kültürel mirasın devamına yardımcı oluyor		x			
Turizm endüstriyel mirasın sürdürülmesi için yardımcı oluyor			x		
Turizm gelişimi peyzaj dokusuna zarar vermiyor		x			
Turizm Tabiatın korunmasına yardımcı oluyor		x			
Turizm kültürel manzaranın korunmasına yardımcı oluyor		x			
Turizm hayat kalitesini artırıyor		x			

Tablo 67. Taşıma Kapasitesi Analizi Tablosu

Sosyal ve Ekonomik Taşıma Kapasitesi Verilerini Değerlendirme Sonuçları;

- Poyrazlar Gölü TP sosyal ve ekonomik taşıma kapasitesi yönünden oldukça yüksektir.

Ekolojik taşıma kapasitesi analizi					
Faaliyet	Genel etkiler, Müspet/menfi	Korunan alan üzerindeki etki	Etki		
			Kabul edilebilir	Kabul edilemez	Kabul edilebilir ancak;
Kamping&piknik	menfi	Katı atıklar	x		
Ahşap Hediyelik eşyaların satılması,	-				
Dağcılık, trekking	-				
Su sporları	-				
Rafting	-				
Olta balıkçılığı	menfi		x		
Normal spor etkinlikleri	müspet		x		Tabii dokuya zarar vermeyecek alanlar seçilerek spor etkinlikleri yapılabilir
Yeme içme	müspet		x		Yöre yemekleri öne çıkartılmalı
Tabiat yürüyüşü	müspet		x		Patikalar dışına çıkılmamalıdır
Mağaracılık	-				
Kanyoning	-				
Yaban hayatı gözlemi	müspet		x		Gelişme planına uygun olarak kuş gözlem kulesi yapılabilir
Bilimsel geziler	müspet		x		İdareden izin alınmak koşuluyla

Tablo 68. Ekolojik Taşıma Kapasitesi Analizi Tablosu

Ekolojik Taşıma Kapasitesi Verilerini Değerlendirme Sonuçları;

- Müspet olarak ele alınan faaliyetler taşıma kapasitesinin altında olduğundan artırılması ve izlenmesi ile alakalı tedbirler alınacaktır.

İzlemeye esas olan Ekolojik Göstergeler aşağıdaki şekilde incelenmelidir.

Ekolojik taşıma kapasitesinin etkileri;					
Ekolojik göstergeler	1	2	3	4	5
Bitkiler turizm artışından etkilenmemektedir		x			
Yürüyüş yollarından yürümeyen turistler bitkilere çok zarar veriyor				x	
Turizmden dolayı daha fazla toprak erozyonu meydana gelmektedir			x		
Korunan alanın suları gözle görünür şekilde kirlenmektedir				x	
Turizm gelişimi sebebi ile balık miktarı azalmıştır				x	
Korunan alanın yer altı suları içme suyu olarak kullanılabilir		x			
Turistler yaban hayatı için rahatsız edici bir faktördür				x	
Turizmden dolayı flora ve faunada ölümler artmıştır			x		

Tablo 69. Ekolojik Taşıma Kapasitesinin Etkileri Tablosu

1- Tamamen doğru, 2- Genel olarak doğru, 3- Veri yok, 4- Çoğunlukla yanlış, 5- Hiç yok

Ekolojik Göstergelerin değerlendirilmesi ile;

- Turistlerin flora ve faunayı olumsuz yönden etkilememeleri için etkin denetim, uyarılar, otokontrol gibi mekanizmalara ağırlık verilmelidir.

Fiziki/İdari taşıma kapasitesi yönünden yapılan değerlendirme;

- 1- Sahada temel ihtiyaçların karşılanması için altyapı çalışmalarına ağırlık verilmelidir.
- 2- Personelin donanımı artırılmalıdır.

Fiziki/İdari Taşıma Kapasitesi İncelemesi ve Değerlendirmesi;

Fiziki/İdari taşıma kapasitesi							
	Yer	Kapasite	1	2	3	4	5
Altyapı	Korunan alana giriş yolları		x				
	Korunan alandaki yol ağı		x				
	Korunan alan içindeki toplu taşıma araçları			x			
Park girişi	Park etme				x		
	Akış				x		
Park yeri imkânları	Yer sayısı					x	
	Biletleme		x				
	Yönlendirme				x		
Bilgi imkânları	İşaret levhaları				x		
	Yetkililer			x			
	Ziyaretçi merkezi			x			
	Ofisler			x			
	Basılı ve görsel materyal				x		
Yiyecek içecek temini	Tedarik				x		
Ticaret	Seçenekler						
Kolaylık tesisleri	Tuvaletler			x			
	Atıkların toplanması			x			
Patika ağı	Yeterlilik durumu			x			
Yaban hayatı izleme noktaları	Sayısı ve uygunluğu	Yok					
Aktiviteler	Seçenekler						
	Paket Tabiat turları			X			
	Bisiklet kiralama			x			
	Araç kiralama						x
	At-katır kiralama			x			
Çalışanlar	Yeterli sayıda			x			
	Donanımlı				x		

Tablo 70. Fiziki/İdari Taşıma Kapasitesi Tablosu

(1-Akıcı, yeterli 2- İyi, 3- Fena değil, 4- Kötü, 5- Çok Kötü)

5.2. SAKARYA İLİ VE İLÇELERİNİN KIYAS YÖNTEMİ İLE KISA DEĞERLENDİRMESİ

Karşılaştırma yöntemi, kapsam dâhilindeki unsurun benzerleri ve rakipleri ile arasındaki farkı görmesi ve daha ilerlemesine itici güç olması maksat edinilerek verimliliği artırma yöntemidir.

Karşılıklı bilgi alışverişi olarak değerlendirilen bu yöntemde, kopyalama değil, kendi ürünlerimize yönelik ilham almak, uyarlamak hedeftir. Gelecek eğilimlerini şimdiden görüp, müşterinin isteklerini şimdiden karşılamaya hazırlıklı olmayı gerektirir.

Karşılaştırma yapılan ilçenin/ilin başarılı olduğu hususta takip ettiği yolun ilçede/ilde alınabilirliği araştırılmalıdır.

Fotoğraf 269. Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı

KIYAS YÖNTEMİ İLE TABİAT TURİZMİ POTANSİYELİ YÜKSEK OLAN BAZI İLÇELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ			
Sakarya İli			
İlçe	Kıyaslanan İl/ilçe	Kıyaslama sebebi,	Örnek Alınacak Deneyim
Hendek -Akyazı	Diğer İlçeler	Çevre	Hendek ve Akyazı ilçelerinde evsel atıksular için arıtma tesisleri bulunmakta olup sulak alanlara kirleticiler arıtılarak verilmektedir. Diğer ilçeler için alınacak örnek deneyimdir.
Taraklı	Safranbolu	Tabiat, tarihi doku	Taraklı İlçesi tarihi Taraklı evlerinin yanı sıra tabii güzellikleri (yaylalar, göl, şifalı sular, kanyon) ile de öne çıkmaktadır.
Karasu (Acarlar Gölü Longoz Ormanı)	Demirköy (İğneada Beldesi)	Longoz ormanı	Safranbolu evlerinin tanıtımın iyi yapılmış olması ve bilinirliğinin yüksek olması örnek alınacak deneyimdir. İğne adanın bilinirliğinin yüksek olmasına karşın Acarlar Gölü Longoz Ormanının da yakın geçmişte yapılan tanıtım faaliyetleriyle oldukça fazla bir ivme kat ettiği görülmektedir. Saha yakın gelecekte ilin en önde gelen, bölgenin ve ülkenin de önemli alanlarından biri olacaktır.

Tablo 71. Kıyas Yöntemi ile Tabiat Turizmi Potansiyeli Yüksek Olan Bazı İlçelerin Değerlendirilmesi Tablosu

5.3. SAKARYA İLİ TABİAT TURİZMİ SWOT ANALİZİ

Sakarya’da Tabiat Turizminin SWOT analizini ortaya çıkarmak maksadıyla tarafımızca yapılan araştırmada aşağıdaki hususlar saptamıştır;

Güçlü Yanları

- “Tarihi İpek Yolunun” bölgeden geçmesi ve Sakarya ilinin göç alması sebebiyle farklı kültürlerin bir araya gelmesine araç olmuştur.
- İl sınırları içerisinde bulunan tarihi ve kültürel eserleri Ülkemiz için miras değeri taşımaktadır.
- Tarihi ve Kültürel alanların mevcut olduğu alanların varlığı (Taraklı ilçesi)
- Tarihi ve Kültürel varlıkların varlığı (kaleler, mağaralar, köprüler vs.)
- Sapanca ve Kuzuluk Turizm merkezlerinin varlığı
- Sapanca gölünün varlığı
- Bozulmamış çevre ve flora ve fauna,
- Türk kırsal yerleşimcilerinin sınırsız Konukseverliği,
- Turistlerin tercihlerindeki değişimler,

- Mükemmel peyzaj ve coğrafik bakımdan İstanbul ve Ankara gibi Büyük Şehirlere olan yakınlık ve batı ile doğu arasındaki egzotik yapısıdır.
- Tabiat Turizmi Türkiye’de sürdürülebilir turizm anlayışına hizmet etmektedir.
- Tabiat Turizmi ülkemizin tanıtımında önemli bir rol oynamaktadır.
- Tabiat Turizmi geleneksel kıyı turizminin egemenliğinden kurtarıp, kırsal yörelerin dinlendirici atmosferinden yararlanmaya imkanlar sağlamaktadır.
- Türk kırsal halkın sınırsız konukseverliği olumlu bir tesir yaratmaktadır.
- Türkiye’ye gelen turistlerin tercihlerinde Tabiat Turizmine doğru değişimler olmuştur.
- Sakarya kendine has coğrafyası, dört mevsimin birlikte yaşanabildiği iklimiyle ve eşsiz tabii güzellikleriyle kırsal turizmi en iyi şekilde gerçekleştirebilecek imkânlarla sahip bir ülkedir.
- Tabiat turizmi, tabii çevrenin ve kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunmaktadır.
- Türkiye’nin 2023 Vizyonunu belirleyen bir turizm stratejisinin olması.
- Bölgede birçok kültüre ait değerlerin bulunması
- Bölgede yaz ve kış turizmi imkânlarının sunulabilmesi
- Kış turizm merkezlerinden Kartepe’nin Sakarya’ya ve havalimanlarına yakın olması
- Bölgede gastronomi turizmini benzersiz kılacak ziraatsal ürün çeşitliliğinin olması
- Bölgede ulusal ve uluslararası düzeyde çok iyi tanınan tek parça halinde en büyük alana sahip Acarlar Longozunun olması
- Yaylaların turizm merkezlerine yakın olması ve günübirlik ulaşım mesafesi içinde bulunması
- Tabiat parkları, tabiatı koruma alanları ve tabiat anıtları gibi tabii alanlar bakımından oldukça zengin olması
- Helikopterle gelmek isteyenler için de Karagöl Yaylası ve birçok alana helikopterin rahatlıkla inip kalkabileceği alanlar mevcuttur.
- Zengin orman dokusuna sahip olması
- Zengin Jeotermal kaynaklara ve kaplıcalara sahip bölgede sağlık turizminin en önemli kollarından biri olan termal turizmin yaygın olarak kullanılması

Zayıf Yanlar

- Yukarıda anlatılan ve var olan potansiyelin ulusal ve uluslararası alanda kullanılamaması büyük eksikliktir.
- Uluslararası pazarlarda kırsal turizm ürününün pazarlanmasında zorluklar yaşanmaktadır.
- Yerel ve ulusal düzeyde kırsal turizmle alakalı bilimsel toplantıların eksikliği söz konusudur.
- Türkiye’de kırsal alanın gelişmesi ve kırsal alanlarda yaşayan insanların hayat kalitesinin yükseltilmesi açısından bazı gelişmeler kaydedilmişse de, bu gelişmeler henüz istenilen düzeye ulaşmamıştır.
- Kırsal turizmin geliştirilmesi konusunda bilgiyi toplama ve yaymada yaşanan zorluklar bulunmaktadır.
- Kırsal turizm alanındaki akademik çalışmalar yetersizdir.
- Kırsal alanda hizmet veren sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyon eksikliği vardır.
- Kırsal alanda yaşayan insanların büyük çoğunluğu yabancı dil bilmemektedir.
- Kırsal turizm çok az sayıda kişi tarafından bilinmektedir.
- Türkiye’de Kırsal turizmde kırsal ürün çeşitliliği fazla değildir.
- Tarihi eserlerin restorasyonu konusundaki sıkıntılar
- İnanç turizmi açısından elde bulunan değerlerin harabe olarak bulunması ve bu eserleri canlandırılarak otantik bir havaya büründürülememesi
- Tanıtım eksikliği
- Paket turlarının kamplı inanç turizmine yönelik olmaması
- Alt ve üst yapının eksikliği
- Festival ve organizasyon eksiklikleri
- Bölgede flora turizmine uygun pek çok alan bulunmasına rağmen flora turizmi kapsamında yürütülen turistik faaliyetlerin çok az olması
- Yöre halkının bölgenin bitki türleri ve çeşitliliği hakkında bilgi sahibi olmaması

Fırsatlar

- Yılın 12 ay turizm yapılabilme potansiyeline sahip olması. Tabiat Turizmi iklimle yüzde yüz bağlantılı olmayan bir turizm türüdür. Bu sebeple mevsimlik olma özelliği yoktur. Her mevsim yapılabilir. Kırsal turizmin yılın her ayında yapılabilmesi, belirli bir mevsime bağlı kalan turizm türlerini (kıyı turizmi, kış sporları turizmi vb.) desteklediği gibi, onların sezonunu da uzatabilmektedir.
- Yayla Turizm merkezi olabilecek alanların ve yaylaların varlığı (Karagöl, Acella ve Çiğdem Yaylası)
- Kırsal turizmin gelişmesi ile kırsal alanlardaki kadınların aile içi rollerinin değişmesi ve kadının çalışma hayatına daha tesirli olarak katılması kolaylaşmıştır.
- Şehirde yaşayan insanların tabiat hakkında bilinçleri artmaktadır.
- Kırsal turizme yönelik TV programlarında artış görülmektedir.
- Türkiye’de kırsal alana, turizm kavramına kolayca adapte olabilecek genç ve dinamik bir nüfus bulunmaktadır.
- Kırsal turizmin gelişmesiyle birlikte, yöreye ait ağaç işleri, kilim, el işlemleri, süs malzemeleri gibi geleneksel el sanatları ve diğer hediyelik eşyalar pazarlanarak yöre halkına ek bir gelir sağlamaktadır.
- Yerel girişimcilik ruhunun gelişmesine ortam hazırlamaktadır.
- Kırsal alanda turizmin gelişmesine bağlı olarak yörede fiziksel alt yapı sorunu da ortadan kalkmaktadır.
- Gelir düzeyi diğer sektörlerle göre düşük olan Ziraat üreticisine ek bir gelir sağlamak açısından büyük önem arz etmektedir
- Türkiye genelinde nadir bulunan varlıkların olması
- Keşfedilmemiş alanlar,
- Tabiat parkları yapılması için uygun yeni alanlar
- Mesire alanları için uygun alanlar
- Tabiat turizme odaklanmış televizyon programlarının sayısında artış,
- Kırsal alana turizm kavramına kolayca adapte olabilecek genç ve dinamik nüfus,
- Türkiye’nin AB üyeliği yolundaki aşamalar ve otoyolların yapılması,
- Televizyon ve sinema filmleri için uygun alanlardır.

- Dünya genelinde inanç, sağlık ve termal turizme olan alakanın artması
- Turizme yönelik finansal destekler
- İç turizmdeki hareketlenme
- Avrupa, Güney doğu Asya’da yaşayan insanların; Özellikler Arap halının inanç turizmine ve Tabiat Turizmine duydukları alakanın giderek artması
- Tarihi eser ve şehirlerin ulaşılabilir olması
- Tarih ve kültür turizmine ilgilinin artması
- Turizme yönelik finansal destekler
- Tarihi eserlerin korunmaya alınmaması ve bakımsızlık sebebiyle zarar görmesi
- Denetim ve kontrol eksikliği sebebiyle ziyaretçilerin sebep olduğu tahribat
- Bazı restorasyon çalışmalarının yapıların aslından uzak olarak yapılması sebebiyle önemini ve özelliğini kaybetmesi
- Bölgedeki tabii yapının ve flora çeşitliliğin korunması için bir bilinçlenmenin söz konusu olması
- Bölgenin tabii olarak sahip olduğu bu zenginliğin sürdürülebilir ve tabiatı korumayı destekleyen ve bunun yanında yüksek turizm geliri sağlayan bir turizm potansiyeli oluşturması
- İç turizmin son yıllarda canlanması

Tehditler

- Kırsal turizm, ziraattan gelir sağlayan halkın, ziraat sektörü dışına kaymasına sebep olarak ziraatın gerilemesine sebep olabilir.
- Avrupa’da iyi teşkilatlanmış Tabiat turizm merkezleri bulunması bir tehdit unsurudur.
- Yerli turist gelirinin çok düşük olması
- Komşu ülkelerde olabilecek savaş tehlikeleri yabancı turistleri korkutmaktadır
- Türkiye’de ve Sakarya’da turizm konusunda faaliyette bulunan hiç bir kuruluş Euro Gites’e üye değildir. Euro Gites Avrupa’nın Kırsal turizm alanında bir teşkilat altında toplanmış tek teşkilatıdır.
- Mevzuattan kaynaklanan sıkıntılar
- Küresel ısınma

- Taş ocaklarının ve maden ocaklarının tabii tahribatı sebebiyle bazı bitkitürlerinin tamamen yok olması ve birçoğunun yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olması
- Küresel ısınma tesiri ile oluşan iklim değişikliklerinin bitki örtüsüne zarar vermesi
- Bölgede gerçekleşen orman yangınlarının tabii örtüyü tahrip etmesi

Fotoğraf 270. Taraklı Yöresel Ürünler

6. SAKARYA İLİ SÜRDÜRÜLEBİLİR TABİAT TURİZMİ STRATEJİLERİ

Fotoğraf 271. Poyrazlar Gölü TP (H. Kavrayış)

6.1. Gelişme Stratejileri

Strateji 1. Tabiat turizmi yatırım projelerine uygulanmak için teşviklerin sağlanması ile Sakarya’da turizm sektöründe yatırımların artırılması,

Strateji 2. Sürdürülebilir Tabiat turizmi ürünlerinin, turistik kalkınma sürecinde zarar görmeden, faydalı olan yerel çevre, toplum ve yöre kültürüyle uyum içinde işlenmesi,

Strateji 3. Yüksek potansiyele sahip ilçelerde de yerel kalkınmada turizmin güçlü bir araç olarak öne çıkarılması,

Strateji 4. Ürün çeşitliliğini artırma yoluyla, gelirlerin arttırılmasının sağlanması.

6.2. Koruma Stratejisi

Strateji 1. Tabiat turizmi yatırım projelerinin sürdürülebilirliğini sağlamak maksadıyla gerekli önlemlerin alınması

Strateji 2. Tabiat turizmi faaliyetlerinin devamlılığını sağlamak maksadıyla halkın bilinçlendirilmesi ve eğitim çalışmalarının yapılması.

6.3. Pazarlama Stratejisi

Strateji 1. Milletlerarası, ülke geneli, bölgesel ve yerel ölçekte markalaşmanın hedeflenmesi, ülke çapında tanıtım ve pazarlamaya ek olarak varış noktaları bazında tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine başlanması,

Strateji 2. Tabiat turizmi ürünlerinin her bileşeninde toplam kalite yönetiminin, sertifikasyonun etkin kılınması,

Strateji 3. Toplumun farklı kesimlerine uygun fiyatta, kaliteli turistik ürün faaliyetlerinin sunulması, faydalandırmada yüksek ekonomik güç sahibi olmanın gerekmemesi.

6.4. Ziyaretçi Yönetimi Stratejisi

Strateji 1. Koruma ilkeleri ve ziyaretçi yönetim kriterlerinin yaygınlaştırılması, bunun yanında, müşteri beklentilerine de dayalı sürdürülebilir ziyaretçi yönetiminin sağlanması.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Tatil yapmak şimdilerde, farklı uygarlıklar ve kültürel değerlerle buluşup tanışması, tatilcinin kendini yeniden tanıması ve tanımlaması, değişimin farkına vararak yeni heyecan ve maceralar yaşaması, pozitif enerjiye ulaşması, hayata daha dinç bir şekilde sarılması için **“Tabiat Alanlarında Olmak”** günümüz insanının en çok ihtiyaç duyduğu olgulardan biridir.

Dünyada 60 ve 70 li yılların moda turizm türü olup, sonra ona yeni türlerin eklendiği deniz turizmi, Türkiye’de son 10-15 yıldır altın çağını yaşamaya başlamıştır. Dış talebin artısında Türkiye’nin pek keşfedilmemiş bir ülke Kıyılarımızın henüz kirlenmemiş ve aşırı betonlaşmamış olması, tabii güzelliklerimizin zenginli ve iklimin uygunluğu, ucuzluk, Türk halkının misafirperverliği başlıca rol oynayan faktörlerdir.

Dünya turizminde yeni eğilimler çıktıkça, yeni yerler keşfedildikçe, bölgesel çatışma ortamları doğdukça, turizmin bir yerden başka bir yere kayması son derece çabuk olmaktadır. Kaldı ki bir de bunlara turizmde “moda olma” eklenmektedir. Dünya Turizm Teşkilatı’nın araştırmalarına göre 21. yüzyılda tüketici eğiliminin kültür turizmine yöneleceğine ilişkin saptamaları vardır. Yapılacak olan, deniz turizmine alternatif ya da onu tamamlayan diğer türlerin ülkemizde gelişmesine çaba gösterilmesidir. İşte bu türlerden biri kırsal turizmdir.

Türkiye; dört mevsimin aynı anda yaşanabildiği, bakir ve yıpranmamış tabiatıyla, 4 saatlik uçuş mesafesiyle dünya nüfusunun %40’ına ulaşabiliyor olması, her çeşit coğrafi ve iklim çeşitliliğe sahip olunması, yerel kültürlerin, geleneklerin ve yaşam tarzlarının devam ediyor olması, tabiat ve macera turizmine yönelik büyük bir potansiyel taşıyor olması açısından jeopolitik bir önemin yanı sıra biyoçeşitlilik, sosyokültürel kaynak değerleri bakımından da bir kıtanın sahip olabileceği bütün ekosistem ve habitat özelliklerine tek başına sahiptir. Ayrıca asırlardır birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ülkemizin her bir köşesinde tabiat ile iç içe bir tarihi yaşatmaktadır. Bu yüzden yapılan ve yapılacak olan çalışmaların önemi bir o kadar artmaktadır. Dünyada tabiat turizmi açısından gelişmekte olan ülkeler arasında **19. Sırada** yer almaktayız.

Cumhuriyetimizin kuruluşunun 100. yılında dünyadaki ilk on büyük ekonomi arasında yer alacak **“Büyük Türkiye”** idealinin gerçekleşmesi maksadıyla tabiat turizmi çalışmaları başlanmış ve süratle devam etmektedir.

İstihdamı ve bölgesel gelişim seviyelerini arttırarak ülkemizin tabiat turizmi potansiyelini **uluslararası bir marka haline getirerek** bütün korunan alanlarımızdaki yapı ve tesislerimizi tabiat turizmi uygulamalarına imkan verecek şekilde düzenlemekteyiz.

Tabiat temelli turizm anlayışı küresel boyutta da giderek yükselen bir değerdir. Yeni tip turistlerin beklentileri; deniz-güneş-kum üçgeninin hakim olduğu alışılmış turizm merkezlerinden uzakta, tabiat ile iç içe, abartılı olmayan tesislerde iyi bir oda, iyi hizmet ve tüm bunların başında bozulmamış ve temiz bir çevrede aktif bir tatil şeklindedir. Ülkemizdeki tabiat turizmi potansiyeli bu beklentiyi tam olarak karşılayacak düzeydedir. Bu açıdan bakıldığında Türkiye, sahip olduğu tabi güzellikleriyle ve korunan alanlarıyla değerlendirilmeyi bekleyen büyük bir ekoturizm potansiyeline sahiptir.

Tabiat Turizmi faaliyetleri kapsamında hedeflenen ve planlanan hususlar şunlardır;

- Tabiat Turizminde rekabeti ucuz ürün yerine, markalaşan turizm bölgeleri oluşturarak sağlamak,
- Var olan tabiat turizmi potansiyelimizi sürdürülebilirlik perspektifi içinde yeniden ele alıp planlamak,
- Tabiat Turizmini hükümetin sosyo-ekonomik hedeflerini destekleyecek şekilde geliştirmek,
- Tabiat Turizmindeki gelişmeleri sürdürülebilir çevre politikaları ile desteklemek,
- Uluslararası işbirliğini güçlendirmek,
- Tabiat Turizmi sektörel gelişme politikaları ve hedeflerinin, genel ulusal gelişme politikaları ve hedefleri ile uyumlu olmasını sağlamak,
- Küresel eğilim taleplerini izlemek ve buna yönelik planlama ve uygulamalar yapmak,
- Sürdürülebilir tabiat turizmi konularında kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarını bilinçlendirmek,
- Yurtiçi ve yurtdışı tanıtım ve pazarlama çalışmalarını etkin kılmak,

- Alternatif turizm odaklı (sağlık ve termal, golf, kış sporları, tabiat turizmi vb.) turizm kentlerinin oluşturulmasını sağlamak,
- Tabiat Turisti profiline odaklanan turizm ürünleri oluşturmak,
- Nitelikli turist sayısının ve turizm gelirlerinin artırılması için metotlar geliştirmek
- Tabiat Turizmiyle ilgili altyapı ve ulaşım yatırımlarında özel sektörün etkinliğini özendirerek kamunun yükünü hafifletmek,
- Tabiat Turizmi eğitimi ile işgücü kalitesini arttırmak ve sektörde sertifikasyon sisteminin etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak...
- Öncelikli tabiat turizmi türlerine ve gelişmişlik seviyelerine bağlı olarak **bölgesel düzeyde sektörel teşvik mekanizmaları geliştirmek**
- Tabiat Turizmi potansiyelimizi ortaya çıkararak **uluslararası bir marka haline gelmek**
- Dünya çapında benzerleriyle yarışabilir düzeyde **serbest turizm ticaret bölgeleri oluşturmak**

Bu hedefler doğrultusunda ülkemizin ulusal ve uluslararası pazarda turist sayısı ve turizm geliri bakımından **ilk 5 ülke arasına** girmek için tabiat turizmi sektöründe büyük bir seferberlik başlatılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Türkiye’de Tabiat turizminin asıl müşterisi olacaklar yabancı turistlerdir. Diğer bir ifadeyle kırsal turizm dış turizmde yerini almalıdır. O yüzden kırsal turizme açılacak köyler bir nevi Geleneksel köy kültürümüzün temsilcileri olacağından titizlikle seçilmelidir.

Kültürel ve tarihi bakımdan çok zengin olan ülkemizde, bu konuya daha fazla önem verilerek, tarihi ve kültürel bakımdan turist çekebilecek kırsal alanlara daha fazla yatırım yaparak ve özellikle bu alanlarda yaşayan gençlere ek iş imkanları getirerek göç etmelerini önlemek olmalıdır.

Plan aşamasından her türlü girişime kadar köy halkı her isin içinde yer almalı, muhakkak teşkilatlanmaları sağlanmalıdır. Ancak en basta eğitim gelmektedir. Bütün bunların yerine getirilmesinde, başka deneyimlere başvurmalı, aynısını yapmak yerine, yörenin kaynakları, yerel halkın talepleri ve yaratıcılığı ön plana çıkarılmalıdır.

Anadolu'nun turist çeken il ve ilçe merkezlerinde turistlerin kolayca erişim sağlayacağı turizm ofisleri kurularak bölge ile alakalı bilgi ve haritaların turistlerin faydalanabileceği şekilde yapılmalıdır.

Türkiye Ekonomisinin en önemli sektörlerinden biri olan turizm ve dolayısıyla Tabiat turizmi ülkemizin 7 coğrafi bölgesinde de kolaylıkla uygulayabilecek bir ekonomik faaliyettir. Turizm sektörünün hizmetler sektörü içerisinde yer alması, emek yoğun üretim gerektirdiği için, işsizliğin önlenmesine de katkı sağlayacaktır.

Turizmin çeşitlendirilmesi, bütün bir yıla yayılması strateji ve 2023 vizyonu çerçevesinde; Maksat; Türkiye dağlık alanlarını bir bütün içinde ele almak ve sunduğu kırsal turizm potansiyelini ortaya koymaktır. Türkiye genel alanı içinde en geniş yeri kaplayan dağlık alanlar, bünyesinde barındırdığı kırsal nüfusta en az gelir düzeyine sahip kitleleri oluşturmaktadır. Bu sebeple dağlık alanların sunduğu alternatif turizm potansiyeli çerçevesinde öncelikle jeolojik ve jeomorfolojik özellikler, tabii ortam şartlarındaki çeşitlilik ve korunmuş kültürel yapısıyla bu tür alanların kırsal turizm açısından son derece zengin olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu bölgelerde hayat savaşı veren kırsal nüfusun kalkınmasında ve yerinde tutulmasında yardımcı olacak ve ülke ekonomisine katkı sağlayacak bir politika ile bu alanların değerlendirilmesi önemli olacaktır.

Tabiat turizme hizmet maksadıyla kurulan yeme içme tesislerinin tabiata uygun, abartısız yapılması, iletişim araçlarının çevreyi en az kirletecek şekilde geliştirilmesi, su ve enerji tüketiminin sürdürülebilirlik ilkeleri ile uyum içinde olması gerekmektedir. İşletmelerin kuruluş aşamasında genel dokuya uygun malzemeler kullanıp kullanmadığı denetlenmelidir. Faaliyet aşamasında da yerel yönetimler tarafından sık sık denetimleri gerçekleştirilmelidir.

Tabiat turizmi potansiyeli değerlendirildiği takdirde bölge turizminin mevsimsellik özelliğinden kurtarılarak, yıl içine yayılması, böylece gelen turistlerin kalış sürelerinin uzatılabilmesi mümkün olacaktır.

Tabiat turizmi bir yerleşme biriminde gelişebilmesi için coğrafi konumun ve kuruluş yerinin uygunluğu, tabii güzelliklerin, tarihsel ve kültürel çekiciliklerin varlığı ve korunmuş olması, altyapı yeterliliği, konaklama olanakları, kırsal geleneksel üretim biçimlerinden en az birinin

varlığı ve turiste sunulabilmesi, yerel halkın turizm için gönüllü olması önde gelen şartlardır. Türkiye'ye gelen turistlerin deniz ve eğlence turizmden sonra en çok kültürel turizm maksatlı geldikleri göz önüne alındığında, sürdürülebilir turizme hizmet eden ekoturizmin yanında kırsal ve onunla bütünleşen kültürel turizmin üzerinde daha fazla durulması turizmin gelecekte devamlılığı için önem arz etmektedir.

Kırsal alanların turistler tarafından ziyaretleriyle kültür alışverişiyle beraber kırsal halkın dışa açılması sağlanabilecektir.

Tabiat turizminin teşvik edilmesi ile bölgede yer alan tabii kaynakların korunması hususunda yerel halk daha titiz hareket edecektir. Kırsal alanda yapılan turizm faaliyetleri, kırsal nüfusun yaşadığı problemler için çözüm olarak görülmektedir. Kırsal turizmden beklenen ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel yararların sağlanması için öncelikli olarak yerel halkın gönüllü olması önemlidir.

Tabiat turizminin kırsal nüfus tarafından benimsenmesi için bölge halkının hayat tarzları ve bölgenin özellikleri dikkate alınarak teşvikler sağlanmalıdır. Kırsal alanlarda ziraatsal faaliyetlerin temel geçim kaynağı olduğu düşünüldüğünde, turizme yönelik iş olanaklarının teşvik edilmesi ekonomik Problemler için araç olarak değerlendirilebilir

Başka ulusların tarih ve kültürlerini taklit etmek yerine, yöresel ve geleneksel mimariye uygun, tabii çevrenin bütünlüğünü bozmayacak şekilde alt ve üstyapıların oluşması sağlanmalıdır. Bu da daha çok dikkat çekerek, tabii olarak bölgenin turistik faaliyetlerinin gelişmesini de katkı sağlayacaktır.

Yöresel ve geleneksel mimariye uygun olmayan, çevreye uyumsuz çok yıldızlı ve çok yataklı tesisler yapmak yerine, çevreye uygun daha küçük ölçekli konaklama birimlerinin tercih edilmesi yöreye ait Tabiat turizm potansiyelinin hızlanmasını sağlayacaktır.

Kitle turizmindeki plansız ve kontrolsüz gelişmelerin yol açtığı olumsuzluk, yarattığı çevresel tesir eder ve destinasyonların sürdürülebilirliği açısından tabiat merkezli işletmelere olan ihtiyaç günden güne kendini hissettirmektedir. Bu vaziyet bölgenin bir turizm destinasyonu olarak sürdürülebilirlik ve Tabiat turizm bağlamında önemli bir imaj yaratmasına da yardımcı olacaktır.

Bölgesel konaklama alanları cazibe noktalarına yakın mevcut alt yapı olanaklarının olduğu noktalarda seçilmelidir. Bu noktalardan sonra yaylalara çıkan yollar mevcut vaziyetiyle korunmalı (Haberal. 2011 S.206).

Yaylalarda konaklama, alışveriş, yeme içme konularında öncelikle mevcut yapılardan faydalanılmalı, bu yapılardan özgün olanlarının aslına uygun restorasyonu ile turizme kazandırılmaları teşvik edilmelidir. Yapılaşmanın yoğun olduğu yaylalarda yapılaşma dondurulmalıdır.

Turistin yöre halkının evinde ve günlük yaşantısı içinde misafir edilmesi, yöresel ürünler ve el sanatlarının turiste tabii çevrede arzı sağlanmalı, bu şekilde yöre halkı günlük yaşantılarıyla birlikte turizm olgusu içinde yer almalıdır.

Belli yaylaları içeren pilot uygulamaları yapmadan yüksek oranlı teşviklerle, bütün yaylalarımızda yapılaşmayı teşvik ederek ve Tabiatı tahrip eden yanlış uygulamalardan kaçınılmalıdır.

Bütün yapılaşmada özgün malzeme ve geleneksel otantik mimari tarz kullanılmalıdır. Yörenin tamamlayıcı unsuru olan otantik hayat ve kültürü muhafaza edilmeli, el sanatları geliştirilmeli ve teşvik edilmelidir. Aksi halde cazibe unsuru olan otantik hayat yerini modern hayata terk ederek mevcut kültürün kaybolmasına sebep olacaktır. Bu sebepe yöre halkının evlerini yörenin otantik yaşantısına göre restore ederek pansiyon olarak turiste verebilmeleri ve el sanatları üretimine katkıda bulunabilmeleri için kredi ile teşvik sağlanmalıdır.

Yaylalardaki vadilerde teleferik sistemi oluşturulmalı ve bu sistemle turistlerin zirvelere ulaşimleri kolaylaşmalıdır.

Yayladaki evlerin ve konakların ve konaklama tesislerinin mimarisi, iç ve dış tasarımı geleneksel otantik kültüre uygun olmalıdır. Tesis, yer ve dükkân isimleri, Festival ve yayla şenlikleri yaylalardaki müzikler, danslar, oyunlar, yiyecek ve içeceklerin çeşitliliği (mönü) içeriği ve sunumu geleneksel otantik kültüre uygun olmalıdır. El sanatları, hediyelik eşyalar, yerel halkın kıyafetleri (erkek, çocuk, bayan), yerel halkın kullandığı alet ve araçlar, yerel halkın gündelik hayatı ve alışkanlıkları geleneksel otantik kültüre uygun olmalıdır.

Otantik yaylacılığın kültürel temellerini korumalıyız. Bunlar; Yayladaki evlerin ve konakların ve konaklama tesislerinin mimarisi, iç ve dış tasarımı geleneksel otantik kültüre uygun olmalıdır. Tesis, yer ve dükkân isimleri, Festival ve yayla şenlikleri yaylalardaki müzikler, danslar, oyunlar, yiyecek ve içeceklerin çeşitliliği (mönü) içeriği ve sunumu geleneksel otantik kültüre uygun olmalıdır. El sanatları, hediyelik eşyalar, yerel halkın kıyafetleri (erkek, çocuk, bayan), yerel halkın kullandığı alet ve araçlar, yerel halkın gündelik hayatı ve alışkanlıkları geleneksel otantik kültüre uygun olmalıdır

Bu saydığımız bilgiler ışığında Sakarya Yaylaları, Zengin ormanları, florası ve faunası ile Tabiat turizm için çok uygun bir yöredir.

Sakarya ilimizde Ülkemiz için miras değeri taşıyan Taraklı yerleşkesi, Justinianus köprüsü ve tarihi camiler bulunmaktadır. Sakarya’da kültür turizmine hizmet veren bu alanların potansiyelin ulusal ve uluslararası alanda yeterinde kullanılamaması büyük eksikliklerdir. “Tarihi İpek Yolunun” bölgeden geçmesi ve Sakarya ilinin göç alması sebebiyle farklı kültürlerin bir araya gelmesine araç olmuştur. İl sınırları içerisinde bulunan tarihi ve kültürel eserleri Ülkemiz için miras değeri taşımaktadır.

Soğucak yaylası ve çevresinin sahip olduğu tabii güzellikler, zengin flora ve faunası, Kartepe ve Sapanca Gölü’nün yaylaya yakınlığı, zengin otsu bitki türleri, klima özelliğine sahip havası bütün bu değerlerin bütünlüğüyle beraber; Karagöl yaylasının sağlık turizmine ev sahipliği yapan Taraklı ilçesine, Acella, Sultanpınarı gibi ülkemizce tanınan yaylaların da Kuzuluk kaplıcalarına yakın olması.

Türkiye’de 1970’li yıllardan başlayarak 1980’lerden sonra ivme kazanan deniz kıyılarında yazlık ev veya ikinci konutların yapımı, halkın ihtiyacından doğan ve giderek adeta moda akım halini alarak yaygınlaşan bir uygulamadır. Benzer bir talep 1980’lerde başlayıp 1990’lardan itibaren Bölgemizdeki yaylalarda hızla yaygınlaşmaya başlamıştır. Çünkü temiz ve serin havası, suyu, yüksek peyzaj değerleriyle yaylalar çok çekici alanlardır. Bölgede başta ulaşım imkan olmak üzere diğer altyapı imkan arttıkça yaylaların çekiciliği daha da artmaktadır. Bu da şehirlinüfusun yaz aylarında tatil ve dinlenmek için yaylaları tercih etmesine yol açmaktadır. Bu tercihle birlikte ortaya çıkan ulaşım, barınma ya da konaklama talepleri tabii olarak

yaylalarda yapılaşmayı artırmaktadır. Bütün bunlar dikkate alınarak **Mera Kanunu'nun kapsamı** ve yaylaların kullanım biçiminin yeniden değerlendirilmesinde yarar bulunmaktadır.

Tabii ve kültürel mirastan doğrudan ya da dolaylı olarak sorumlu kamu kurum ve kuruluşları, konuyla alakalı uzmanlar, üniversiteler, sivil toplum teşkilatları, halk temsilcilerinin görüşleri alınarak öncelikle üst ölçekte planlar hazırlanmalıdır. Bu planlar doğrultusunda Yayla turizm merkezlerinin özelliklerine göre, alakalı kurumlarca hazırlanacak uygulama planlarını hayata geçirebilecek düzeyde bilgi birikimine sahip uzmanların, yerel yönetimlerin kadrosuna alınmaları sağlanmalıdır.

Tabii, biyolojik, kültürel ve toplumsal özgün kaynak değerlerinin, bilimsel olarak sürdürülebilir kılındığı Türk ve dünya kamuoyuna tanıtılmalıdır (Haberal. 2011 s.206-207)

- Yapıların restorasyon çalışmalarının tamamlanarak yapılara gösterişli hava kazandırılmalıdır.
- Eserlerin tanıtılmasında mitolojik değerlerden yararlanılmalıdır.
- Turizm acentelerinin düzenli ve organize olarak bölgeye gelmesi sağlanmalıdır.
- Paket turları kamplı inanç turizmine yönelik düzenlenmelidir.
- Uluslararası festival ve teşkilatlar düzenlenmelidir.
- Yaylaların markalaşması sağlanmalı ve uluslararası tanınırlığı artırılmalıdır.
- Sağlık turizminde bölgeye dikkat çekebilmek adına uluslararası festival ve teşkilatların bölgede düzenlenmesi sağlanmalıdır.
- Tesislerin dolulukları 10-12 aya çıkarılmalı, bu maksatla diğer turizm türleriyle bütünleşik çalışmalar yapılmalıdır.
- Yaban Hayatı ve Kuş Gözlemciliğine yönelik geniş kapsamlı eğitim programları organize edilmelidir.
- Acarlar Longozu çevresinde rekreasyon (eğlenme ve dinlenme) maksatlı mekanların sayısının arttırılması gerekmektedir.
- Bölgemizde özellikle kültür ve tarih mirası yönünden zengin bölgelerde turistlere yönelik konaklama kapasiteleri geliştirilmelidir.

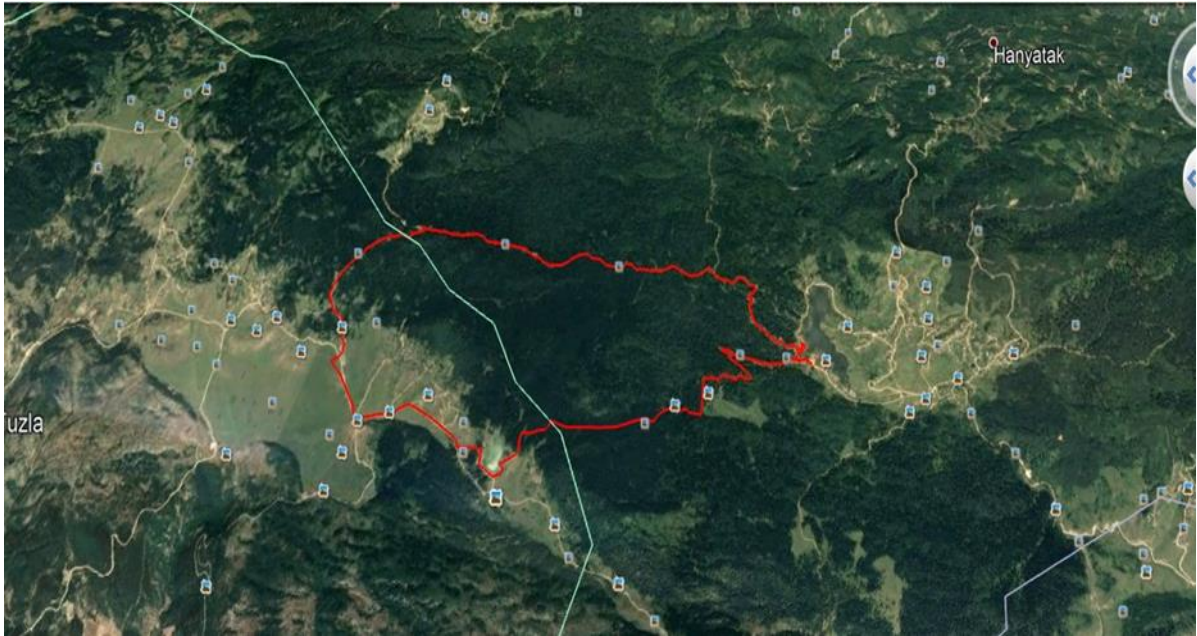
- Tarihi ve kültürel varlıkların tanıtımı ve pazarlaması yönünde gerek direkt turistlere gerek tur operatörleri ve acentelere tanıtım filmi, broşür, el kitapçığı gibi görsel malzemeler hazırlanmalıdır.
- Tarihi eserlere zarar verebilecek herhangi bir tahribatın önlenmesi maksadıyla kontrol ve denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekmektedir.
- Özellikle tarihi, kültürel ve tabii varlıkların tahribatının önlenmesi için yerel halkın bilinçlendirilmesi ve eserleri sahiplenmesi sağlanmalıdır.
- Bölgede bu turizm türünün geliştirilmesi için misyon ve vizyon belirlenmelidir (kalkınma ve rekabet aracı olarak gastronomi, uluslararası gastronomi destinasyonu olma).
- Gastronomi turizminde özellikle önem taşıyan kurumlar arası teşkilatlanma sağlanmalıdır.
- Gastronomi turizmi için var olan ürünler seçilip öne çıkarılmalı, yeni ürün geliştirilmeli ve temalı yerel restoranlar oluşturulmalıdır.
- Bölgenin bu konuda isminin pek bilinmemesi sebebiyle hedef pazar belirleme, tanıtım, imaj, markalaşma gibi pazarlama çalışmaları yapılmalıdır.
- Öğrenciler, yerel halk ve bu konuda hizmet verecek insanlara eğitim verilmelidir.
- Turizm değeri taşıyan tabiat alanları ve kültür varlıklarının ulaşım yollarına yeterli yol ve yön gösteren levhaları yerleştirilmelidir.
- İl Ormanı Tabiat Parkında tabiat severlerin tabiat ile başbaşa vakit geçirebilmeleri için çadırli kamp alanının hayata geçirilmesidir.

8. SAKARYA TABİAT TURİZMİ ROTALARI

Sakarya Büyük Şehir Tarafından Belirlenen Tabiat Yürüyüşü Rotaları:

Karagöl Acelle Geçiş Parkuru: Parkur başlangıcı Sakarya şehir merkezine yaklaşık 70 km, İstanbul'a 215 km, Ankara'ya 370 km mesafede Taraklı'ya bağlı Karagöl Yaylası'ndadır. Parkurun ortalama uzunluğu 14 km'dir. Parkurda yaylalarda muhtelif yerlerde su kaynakları mevcuttur. Bölgede ayı, yaban domuzu gibi vahşi hayvanlarla karşılaşma olasılığı vardır.

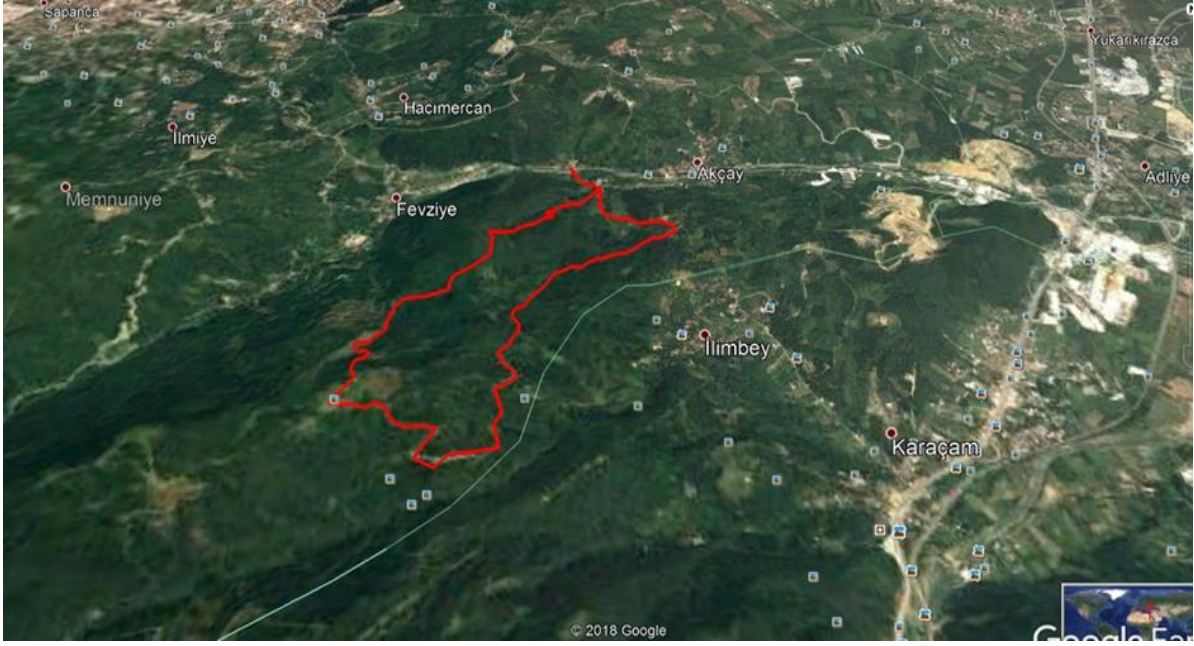
Parkurun Özelliği: Yürüyüş boyunca yürüyüşçülere eşlik eden çam ormanları

Şekil 28. Karagöl Acelle Geçiş Parkuru–KMZ

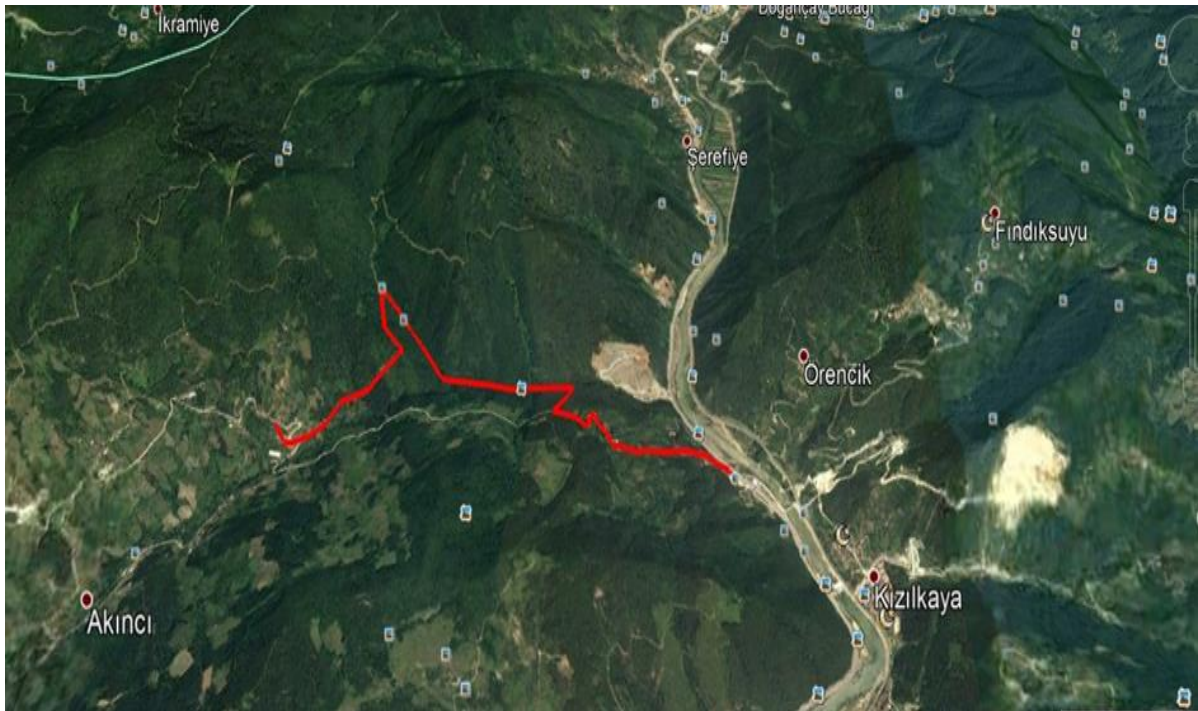
Akçay Parkuru: Parkur başlangıcı İl Merkezine yaklaşık olarak 17 km, İstanbul'a 155 km, Ankara'ya 315 km mesafedeki Akçay beldesindedir. Parkurun ortalama Uzunluğu 8 km'dir.. Parkur güzergâhında, başlangıç ve hedef nokta olan Küçük Yayla dışında su kaynağı bulunmamaktadır. Bölgede ayı, yaban domuzu gibi vahşi hayvanlarla karşılaşma olasılığı vardır.

Parkurun Özelliği: Görüş mesafesinin elverişli olduğu durumlarda (sis ve bulutun olmadığı); gerek yürüyüş esnasında gerekse mola yerinde bize eşlik eden; eşsiz Samanlı Dağları, Sapanca Gölü ve Sakarya manzarasıdır.

Şekil 29. Akçay Parkuru- KMZ

Beşiktaş Deresi Parkuru: Parkur başlangıcı Sakarya şehir merkezine yaklaşık 8 km, İstanbul'a 165 km, Ankara'ya 325 km mesafede Geyve'ye bağlı Akıncı Köyü'ndedir. Parkur Uzunluğu Yaklaşık 8 km'dir. Parkurda muhtelif yerlerde su kaynakları mevcuttur. Bölgede ayı, yaban domuzu gibi vahşi hayvanlarla karşılaşma olasılığı vardır.

Şekil 30. Beşiktaş Dere Parkuru- KMZ

Parkurun Özelliği: Yürüyüş boyunca yürüyüşçülere eşlik eden şelaleler, mola yeri karşısında özellikle su akışının yoğun olduğu dönemlerde akan 5-6 katlı şelalenin doyumsuz görselliği parkuru diğer parkurlardan ayıran önemli bir özelliktir.

Çiğdem Yaylası Parkuru: Parkur başlangıcı Sakarya şehir merkezine yaklaşık 55 km, İstanbul'a 200 km, Ankara'ya 360 km mesafededir. Parkur Uzunluğu: Parkur başlangıcı Kurtuluş Köyü, bitişi ise 16-17 km ötedeki Dikmen Köyü'dür. Parkurda 1455 m'deki yayla dışında muhtelif yerlerde su kaynağı bulunmamaktadır. Bölgede ayı, yaban domuzu gibi vahşi hayvanlarla karşılaşma olasılığı vardır.

Parkurun Özelliği: Parkurun en büyük özeliği; ilkbaharda yaylayı sarı halı şeklinde kaplayan çiğdem çiçekleridir.

Şekil 31. Çiğdem Yaylası Parkuru- KMZ

Davlumbaz Parkuru: Parkur Sakarya şehir merkezine yaklaşık 60 km, İstanbul'a 210 km, Ankara'ya 360 km mesafededir. Parkurun ortalama uzunluğu Ortalama 18 km'dir. Parkur güzergâhında muhtelif yerlerde su bulunmaktadır. Bölgede ayı, yaban domuzu gibi vahşi hayvanlarla karşılaşma olasılığı vardır.

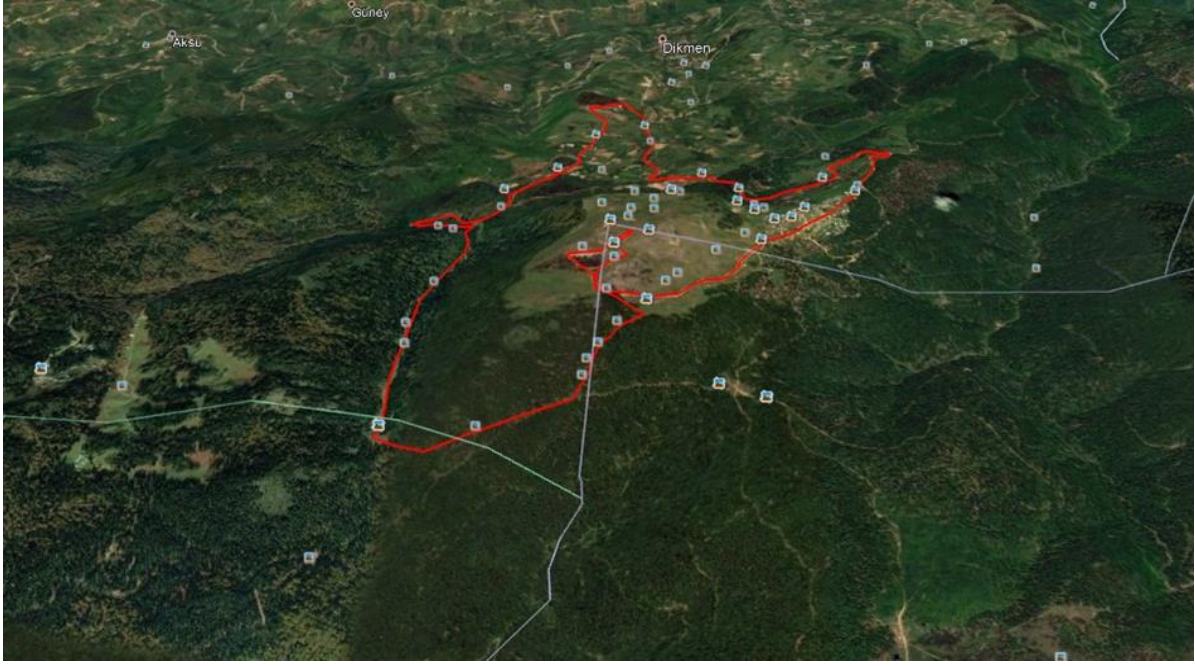
Parkurun Özelliği: Parkurun en büyük özeliği 1450 m. yüksekliğindeki yaylanın milli park kapsamına alınmış 1100 metre yüksekliğindeki Sülüklü Göl'ü yüksekten gören ve Sülüklü Göl'ü çevreleyen yayları gören eşsiz manzarasıdır.

Şekil 32. Davlumbaz Parkuru- KMZ

Dikmen Parkuru: Parkur Şehir Merkezine yaklaşık 60 km, İstanbul'a 205 km, Ankara'ya 350 km mesafede Hendek ilçesine bağlı Dikmen Köyü'ndedir. Parkurun uzunluğu toplamda 16 km'dir. Dikmen Tepe'ye Dikmen Köyü ve sonrasında Dikmen Yaylası'ndan yürünerek çıkılır. Düzce Gölyaka ile tam sınırdadır. Parkurda yaylalarda muhtelif yerlerde su kaynakları mevcuttur. Bölgede ayı, yaban domuzu gibi vahşi hayvanlarla karşılaşma olasılığı vardır.

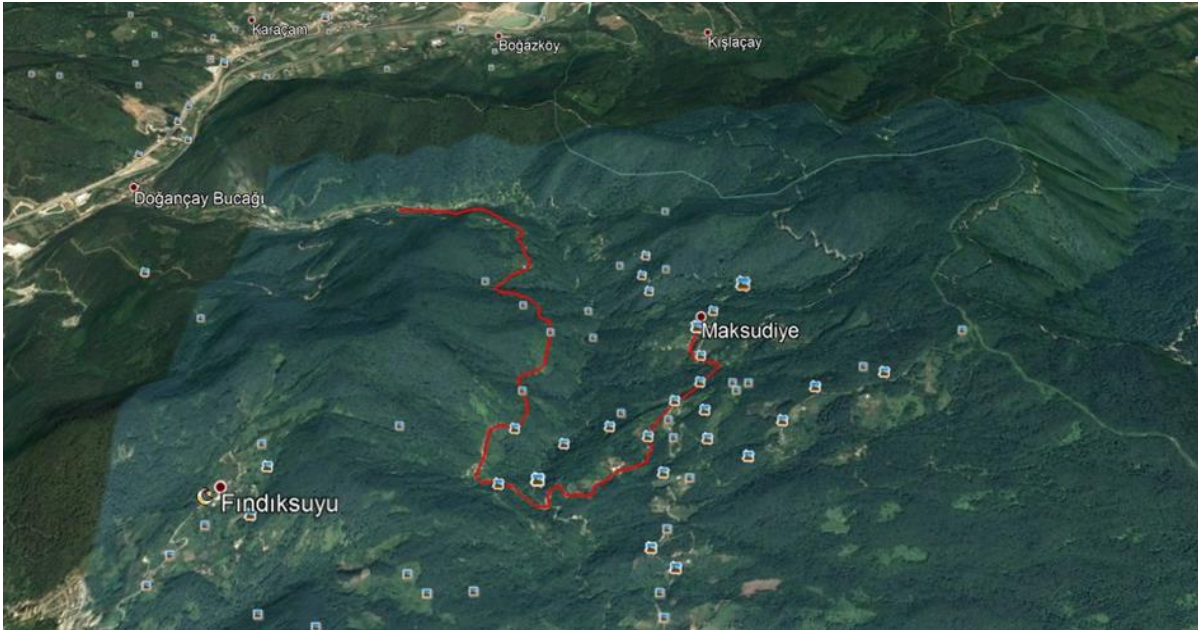
Parkurun Özelliği: Parkurun en büyük özeliği 1700 metrenin üzerinde yüksekliğe sahip tepedir ki, bu yükseklikle Sakarya ilinin en yüksek noktalarından biridir.

Şekil 33. Dikmen Parkuru- KMZ

Doğançay Şelalesi Parkuru: Parkur başlangıcı Sakarya şehir merkezine yaklaşık 20 km, İstanbul'a 165 km, Ankara'ya 325 km mesafede Doğançay beldesindedir. Parkur Uzunluğu: Ortalama 9 km.'dir. Parkur güzergâhında, muhtelif yerlerde su kaynağı bulunmaktadır. Bölgede ayı, yaban domuzu gibi vahşi hayvanlarla karşılaşma olasılığı vardır.

Parkurun Özelliği: Parkurun en önemli özelliği yaklaşık 20 metreden akan şelalesidir.

Şekil 34. Doğançay Parkuru- KMZ

Ferizli – Ağacık – Nalköy Parkuru: Parkurun başlangıç noktası Sakarya İl merkezine 30 km Ferizli Ağacık Nalköy Parkuru Parkur uzunluğu yaklaşık olarak 8-10 km arasında değişmektedir. Parkur güzergahında su kaynağı yoktur. Özellikle yağmurlu havalarda zemin yapısından dolayı parkur güzergahı sarı yapışkan çamur olmaya müsaittir. Bu parkurumuz da yağmurlu havalarda barınma sorunu olan parkurlarmızdandır. Parkurun bir kısmı sık ormanlık alandan geçiş şeklinde yapılmaktadır. Bu parkur güzergahında özellikle Yaban Domuzu ile karşılaşmak olasıdır.

Şekil 35. Ferizli Ağacık Nalköy Parkuru-KMZ

Keremali Çamlıca Göleti Parkuru: Parkur başlangıcı Sakarya şehir merkezine yaklaşık 45 km, İstanbul'a 190 km, Ankara'ya 325 km mesafede Akyazı'ya bağlı Güzlek Köyü'ndedir. Parkur Uzunluğu:16-18 km arasındadır. Parkurda Çamlıca Gölü dışında güzergâh üzerindeki yayla evleri, camilerde su bulunmaktadır. Bölgede ayı, yaban domuzu gibi vahşi hayvanlarla karşılaşma olasılığı vardır. Yürüyüşe 775 metre yükseklikten başlanacak olup, parkurun hedef noktası 1182 m yüksekliğinde ki Çamlıca Gölü'dür. Mevsiminde gidildiği takdirde yol boyunca dağ çilekleri ve kestane yemek mümkündür.

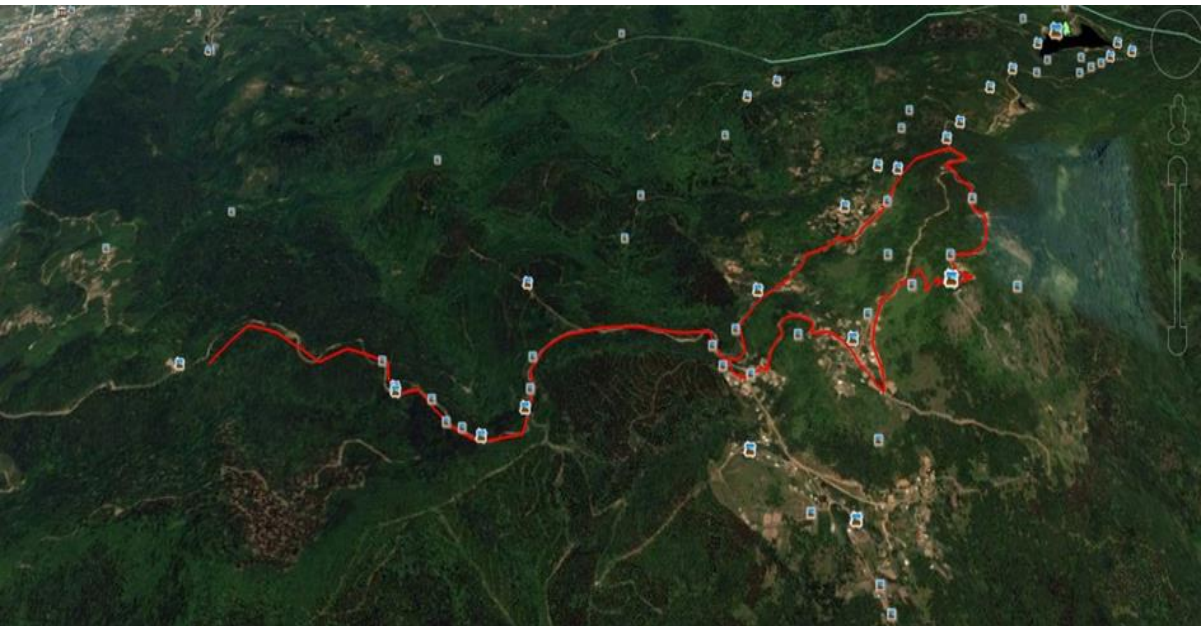
Parkurun Özelliği: Tabii kaynak sularıyla meşhur bu bölgede dağların arasında saklı kalmış Çamlıca Gölü.

Şekil 36. Keremali Çamlıca Gölü Parkuru-KMZ

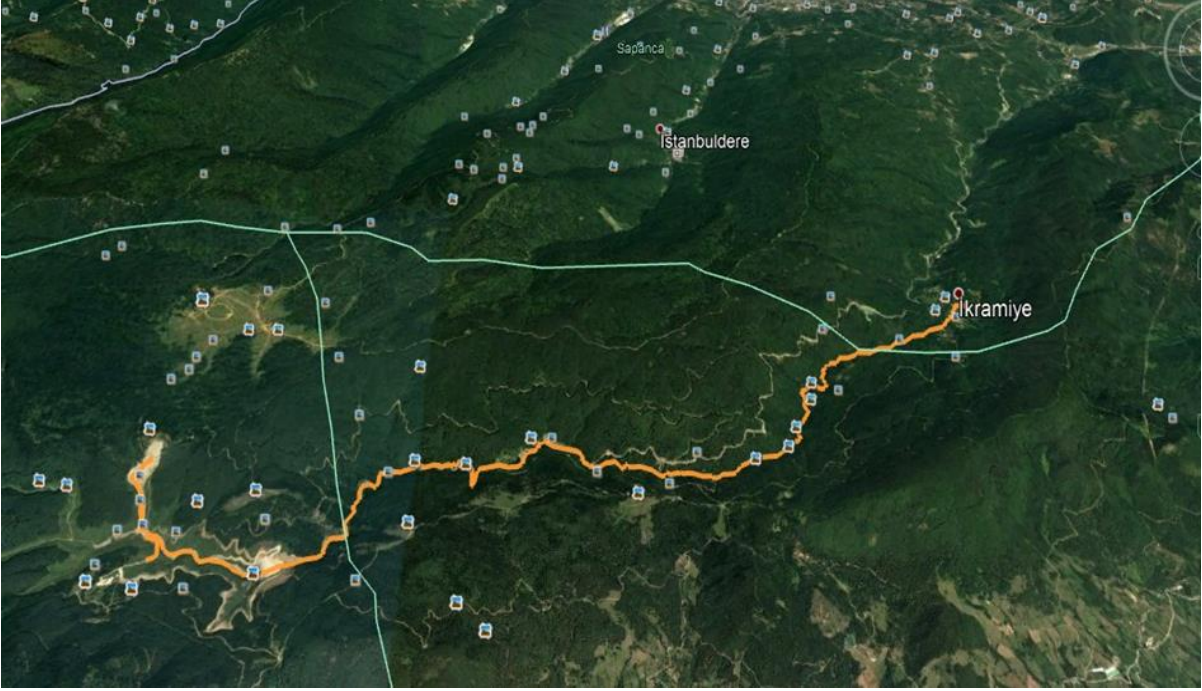
Keremali Türbe Geçşi Parkuru: Parkur başlangıcı Sakarya şehir merkezine yaklaşık 45 km, İstanbul'a 190 km, Ankara'ya 325 km mesafede Akyazı'ya bağlı Güzlek Köyü'ndedir. Parkur uzunluğu 16-18 km arasındadır. Parkurda güzergâh üzerindeki yayla evleri, camilerde su bulunmaktadır. Bölgede ayı, yaban domuzu gibi vahşi hayvanlarla karşılaşma olasılığı vardır.

Parkurun Özelliği: 270 dereceye varan görüş açısıyla; güneyde Sülüklü Göl'ü çevreleyen tepeleri ve Davlumbaz Yaylası'nı, batıda Kartepe ve Sapanca Gölü'nü, kuzeybatıda Sakarya İl merkezini, kuzeyde Bayrak Tepe ve Hendek İlçe merkezini gören eşsiz bir manzarası vardır.

Şekil 37. Keremali Türbe Geçşi Parkuru-KMZ

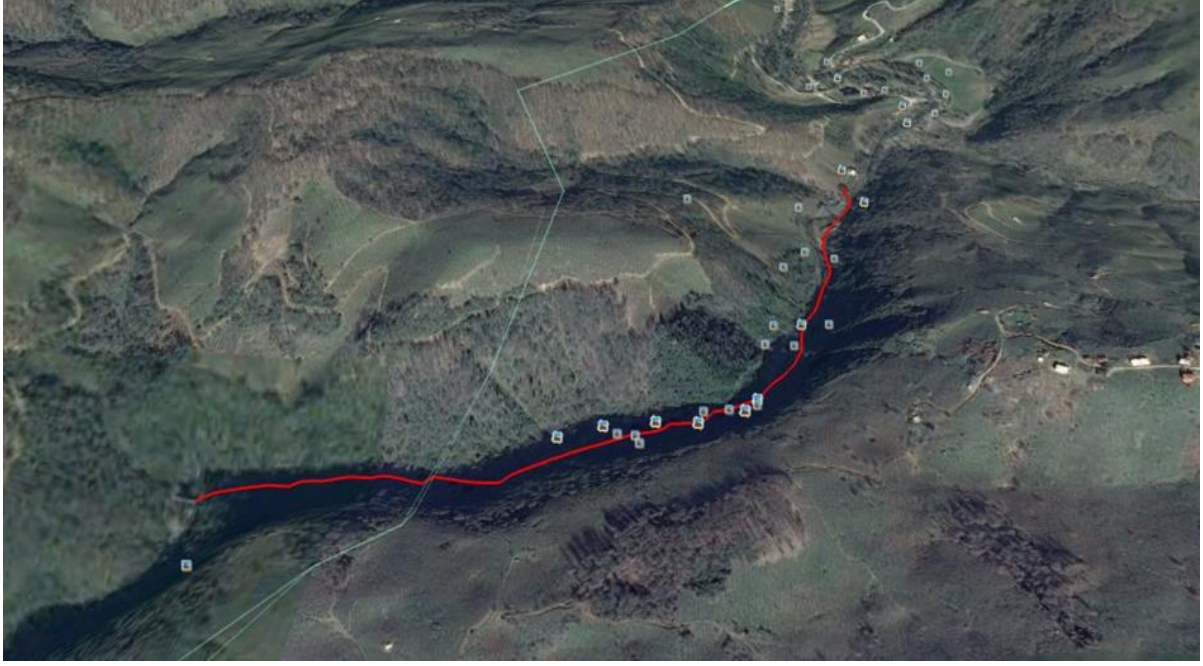
Kaymakam Suyu Yaylası Parkuru: Parkurun başlangıç noktası Sakarya şehir merkezine yaklaşık 65 Km mesafede Pamukova'ya bağlı Eskiya ile Beldesindedir. Parkurun uzunluğu seçilen güzergâha göre değişmekle birlikte 14-17 km arasındadır. Yürüyüş Parkurunun uzunluğu 14-17 Km olsa da katılımcıları zorlamayacak kolay parkurlardandır. Parkur da Yayla dışın da su kaynağı bulunmamaktadır.

Şekil 38. Kaymakam Suyu Parkuru-KMZ

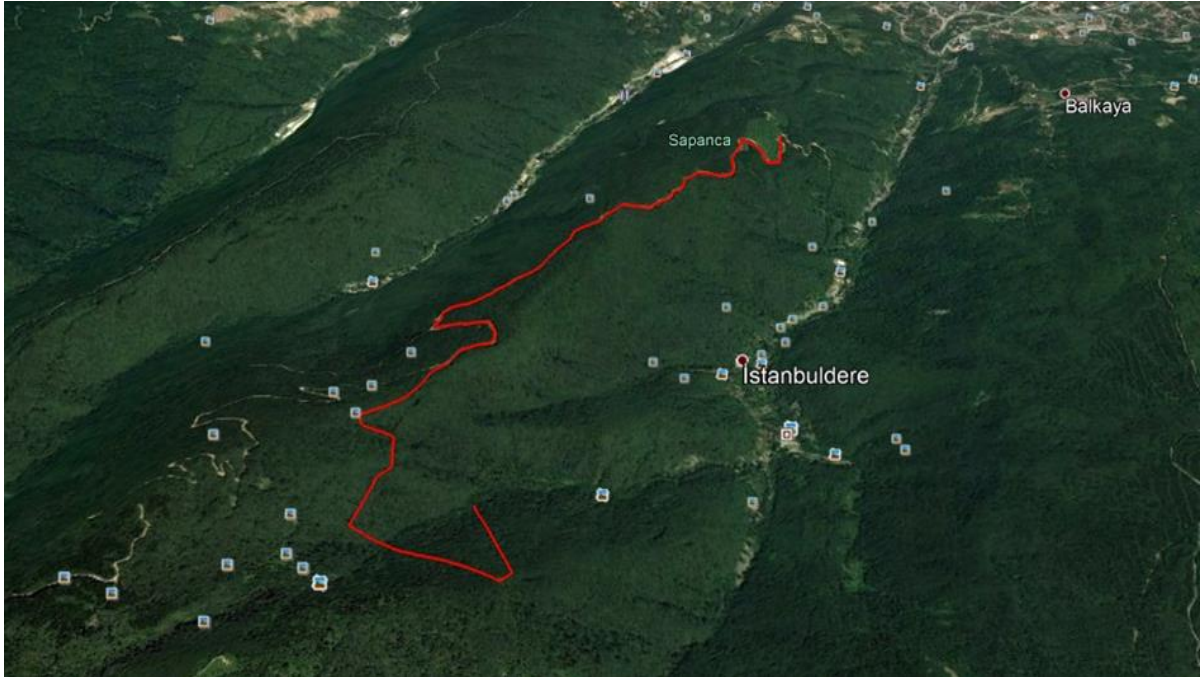
Maden Deresi Parkuru: Parkur başlangıcı İl Merkezine yaklaşık olarak 60 km, İstanbul'a 205 km, Ankara'ya 365 km mesafedeki Kocaali ilçesine bağlı Kuyumculu beldesindedir. Parkur Uzunluğu Ortalama 4 km'dir. Parkurun hedef noktası ve mola yeri; yaklaşık 20 metre yüksekliğinde insan yapısı bir şelalenin üst noktasıdır. Parkurda dönüş alternatif yoldan, dere yatağındaki su seviyesinin müsait olması durumunda dere yatağından yapılmaktadır. Tansiyon hastası, kapalı yerde kalma korkusu, yükseklik korkusu, eklem ve fıtık rahatsızlıkları olanlar için tehlikeli olabilecek parkurdur.

Parkurun Özelliği: Parkurun en büyük özelliği:1900'lü yılların başında, kurşun, bor, altın madenlerini çıkarmak için açılan madene, su taşımak maksadıyla, 20 metre yüksekliğindeki su yolundan yapılan ve bu esnada geçilen biri 10 metre diğeri 20 metre uzunluğundaki tünellerden geçilen su yolu sonunda 20 yüksekliğinde örme taşlardan yapılan insan yapısı şelaleye gidilen yoldur.

Şekil 39. Maden Deresi Parkuru-KMZ

Sapanca Soğucak Şelalesi Parkuru: Parkur başlangıcı Sakarya Şehir merkezine 18 km, İstanbul'a 155 km, Ankara'ya 325 km mesafede Sapanca'ya bağlı Erdemli Köyü'ndedir. Parkurun uzunluğu 13 km'dir. Bölgede ayı, yaban domuzu gibi vahşi hayvanlarla karşılaşma olasılığı vardır. Parkurun çeşitli yerlerinde su kaynakları mevcuttur.

Şekil 40. Sapanca Soğucak Şelalesi Parkuru-KMZ

Parkurun Özelliği: Orman içi patika ve yollardan yürünerek varılan şelale yanında, Sapanca Gölü manzarasında verilen moladır.

Söğütlü Akgöl Parkuru: Parkurun Başlangıç noktası Sakarya İl merkezine 23 km mesafede Söğütlü ilçesindedir. Parkur uzunluğu Parkurun ortalama uzunluğu 8-10 km arası değişmektedir. Parkur Akgöl çevresini ve ormanlık alanları kapsayan: orman, göl manzaralı uzaktan bizlere tarihi Harmantepe kalesinin günümüze ulaşmış kale burçlarının eşlik ettiği, her mevsim bizlere değişik tatlar sunan, kısa ama bir o kadar özel parkurlardandır, Akgöl parkuru. Yağmurlu havalarda zemin yapısından dolayı yoğun çamur olmaya müsaittir. Parkur güzergâhında içilebilir su sıkıntısı bulunmaktadır. Su kaynağı yoktur. Yağmurlu havalarda bu parkurumuzda barınma sorunu vardır. Bu parkurda tilki, domuz, yılan v.b. vahşi hayvanlarla karşılaşma olasılığı vardır.

Şekil 41. Söğütlü Akgöl Parkuru

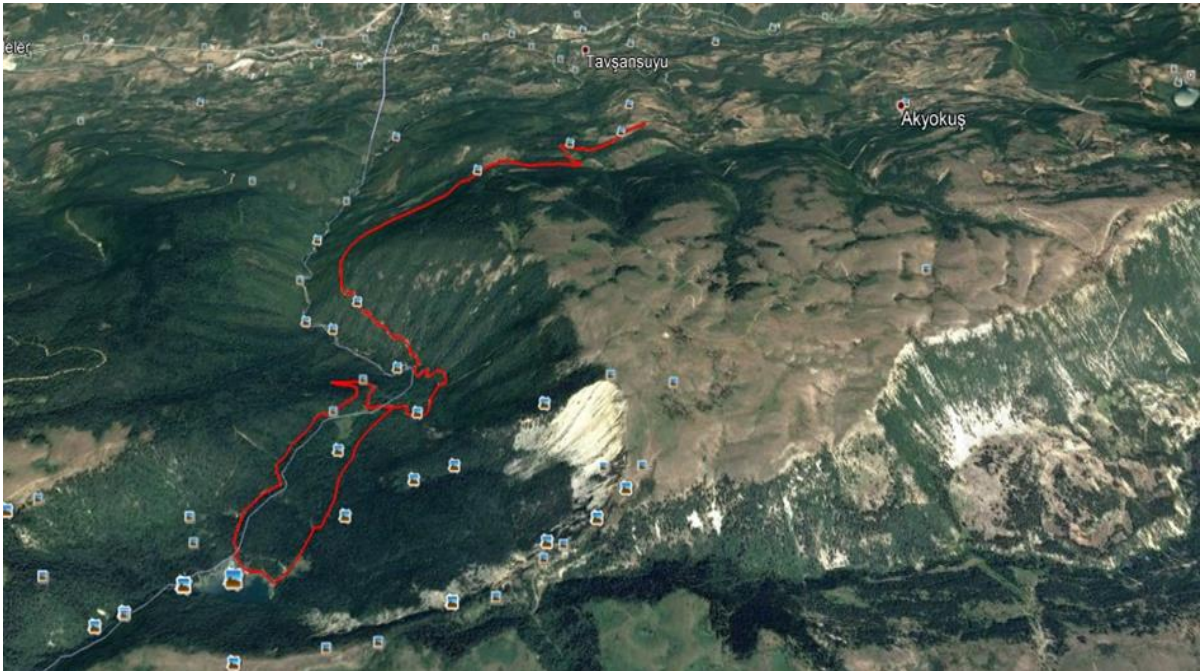
Sultanpınar–Kılavuz Yaylası Parkuru: Parkurun başlangıç noktası Sakarya il merkezine 70 km mesafe de Taraklı ilçesine bağlı Karagöl yaylasındadır. Parkur uzunluğu gidilen mevsime ve katılımcı grubun fizik, yaş, kondisyon durumuna göre değişmekle beraber 14 – 18 km arasındadır. Parkur güzergâhında yaylalarda ve muhtelif noktalarda su kaynağı bulunmaktadır. Parkurda Ayı, Yaban Domuzu gibi vahşi hayvanlarla karşılaşma olasılığı vardır. Vahşi hayvanlar kadar tehlikeli başka bir hayvan da, koyun sürülerini bekleyen Çoban

köpekleridir. Köpek fobisi olanların dikkat etmesi gerek parkurlardandır. Yağmurlu havalarda Parkurun zemin yapısı nedeniyle ağırlaşıp çamur olma ihtimali vardır.

Şekil 42. Sultanpınar –Kılavuz Yaylası Parkuru-KMZ

Sülüklü Göl Parkuru: Parkur, Bolu-Sakarya il sınırlarının tam ortasında yer almaktadır. İki şehre de ortalama uzaklığı 60 km'dir. Sakarya şehir merkezine yaklaşık 60 km, İstanbul'a 205 km, Ankara'ya 350 km mesafededir. Parkur uzunluğu, katılımcı guruba ve meteorolojik şartlara göre 14-18 km arasında değişkenlik göstermektedir. Parkur güzergâhında muhtelif yerlerde su bulunmaktadır. Bölgede ayı, yaban domuzu gibi vahşi hayvanlarla karşılaşma olasılığı vardır.

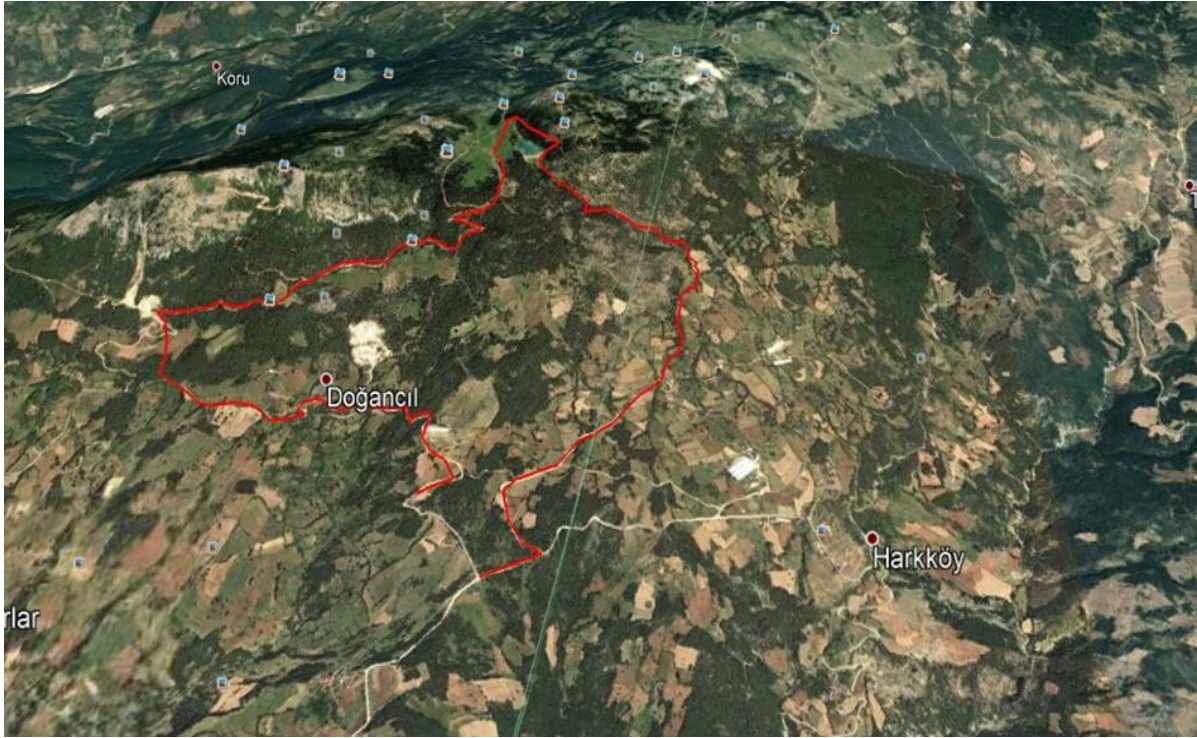

Şekil 43. Sülüklü Göl Parkuru-KMZ

Parkurun Özelliği: Rivayet odur ki göle adını veren sülükler yetiştirilmek maksadıyla atılan balıklar tarafından yenmiştir. Gölde alabalık ve sazan balıkları vardır.

Taraklı Parkuru: Parkur Sakarya şehir merkezine yaklaşık 45 km, İstanbul'a 190 km, Ankara'ya 350 km mesafede Taraklı'ya bağlı Doğancıl Köyü'ndedir. Parkur uzunluğu 12 km'dir. Parkurda 1380 m'deki yayla dışında su kaynağı bulunmamaktadır. Bölgede ayı, yaban domuzu gibi vahşi hayvanlarla karşılaşma olasılığı vardır.

Parkurun Özelliği: Parkurun en önemli özelliği görüşün açık ve net olduğu hava şartlarında 360 derecelik görüş açısına sahip manzarasıdır.

Şekil 44. Taraklı Parkuru-KMZ

Turnalık Parkuru: Parkurun başlangıç noktası Sakarya İl merkezine 58 km uzaklıkta Hendek ilçesine bağlı Kurtuluş Beldesindedir. Parkurun toplam uzunluğu 16 km- 18 km arası değişmektedir. Parkur güzergâhında içme suyu sıkıntısı yoktur.

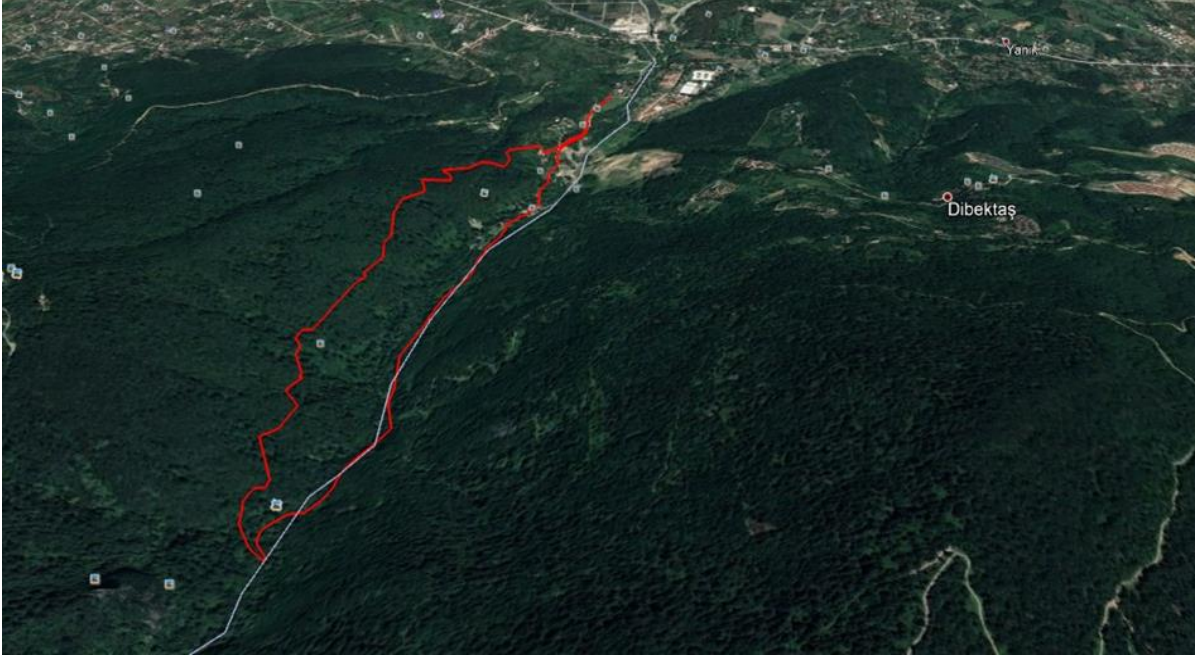

Şekil 45. Turnalık Parkuru-KMZ

Bu parkurda yağmurlu havalarda barınma sorunu yoktur. Parkur yağmurlu havalarda yer yer çamur olabilmektedir. Güzergâh boyunca: Ayı, Yaban domuzu ve tilki gibi hayvanlarla karşılaşma olasılığı vardır. Parkur yaklaşık 990 m yükseklikte başlayıp yine aynı noktada bitmektedir. Parkur güzergâhı döngü şeklinde olup, sırasıyla Turnalık yaylası 1400 m, Drım Drım yaylası 1380 m ve 1365 m yüksekliğinde ki Büyük yaylayı kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Parkurun yaklaşık 4,5 km'lik kısmı sürekli çıkış şeklinde olup, parkur güzergahında bunun dışında da inişler ve çıkışlar bulunmaktadır. Ortalama yürüyüşler yapan her türlü katılımcıya uygundur.

Yanık Vadisi Parkuru: Parkur Sakarya şehir merkezine yaklaşık 25 km, İstanbul'a 120 km, Ankara'ya 325 km mesafede, adını yanında bulunduğu Yanık Köyü'nden alan derenin içinden geçtiği vadidir. Parkur uzunluğu, 8 km.'dir.

Parkurun Özelliği: Yanık ve çevresi; özellikle 1. Dünya Savaşı ve mübadele öncesi yoğun olarak Ermeni ve Rum nüfusunun yaşadığı bölgelerdir. Günümüzde; göç eden Ermeni ve Rumların, geri döneriz umuduyla değerli eşyalarını (altın gümüş eski para) sakladıkları düşüncesiyle birçok define arayıcısı tarafından kazılmış bir bölgedir.

Şekil 46. Yanık Vadisi Parkuru-KMZ

Sakarya Tarih ve Kültür Turu Yapılabilecek Yerler;

- 1. Harmantepe Kalesi:** Adapazarı ilçesi Harmantepe köyünde bulunan Kaleye Şehir içi ulaşım araçları ile ulaşım sağlanabilmektedir. Şehir merkezine uzaklığı 13 km.dir.
- 2. Bosna Şehitliği:** Adapazarı Bosna Caddesi Üzerindedir. Şehir içi ulaşım araçları ile ulaşım sağlanabilmektedir. Şehir merkezine uzaklığı 2 km.dir
- 3. Hacı Atıf Hanı:** Taraklı ilçesi merkezinde İpek yolu üzerinde olan ve geçmişte kervanların konakladığı Hacı Atıf Hanı, Alt katlar dükkân, üst katlar otel olarak kullanıldığı han iki katlı ve “U” biçimindedir. Şehir içi ulaşım araçları ile ulaşım sağlanabilmektedir. Şehir merkezine uzaklığı 62 km.dir.
- 4. Adapazarı Deprem Ve Kültür Müzesi:** Sakarya, Merkez, Cumhuriyet Mahallesi Kavaklar Caddesi’nde yer alan ve Adapazarı Belediyesi’ne bağlı olan Deprem Müzesi 450m²’lik kullanım alanına sahiptir. Sergi standları, kafeterya ve sinevizyon salonu bulunan müzede; Adapazarı’nın da meydana gelen 1967 ve 1999 yılı depremlerine ilişkin deprem öncesi ve sonrası fotoğraflar ile suni deprem yaratan titreşimli elektronik bir stant, depremde yıkılan binaların yapım tekniği ile ilgili inşaat malzemeleri ve sismograf ile depremle alakalı diğer unsurlar sergilenmektedir.

5. **Hendek Bayraktepe:** Hendek İlçesinin kuzeydoğusundaki tepenin üst yamacında yeralan Bayraktepeye Şehir içi ulaşım araçları ile ulaşım sağlanabilmektedir. Şehir merkezine uzaklığı 40 km.dir. İçerisinde tarihi eserlerin sergilendiği bir Müze vardır. Ayrıca Hendek Şehitliği'nde bu alandadır.
6. **II. Beyazıt Köprüsü:** Geyve Alifuatpaşada yeralan köprüye Şehir içi ulaşım araçları ile ulaşım sağlanabilmektedir. Şehir merkezine uzaklığı 30 km.dir. Alifuatpaşa kazasını Geyve ilçesine bağlayan kısımda, Sakarya Nehri üzerinde büyük kesme taşlardan yapılmış bir köprüdür.
7. **Justinianus Köprüsü:** Serdivan ilçesi, Beşköprü mevkiinde, D-100 (E-5) karayolunun 250 m. kuzeyinde, Sapanca Gölü'nün sularını Sakarya Nehrine boşaltan Çark Deresi (Melas Çayı) üzerinde yer alan köprüye Şehir içi ulaşım araçları ile ulaşım sağlanabilmektedir. Şehir merkezine uzaklığı 8 km.dir.
8. **Özel Alifuatpaşa Kuva-i Milliye Müzesi:** Sakarya İli, Geyve İlçesi, Alifuatpaşa Beldesi Merkezindedir. Kuvay-ı Milliye Müzesi, Alifuatpaşa parkının yanında yer almaktadır. Şehir içi ulaşım araçları ile ulaşım sağlanabilmektedir. Şehir merkezine uzaklığı 30 km.dir.
9. **Paşalar Kalesi:** Pamukova İlçesi -Paşalar Köyünde yer alan kaleye şehir içi ulaşım araçları ile ulaşım sağlanabilmektedir. Şehir merkezine uzaklığı 60 km.dir.
10. **Sakarya Müzesi:** Adapazarı - Tren Garı Karşısında yer alan müzeye şehir içi ulaşım araçları ile ulaşım sağlanabilmektedir. Şehir merkezine uzaklığı 1 km'dir.
11. **Seyifler Kalesi:** Ferizli İlçesi Seyifler Köyünde yer alan kaleye şehir içi ulaşım araçları ile ulaşım sağlanabilmektedir. Ferizli İlçesinin Seyifler Köyü Girişindedir. Şehir Merkezine Uzaklığı 30 Km.'dir.
12. **Vecihi Kapısı:** Sapanca İlçesinde yer alan Vecihi Kapısına şehir içi ulaşım araçları ile ulaşım sağlanabilmektedir. Şehir merkezine uzaklığı 17 km'dir.

Sakarya Motocross Ve Off Road Parkurları

1 Nolu Parkur: Taraklı – Mahdumlar - Karagöl Yaylası - Hanyatak Yaylası - Çatalkaya - Boztepe Beldibi - Kuzuluk

2 Nolu Parkur: Geyve – Burhaniye - Saraçlı – Setçe - Karagöl Yaylası - Geyve

3 Nolu Parkur: Caferiye – Melen – Bezirgan - Aydoğan – Ortaköy – Yalpankaya – Yanıksayvan – Kızılüzüm - (Hendek - Kocaali Devlet yolu) Hendek

4 Nolu Parkur: Karasu - Geyve Devlet Yolu – Kayıkbaşı - Akıncı – Melekşeoruç - Kırca Yaylası - Eski Yayla – Çilekli - Kemaliye, Mekece

5 Nolu Parkur: Dokurcun - Dikmen Yaylası - Dikmen Yamaç Eskiyaak - Güneyköy-Kadifekale-Deremahalle - Karadere

6 Nolu Parkur: Sapanca Merkez, Balkaya – Soğucak Yaylası

7 Nolu Parkur: Karapürçek – Hocaköy – Kanlıçay - Kirpiyan Yaylası - Belpınar- Hamzapınar Yaylası-Karagöl Yaylası

8 Nolu Parkur: Pamukova – Hayrettin – Çilekli - Erciova Yaylası- İnönü Yaylası

9 Nolu Parkur: Soğucak Yaylası-Eskiyaayla - Bakacak – Çilekli- Erciova Yaylası- İnönü Yaylası

Bisiklet rotaları

1. Sakarya - Keremali Yaylası-Çamlıca Gölü Bisiklet Rotası(15.71 km)
2. Sakarya - Soğucak Yaylası Bisiklet Rotası (12,62 km)
3. Sakarya - Maden Deresi Bisiklet Parkuru (20,31 km)
4. Sakarya - Küçük Boğaz Bisiklet Parkuru (6,02 km)
5. Sakarya - Acarlar Longozu Bisiklet Parkuru (14,09 km)
6. Sakarya - Yeni Mahalle Bisiklet Parkuru (6,04 km)
7. Sakarya - Harmantepe Kalesi Bisiklet Parkuru (22,8 km)
8. Sakarya - Küçük Akgöl Bisiklet Parkuru (16,05 km)
9. Sakarya - Çaltıcak Gölü Bisiklet Parkuru (16,05 km)
10. Sakarya - Çaltıcak Gölü Bisiklet Parkuru (13,26 km)
11. Sakarya - Sakarya Köprüsü Bisiklet Parkuru (6,55 km)
12. Sakarya - Sakarya Park Bisiklet Parkuru (5,18 km)
13. Sakarya - Kent Ormanı, Macerapark, Kahraman Baba Türbesi Bisiklet Parkuru (10,25 km)

14. Sakarya - Yenikent Park Bisiklet Parkuru (12,13 km)
15. Sakarya - Serdivan Gölpark Bisiklet Parkuru (10,05 km)
16. Sakarya - Sapanca Sahili Bisiklet Parkuru (17,66 km)
17. Sakarya – Sapanca Gölbaşı Park Bisiklet Parkuru (11,79 km)
18. Sakarya - Justinianos Köprüsü (Beşköprü) Bisiklet Rotasın (4,24 km)
19. Sakarya - Doğançay Şelalesi Bisiklet Rotası (10,77 km)
20. Sakarya - Poyrazlar Gölü Bisiklet Rotası (9,81 km)

Tabiat yürüyüşü ve Yayla tur rotaları

1. Karagöl Acelle Geçiş Parkuru: 14 km.
2. Akçay Parkuru: 8 km
3. Beşiktaş Deresi Parkuru: 8 km
4. Çiğdem Yaylası Parkuru: 17 km
5. Davlumbaz Parkuru: 18 km
6. Dikmen Parkuru: 16 km
7. Doğançay Şelalesi Parkuru: 9 km
8. Ferizli – Ağacık – Nalköy Parkuru: 10 km
9. Keremali Çamlıca Göleti Parkuru: 18 km
10. Keremali Türbe Geçiş Parkuru: 18 km
11. Kaymakam Suyu Yaylası Parkuru: 17 km
12. Maden Deresi Parkuru: 4 km
13. Sapanca Soğucak Şelalesi Parkuru: 13 km
14. Söğütlü Akgöl Parkuru: 10 km
15. Sultanpınar –Kılavuz Yaylası Parkuru: 18 km
16. Sülüklü Göl Parkuru: 18 km
17. Taraklı Parkuru: 12 km
18. Turnalık Parkuru: 18 km
19. Yanık Vadisi Parkuru: 8 km

KAYNAKÇA

Albayrak A, “*Alternatif Turizm*” Detay Yayıncılık Ankara 2013.

Çeken. H, Uçar. M, Ökten Ş. (2010) *Kırsal turizm ve kırsal kalkınma (Fethiye örneği)* Detay yayıncılık.

Haberal, H. (2011), “*Yaylacılık Kültürünün Yayla Turizmi İçindeki Önemi; Rize Yaylaları Örneği,*” Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Haberal, H. (2013) “*Yayla kültürü ve Yayla turizmi*”, Özyurt matbaacılık Ankara.

Haberal, H. (2015) “*Turizmde Alternatif; Ekolojik Turizm - Tabiat Turizmi - Kırsal Turizm- Yayla Turizmi*” Detay yayıncılık, Ankara

İlçe Belediyeleri

İlçe Kaymakamlıkları

Kaypak, Ş, (2012) “*Ekolojik Turizm ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma*” KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 14 (22)

Kılıç, B, Kurnaz A (2010) “*Alternatif Turizm ve Ürün Çeşitliliği Oluşturmada Ekolojik Çiftlikler: Pastoral Vadi Örneği*” İşletme Araştırmaları Dergisi 2/4.

Kozak, N. Kozak M, Kozak M. 2000 “*Genel Turizm*” Ankara, Detay Yayıncılık,

SAGÜSAD (Sakarya Güzel Sanatlar Derneği)

Sakarya Büyükşehir Belediyesi

Sakarya İl Kültür Turizm Müdürlüğü

Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası (SATSO)

Sakarya Üniversitesi

Sakarya Valiliği

Soykan, F (2003). “*Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi İçin Önemi*” Ege Coğrafya Dergisi, Sayı:12, 1–11.

Taş, S. (2012) “*Trabzon ve ekoturizm: Yerli Ziyaretçilerin Yöreyi Değerlendirmesine Yönelik Bir Araştırma*” T.C. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ve Otelcilik Anabilim Dalı Balıkesir

Türkiye Turizm Stratejisi 2023

Şerefoğlu. C, (2009), “Kalkınmada Kırsal Turizmin Rolü- 2007-2013 Yılları Arasında Ülkemizde Uygulanacak Olan İpard Kırsal Kalkınma Programındaki Yeri, Önemi ve Beklenen Gelişmeler”, Uzmanlık Tezi, Ankara.

www.sakaryarehberi.org

www.kültür.gov.tr

SAKARYA İLİ
TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI

6.1. KAPASİTE GELİŞTİRME Maksat: ilgili paydaşların tabiat turizmi açısından kapasitelerini geliştirmek												
Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süreler				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
1	1	Ekoturizm eğitimi	Yerel halkın eko-turizm hakkında eğitimi, Ekoturizme sunulabilecek ürünlerin geliştirilmesi ürünleri geliştirilmesi konusunda eğitilmesi.	İKTM, OSİ,	B, M, Ekoturizm Dernekleri	2016						
2	1	Ekoturizm Konseyi ve Ekoturizm Dernekleri Kurulması	Eko-turizmde hedef birliğinin sağlanması, İşbirliği için sözleşme imzalanması	İKTM, Kişiler, ÖG	M,B	2016						
3	1	Hizmet ve ürün kalitesinin geliştirilmesi	Eko-turizm hizmetlerinin kademeli olarak geliştirilmesi için bir yerel nitelikler standardı oluşturulması, geleneksel köy evlerinin pansiyona dönüştürülmesi projelerinin yapılması, geleneksel düğün kompozisyonunun canlandırılması/yaygınlaştırılması, plan dönemi sonunda standartlara uygun en az 130 adet ev pansiyonu oluşturulması	İKTM, OSİ, İÖİ, ÖG	M,B	2016						

SAKARYA İLİ
TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI

6.1. KAPASİTE GELİŞTİRME Maksat: ilgili paydaşların tabiat turizmi açısından kapasitelerini geliştirmek

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süreler				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
4	1	Tabiat koruma eğitimcileri yetiştirmek	Tabiat eğitimi için görev alacak eğitimcilerin eğitilmesi, plan dönemi içinde 30 adet eğitici eğitmek	OSİ, Ü	D	2016						
5	1	Yöre halkının Tabiat eğitimi	Tabiatı anlatmak için yöre halkın eğitilmesi, ayrıca çocukların eğitimi, Plan dönemi boyunca 3500 yetişkin, 4000 çocuğa tabiat eğitimi verilmesi	OSİ, Ü, KY, HEM	M,B	2016						
6	2	Gönüllülük sisteminin oluşturulması	Tabiat gönüllülerinin seçimi Plan dönemi boyunca her ilçede 15 er adet gönüllü seçilmesi	OSİ, Ü, KY, B	D	2016						
7	3	Deneyim paylaşımı	Deneyim Paylaşım programları oluşturulacaktır. Kıyaslama bölgeleri ile ve ülke düzeyinde deneyim paylaşımı için 10 adet karşılıklı gezi düzenlenecektir.	Yöre halkı, K, İKTM, İÖİ, ÖG		2016						

SAKARYA İLİ
TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI

6.1. KAPASİTE GELİŞTİRME Maksat: ilgili paydaşların tabiat turizmi açısından kapasitelerini geliştirmek

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süreler				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
8	2	Rehber eğitimi	Sakarya genelindeki alanlara yönelik tamamı yöre halkından olmak üzere plan döneminde 50 adet alan Kılavuzu yetiştirilmesi.	OSİ, ÜN, B, KY, MEM	D	2017						
9	2	Haritaların oluşturulması	Ekoturistler için rotaların yer aldığı haritaların oluşturulması ve basımı	İKTM, OSİ, KY, İÖİ, B	Ekoturistler için rotaların yer aldığı haritaların oluşturulması ve basımı	2016						
10	2	İlgi gruplarının eğitimi	Hedef birlikteliği için ilgi gruplarının workshoplarla, toplantılarla hedeflere yönlendirilmesi, hedef birliğinin sağlanması	İKTM, OSİ, V, K, B	B	2016						

6.1. KAPASİTE GELİŞTİRME Maksat: ilgili paydaşların tabiat turizmi açısından kapasitelerini geliştirmek

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süreler				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
11	2	Üniversitelerle işbirliği	Her türlü faaliyetin planlama, geliştirme ve uygulama safhalarında Sakarya içinde ve yakınındaki üniversitelerden bilimsel destek alınması için işbirliği yapılacaktır.	OSİ, İKTİM.	D	2016						
12	1	Yerel profesyonel av kılavuzu eğitimi	Av turizmine profesyonel yaklaşım sağlanacaktır.	OSİ, HEM, ÜN		2016						
13	3	Yabancı dil eğitimi	Yabancı ziyaretçilerle iletişim sağlanacaktır.	OSİ, HEM, Ü		2016						
14	1	Kurtarma Timlerinin kurulması	Dağ, kanyon ve mağara kurtarma timlerinin kurulması sonucunda ziyaretçilerin güvenliği sağlanacaktır.	AFAD, K		2016						

SAKARYA İLİ
TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI

6.2. FİZİKSEL ALTYAPININ OLUŞTURULMASI Maksat; altyapıyı güçlendirmek, geliştirmek,												
Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süresi				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
15	1	Atık yönetimi	Özellikle katı atıkların yönetimi, vahşi depolama engellenecektir.	M, B,SBB	D,ÇŞM	2017						
16	1	Alan düzenleme	Kamping alanlarının ve günübirlik alanların düzenlenmesi, uygun yerlerde, ilçe planına uygun olmak moto-karavan yerleri düzenlenecektir	İKTM K, İÖİ	D, ÇŞM	2018						

SAKARYA İLİ
TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI

6.2. FİZİKSEL ALTYAPININ OLUŞTURULMASI Maksat; altyapıyı güçlendirmek, geliştirmek,												
Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süresi				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
17	1	Hizmet üniteleri geliştirme	Favori seçilen ilçelerde alan içinde kalan, atıl binaların onarımı ve turizmde kullanımı sağlanacaktır.	K, SBB, OSİ, İKTM, ÖG	D	2018						
18	1	Turizm Bilgilendirme Merkezleri kurulması	Favori ilçelerde bilgilendirme merkezleri kurulacaktır. Bu merkezlerin atıl okul binaları veya köy evlerinin kiralınması veya restorasyonu ile oluşturulması sağlanacaktır.	İTM, OSİ, KY, B. İÖİ	D	2018						
19	1	Patika düzenlemeleri (trekking yol ağı oluşturma ve düzenleme)	Trekking güzergahı olarak tespiti edilen tüm sahalarda patika düzenlemeleri ve her türlü tanıtıcı, bilgilendirici elemanların yapımı ve yerine konulması için çalışmalar yapılacaktır.	İTM, OSİ, K, B, İÖİ	D	2017						

SAKARYA İLİ
TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI

6.2. FİZİKSEL ALTYAPININ OLUŞTURULMASI Maksat; altyapıyı güçlendirmek, geliştirmek,												
Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süresi				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
20	2	Tabiat müzesi kurulması	Favori ilçelerde Tabiat Müzesi ve Ekolojik Yorum Merkezleri kurulması için çalışmalar yapılacaktır.	OSİ, İTM, K, B, İÖİ	D, Ü	2018						
21	2	Ziyaretçi merkezleri kurulması	Ziyaretçi merkezi vizyonunun katılımcılıkla oluşturulması, favori ilçelerde ziyaretçi merkezlerinin kurulması için çalışmalara başlanacaktır.	İTM, OSİ, K, B, İÖİ	D, KTM, B M	2018						
22	2	Karavan& mobil ev kamp yeri	Favori ilçelerde Karavan ve taşınabilir ev organize kamp yerleri oluşturulması.	OSİ, İTM, K, B, İÖİ	D	2019						
23	2	Dağ bisikleti parkurları	Favori ilçelerde dağ bisikleti patikası ağı için altyapı, araştırma ve organizasyonun tamamlanması,	OSİ, İTM, K, İÖİ, B	D	2018						

SAKARYA İLİ
TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI

6.2. FİZİKSEL ALTYAPININ OLUŞTURULMASI Maksat; altyapıyı güçlendirmek, geliştirmek,												
Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süresi				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
24	1	Butik otel ve pansiyonların arttırılması	İl ve ilçelerde butik otel ve pansiyonculuğun arttırılması ile ziyaretçilerin konaklama ihtiyaçları en üst seviyeye getirilecektir.	Tİ, ÇŞM, İ, K		2017						
25	1	Kırsal kesimlerdeki yol kalitesinin arttırılması	Köy ulaşım yollarının ve orman yangın yollarının iyileştirilmesiyle ziyaretçilere kaliteli ulaşım imkanı sağlanacaktır.	V, SBB, OGM, OSİ		2016						
26	1	Yürüyüş platformlarının yapılması	Kanyonlara yürüyüş için yürüyüş platformlarının ve işaretlemelerinin yapılması ziyaretçi güvenliğini sağlayacaktır.	OSİ, K		2018						
27	1	Şelalelerin ziyarete açılması	Şelalelerin ziyarete açılması ile turizme kazandırılması sağlanacaktır.	OSİ, ÇŞM, İKTM		2018						

SAKARYA İLİ
TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI

6.2. FİZİKSEL ALTYAPININ OLUŞTURULMASI Maksat; altyapıyı güçlendirmek, geliştirmek,												
Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süresi				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
28	2	Atıksu Yönetimi	Özellikler Belediyeler ve atıksu oluşturan tüm evsel ve endüstriyel atıksular oluşturulan işletmelerden kaynaklı atıksular arıtılacak ve turizm alanları korunmuş olacaktır.	B, Öİ, TSİ, OSİ	ÇŞM	2016						
29	2	Şifalı su ve çamurların sağlığına uygunluğunun araştırılması	Sağlık turizmine katkı sağlayacaktır.	OSİ, İGTM, İTM		2017						

SAKARYA İLİ
TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI

6.2. FİZİKSEL ALTYAPININ OLUŞTURULMASI Maksat; altyapıyı güçlendirmek, geliştirmek,												
Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süresi				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
30	1	Sportif olta balıkçılığına uygun iskelelerin yapılması	Sportif olta balıkçılığı meraklılarına ve sportif olta balıkçılığı turizmine alt yapı oluşturulmuş olacaktır.	OSİ, İGTHM		2016						
31	1	Kuş gözlem kulelerinin yapılması	Uygun sulak alanlara kuş gözlem kuleleri yapılarak kuş gözlemciliği ve kuş gözlemciliğine dayalı turizm altyapısı oluşturulmuş olacaktır.	OSİ	STK	2017						

SAKARYA İLİ
TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI

6.2. FİZİKSEL ALTYAPININ OLUŞTURULMASI Maksat; altyapıyı güçlendirmek, geliştirmek,												
Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süresi				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
32	1	Turizm alanlarına manzara seyir noktası ve seyir terasları yapılması	Turizm alanlarında seyir noktası ve seyir terasları yapılarak cazibe arttırılacaktır.	İÖİ, B,K		2017						
33	2	Turizm alanlarına kuru tuvalet yapılması	Yaya, atlı ve bisikletli tabiat gezi güzergahları üzerinde uygun yerlere kuru tuvaletler yapılarak gezi parkurlarında atık yönetimi sorununa çözüm getirilmiş olacaktır.	OSİ, İÖİ, K		2017						

SAKARYA İLİ
TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI

6.3. ENVANTER, ÜRÜN OLUŞTURMA, ÜRÜN ÇEŞİTLENDİRME VE GELİŞTİRME, SERTİFİKALANDIRMA, TANITIM VE PAZARLAMANIN YAPILMASI

Maksat: Mevcut ekoturizm ürünlerinin ortaya çıkarılması, geliştirilmesi, tanıtımı ve pazarlamasını yapmak.

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süreler				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
34	1	Kültürel ürün envanteri ürünleri sunuma hazır hale getirme	Geleneksel hayat tarzı ve kültüre ilişkin olarak tabiatdan toplanan, üretilen gıda maddeleri veya tabii materyalden üretilen el sanatları vb. Değerlerin tespiti, satılabilir hale getirilmesi, sözlü değerlerin envanteri, bunların turizme sunulabilir hale getirilmesi.	İTM, OSİ, K, HEM,	D, Ü	2017						
35	1	Tabii ürün envanteri ürünleri sunuma hazır hale getirme	Tabiatda gizli kalmış, henüz keşfedilmemiş olan turizme sunulabilecek değerlerin ortaya çıkarılması ve sunuma hazır hale getirilmesi, bunların basılı katalog haline getirilmesi sağlanacaktır.	OSİ, İGTHM, ÖG	Ü	2016						

SAKARYA İLİ
TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI

6.3. ENVANTER, ÜRÜN OLUŞTURMA, ÜRÜN ÇEŞİTLENDİRME VE GELİŞTİRME, SERTİFİKALANDIRMA, TANITIM VE PAZARLAMANIN YAPILMASI

Maksat: Mevcut ekoturizm ürünlerinin ortaya çıkarılması, geliştirilmesi, tanıtımı ve pazarlamasını yapmak.

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süreler				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
36	1	Milli ve milletlerarası seviyede tanıtım	Sunuma ve tanıtıma ait senaryonun katılımcılıkla oluşturulması ve çerçevede Milli ve Milletlerarası düzeyde tanıtım materyallerinin basımı (1 WEB sitesi, yeterli miktarda broşür, rota haritası, CD, 2 tanıtım filmi vb)	OSİ, İKTM, K, B, İÖİ		2017						
37	1	Ekolojik ürün satış merkezleri	Favori ilçelerde yöre insanının ürettiği ekolojik ve tabiatdan toplanan ürünlerin satışına yönelik her ilçede en az 1 tane olmak üzere 10 adet satış yerlerinin oluşturulması, vatandaşların üretim ve satış için yönlendirilmesi	İKTM, Oİ, İGTH, M SBBİ, B	STK	2017						

SAKARYA İLİ
TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI

6.3. ENVANTER, ÜRÜN OLUŞTURMA, ÜRÜN ÇEŞİTLENDİRME VE GELİŞTİRME, SERTİFİKALANDIRMA, TANITIM VE PAZARLAMANIN YAPILMASI

Maksat: Mevcut ekoturizm ürünlerinin ortaya çıkarılması, geliştirilmesi, tanıtımı ve pazarlamasını yapmak.

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süreler				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
38	1	Ev pansiyonculuğu	Favori ilçelerde aynı kalite standardındaki pansiyonların pazarlama ağı içine alınması sağlanacak	İKTM, B, K, SBB, ÖG		2017						
39	1	Tur operatörlerine saha tanıtımı ve ekotur destinasyonları	Tur operatörlerine sahanın gezdirilerek tanıtımı, görüşlerinin alınması, isteklerinin değerlendirilmesi, destinasyon şekillendirmelerinin yapılması, bu destinasyonlar üzerinde hizmet kalitesi ağı kurulması, destinasyonları destekleyici, olumlu etkileyici eklerin tespiti. Yıl içinde tur operatörleri kanalı ile gelen turist sayısının 250.000 kişiye çıkarılması sağlanacaktır.	İKTM, OSİ, V, K, B, İÖİ	D, KTM	2017						

6.3. ENVANTER, ÜRÜN OLUŞTURMA, ÜRÜN ÇEŞİTLENDİRME VE GELİŞTİRME, SERTİFİKALANDIRMA, TANITIM VE PAZARLAMANIN YAPILMASI

Maksat: Mevcut ekoturizm ürünlerinin ortaya çıkarılması, geliştirilmesi, tanıtımı ve pazarlamasını yapmak.

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süreler				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
40	2	Müşteri beklenti ve memnuniyet anketleri	Ziyaretçilerin beklentileri ve verilen hizmetlerden memnuniyetinin periyodik olarak ölçülmesi, her yıl 250 şer kişi ile sezon başı, ortası ve sonunda toplam 3 anket yapılacaktır.	İTM, OSİ, KY	ÜN	2016						
41	3	Fuar sempozyumlar, festivaller	Fuar ve sempozyumlara aktif katılımlarla stant oluşturma, Sakarya konulu sempozyum düzenleme, festivallerin kültürel değerleri öne çıkaran hale getirilmesi, her yıl en az 2 milli fuara katılacaktır.	İTM, OSİ, İGTHM, HEM	B, D, ÜN	2017						

SAKARYA İLİ
TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI

6.3. ENVANTER, ÜRÜN OLUŞTURMA, ÜRÜN ÇEŞİTLENDİRME VE GELİŞTİRME, SERTİFİKALANDIRMA, TANITIM VE PAZARLAMANIN YAPILMASI

Maksat: Mevcut ekoturizm ürünlerinin ortaya çıkarılması, geliştirilmesi, tanıtımı ve pazarlamasını yapmak.

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süreler				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
42	2	Eko köy ve Eko beldeler	Saha içinde tabii ve kültürel değerleri bozulmamış veya küçük bir çaba ile bu değerlerinin sunumu ve korunması kolayca başarılabilir ve ekolojik uygulamaların sürdürülebilirliği söz konusu olan köylerin Ekoköy olarak dizaynı ve sunulması, bu konuda diğer koruma alanlarına örnek olacak pilot uygulama yapılması.	İTM, OSİ, KY, SBB	M,D	2017						
43	2	Satış- Tutundurma çalışmaları	Ekoturizmin değerleri dağıtım programı yapılacaktır. Ekoturizm tutundurma programı hızlanacaktır. Bu maksatla, gerekli kişisel satış, reklam, tanıtım ve satış geliştirme etkinlikleri belirlenecektir.	İTM, OSİ, TSO,ÖG	D, B	2017						

6.3. ENVANTER, ÜRÜN OLUŞTURMA, ÜRÜN ÇEŞİTLENDİRME VE GELİŞTİRME, SERTİFİKALANDIRMA, TANITIM VE PAZARLAMANIN YAPILMASI

Maksat: Mevcut ekoturizm ürünlerinin ortaya çıkarılması, geliştirilmesi, tanıtımı ve pazarlamasını yapmak.

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süreler				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
44	1	Yerel standardı koruma	Eko turizm hizmetlerinin kademeli olarak geliştirilmesi için bir yerel nitelikler standardı oluşturulması, bu şekilde orjinalliğin korunması ile bozulma ve kültürel melezleşmenin önüne geçilmesi	İKTM, OSİ, KY	D	2017						
45	2	Yeni ürünler ve ürün geliştirme	Yeni ürünlerin geliştirilmesi, yeni dizaynlar, yerel kültür elemanlarının figüre edilmesi, bilinmeyen veya kaybolmaya yüz tutmuş, yöresel yemeklerin sunulabilir hale getirilmesi bunların kataloglar halinde basımının sağlanması	İKTM, Ü KY, HEM	D, Ü	2018						

SAKARYA İLİ
TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI

6.3. ENVANTER, ÜRÜN OLUŞTURMA, ÜRÜN ÇEŞİTLENDİRME VE GELİŞTİRME, SERTİFİKALANDIRMA, TANITIM VE PAZARLAMANIN YAPILMASI

Maksat: Mevcut ekoturizm ürünlerinin ortaya çıkarılması, geliştirilmesi, tanıtımı ve pazarlamasını yapmak.

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süreler				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
46	2	İyi örnekleri öne çıkarma	Yılda bir kez örnek pansiyon, örnek lokanta, örnek ürün satış yeri seçimi, bunlara göre kalite standartlarının diğer aynı faaliyette bulunan kişi ve kurumlara yaygınlaştırılması.	İTM, SBB, KY	D	2018						
47	1	Sertifika kalite standardı programı	Pansiyonculara, lokantalara, ekolojik ürün üreticilerine yönelik sertifika ve kalite standardı programının hazırlanması ve uygulanması	İTM, HEM, KY, B,	Ü,D Hizmet Üretenler	2017						
48	2	Yeni tesisler	Zamanla gelişim gösteren ve potansiyeli artan yerlere belirlenmiş ekoturizm standartlarına uygun yeni eko turizm tesisleri	ÖG,OSİ, Ky, SBB, İTM	D,B	2017						

SAKARYA İLİ
TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI

6.3. ENVANTER, ÜRÜN OLUŞTURMA, ÜRÜN ÇEŞİTLENDİRME VE GELİŞTİRME, SERTİFİKALANDIRMA, TANITIM VE PAZARLAMANIN YAPILMASI

Maksat: Mevcut ekoturizm ürünlerinin ortaya çıkarılması, geliştirilmesi, tanıtımı ve pazarlamasını yapmak.

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süreler				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
49	2	Kurallar Sistemi	Tur operatörlüğü, Rota kılavuzluğu, pansiyonculuk ve yerel ürünlerin satışı konusunda halkın da benimsediği bir iş düzeninin ve kurallar sistemini ortaya koyan mekanizma geliştirmek,	İTM, OSİ, KY, B, Tur operatörleri, Hizmet üretkenler		2017						
50	1	Organik tarım	Korunan alanlarda organik tarımla üretim prensiplerinin yerleştirilmesi, plan dönemi sonunda sahaların yüzde 30 unda organik tarımın yapılıyor olmasının sağlanması,	İGTHM	M, D	2017						

SAKARYA İLİ
TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI

6.3. ENVANTER, ÜRÜN OLUŞTURMA, ÜRÜN ÇEŞİTLENDİRME VE GELİŞTİRME, SERTİFİKALANDIRMA, TANITIM VE PAZARLAMANIN YAPILMASI

Maksat: Mevcut ekoturizm ürünlerinin ortaya çıkarılması, geliştirilmesi, tanıtımı ve pazarlamasını yapmak.

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süreler				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
51	1	Yapı sistemi	Favori ilçelerde, köy, belde ve ilçelerde yeni yapılacak yapıların tamamen yerel mimariye uygun olmasının zorunlu hale getirilmesi	SBB, B, ÇŞM, M, KY	D, Mimarlar Odası	2017						
52	1	Avlalarda av sayısının arttırılması	Avlalarda av potansiyelini arttıracak ve av turizminin cazibesini arttıracaktır.	OSİ, AI		2016						
53	1	Avlalarda av kaynağına yem takviyesinin yapılması	Avlalarda av potansiyelini arttıracak ve av turizminin cazibesini arttıracaktır.	OSİ, Avcı Dernekleri		2016						

SAKARYA İLİ
TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI

6.3. ENVANTER, ÜRÜN OLUŞTURMA, ÜRÜN ÇEŞİTLENDİRME VE GELİŞTİRME, SERTİFİKALANDIRMA, TANITIM VE PAZARLAMANIN YAPILMASI

Maksat: Mevcut ekoturizm ürünlerinin ortaya çıkarılması, geliştirilmesi, tanıtımı ve pazarlamasını yapmak.

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süreler				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
54	1	Avlakların tanıtılması	Avlaklar ve av kaynakları fuarlar, yabancı ve yerli televizyonlar, av dergileri vb. kaynaklarla ya da yerli ve yabancı av turizm acentalarıyla görüşerek tanıtılması sağlanacaktır.	OSİ, Avcı dernekleri, İKTİM, Aİ		2016						
55	1	İç sularda sportif olta balıkçılığına uygun yerlerin belirlenmesi	Sportif olta balıkçılığı meraklılarına yeni alanlar belirlenmiş olacaktır.	İKTİM. Balıkçılık STK, Ü, OSİ, DSİ, Öİ		2016						

SAKARYA İLİ
TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI

6.3. ENVANTER, ÜRÜN OLUŞTURMA, ÜRÜN ÇEŞİTLENDİRME VE GELİŞTİRME, SERTİFİKALANDIRMA, TANITIM VE PAZARLAMANIN YAPILMASI

Maksat: Mevcut ekoturizm ürünlerinin ortaya çıkarılması, geliştirilmesi, tanıtımı ve pazarlamasını yapmak.

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süreler				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
56	1	Sportif olta balıkçılığı alanlarının tanıtılması	Sportif balıkçılık gruplarına ve tüm bu aktiviteyle ilgilenenlere balıkçılık sahaların tanıtımı yapılmış olacaktır.	OSİ, İKTM, TA		2016						
57	1	Kuş envanterlerinin çıkarılması	Kuş gözlemciliği gruplarından faydalanarak alanların kuş envanterinin çıkarılması sağlanacaktır.	Kuş Gözlem STK ları, OSİ, Ü								

SAKARYA İLİ
TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI

6.3. ENVANTER, ÜRÜN OLUŞTURMA, ÜRÜN ÇEŞİTLENDİRME VE GELİŞTİRME, SERTİFİKALANDIRMA, TANITIM VE PAZARLAMANIN YAPILMASI

Maksat: Mevcut ekoturizm ürünlerinin ortaya çıkarılması, geliştirilmesi, tanıtımı ve pazarlamasını yapmak.

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süreler				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
58	2	Yayla pansiyonculuğu ve yayla turizminin geliştirilmesi	Yayla turizmi meraklılarına yeni alanlar oluşturulmuş olacaktır.	Vatandaş., OBM, TA, OSİ		2016						

SAKARYA İLİ TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI

6.4. İZLEME VE DEĞERLENDİRMEYE YÖNELİK EYLEMLER

Maksat: Ekoturizm faaliyetlerinin izlenmesine ilişkin kriterlerin belirlenmesi, izlemenin yapılması, raporlama, değerlendirme ve geri bildirimlerin yapılması

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süresi				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
59	1	Değişimin sınırlarının belirlenmesi	Tabii ve kültürel değerleri etkileyen tüm turizm faaliyetlerinin kabul edilebilir değişimin sınırlarının belirlenmesi, bu çalışmanın hedefi yöresel düzeyde kabul edilebilir sınırların tespittir.	OSİ, İTM, Ü	D	2017						
60	1	Çevresel etkilerin izlenmesi	İndikatörlere göre izlenecektir.	ÇŞM, OSİ, B	D, KTM	2017						

SAKARYA İLİ TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI

6.4. İZLEME VE DEĞERLENDİRMeye YÖNELİK EYLEMLER

Maksat: Ekoturizm faaliyetlerinin izlenmesine ilişkin kriterlerin belirlenmesi, izlemenin yapılması, raporlama, değerlendirme ve geri bildirimlerin yapılması

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süresi				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
61	1	Ekonomik etkilerin izlenmesi	İndikatörlere göre izlenecektir.	İTM, İGTHM, K, B, Tic. San Odası	D, Ü	2017						
62	1	Sosyal ve kültürel etkilerin izlenmesi	İndikatörlere göre izlenecektir.	OSİ, İTM, Ü	D	2017						
63	1	Sürdürülebilirliğin izlenmesi	İndikatörlere göre izlenecektir.	OSİ, ÇŞM	D	2017						
64	1	Uyumun izlenmesi	Kurallar sistemine uyumun izlenmesi, uyumsuzluğun söz konusu olduğu hususları inceleme, uzlaşma arayışı, çözüm geliştirme, raporlama ve değerlendirme, yaptırım uygulama	İTM, OSİ, ÖG, Hizmet Üreten herkes	D	2017						

SAKARYA İLİ TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI

6.4. İZLEME VE DEĞERLENDİRMEYE YÖNELİK EYLEMLER

Maksat: Ekoturizm faaliyetlerinin izlenmesine ilişkin kriterlerin belirlenmesi, izlemenin yapılması, raporlama, değerlendirme ve geri bildirimlerin yapılması

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süresi			Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
65	1	İzlemenin raporlama değerlendirme ve geri bildirimlere dönüştürülmesi	Tabii ve kültürel değerlere etki yapan faaliyetlerin sınırlara göre durumunun izlenmesi ve raporlama, değerlendirme ve geri bildirimlerinin yapılması	OSİ, İTM, Ü	D	2017					